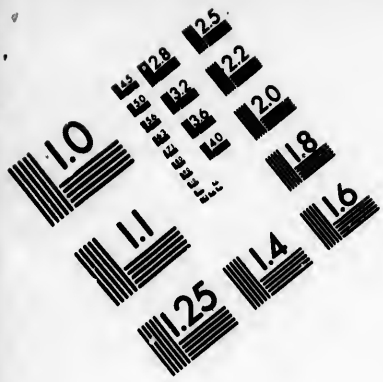

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

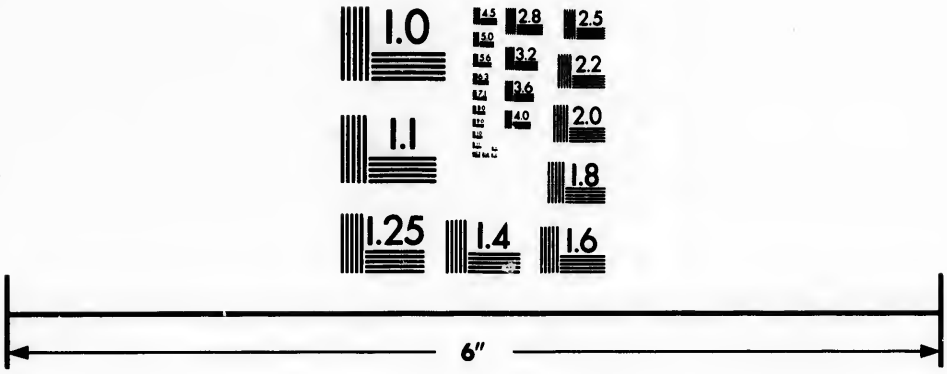

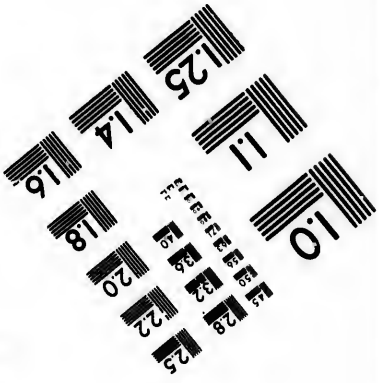

Photographic Sciences Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

CIHM/ICMH
Microfiche
Series.

CIHM/ICMH
Collection de
microfiches.

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1986

Technical and Bibliographic Notes/Notes techniques et bibliographiques

The Institute has attempted to obtain the best original copy available for filming. Features of this copy which may be bibliographically unique, which may alter any of the images in the reproduction, or which may significantly change the usual method of filming, are checked below.

L'Institut a microfilmé le meilleur exemplaire qu'il lui a été possible de se procurer. Les détails de cet exemplaire qui sont peut-être uniques du point de vue bibliographique, qui peuvent modifier une image reproduite, ou qui peuvent exiger une modification dans la méthode normale de filmage sont indiqués ci-dessous.

- ☐ Coloured covers/ Couverture de couleur
- ☐ Covers damaged/ Couverture endommagée
- ☐ Covers restored and/or laminated/ Couverture restaurée et/ou pelliculée
- ☐ Cover title missing/ Le titre de couverture manque
- ☐ Coloured maps/ Cartes géographiques en couleur
- ☐ Coloured ink (i.e. other than blue or black)/ Encre de couleur (i.e. autre que bleue ou noire)
- ☐ Coloured plates and/or illustrations/ Planches et/ou illustrations en couleur
- ☐ Bound with other material/ Relié avec d'autres documents
- ☐ Tight binding may cause shadows or distortion along interior margin/ La reliure serrée peut causer de l'ombre ou de la distorsion le long de la marge intérieure
- ☐ Blank leaves added during restoration may appear within the text. Whenever possible, these have been omitted from filming/ Il se peut que certaines pages blanches ajoutées lors d'une restauration apparaissent dans le texte, mais, lorsque cela était possible, ces pages n'ont pas été filmées.

- ☐ Coloured pages/ Pages de couleur
- ☐ Pages damaged/ Pages endommagées
- ☐ Pages restored and/or laminated/ Pages restaurées et/ou pelliculées
- ☑ Pages discoloured, stained or foxed/ Pages décolorées, tachetées ou piquées
- ☐ Pages detached/ Pages détachées
- ☑ Showthrough/ Transparence
- ☐ Quality of print varies/ Qualité inégale de l'impression
- ☐ Includes supplementary material/ Comprend du matériel supplémentaire
- ☐ Only edition available/ Seule édition disponible
- ☐ Pages wholly or partially obscured by errata slips, tissues, etc., have been refilmed to ensure the best possible image/ Les pages totalement ou partiellement obscurcies par un feuillet d'errata, une pelure, etc., ont été filmées à nouveau de façon à obtenir la meilleure image possible.

☑ Additional comments:/ Commentaires supplémentaires: Wrinkled pages may film slightly out of focus.

This item is filmed at the reduction ratio checked below/
Ce document est filmé au taux de réduction indiqué ci-dessous.

10X	12X	14X	16X	18X	20X	22X	24X	26X	28X	30X	32X
						✓					

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

National Library of Canada

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol → (meaning "CONTINUED"), or the symbol ▽ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Bibliothèque nationale du Canada

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole → signifie "A SUIVRE", le symbole ▽ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

1	2	3

1
2
3

1	2	3
4	5	6

STI

REIZE

NAAR DEN

STILLEN OCEAAN.

REIZEN
RONDOM DE
WAEREL D,
DOOR
JAMES COOK,
VERTAALD DOOR
J. D. PASTEUR.
MET KAARTEN EN PLAATEN
NEGENDE DEEL.

TE LEYDEN, AMSTERDAM, EN 'S HAAGE bij
HONKOOP, ALLART EN VAN CLEEF,
MDCCCI.

INHOUD

VAN HET

NEGENDE DEEL.

TWEEDE BOEK.

VAN ONS VERTREK VAN NIEUW-ZEELAND TOT ONZE AANKOMST TE OTAHITI OF DE SOCIETEIT-EILANDEN.

EERSTE HOOFDSTUK.

Bladz.

Vervolg van de reis. Gedrag van de twee Nieuw-Zeelanders aan boord. Tegenwinden. Het Eiland Mangea *ontdekt, en deszelfs Kusten opgenoomen. Onderhandelingen met de inboorlingen. Beschrijving van hunne persoonen, kledij en hunne vaartuigen. Beschrijving van het Eiland. Enige woorden van hunne taal. Geneigdheid der inwooneren. 1*

TWEEDE HOOFDSTUK.

Ontdekking van een Eiland Wateeoo *genaamd. Deszelfs kusten opgenoomen.*

Bladz.

Bezoek van de inboorlingen aan boord, en bezoek van de onze aan land. Hun onthaal, en voorvallen aldaar. OMAI *ontmoet 'er enige van zijne landslieden. Beſchrijving van het Eiland en deszelfs inwooneren.* 19

DERDE HOOFDSTUK.

Wenooa-ette *of* Otakootaia *bezogt. Verſlag van dat eiland en deszelfs voortbrengzelen.* Herveys-Eiland, *of* Terougge mou Attooa *bewoond gevonden. Onderhandelingen met de inboorlingen. Hunne perſoonen, kledij, taal, vaartuigen. Vrugtlooze pooging om 'er te landen. Redenen om naar de* Vrienden-Eilanden *te ſtevenen.* Palmerſtons-Eiland *aangedaan. Beſchrijving van de twee plaatſen daar de ſloepen landden. Ververſchingen, welke men aldaar bekwam. Giſſingen over de oorſprong van zulke laage eilanden. Aankomst aan de* Vrienden-Eilanden. . 58

VIERDE HOOFDSTUK.

Onderhandelingen met de inboorlingen van Komango *en andere Eilanden. Aankomst te* Annamooka. *Verrigtingen aldaar.*

Bladz.

daar. FEENOU, *een voornaam Opperhoofd van* Tongataboo *komt ons bezoeken. Zijn onthaal op het eiland en aan boord. Diefachtigheid van de inboorlingen. Korte beſchrijving van* Annamooka. *Overtogt van dat eiland naar* Hapaee, ... 89

VIJFDE HOOFDSTUK.

Aankomst van de ſchepen te Hapaee. *Vriendlijk onthaal aldaar. Geſchenken en Plechtigheden. Gevegten met knodſen. Worſtelen en vuist-vegten. Gevegt van vrouwen. Krijgs-oefening van de zee-ſoldaaten. Dans van mannen. Vuurwerken. Beſchrijving van nacht-vermaaklijkheden.* 114

ZESDE HOOFDSTUK.

Beſchrijving van Lefooga. *Deszelfs welbebouwde ſtaat en uitgeſtrektheid. Verrigtingen aldaar. De ſchepen veranderen van ligplaats. Een aanmerklijke berg en ſteen. Beſchrijving van* Hoolaiva. *Bericht omtrent* POULAHO, *Koning van de* Vrienden-Eilanden. *Eerbied, dien zijn volk hem bewijst. Vertrek*

Bladz.

van de Hapaee-Eilanden. *Korte beſchrijving van* Kotoo. *Terugkomst van de ſchepen te* Annamooka. POULAHO *en* FENOU *ontmoeten elkanderen. Aankomst te* Tongataboo. 136

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Vriendlijk onthaal op Tongataboo. *Uitdeeling van een gebraaden varken en Kava aan 's Konings gevolg. De ſierrekundige werktuigen worden geplaatst. Het dorp, daar de bevelhebbers woonen en het omliggend land beſchreven. Bezoek aan* MAREEWAGEE, TOBOU *en 's Konings Zoon. Een groote* haiva *of feest van zang en dans door* MAREEWAGEE *gegeeven. Vuurwerken. Worſtelen en vuist-vegten. Uitdeeling van het vee. Dieffſtallen door de inboorlingen begaan.* POULAHO *en de andere Opperhoofden daarvoor in hechtenis genoomen.* POULAHOS *geſchenk en* haiva. . 168

AGTSTE HOOFDSTUK.

Enige officieren door de inboorlingen geplonderd. Visch-partij. Bezoek aan POULAHO. *Een* Fiatooka *beſchreven. Feest in* POULAHOS *huis. Zijne rouw-plechtig-*

Bladz.

tigheid. Van de kava-plant en hoe de kava-drank 'er uit bereid wordt. Beschrijving van het klein eiland Onevy. *Een inboorling door eene schildwagt gewond. De Heeren* KING *en* ANDERSON *bezoeken 's Konings broeder. Hun onthaal. Rouw-plegtigheid. Hoe zij den nacht doorbragten. Aanmerkingen over het land. Tocherelsels tot het vertrek. Zon-eclips. Beschrijving van het eiland en deszelfs voortbrengzelen door den Heer* ANDERSON. 214

NEGENDE HOOFDSTUK.

Groote Plechtigheid, Natche *genaamd, ter eere van 's Konings zoon, geduurende twee dagen. Gisfingen over derzelver betekenis. Vertrek van* Tongataboo. *Aankomst aan* Eooa. *Beschrijving van dat eiland en verrigtingen aldaar.* . . . 256

TIENDE HOOFDSTUK.

Voordeelen, welke wij trokken uit ons bezoek aan de Vrienden-Eilanden. *De beste handelwaaren. Verversching en, die 'er te krijgen zijn. Getal der eilanden en derzelver naamen.* Keppels en Boscawens Eiland *behooren ook tot dezelve. Beschrijving van* Vavooa; *van* Hamoa,

Bladz.

van Fejee. *Reizen van de inboorlingen in hunne kanos. Moeijelijkheid om naauwkeurige berichten te bekoomen. Beſchrijving van de perſoonen van beiden ſexen. Hunne kleur. Hunne ziekten. Hun algemeen karakter. Hunne wijze van het hair te draagen. Hoe zij hunne lighaamen beprikken. Hunne kledij en verſierzelen. Hunne zindelijkheid op hunne perſoonen.* 295

ELFDE HOOFDSTUK.

Bezigheden der Vrouwen op de Vrienden-Eilanden. *Die van de mannen. Landbouw. Hunne Huizen. Hun werk-gereedſchap. Hun touwwerk en visch-tuig. Hunne ſpeeltuigen. Hunne wapenen. Hunne ſpijzen en hunne keuken. Hunne Tijdkortingen. Hunne Huwelijken. Hunne Rouwplechtigheden voor de overledene. Hunne Godheden. Hunne denkbeelden over de ziel en eenen toekomſtigen ſtaat. Hunne godsdienſtige plaatſen. Hunne Regeering. Hunne hulde aan hunnen Koning. Het Koninglijk Geſlacht. Aanmerkingen over hunne Taal en lijst van enige woorden uit dezelve. Scheepvaartkundige en andere Waarneemingen.* 336

REIZE

NAAR DEN

STILLEN OCEAAN.

TWEEDE BOEK.

VAN ONS VERTREK VAN NIEUW-ZEELAND TOT ONZE AANKOMST TE OTAHITI OF DE SOCIETEIT-EILANDEN.

EERSTE HOOFDSTUK.

Vervolg van de reis. Gedrag van de twee Nieuw-Zeelanders aan boord. Tegenwinden. Het Eiland Mangea *ontdekt, en deszelfs Kusten opgenoomen. Onderhandelingen met de inboorlingen. Beschrijving van hunne persoonen, kledij en hunne vaartuigen. Beschrijving van het Eiland. Enige woorden van hunne taal. Geneigdheid der inwooneren.*

Op den vijf en twintigsten February 1777, des morgens ten tien uuren, ligtede wij met een zwak koeltjen, dat uit het N. W. ten W. op-

kwam, het anker, ſtevenden het Kanaal uit en zeilden door de Straat, in gezelſchap van *de Ontdekking*. Naauwlijks waren wij Kaap *Teerawitte* voorbij of de wind liep vlak tegens uit het Z. O. In deeze ſtreek bleef hij ſtaan tot den volgenden morgen ten twee uuren, wanneer wij enige uuren ſtilte kreegen, waarop 'er een koeltjen uit het N. opkwam; doch het bleef niet lang in die ſtreek, maar liep weldra O. en daarna Z. Den zeven en twintigſten, eindelijk, des morgens ten agt uuren, namen wij ons punt van vertrek van Kaap *Pallifex*, die op dien tijd zeven of agt mijlen ten Westen van ons lag. Wij hadden eene fraaie koelte en ik ſtuurde O. ten Noorden.

Niet zoo haast hadden wij het land uit het gezigt verloren of onze twee Nieuw-Zeelandſche reizigers, die nu, door de zee-ziekte aangedaan, ernſtig begonnen te overweegen wat zij ondernoomen hadden, begonnen hartlijk berouw te krijgen van den ſtap, dien zij gedaan hadden. Alle onze ſusſingen, alle opbeuringen, welke wij maar konden bedenken, hielpen luttel. Zij ſchreiden zoo in het afzonderlijke als in het openbaar, en boezemden hunne jammerklagten uit in eene ſoort van gezang, dat, voor zoo verre wij de betekenis der woorden vatten konden, den lof van hun land en van hunne natie bevatte de, van welke zij nu voor eeuwig geſcheiden wierden. Dus hielden zij verſcheiden dagen aan

tot

tot hunne zee-ziekte fleet en de onftuimigheid van hunne zielen tot bedaaren begon te koomen; toen wierden deeze buijen van klaagen en jammeren al minder en minder menigvuldig, en hielden eindelijk geheel en al op. Hun geboorte land en hunne vrienden wierden langzaamerhand vergeeten en zij fcheenen zoo vast aan ons verknogt als of zij onder ons geboren waren.

De wind had niet veele uuren uit het Zuiden gewaaid of hij liep Z. O. en O., waar mede wij Noordwaarts ftuurden tot den agt en twintigften op den middag. Als toen op 41° 17′ Breedte en op 177° 17′ Ooſter Lengte zijnde, wendden wij en ftuurden Z. O. met een labber koeltjen uit het O. N. O. Het koeltjen wakkerde naderhand op, en liep om naar het N. O., daar het twee dagen bleef ſtaan, waaiende ſomwijlen eene friſſe koelte met ruk-winden, van regen-buien verzeld.

Den tweeden Maart, op den middag, op 42° 35′ 30″ Breedte en op 180° 8′ Ooſter Lengte zijnde, liep de wind N. W., daarna Z. W., en tuſſchen deeze ſtreek en het Noorden bleef hij waaien, ſomtijds eene ſterke koelte met ſterke ruk-winden, en op andere tijden zeer maatig. Met deezen wind ſtuurden wij N. O. ten O. en O. met alle zeilen, die wij voeren konden, tot den elfden op den middag, wanneer wij op 39° 29′ Breedte en op 196° 4′ Ooſter Lengte waren.

Nu liep de wind N. O. en Z. O. en ik ſtuur-

de N. en N. O. naar de wind het toeliet, tot den zestienden, des morgens ten een uur, wanneer ik een gunstiger koeltjen uit het N. krijgende, wendde en Oostwaarts stuurde, zijnde toen op 33° 40′ Breedte en op 198° 50′ Ooster Lengte. Wij hadden beurtelings zwakke zugtjens en stilte, tot den volgenden dag op den middag, wanneer de wind uit het O. Z. O. begon opte-wakkeren, en ik weder N. Oostwaarts stuurde. Doch, alzoo de wind dikwijls naar het O. en O. N. O. liep, zeilden wij meermaalen niet meer dan eene Noordlijke koers, ja somtijds ten Westen van het Noorden. Maar de hoop van eenen Zuidlijker wind te krijgen, of een weinig over den keerkring eenen Westlijken te zullen bekoomen, gelijk ik op mijne voorige reizen in deezen Oceaan ondervonden had, moedigde mij aan om deeze koers te stuuren. Het was indedaad ook nodig dat ik alles waagde, alzoo mijne verrigtingen naar het Noorden in dit jaar, tot bevordering van het voornaamst doelwit van de reis, geheel afhongen van eenen spoedigen overtogt naar *Otahiti* of de *Societeit-Eilanden*.

De wind bleef onveranderlijk in het O. Z. O. staan of veranderde zelden twee streeken naar de eene of andere zijde. Hij woei ook zeer slap, zoo dat het de zevenentwintigste was voor wij den keerkring passeerden, en toen waren wij slechts op 201° 23′ Ooster Lengte, en dus 9° ten

Wes-

Westen van de haven, die wij meenden te bezeilen. Op deeze geheele vaart zagen wij niets dan nu en dan eenen keerkring-vogel, dat ons konde doen denken dat wij enig land digt voorbij gezeild waren. Op 34° 20′ Breedte en 199° Lengte voeren wij voorbij den ſtam van een' grooten boom, die met lepaden bedekt was, een teken dat hij lang in zee had gedreven.

Den negen en twintigſten, des morgens ten tien uuren, terwijl wij N. O. ſtevenden, deed *de Ontdekking* ſein van land te zien. Wij ontwaarden het uit de mast bijna op hetzelfde tijdſtip, en in de ſtrekking van N. O. ten O. op het kompas. Wij ontdekten weldra dat het een eiland was van geene groote uitgeſtrektheid, en hielden 'er op aan tot zonne-ondergang, wanneer het omtrent twee of drie mijlen in het N. N. O. van ons af lag.

De nacht wierd doorgebragt met af en aan te houden en den volgenden morgen met den dageraat, loefde ik op naar lij of de west-zijde van het eiland, alzoo het mij ondoenlijk ſcheen aan de zuid-zijde te landen of te ankeren, ter oorzaake van eene zwaare branding, die overal hevig op het ſtrand ſloeg, of tegens het rif, dat het omringde.

Thans bevonden wij dat het eiland bewoond was en zagen verſcheiden menſchen op eene landpunt, die wij voorbij gevaaren waren, waadende naar het rif, daar zij, ziende dat het ſchip zig

ſhel van hen verwijderde, ſtaan bleeven; maar andere, die zig welhaast hier en daar begonnen te vertoonen, volgden het, en ſomtijds ſchoolden verſcheidene in kleine troepjens te zaamen, die met elkanderen een gejuich aanhieven, omtrent op de wijze als de inwooneren van *Nieuw-Zeeland*.

Tusſchen zeven en agt uuren waren wij aan het W. N. W. gedeelte van het eiland, en, digt bij land zijnde, konden wij met onze verrekijkers beſpeuren dat verſcheiden van de inboorlingen, die zig op een zandig ſtrand vertoonden, alle met lange ſpeeren en knodſen gewapend waren, welke zij met tekenen van bedreiging, in de lucht ſlingerden, of, gelijk ſommige van ons het uitlegden, met tekenen van nodiging om aan land te koomen. De meeſte waren naakt, uitgezonderd eene ſoort van gordel, die, tusſchen de dijen door gehaald zijnde, die lighaams-deelen bedekte; doch ſommige droegen ſtukken doek van verſchillende kleuren, wit geſtreept of gevlakt, die hun als een mantel over de ſchouderen hongen. Bijna alle hadden het hoofd met doek omwonden, dat veel naar een' tulband geleek, of, bij ſommige, naar eene hooge puntige muts. Wij konden ook zien dat zij taankleurig waren, en over het algemeen van eene middelbaare geſtalte, maar ſterk en naar het zwaarlijvige hellende.

Nu wierd 'er in grooten haast eene kleine kano aan het verst afgelegen eind van het ſtrand in het wa-

water geſtoten, in welke een man ſtapte, die van land ſtak, als met oogmerk om aan het ſchip te koomen. Dit beſpeurende hield ik op den wind, om zijn bezoek te kunnen ontvangen; doch hij verloor den moed en keerde naar het ſtrand terug, daar enigen tijd daarna een ander bij hem in de kano kwam, waarop zij met hun beiden naar ons toe kwamen roeijen. Zij hielden egter eensklaps ſtil, als of zij bevreesd waren te naderen, tot OMAI, die hen in de Otahitiſche taal aanſprak, hunne vrees enigzints ſtilde. Toen kwamen zij nabij genoeg om enige glazen koraalen en ſpijkers aanteneemen, die aan een ſtuk hout gebonden, en in de kano geworpen wierden. Zij ſcheenen bevreesd om deeze dingen aanteraaken en legden het ſtuk hout ter zijde, zonder dezelve los te maaken. Dit zal egter misſchien uit bijgeloovigheid geſchied zijn, want OMAI zeide ons dat zij, toen zij zagen dat wij hun geſchenken aanbooden, iets voor hunnen *Eatooa* of God vroegen. Hij deed hun ook, misſchien onvoorzigtig, de vraag of zij menſchen-vleesch aten? hetgeen zij ontkennender wijze, en wel met verontwaerdiging en afgrijzen, beäntwoordden. Een hunner, wiens naam MOUROOA was, gevraagd zijnde hoe hij kwame aan een lidteken, dat hij op zijn voorhoofd had, zeide dat het een gevolg was van eene wond, die hij ontvangen had in een gevegt tegens het volk van een eiland, dat in het

Noord-Ooſten lag, dat ſomtijds invallen in hun land koomt doen. Daarna greepen zij een touw; maar zij wilden het egter nog niet waagen aan boord te koomen, maar zeiden OMAI, die hen vrij wel verſtond, dat hunne landslieden aan wal hen zulks geraaden hadden, en hen hadden gezegd te verneemen van waar ons ſchip kwame en hoe de naam van den Kapitein ware. Wij van onzen kant vroegen naar den naam van het eiland, dat zij *Mangya* of *Mangeea* noemden, waarbij zij ſomtijds *Nooe*, *nai*, *naiwa* voegden. De naam van hun Opperhoofd was, zeiden zij, OROOAEEKA. (*)

MOUROOA was een ſterke wel gemaakte kaerel, maar hij was niet lang. Zijne wezens-trekken waren aangenaam en zijn humeur geleek ook zoo te zijn; want hij deed verſcheiden grappige gebaerden, die en goedaartigheid en eenen koddigen aart te kennen gaven. Hij maakte ook andere gebaerden, die van eenen ernſtigen aart ſcheenen, en ſprak enige woorden met een godsdienſtig gelaat voor hij het waagde het touw, dat aan den ſpiegel uithong, te vatten, welke waarſchijnlijk moeſten dienen om hem in de beſcherming van de eene of andere godheid aantebeveelen. Zijne kleur was omtrent van die tint, welke

(*) Dit beduidt misſchien de *Groote Viſch*.

G. FORSTER.

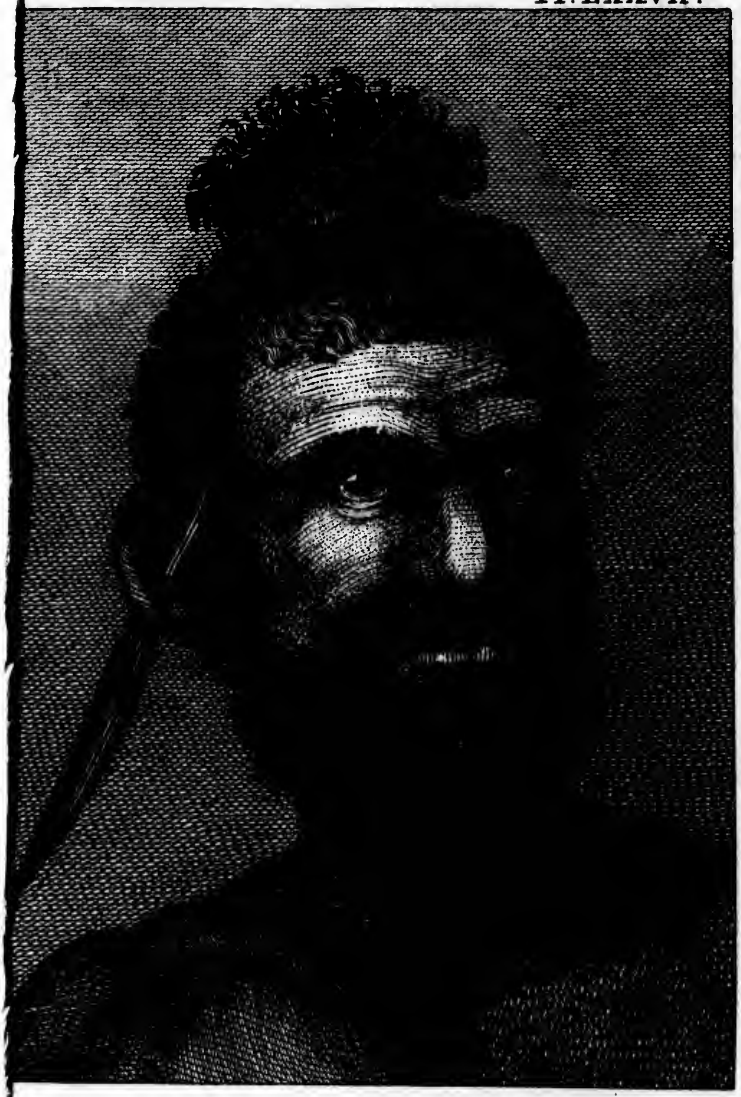

EEN MAN VAN MANGEA.

ke bij de zuidlijkſte Europeaanen gemeen is. De andere was niet zoo fraai. Beiden hadden zij zwaar, ſluik hair, git-zwart van kleur, op de kruin van het hoofd met eene ſtrook doek vastgebonden. Zij droegen even zulke gordels als wij die, welke aan land waren, hadden zien aan hebben, en bevonden dat de ſtof van den papiermoerbezieën-boom gemaakt was op dezelfde wijze als op de andere eilanden van deezen Oceaan. Het was vernist gelijk dat, welk bij de inboorlingen van de *Vrienden-Eilanden* gebruikt wordt, maar het doek op hun hoofd was wit, gelijk dat op *Otahiti*. Zij hadden eene ſoort van voetzoolen aan, van eene grasachtige zelfſtandigheid gevlogten, die ook gedraagen wierden door degeene, welke aan den wal ſtonden, en die, naar wij onderſtelden, geſchikt waren om hunne voeten tegens de ruuwe koraal-klippen te beveiligen. Hunne baarden waren lang, en het binnenſte van hunne armen, van den ſchouder tot den elleboog, en enige andere deelen waren beprikt op de wijze van de bewooneren van bijna alle de eilanden in de Zuid-zee. Hunne oor-lellen waren doorboord, of liever opgeſpleeten, en wel zoo ſterk, dat een hunner 'er een mes en enige koraalen, die hij van ons ontvangen had, in ſtak; dezelfde man had ook twee gepolijſte paerlemoerſchelpen en eene bos menſchen-hair, los gevlogten, aan zijnen hals hangen, dat het eenigst ver-

ſierzel was, dat wij beſpeurden. De kano, waarin zij kwamen, de eenigſte, die wij zagen, was niet boven tien voeten lang en zeer ſmal, maar ſterk en net gemaakt. De voor-ſteven had een plat dek, dat 'er op was vast gemaakt, en dat uitſtak, om het overſtorten van het water te beletten, als zij in de golf nederduikt, gelijk de kleine *Evaas* te *Otahiti*, maar zij had eenen opſtaanden agter-ſteven omtrent vijf voeten hoog, gelijk enige kanos in *Nieuw-Zeeland*; het bovenſt eind van deezen agter-ſteven was gevorkt. Het onderſt gedeelte van de kano was van wit hout, maar het bovenſt was zwart, en hunne roei-ſpaanen, van hout van dezelfde kleur gemaakt, waren niet boven drie voeten lang, aan het een eind breed en ſtomp. Zij roeiden met beiden de ſtevens, onverſchillig welken, vooruit, zoo dat zij als zij agteruit wilden roeijen, zig ſlechts behoefden om te keeren.

Wij hielden nu af en aan, en zoo dra de ſchepen op eene voeglijke plaats waren, liet ik, omtrent ten tien uuren, twee ſloepen uitzetten, waaronder eene van *de Ontdekking*, om de kust te peilen en te tragten eene landing-plaats te vinden. Met dit oogmerk voer ik zelf mede, zoodanige dingen als geſchenken voor de inboorlingen mede neemende als mij voorkwamen te kunnen dienen om hunne genegenheid te winnen. Naauwlijks was ik van het ſchip afgeſtooken of de kano met de

twee

twee mannen, die ons niet lang te vooren verlaaten had, kwam naar mijne ſloep roeijen, en tegens dezelve zijnde koomen liggen, ſtapte MOUROOA in de mijne over, zonder dat hij daartoe verzogt wierd, en zonder eenen oogenblik te aarſelen.

OMAI, die bij mij was, vroeg hem, op mijn bevel, waar wij zouden kunnen landen, en hij wees ons twee verſchillende plaatſen; maar ik zag met verdriet dat wij het op geene van beiden konden onderneemen, dan met gevaar van de ſloepen vol water te krijgen, of zelfs aan ſtukken te laaten ſtooten. Niet gelukkiger waren wij in het zoeken naar ankèr-grond; want wij konden geenen grond peilen dan binnen eene kabel-lengte van de branding. Daar vonden wij van veertig tot twintig vademen diepte op ſcherpe koraalklippen, zoo dat het ankeren van nog veel grooter gevaar zoude verzeld gegaan zijn dan het landen.

Terwijl wij dus bezig waren de kust opteneemen, kwamen 'er groote hoopen van de inboorlingen af naar het rif, alle gewapend gelijk wij boven gezegd hebben. MOUROOA, die bij mij in de ſloep was, waarſchijnlijk denkende dat dit krijgszugtig voorkoomen ons belettede te landen, beval hen weg te gaan. Alzoo veele gehoorzaamden, oordeelde ik dat hij een perſoon van enig gezag onder hen zijn moest; en, als wij hem wel ver-

verſtaan hebben, was hij 's Konings broeder. Zoo groot was de nieuwsgierigheid van verſcheiden hunner, dat zij te water gongen, naar de ſloepen zwommen, en onbeſchroomd 'er in klommen; ja wij hadden moeite om hen 'er uit te houden en nog meer om hen te beletten alles mede te neemen wat hun onder de handen kwam. Eindelijk, bemerkende dat wij naar de ſchepen terug keerden, verlieten zij ons alle, uitgezonderd onze eerſte bezoeker MOUROOA. Deeze hield, egter niet zonder blijkbaare tekenen van vrees, zijne plaats in mijne ſloep, en verzelde mij aan boord van de ſchepen.

Het vee en andere nieuwe voorwerpen, die zig daar voor zijn gezigt opdeeden, troffen hem niet zoo ſterk als men zoude verwagt hebben. Misſchien was zijn geest te veel bezig met zijne eigen veiligheid om hem toetelaaten op andere dingen te letten. Zeeker is het dat hij zeer ongerust ſcheen, en, naardien het ſchip, toen wij aan boord kwamen, juist van de kust af hield, maakte hem deeze omſtandigheid nog meer bekommerd. Ik kon ſlechts weinig nieuw bericht van hem bekoomen, en liet dus, toen hij eenen korten tijd bij ons geweest was, eene ſloep gereed maaken om hem naar land te brengen. Zoo dra hij uit de kajuit kwam, ſtruikelde hij over eene van de geiten. Zijne nieuwsgierigheid overwon nu zijne vrees; hij ſtond ſtil, bekeek haar en

vroeg

vroeg OMAI welke vogel het ware? Niet onmiddelijk antwoord van hem ontvangende, herhaalde hij de vraag aan enige van het volk op het dek. Toen de sloep hem tot digt bij de branding gebragt had, sprong hij in zee en zwom naar land. Zoo dra hij aan wal was, verzamelde de menigte van zijne landslieden zig rondom hem als of zij met gretige nieuwsgierigheid wilden verneemen wat hij gezien hadde; en zij waren nog aldus verzameld toen wij hen uit het gezigt verlooren. Zoo dra de sloep terugkwam, heisten wij haar binnen boord en stuurden naar het land, dat in het Noorden gelegen was.

Dus waren wij genoodzaakt dit fraai eiland te verlaaten zonder het te bezoeken, dat in staat scheen om alle onze behoeften te vervullen. Het ligt op 21° 57′ Zuider Breedte en op 201° 53′ Ooster Lengte. De gedeelten van de kust, die onder onze waarneeming vielen, zijn beschut door een rif van koraal-klippen, buiten welk de zee van eene onpeilbaare diepte is. Het heeft volkoomen vijf mijlen in omtrek en is van eene tamelijke en vrij gelijke hoogte, schoon het, bij helder weder, op den afstand van tien mijlen volkoomen kan gezien worden, want wij hadden het des avonds nog niet uit het gezigt verloren, toen wij meer dan zeven mijlen afgelegd hadden, en nog was het weder betrokken. In het midden rijst het tot heuveltjens, van waar het zagtjens naar de

stran-

ſtranden afhelt, die aan de Zuid West zijde ſteil zijn, ſchoon niet boven tien of twaalf voeten hoog, en aldaar verſcheiden uitholingen hebben, door het ſlaan van de golven tegens eenen bruinachtigen zand-ſteen, waaruit zij beſtaan, veroorzaakt. De ſchuinſte is aldaar bedekt met boomen van eene donker groene kleur, die zeer dik, maar niet hoog zijn, en alle van dezelfde ſoort ſchijnen, behalven digter naar den water-kant, daar veele van die ſoort van *dracæna* of Draaken-boomen ſtonden, die men op *Nieuw-Zeeland* vindt, en die ook hier en daar op andere plaatſen groeijen. Aan de Noord-West zijde eindigt de kust, gelijk wij boven gezegd hebben, in een zandig ſtrand, agter welk het land in kleine ſpleeten of holle wegen afgebrooken, en met een breeden ſtrook van boomen, die naar hooge willigen gelijken, bezoomd is, die, aan hunne regelmaatigheid een werk van konst zouden ſchijnen, zoo derzelver uitgeſtrektheid ons niet verbood dit te denken. Verder op naar boven waren de boomen van de bovengemelde donker groene kleur. Sommige van ons dagten dat deeze broodboomen waren, met laage kokos-palmen tuſſchen beiden, en enige weinige andere ſoorten. Zij ſcheenen niet zoo dik als op het zuid-westlijk gedeelte, en hooger, welk voorkoomen misſchien veroorzaakt wierd door onze meerdere nadering van het land. Op de heuveltjens ſtonden enige boomen

van

van eene hooger ſoort, maar dun gezaaid, doch de andere ſtreeken waren of kaal, en roodachtig van kleur, of met iets dat naar varen geleek bedekt. Het eiland heeft, over het geheel, een aangenaam voorkoomen, en zou, als het bebouwd wierd, tot een zeer fraai land kunnen gemaakt worden.

Alzoo de inwooners talrijk en wel gevoed ſcheenen, moeten de eetwaaren, welke het eiland voortbrengt, 'er in grooten overvloed gevonden worden. Het zou egter der moeite waerdig zijn te onderzoeken hoe zij aan de kost koomen, want onze vriend MOUROOA zeide ons dat zij geene dieren hadden dan varkens en honden, van welke zij egter hadden hooren ſpreeken, maar zij erkenden dat zij plataanen, brood-vrugt en taro hadden: De eenigſte vogelen, die wij 'er zagen, waren enige witte eiervogelen, zee-zwaluwen en Amerikaanſche ſternen en een witte reiger op het ſtrand.

De taal van de inwooneren van *Mangeea* is een tongval van die van *Otahiti*, ſchoon hunne uitſpraak, gelijk die van de Nieuw-Zeelanders, meer uit de keel geſchiedt. Wij zullen hier enige van hunne woorden, van welke twee of drie dit eiland misſchien bijzonder eigen zijn, opgeeven, gelijk die door ANDERSON uit den mond van OMAI, die dezelve in zijne geſprekken met MOUROOA geleerd had, zijn opgeſchreeven. De

Ota-

Otahitifche woorden zijn 'er bijgevoegd, als zij overeenkomst met dezelve hebben.

	Mangeensch	Otahitisch
Eene kokos-noot	*Eakkaree*	*Aree.*
Brood-vrugt	*Kooroo*	*Ooroo.*
Eene Kano	*Ewakka*	*Evaa.*
Vriend	*Naoo, mou.*	
Een Man	*Taata* of *Tangata*	*Taata.*
Doek *of* Doek-Plant	*Taia, taia aoutee*	*Eoute.*
Goed	*Mata*	*Myty.*
Eene Knods	*Pooroohee.*	
Ja	*Aee*	*Ai.*
Neen	*Aoure*	*Aoure.*
Eene Speer	*Heyhey.*	
Een Gevegt	*Etamagee*	*Tamaee.*
Eene Vrouw	*Waheine*	*Waheine.*
Eene Dochter	*Maheine*	*Maheine.*
De Zon	*Heetaia matooa.*	
Ik	*Ou*	*Wou.*
Het Strand	*Euta*	*Euta.*
Wat is dat?	*Ehataieee?*	*Owytaieeou.*
Daar	*Oo.*	
Een Opperhoofd	*Ereekee*	*Eree.*
Groot *of* machtig	*Manna* (het wordt gemeenlijk bij het voorgaande woord gevoegd.)	
Kuſſen	*Ooma.*	

De inboorlingen van *Mangeea* ſchijnen in ſchoonheid van perſoon meer dan enige andere natie, welke ik in deeze zeeën gezien heb, naar die

die van *Otahiti* en de *Marquiſen-Eilanden* te gelijken; zij hebben eene gladde huid en zijn niet ſterk geſpierd. Hunne algemeene geaartheid koomt ook, voor zoo verre wij gelegenheid hadden dezelve te beoordeelen, met die van het eerst genoemde volk overeen; want zij zijn niet alleen vrolijk, maar zij zijn, gelijk MOUROOA ons toonde, ook bekend met alle de dartele gebaerden, welke de Otahitiers in hunne danſen maaken. Men kan ook met grond onderſtellen dat hunne levenswijze dezelfde is; want, ſchoon de aart van het land ons belettede veele van hunne wooningen te zien, zagen wij egter een huis digt aan ſtrand, dat, in maakzel, zeer veel naar een Otahitisch huis geleek. Het ſtond aangenaam geplaatst in een boschjen van boomen, en ſcheen omtrent dertig voeten lang, en zeven of agt voeten hoog te zijn, aan het een eind open, dat een langwerpig rond vertoonde, dat in de dwarschte is doorgeſneden. Voor hetzelve lag iets wits op enige ſtruiken verſpreid, hetwelk wij gisten een visch-net te zijn, en, naar allen ſchijn, zeer fijn gebreid.

Zij groeten de vreemdelingen op de wijze van de Nieuw-Zeelanders, door het aanraaken van de neuzen, terwijl zij 'er egter nog de plegtigheid bijvoegen van de hand van den perſoon, dien zij beleefdheid willen bewijzen, te vatten en de-

zelve met aandrang tegens hunnen mond en neus te wrijven. (*)

(*) De inwooners van de *Palaos*, *Nieuwe Philipptijnſche* of liever *Carolina-Eilanden*, die op den afſtand van bijna vijftien honderd mijlen van *Mangeea* liggen, hebben dezelfde wijze van groeten. *Leur civilité & la marque de leur reſpect conſiſte à prendre la main ou le pied de celui à qui ils veulent faire honneur & s'en frotter doucement tout le viſage.* *Lettres Edif.* Tom. XV. pag. 208, *edit.* 1781.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Ontdekking van een Eiland Wateeoo *genaamd. Deszelfs kusten opgenoomen. Bezoek van de inboorlingen aan boord, en bezoek van de onze aan land. Hun onthaal, en voorvallen aldaar.* OMAI *ontmoet 'er enige van zijne landslieden. Beschrijving van het Eiland en deszelfs inwooneren.*

In den agtermiddag van den dertigsten Maart verlieten wij het eiland *Mangeea* en vervolgden onze koers Noordwaarts dien geheelen nacht door en tot op den middag van den een en dertigsten, wanneer wij wederom land zagen in het N. O. ten N. op den afstand van agt of tien mijlen.

Den volgenden morgen, ten agt uuren, waren wij regt over deszelfs noordlijk eind, op minder dan vier mijlen afstands van hetzelve, maar aan lij; en nu konden wij zeggen dat het een eiland was, omtrent van hetzelfde voorkoomen en dezelfde uitgestrektheid als dat, hetwelk wij even te vooren verlaaten hadden. Wij zagen te zelfden tijd nog een ander, maar kleiner eiland regt vooruit. Wij zouden dit in kort hebben kunnen bereiken, maar wij gaven de voorkeur aan het grootste, alzoo het waarschijnlijk was dat wij aldaar eerder voeder voor het vee,

waaraan wij gebrek begonnen te krijgen, zouden kunnen vinden.

Met dit oogmerk beſloot ik naar hetzelve op te laveeren; dan alzoo 'er weinig wind en dezelve nog tegens was, waren wij den volgenden morgen ten agt uuren nog twee mijlen aan lij. Kort daarop zond ik twee gewapende ſloepen van *de Reſolutie*, en eene van *de Ontdekking* onder bevel van Luitenant GORE, om naar eenen ankergrond en eene landing-plaats te zoeken; en ondertusſchen laveerden wij met het ſchip op tot onder het eiland.

Juist terwijl de ſloepen afſtaken, zagen wij verſcheiden enkele kanos van land koomen. Zij voeren eerst naar *de Ontdekking*, die naast bij was. Het leed niet lang of drie van deeze kanos kwamen aan de *Reſolutie*, zij wierden elke door eenen man gevoerd. Zij waren lang en ſmal en wierden onderſtut door uitleggers. De agter-ſteven was omtrent drie of vier voeten hoog bijna als een ſteven van een ſchip. De voor-ſteven is van boven plat, maar van onderen als van eene praauw, en is aan het eind omgekromd, als de kop van eene viool. Wij ſchonken onze bezoekers enige meſſen, glazen koraalen en andere beuzelingen, en wij ontvongen van hun enige kokosnooten, toen wij 'er om vroegen; maar zij gaven die niet in ruiling voor hetgeen zij van ons ontvangen hadden; want zij ſcheenen geen denkbeeld te heb-

hebben van mangeling, ook ſcheenen zij onze geſchenken niet hoog te achten.

Op ons aanzoek maakte een van hun zijne kano aan het ſchip vast en kwam aan boord, en de twee andere, door zijn voorbeeld aangemoedigd, volgden hem. Hun geheel gedrag bewees dat zij volkoomen gerust waren en in het geheel niet bevreesd dat wij hen ophouden of mishandelen zouden.

Na hun vertrek kwam 'er eene andere kano, gevoerd door eenen man, die mij eene bos plataanen tot geſchenk medebragt; hijl vroeg naar mij met mijnen naam, hebbende denzelven vernoomen van OMAI, die met den Heer GORE in de ſloep vooruit gezonden was. Deeze beleefdheid erkende ik met eene bijl, en een ſtuk rood laken, en hij roeide, wel vergenoegd, naar land. Ik vernam in het vervolg van OMAI dat dit geſchenk van den Koning of een voornaam Opperhoofd van het eiland gezonden was.

Niet lang daarna kwam 'er eene dubbele kano, in welke twaalf mannen waren, naar ons toe. Toen zij digt bij het ſchip waren, zeiden zij te zaamen enige woorden, als in choor, op, terwijl een van hun eerst opſtond en dan voor elke herhaaling het woord gaf. (*)

Toen

(*) Iets diergelijks geſchiedde 'er bij de inwooneren van de *Marquiſen-Eilanden*, toen COOK hen in 1774

Toen zij hun plechtig gezang geëindigd hadden, kwamen zij met hun vaartuig aan het ſchip en vroegen naar den bevelhebber. Zoo dra ik mij vertoonde, wierden 'er eene bigge en enige kokos-nooten in het ſchip overgereikt, en de voornaamſte in de kano deed mij nog een geſchenk van een ſtuk mat, zoo dra hij en zijne makkers aan hoord kwamen.

Onze bezoekers wierden in de kajuit en in andere plaatſen van het ſchip gebragt. Sommige voor-

bezogt. Het is merkwaerdig op welke ontzagchelijke afſtanden deeze wijze van vreemdelingen te ontvangen gebruiklijk is. PADILLO, die in het jaar 1710 van *Manilla* zeilde om de *Palaos-Eilanden* te ontdekken, wierd aldaar ook zoo ontvangen. De beſchrijver van zijne reis zegt: *Auſſi-tôt qu'ils approcherent de nôtre bord, ils ſe mirent à chanter. Ils regloient la cadence en frappant des mains ſur leurs cuiſſes.* Lettr. edif. Tom. XV, pag. 323. UITGEEVER.

Deeze gewoonte is nog algemeener dan de bovenſtaande aanmerking door deeze aanhaaling te verſtaan geeft, want de inwooners van Noord-Amerika ontvongen Kapitein COOK insgelijks met een maat-gezang, en dat deeze in geene gemeenſchap met de Zuid-landeren ſtaan, of hunne gewoonten niet uit eenerlei bronnen hebben, hieraan zal een oordeelkundig onderzoeker bezwaarlijk twijfelen. In zulke gevallen, daar men eene treffende overeenkomst in zeden en gewoonten tusſchen volkeren, die voor het overige volkoomen van elkanderen geſcheiden zijn, waarneemt, moest men de oorzaaken daarvan in de natuur van den mensch zelven zoeken, die overal dezelfde uitwerkingen moet voortbrengen. G. FORSTER.

voorwerpen ſcheenen hen eenigzints met verwondering te treffen; maar niets kon hunne aandacht eene minuut lang bezig houden. Zij durfden de koeiën en paerden niet naderen, en hadden geen het minſte denkbeeld van derzelver aart; maar de ſchaapen en geiten overtroffen de grenzen van hunne denkbeelden niet; want zij gaven ons te verſtaan dat zij wisten dat het vogelen waren. (*) Het zal vrij ongelooflijk voorkoomen dat menschlijke onkunde immer zulk eene vergisſing begaan konde, alzoo 'er zelfs geene verre gelijkenis is tusſchen een ſchaap of eene geit en een gevleugeld dier; maar dit volk ſcheen niets te weeten van het beſtaan van enige andere land-dieren dan varkens, honden en vogelen. Zij zagen wel dat onze ſchaapen en geiten geheel andere ſchepzelen waren dan de twee eerſte, en daarom beſlooten zij 'er uit dat zij tot de laatſte klaſſe moeſten behooren, in welke zij wisten dat eene zeer groote verſcheidenheid van ſoorten is. Ik deed mijn' vriend

(*) Ondanks de hierop volgende ſchrandere verklaaring hoe de arme inwooneren van *Watceoo* aan zulk eene natuurlijke hiſtorie koomen, zullen zij waarſchijnlijk door hen, die naauwlijks het A B C van hunne taal kenden, verkeerd verſtaan zijn geworden. (*) G. FORSTER.

(*) Dit is des te waarſchijnlijker omdat de inboorlingen van *Mangea* gezegd worden insgelijks de geiten voor vogelen aangezien te hebben, (bladz. 13); het woord, dat zij gebruikten, zal waarſchijnlijk een dier in het algemeen betekend hebben. VERTAALER.

vriend een geſchenk van hetgeen ik dagt hem het aangenaamst te zullen wezen; maar toen hij henen gong ſcheen hij meer onvergenoegd dan wel te vreden. Ik vernam naderhand dat hij zeer verlangende was eenen hond te hebben, welk dier dit eiland niet bezat, ſchoon de inwooners wisten dat dit ras op andere eilanden van hunnen Oceaan beſtond. Kapitein CLERKE had hetzelfde geſchenk met hetzelfde inzigt ontvangen van eenen man, die even alzoo in zijne hoop wierd te leur geſteld.

Het volk in deeze kanos was, over het algemeen, van eene middenmaatige grootte en geleek veel naar dat van *Mangeea*, ſchoon veele van eene zwarter tint waren dan veele, die wij aldaar gezien hadden. Hun hair was op de kruin van het hoofd bijeen gebonden, of hong los op de ſchouderen, en ſchoon het bij ſommige krullende was, was dat egter, zoo wel als hetgeen ſluik nederhong, lang. Hunne wezens-trekken waren verſchillende en enige van de jonge lieden vrij fraai van gelaat. Zij hadden, gelijk die van *Mangeea*, gordels van vernist doek, of van fijne matten, welker einden, door de dijen doorgehaald zijnde, de nabuurige deelen bedekten. Aan hunne halzen droegen zij verſierzelen van eene ſoort van breed gras, met rood geſpikkeld en waaraan bezieën van de nacht-ſchade geregen waren. Hunne ooren waren

ren doorboord, doch niet opgeſpleten, en zij waren op de beenen geprikt, van de knie tot den hiel, hetgeen hun het voorkoomen gaf als of zij laersjens droegen. Zij geleeken ook naar de inwooneren van *Mangeea* in de lengte van hunne baarden, en zij droegen, gelijk deeze, eene ſoort van voet-zoolen aan de voeten. Hun gedrag was gul en vrolijk met veel goedaartigheid.

Ten drie uuren in den agtermiddag keerde de Heer GORE terug met de ſloep en berichtte mij dat hij de geheele West-zijde van het eiland had opgenoomen, zonder eene plaats te vinden, daar eene ſloep landen konde, of daar de ſchepen konden ankeren, zijnde de kust overal bezoomd met eene ſteile koraal-klip, tegens welke de zee met eene vreeslijke branding brak. Doch alzoo de inboorlingen zeer vriendlijk ſcheenen en enige ſpijt lieten blijken toen zij zagen dat het ons volk mislukte te landen, dagt de Heer GORE dat zij, door middel van OMAI, die hun het verzoek best kon beduiden, zouden kunnen overgehaald worden om de dingen, die wij meest nodig hadden, tot buiten de branding, aan de ſloepen te brengen, in het bijzonder takken van plataanen-boomen, die een goed voeder voor het vee zijn. Alzoo wij weinig of geen wind hadden, was een dag of twee vertoevens van weinig aanbelang, waarom ik beſloot de zaak te beproeven en alles tegens den volgenden morgen gereed maakte.

Even na het aanbreeken van den dag zagen wij enige kanos naar de ſchepen afkoomen, en eene van dezelve voer regt op *de Reſolutie* aan. Daar was een varken in met enige plataanen en kokosnooten, voor welke het volk, dat dezelve bragt, eenen hond vroeg, terwijl zij alle andere dingen, die wij 'er voor booden, weigerden. Een van de heeren bij ons aan boord had juist eenen hond en eene teef, die zeer hinderlijk in het ſchip waren, en welke wij bij deeze gelegenheid zouden hebben kunnen loozen tot bevordering van wezenlijk nut, namelijk van het ras van een zoo nuttig dier op dit eiland te planten. Maar dit was het oogmerk van derzelver eigenaar niet geweest met hen op reis medeteneemen. Om egter dit volk genoegen te geeven, ſcheidde OMAI van eenen geliefden hond, dien hij uit Engeland medegebragt had, en met deezen vertrokken zij ten hoogſten voldaan naar land.

Omtrent tien uuren zond ik den Heer GORE met drie ſloepen, twee van *de Reſolutie* en eene van *de Ontdekking*, om te beproeven wat hij zoude kunnen uitrigten, en, alzoo ik mij volkoomen op zijne ijver en bekwaamheid konde betrouwen, liet ik het geheel aan hem over om zoo te handelen, als hij, naar de omſtandigheden, best zoude geraaden vinden. Twee van de inboorlingen, die aan boord geweest waren, verzelden hem, en OMAI gong in zijne ſloep mede als tolk. Naardien

dien de ſchepen eene volle mijl van het eiland waren toen de ſloepen afſtaken, en wij maar weinig wind hadden, was het middag voor wij tot hetzelve konden opwerken. Toen zagen wij onze drie ſloepen voor haare dreggen liggen even buiten de branding en over dezelve een ontzagchelijk aantal inboorlingen op het ſtrand. Hieruit konden wij beſluiten dat de Heer GORE en andere van ons volk geland waren, en ons ongeduld om den uitſlag te weeten kan men ligt begrijpen. Om hunne beweegingen gade te ſlaan en om gereed te zijn om hun die hulp toetebrengen, welke zij zouden mogen nodig hebben, en onze ligging zoude toelaaten, hield ik zoo na aan het ſtrand als de voorzigtigheid toeliet. Ik wist evenwel dat het rif een zoo ſterke muur tuſſchen ons en onze vrienden, die aan land waren, was, en hen zoo zeer buiten bereik van onze beſcherming ſtelde, als of de halve omtrek van den aardbol tuſſchen beiden ware geweest. Maar de eilanders wisten dat waarſchijnlijk niet zoo wel als wij. Sommige kwamen nu en dan in hunne kanos naar de ſchepen met enige kokos-nooten, die zij vermangelden voor alles, dat men hun aanbood, zonder te ſchijnen aan enig bijzonder ding de voorkeur te geeven.

Deeze bezoeken dienden om mijne bekommernis voor ons volk, dat aan land was, te verminderen. Schoon wij geen naricht uit onze bezoe-

kers

kers konden haalen, ſcheen egter hunne komst aan boord ten minſten aan te duiden dat hunne landslieden aan wal geen onvoeglijk gebruik gemaakt hadden van het vertrouwen, dat men in hen geſteld had. Eindelijk, een weinig voor zonne-ondergang, hadden wij het genoegen van de ſloepen te zien af koomen. Toen zij aan boord kwamen, vernam ik dat de Heer GORE, OMAI, de Heer ANDERSON en de Heer BURNEY de eenigſte waren, die aan land waren geweest. De Heer GORE deed mij thans breedvoerig verſlag van hunne verrigtingen; dan naardien het bericht van den Heer ANDERSON zeer naauwkeurig is en enige aanmerkingen over het eiland en deszelfs inwooneren bevat, zal ik het omtrent in zijne eigen woorden inlaſchen.

„ Wij roeiden naar een ſmal zandig ſtrand, op „ welk, gelijk ook op de nabuurige rotſen, eene „ groote menigte inboorlingen vergaderd was, „ kwamen ten anker op omtrent drie honderd „ voeten afſtands van het rif, dat omtrent zoo „ verre, of wat verder, van het ſtrand uitſteekt. „ Daar kwamen verſcheiden van de inboorlingen „ naar ons toe zwemmen en bragten ons kokos„ nooten, welken OMAI en de inboorlingen, „ die wij bij ons in de ſloep hadden, ons verlan„ gen van te landen te kennen gaven; maar hun„ ne aandacht wierd, eene wijl tijds, bezig ge„ houden door den hond, die van het ſchip en

„ zoo

„ zoo even aan land was gebragt, rondom wel-
„ ken zij met groote drift zaamenſchoolden.
„ Kort daarop kwamen 'er twee kanos van land,
„ en, om de eilanderen grooter vertrouwen in-
„ teboezemen, beſlooten wij zonder wapenen
„ aan wal te gaan en de kans te waagen van wel
„ of kwalijk behandeld te zullen worden.

„ De Heer BURNEY, de eerſte Luitenant
„ van *de Ontdekking* en ik voeren in de eene ka-
„ no, een weinig voor de andere, en onze loot-
„ ſen, de beweeging van de golven oplettend
„ waarneemende, landden ons behouden op het
„ rif. Wij wierden elk door eenen eilander aan-
„ gevat, baarblijklijk met oogmerk om ons in
„ het gaan over de puntige klippen naar het
„ ſtrand te onderſteunen, daar ons verſcheiden
„ andere te gemoet kwamen, die groene takken
„ van eene ſoort van Mimoſa in de handen hiel-
„ den en ons verwellekoomden met hunne neu-
„ zen tegens de onze te drukken.

„ Wij wierden door onze gidſen van het ſtrand
„ geleid onder eenen grooten toevloed van volk,
„ dat met eene zeer gretige nieuwsgierigheid
„ zaamenvloeide om ons te zien, en dat ons zou-
„ de belet hebben verder voorttegaan, zoo niet
„ enige mannen, die met enig gezag ſcheenen
„ bekleed te zijn, in het honderd ſlagen hadden
„ uitgedeeld, om hen aftekeeren. Wij wierden
„ vervolgens door eene laan van kokos-palmen

„ ge-

„ geleid, en kwamen weldra bij een aantal man-
„ nen, in twee reien geſchaard, met knodſen ge-
„ wapend, die zij op hunne ſchouderen hielden
„ omtrent op de wijze als wij eenen ſnaphaan
„ doen. Toen wij een eind wegs tusſchen de-
„ zelve door gegaan waren, vonden wij iemand,
„ die een opperhoofd ſcheen, op den grond zit-
„ ten met de beenen kruislings, die zig met eene
„ ſoort van driehoekigen waaier, van een blad
„ van den kokos-palm gemaakt, met een gepo-
„ lijst handvat van zwart hout, dat aan eene der
„ punten was vastgemaakt, verkoelde. In zijne
„ ooren droeg hij groote bosſen van fraaie roode
„ vederen, die naar vooren uitſtaken. Maar hij
„ had geen ander teken of verſierſel om hem van
„ het overige volk te onderſcheiden, ſchoon zij
„ hem alle met de grootſte bereidvaerdigheid ge-
„ hoorzaamden. Hij had natuurlijk een ernſtig,
„ maar geen geſtreng gelaat, of had hetzelve op
„ deezen tijd aangenoomen, en wij wierden door
„ enige, die van rang ſcheenen, verzogt hem,
„ daar hij zat, te groeten.

„ Wij gongen verder tusſchen de met knod-
„ ſen gewapende manſchappen door, en kwamen
„ bij een' tweeden bevelhebber, als de voorige
„ uitgedoscht, en die zig zat te waaien. Hij
„ was aanmerklijk om zijne grootte en ongemee-
„ ne zwaarlijvigheid, ſchoon hij, op het gezigt,
„ niet boven dertig jaaren oud ſcheen. Op de-

„ zelf-

„ zelfde wijze wierden wij bij een derden bevel-
„ hebber gebragt, die ouder ſcheen dan de twee
„ voorige, en, ſchoon niet zoo vet als de twee-
„ de, van eene ongemeene grootte was. Hij
„ was ook zittende en met roode vederen ver-
„ ſierd, en, na dat wij hem gegroet hadden ge-
„ lijk de andere, verzogt hij ons beiden neder te
„ zitten, hetgeen wij gaerne deeden, zijnde vrij
„ vermoeid van het gaan, en van de zwaare hit-
„ te, die wij onder den grooten toevloed van
„ volk, dat ons omringde, uitſtonden.

„ Binnen weinige minuuten wierd het volk ge-
„ last ruimte te maaken, en wij zagen, op den af-
„ ſtand van negentig voeten, omtrent twintig
„ jonge vrouwen, als de opperhoofden met roo-
„ de vederen verſierd, danſende op een langzaam
„ en ernſtig gezang, dat zij alle zongen. Wij
„ ſtonden op en gongen voorwaarts om haar te
„ zien, en, ſchoon wij vreemde voorwerpen
„ voor haar moeſten zijn, vervolgden zij haaren
„ dans, zonder acht op ons te ſlaan. Zij ſchee-
„ nen beſtierd te worden door eenen man, die
„ als dans-meeſter diende, en die alle de bewee-
„ gingen opgaf, die zij maaken moeſten. Maar
„ zij veranderden nooit van plaats, gelijk wij
„ doen, als wij danſen, en, ſchoon haare voe-
„ ten niet in rust bleeven, beſtond deeze oefe-
„ ning meest in de zeer ſnelle beweeging der vin-
„ geren, terwijl zij tegelijk haare vlakke handen

„ na

„ nabij het aangezigt hielden en dezelve ook nu
„ en dan te zaamen klapten. (*) Haare bewee-
„ gingen kwamen zoo naauwkeurig met haaren
„ zang overeen, dat het ſcheen dat zij met veel
„ zorgvuldigheid onderwezen waren, en waar-
„ ſchijnlijk waren zij tot deeze plegtigheid uitge-
„ kozen, alzoo 'er onder de menigte weinige
„ waren, die haar in ſchoonheid evenaarden.
„ Zij waren, over het algemeen, eerder ſterk
„ dan teder, van eene olijven-kleur, en hadden
„ zwart hair, dat in krullen langs den hals neder-
„ golfde. Haare trekken waren wat voller dan
„ bij eene volmaakte ſchoonheid behoort, en zij
„ geleeken veel naar elkanderen; maar haare
„ oogen waren donker zwart, en alle vertoon-
„ den zij op haar gelaat eene bevalligheid en ze-
„ digheid, die in alle landen van de waereld de
„ vrouwelijke kunne eigen is, maar die mis-
„ ſchien alhier uitſteekende was, waar de Natuur
„ ons haare voortbrengzelen in de volkoomenſte
„ volmaaktheid vertoonde, eer de gewoonte haar
„ gevoel gewijzigd had, of haare zeden door
„ kunst

(*) De danſen van de bewooneren van de *Carolinaſche Eilanden* hebben veel overeenkomst met deeze, die hier beſchreven worden. Zie *Lettres edifiantes* Tom. XV, pag. 315. Zie ook Tom. XV, pag. 207 wat 'er gezegd wordt van het zingen en danſen van de inwooneren van de *Palaos-Eilanden*, die tot dezelfde groep behooren.

„ kunst gevormd waren. Haare leest en ledenmaa-
„ ten waren sierlijk van maakzel; want, alzoo haare
„ kledij alleenlijk uit een stuk vernist doek be-
„ stond, dat om den middel was vastgemaakt en
„ naauwlijks tot de knieën reikte, hadden wij bij
„ verscheiden van haar gelegenheid om alle haare
„ lighaams-deelen te beschouwen. Deeze dans
„ was nog niet ten einde, wanneer wij een ge-
„ druis hoorden als of 'er enige paerden naar ons
„ toe kwamen galoppeeren, en ter zijde omzien-
„ de, zagen wij de mannen met de knodsen, die,
„ naar wij gisten, verzogt waren ons hunne wij-
„ ze van vegten te toonen, en die dit nu deeden,
„ en de eene partij vervolgde de andere, welke
„ vlugtte, op de hielen.

„ Naardien wij nu onderstelden dat de plegtig-
„ heid van den Opperhoofden voorgesteld te wor-
„ den ten einde was, begonnen wij naar den Heer
„ GORE en naar OMAI omtezien, en, schoon het
„ gedrang ons naauwlijks toeliet ons te beweegen,
„ zagen wij hen ten laatsten aankoomen, even zoo
„ belemmerd door de menigte als wij; zij waren
„ op dezelfde wijze aan de drie bevelhebbers
„ voorgesteld, welker naamen OTTEROO, TA-
„ ROA en FATOUWEERA waren. Elk van deeze
„ verwagtte een geschenk, en de Heer GORE
„ gaf hun de beuzelingen, welke hij tot dat einde
„ van boord had medegenoomen. Daarop, OMAI
„ tot tolk gebruikende, gaf hij den bevelhebbe-

„ ren te kennen met welk oogmerk wij aan land
„ gekoomen waren; maar men gaf hem te ver-
„ ſtaan dat hij moest wagten tot den volgenden
„ dag, en dat hij dan hebben zoude hetgeen hij
„ nodig had.

„ Zij ſcheenen nu hun best te doen om ons
„ van elkanderen te ſcheiden, en elk van hun had
„ zijnen kring, die hem omringde en hem ſtond
„ te bekijken. Wat mij belangt, ik was eens
„ meer dan een uur van mijne vrienden verwij-
„ derd, en, toen ik den bevelhebber, bij wien
„ ik zat, zeide dat ik OMAI moest ſpreeken,
„ ſloeg hij mijn verzoek glad af. Ik begon ook
„ te beſpeuren dat het volk verſcheiden beuzelin-
„ gen, die ik in mijn zak had, begon te ſteelen,
„ en toen ik de vrijheid nam bij het Opperhoofd
„ over deeze behandeling te klaagen, rechtvaer-
„ digde hij zulks. Uit deeze omſtandigheden be-
„ gon ik te vreezen dat zij voorneemens waren
„ ons bij hen te houden. Zij ſcheenen wel zoo
„ woest niet van aart, dat wij bekommerd be-
„ hoefden te zijn voor de veiligheid van onze per-
„ ſoonen; maar het was desniettegenſtaande ver-
„ drietig te denken dat wij door hunne nieuws-
„ gierigheid zouden opgehouden worden. In
„ deezen toeſtand vroeg ik iets om te eeten,
„ waarop zij mij terſtond enige kokos-nooten,
„ brood-vrugt, en eene ſoort van zuure podding
„ bragten, die mij door eene vrouw aangeboden

wier-

„ wierden. En toen ik klaagde over de hitte,
„ door het gedrang veroorzaakt, verwaerdigde zig
„ de bevelhebber mij zelf met zijnen waaier te ver-
„ koelen, en hij gaf mij een klein ſtukjen doek,
„ dat hij om zijnen middel had.

„ De Heer BURNEY toevallig koomende daar
„ ik mij bevond, deelde ik hem mijne vermoe-
„ dens mede, en, om te beproeven of zij wel
„ gegrond waren, wilden wij naar het ſtrand
„ gaan, maar wij wierden, toen wij omtrent hal-
„ ver weg waren, geſtuit door enige mannen,
„ die ons zeiden dat wij terug moesten naar de
„ plaats, van waar wij kwamen. Terug keeren-
„ de, vonden wij OMAI, die dezelfde vrees koes-
„ terde, doch hij had, zoo hij meende, nog
„ eene andere reden om bevreesd te zijn, want
„ hij had gezien dat zij een gat in den grond ge-
„ graaven hadden voor eenen oven, dien zij nu
„ ſtookten, en hij kon hiervan geene andere re-
„ den geeven dan dat zij voorneemens waren ons
„ te braaden en opteëeten, gelijk de Nieuw-
„ Zeelanders doen; ja, hij gong zelfs zoo verre
„ van hen zulks te vraagen, waarop zij zeer ver-
„ wonderd ſtonden, en hem op hunne beurt vroe-
„ gen of wij dan die gewoonte hadden? De
„ Heer BURNEY en ik waren enigzins verſtoord
„ dat hij hun zulk eenen argwaan hadde laaten
„ blijken, naardien 'er tot nog toe niets in hun
„ gedrag jegens ons geweest was, dat ons konde

„ doen denken dat zij tot zulk eene woestheid in
„ ſtaat waren.

„ Op deeze wijze wierden wij het grootst ge-
„ deelte van den dag opgehouden, zijnde dan
„ eens bij elkanderen, en dan eens van een ge-
„ ſcheiden, maar altoos onder een gedrang van
„ volk, dat, niet voldaan met ons te bekijken,
„ dikwijls verzogt dat wij ons lijf gedeeltelijk
„ ontblooten zouden, wanneer het gezigt van
„ onze blanke huid gemeenlijk een algemeen ge-
„ murmel van verwondering veroorzaakte. Zij
„ lieten ook de gelegenheid niet ontſlippen van
„ onze zakken te beſteelen, en, ten laatſten,
„ ontrukte een van hun den Heer GORE eene
„ kleine bajonet, die in eene ſchede aan zijne
„ zijde hong. Dit wierd den bevelhebber ge-
„ klaagd, die voorgaf iemand te zullen zenden
„ om haar te zoeken; maar volgens alle waar-
„ ſchijnlijkheid liet hij den dieffſtal oogluikende
„ toe; want kort daarop ontſtal men OMAI op
„ dezelfde wijze eenen ponjaard van zijne zijde,
„ ſchoon hij dien niet terſtond miste.

„ Of zij enige tekenen van ongeruſtheid aan
„ ons beſpeurden dan of zij hunne zinnebeelden
„ van vriendſchap vrijwillig herhaalden, toen wij
„ ons verlangen te kennen gaven van te vertrek-
„ ken, kan ik niet zeggen; maar zij bragten eni-
„ ge groene takken aan, ſtaken de einden in den
„ grond en verzogten dat wij dezelve zouden vast

„ hou-

„ houden daar wij zaten. Toen wij de zaak, „ waarom wij gekoomen waren, op nieuw aan- „ drongen, gaven zij ons te verſtaan dat wij moes- „ ten blijven en met hun eeten, en eene bigge; „ die wij kort daarop bij den oven, dien zij ge- „ maakt en geſtookt hadden, zagen leggen, ſtilde „ de vrees van OMAI van 'er zelf in geſtopt te „ zullen worden, en deed ons denken, dat dezel- „ ve bereid wierd om ons te onthaalen. Het „ Opperhoofd beloofde ook dat hij enig volk „ zoude zenden om voeder voor het vee te be- „ zorgen, maar het was niet voor vrij laat in den „ agtermiddag dat wij hen zagen terug koomen „ met enige weinige plataan-boomen, die zij „ naar onze ſloepen droegen.

„ Ondertusſchen ondernamen de Heer BURNEY „ en ik naar het ſtrand te gaan, maar, toen wij „ daar kwamen, vonden wij ons bewaakt door „ het volk, dat, naar allen ſchijn, tot dit einde „ aldaar geplaatst was. Want toen ik beproefde „ naar het rif te waaden, vattede een hunner mij „ bij mijne klederen en trok mij terug. Ik raap- „ te enige ſtukjens koraal op, die zij mij weder „ wilden doen nederwerpen, en, toen ik dit wei- „ gerde, maakten zij geene zwaarigheid om mij „ dezelve met geweld afteneemen. Ik had enige „ kleine planten verzameld; maar deeze mogt ik „ ook niet behouden, en den Heer BURNEY na- „ men zij eenen waaier af, dien hij tot geſchenk

„ ontvangen had, toen hij aan land kwam,
„ OMAI zeide dat wij kwalijk gedaan hadden iets
„ opteraapen, want dat het hier de gewoonte
„ niet was diergelijke vrijheden aan vreemdelin-
„ gen te veroorlooven, tot zij hen enigermaate
„ in het land genaturaliseerd hadden door hen
„ twee of drie dagen met feesten te onthaalen.

„ Vindende dat de eenigste wijze van eene bete-
„ re behandeling te ontvangen was onbepaald
„ hunnen wil te gehoorzaamen, gongen wij we-
„ derom naar de plaats, die wij verlaaten had-
„ den, en nu beloofden zij ons eene kano te zul-
„ len geeven om ons naar onze sloepen te bren-
„ gen, als wij zouden gegeeten hebben van een
„ maal, dat zij voor ons toebereid hadden. De
„ tweede Bevelhebber, bij wien wij in den voor-
„ middag waren ingeleid, zettede zig dan neder
„ op eenen laagen breeden stoel van hard zwart-
„ achtig hout, vrij wel gepolijst, en liet het
„ volk eenen vrij grooten cirkel maaken, terwijl
„ hij ons bij zig deed nederzitten. Men bragt
„ een aanmerklijk aantal kokos-nooten, en kort
„ daarna eene lange groene korf met eene ge-
„ noegzaame menigte gebakken plataanen, om
„ een dozijn persoonen te dienen. Toen wierd
„ ieder van ons een stuk van de bigge, die
„ klaar gemaakt was, voorgezet, van welk men
„ ons verzogt te eeten; wij hadden egter geene
„ eetlust van de vermoeidheid van dien dag, en

„ schoon

„ ſchoon wij een weinig aten, om hun genoegen
„ te geeven, was zulks egter zonder enige vol-
„ doening voor ons zelven.

„ De zon nu ſtaande onder te gaan, zeiden wij
„ hun dat het tijd was om aan boord te gaan.
„ Dit ſtonden zij toe en zonden het overſchot van
„ de ſpijzen, die gereed gemaakt waren, naar
„ het ſtrand, opdat wij die mede naar boord zou-
„ den neemen; maar, voor wij vertrokken,
„ wierd OMAI onthaald op een dronk, waaraan
„ hij in zijn eigen land gewoon was geweest, en
„ die hier even zoo gemaakt wierd als op de an-
„ dere eilanden in de Zuid-Zee, door het kaau-
„ wen van den wortel van eene ſoort van peper-
„ plant. Wij vonden eene kano gereed om ons
„ naar onze ſloepen te brengen, dat de inboor-
„ lingen op dezelfde voorzigtige wijze deeden als
„ toen wij landden; maar zelfs hier verliet hen
„ hunne diefachtige aart niet; want een ſtanner
„ van enigen rang, die met ons mede kwam,
„ nam de gelegenheid waar, zoo als zij de kano
„ in de branding ſtieten, om 'er een zak uit weg
„ te ſnappen, dien ik den geheelen dag met de
„ grootſte moeite behouden had, alzoo 'er een
„ zak-piſtooltjen in was, dat ik niet gaerne mis-
„ ſen wilde. Ik merkte het en riep hem toe,
„ terwijl ik zoo veel ongenoegen liet blijken als
„ ik konde, waarop hij goed vond terug te kee-
„ ren en met den zak naar de kano te zwemmen,

„ maar hij ontkende dat hij dien geſtoolen had,
„ ſchoon hij op de daad betrapt was. Zij brag-
„ ten ons aan boord van onze ſloepen met de
„ kokos-nooten, plaataanen en andere levensmid-
„ delen, welke zij medegebragt hadden; en wij
„ roeiden naar de ſchepen, zeer blijde dat wij
„ eindelijk uit de handen van onze lastige mee-
„ ſters geraakt waren.

„ Het ſpeet ons zeer dat de gedwongen toe-
„ ſtand, waarin men ons hield, ons zoo weinig
„ gelegenheid gaf om waarneemingen op het land
„ te doen; want wij waren, den geheelen dag,
„ zelden driehonderd voeten van de plaats daar
„ wij, bij het landen, tot de opperhoofden inge-
„ leid waren, en bijgevolg ook bepaald tot de
„ voorwerpen daar omſtreeks. Het eerſte dat zig
„ aanmerkenswaerdig aan ons vertoonde was het
„ groot aantal volks, dat ten minſten twee dui-
„ zend moet geweest zijn; want dat, hetwelk
„ ons aan wal verwellekoomde, kwam in geene
„ vergelijking met de menigte, die wij onder de
„ boomen vonden, toen wij een weinig verder
„ het land in gongen.

„ Wij konden ook beſpeuren dat, op enige
„ weinige na, die, welke wij tot hier toe aan
„ boord gezien hadden, van de laagere klaſſe wa-
„ ren; want een groot aantal van die, welke wij
„ nu ontmoeteden, had meer waerdigheid in hun
„ voorkoomen en was van eene veel blanker

„ tint.

„ tint. Zij hadden, over het algemeen, het
„ hair op de kruin van het hoofd te zaamen ge-
„ bonden, lang, zwart en zeer dik gegroeid.
„ Veele van de jonge lieden waren volmaakt van
„ leest, zoo teder van geſtel als de vrouwen, en,
„ naar allen ſchijn, van eenen beminnelijken im-
„ borst. Andere, meer in jaaren gevorderd, waren
„ zwaarlijvig, en alle waren zij zeer glad van vel.
„ Hunne kledij beſtond over het algemeen in een
„ ſtuk doek of eene mat, om den middel gewon-
„ den, en de deelen bedekkende, welke de
„ ſchaamte verborgen houdt; maar enige droe-
„ gen ſtukken matten, zeer aardig met wit en
„ zwart gevlakt, en tot eene ſoort van wambuis
„ zonder mouwen gemaakt; andere droegen hoo-
„ ge puntige mutſen van de vezelen van kokos-
„ nooten, netjens doorregen met kleine koraalen
„ van eene ſchelpagtige zelfſtandigheid. Hunne
„ ooren waren doorboord, en daar hongen ſtuk-
„ jens van het vezelachtig gedeelte van planten
„ in, of 'er was eene welriekende bloem inge-
„ ſtooken, die eene ſoort van *gardenia* ſcheen
„ te zijn. Sommige, die van eene hooge klaſſe
„ waren, gelijk ook de opperhoofden, hadden
„ twee kleine balletjens, die aan een zelfde voet-
„ ſtuk vast waren, van het been van een of ander
„ dier gemaakt, aan eene groote menigte fijne
„ ſnoeren koord aan den hals hangen, en toen de
„ plechtigheid van onze inleiding tot de bevel-

„ hebber voorbij was, verſcheenen zij zonder „ hunne roode vederen, die voorzeeker hier als „ een bijzonder onderſcheiding teken beſchouwd „ worden; want niemand droeg die dan zij en „ de jonge vrouwen, die danſten.

„ Sommige van de mannen waren op de heu„ pen en den rug op eene ongewoone wijze be„ prikt, en enige van de vrouwen hadden dezelf„ de verſierzelen op haare beenen; doch alleen „ die van eenen hoogeren rang, en de mannen „ onderſcheidden zig, in dat geval, ook over het „ algemeen door hunne grootte en zwaarlijvig„ heid, tenzij zij zeer jong waren. De vrouwen „ van eenen gevorderden ouderdom hadden het „ haar kort afgeſneden, en veele hadden ſchuin„ ſche ſneeden overal van vooren op het lighaam; „ enige van die wonden, die ruitwijze liepen, wa„ ren nog zoo kort geleden toegebragt, dat het „ geronnen bloed er nog in zat.

„ De vrouw van een van de opperhoofden ver„ ſcheen met haar kind, in een ſtuk rood doek „ gewonden, dat haaren man was geſchonken; zij „ ſcheen het met veel tederheid te draagen en „ zoogde het omtrent op de wijze van onze vrou„ wen. Een ander opperhoofd bragt zijne dog„ ter bij ons, die jong en ſchoon was, maar die „ met alle de ſchroomvalligheid verſcheen welke „ haare ſexe eigen is, ſchoon zij ons met eene „ angſtvallige deelneeming aankeek, die met haa-

„ re

„ re vreés ſcheen te kampen en haare verwonde-
„ ring op een zoo ongewoon gezigt uittedruk-
„ ken. Andere naderden met meer onbeſchroomd-
„ heid en waren wel minder ingetogen dan wij
„ verwagt hadden, maar gedroegen zig egter met
„ betamelijke zedigheid. Wij zagen geene mis-
„ maakte perſoonen onder de beiden ſexen, be-
„ halven dat enige lidtekenen droegen van groote
„ zweeren op het aangezigt en andere ligbaams-
„ deelen. Naar evenredigheid van het tantal
„ volks dat 'er verzameld was, waren 'er niet
„ veele oude mannen en vrouwen, waarvan men
„ gemaakt melen kan geeven, als men onder-
„ ſtelt dat die in jaaren gevorderd waren, of
„ geene luſt, of het vermogen niet hadden om
„ van de afgelegen deelen des eilands herwaarts
„ te koomen. Aan den anderen kant waren de
„ kinderen talrijk, en deeze en de mannen klom-
„ men op de boomen om naar ons te kijken, als
„ wij door het omringend volk voor hun gezigt
„ verborgen waren.

„ Omtrent een derde gedeelte van de mannen
„ waren met knodſen en ſpeeren gewapend, en
„ waarſchijnlijk alleen die, welke van verre ge-
„ koomen waren, alzoo veele kleine korfjens,
„ matten en andere dingen aan de einden van
„ hunne wapenen hangende hadden. De knod-
„ ſen waren over het algemeen zes voeten lang,
„ van een hard zwart hout gemaakt, aan het eind

„ als

„ als eene ſpeer gevormd, maar veel breeder,
„ met de randen ſierlijk uitgeſneden en net gepo-
„ lijst. Andere waren ſmaller aan de punt, veel
„ korter, en eenvoudig, en ſommige waren
„ zelfs zoo klein, dat zij met eene hand gebruikt
„ konden worden. De ſpeeren waren van het-
„ zelfde hout gemaakt, ſlechts geſpitst, en gemeen-
„ lijk omtrent twaalf voeten lang, ſchoon ſom-
„ mige zoo kort waren, dat zij gemaakt ſcheenen
„ om als werpſchichten geworpen te worden.

„ De plaats daar wij ons den geheelen dag ont-
„ hielden, was onder de ſchaduwe van verſchil-
„ lende boomen, onder welke zij hunne kanos
„ tegens de zon beſchutteden. Daar waren 'er
„ omtrent agt of tien, alle dubbele kanos, dat
„ is, twee enkele door dwarsbalken aan malkan-
„ deren vastgehecht (gelijk door de geheele Zuid-
„ Zee het gebruik is). Zij waren omtrent twin-
„ tig voeten lang, omtrent vier voeten diep, en
„ de zijden afgerond met een plank, die 'er op
„ gezet was, en 'er ſterk door teenen op was
„ vastgemaakt. Twee van deeze kanos waren
„ zeer aardig geverwd, of geſchilderd met zwart,
„ met ontelbaare kleine figuuren, als ruiten,
„ driehoeken enz. en overtroffen verre alles van
„ dien aart, dat ik ooit op enig eiland in deezen
„ oceaan gezien had. Ook ſcheenen onze vrien-
„ den alhier meer bekwaamheid geoefend te heb-
„ ben in deeze kanos te beſchilderen dan in hun-

„ ne

„ ne eigen lighaamen te beprikken. De roei-
„ ſpaanen waren omtrent vier voeten lang, bij-
„ na elliptisch, doch breeder van boven dan
„ in het midden. Hier omtrent zagen wij ook
„ eene hut, of een afdak, omtrent dertig voeten
„ lang, en negen of tien hoog, waarin deeze
„ ſloepen misſchien gebouwd worden; maar
„ thans was zij ledig.

„ Het grootst getal der boomen rondom ons
„ ware kokos-palmen, enige ſoorten van *Hibis-*
„ *cus*, eene ſoort van Wolfsmelk of *Euphorbia*,
„ en naar den zee-kant overvloed van dezelfde
„ ſoort van boomen, die wij op *Mangea Nooe*
„ *Nainawa* gezien hadden, en die de ſtranden
„ van dit eiland op dezelfde wijze ſcheenen te
„ omringen; zij zijn lang en dun niet ongelijk
„ aan een cypreſſen boom, maar met bosſen van
„ lange ronde en uit geledingen beſtaande bla-
„ deren. De inboorlingen noemen dezelve
„ *Etoa* (*). Op den grond zagen wij enig gras,
„ eene ſoort van winde en een groot deel veld-
„ kers (†). Daar zijn ongetwijfeld nog andere
„ vrugt-

(*) *Toa* is op de Eilanden van de Zuid Zee doorgaans de naam van het knodſen hout, *Caſuarina Equiſetifolia* F. en, volgens deeze beſchrijving kan hier ook geen andere dan eene ſoort van knodſen-hout bedoeld zijn.

G. FORSTER.

(†) *Thlaspi.* G. FORSTER.

„ vrugt-boomen en nuttige planten, die ons niet
„ onder het oog kwamen; want, behalven ver-
„ ſcheiden ſoorten van plataanen, bragten zij op
„ onderſcheiden tijden, wortelen, die zij *taro*
„ noemden (zijnde Arum-Wortelen) eene
„ brood-vrugt, en eene korf gebraaden nooten
„ van gedaante als nieren, ſmaakende als kaſtan-
„ jen, maar grover. (*)

„ Hoedanig de grond van het eiland verder
„ landwaarts in zij kunnen wij niet zeggen; maar
„ naar den zee-kant beſtaat hij alleen uit eene
„ bank van koraal, tien of twaalf voeten hoog,
„ ſteil en ongelijk, behalven daar kleine zandige
„ ſtranden zijn, aan enige kliften, die ſchuinsch
„ oploopen. Het koraal heeft, ſchoon het
„ waarſchijnlijk veele eeuwen aan het weder is
„ blootgeſteld geweest, egter geene verdere
„ verandering ondergaan dan dat het op de op-
„ pervlakte zwart geworden is, die, wegens haa-
„ re ongelijkheid, niet kwalijk naar groote klom-
„ pen van eene verbrande zelfſtandigheid gelijkt;
„ doch enige ſtukken afbreekende, vonden wij
„ dat het op de diepte van twee of drie duimen

„ zoo

(*) Deeze nooten zijn waarſchijnlijk dezelfde, welke op de *Societeit-Eilanden eratta* genaamd worden: wij gaven den boom, welke dezelve draagt, den kruidkundigen naam van *Inocarpus edulis*. Zie mijne Comment. de Plant. eſculent. Oc. Auſtr. Berolin. 1786, 8vo. G. FORSTER.

„ zoo versch was als de ſtukken, die even te voo-
„ ren door de baaren op ſtrand waren geworpen.
„ Het rif of de klip, die de kust geheel bezoomt,
„ ſteekt met verſchillende breedten in zee uit,
„ daar het in eens eindigt en als een hooge ſteile
„ muur wordt. Het is [illegible] gelijk met de op-
„ pervlakte van het water, van eene bruine
„ of gebakken ſteenkleur, maar het is wat poreus
„ van zelfſtandigheid, egter vast genoeg om het
„ ſlaan van de golven, die het aanhoudend be-
„ ſpoelen, te kunnen wederſtaan!"

Schoon het landen van mijn volk mijn dagverhaal met de bovenſtaande bijzonderheden verrijkte, was het voornaamst doel, dat ik mij had voorgeſteld, egter niet bereikt, want de dag was doorgebragt zonder iets noemenswaerdigs van het eiland bekoomen te hebben. De inboorlingen egter genooten een gezigt dat zij nimmer gehad hadden en waarſchijnlijk ook nimmer meer krijgen zullen. Nieuwsgierigheid alleen ſchijnt hen aangezet te hebben om onze heeren onder zulk een bedwang te houden, en allerhanden kunstgrepen te gebruiken om hun verblijf onder hen te verlengen.

Ik heb reeds gezegd dat OMAI mede gezonden was, en misſchien was het dienen van den Heer GORE voor tolk niet de eenigſte dienst, welken hij dien dag bewees. De inboorlingen deeden hem eene menigte vraagen omtrent onze ſchepen, ons

land,

land, en de ſoorten van wapenen, die wij gebruikten, en volgens het bericht dat hij mij gaf, waren zijne antwoorden niet weinig ſnoevende geweest. Hij had hun, bij voorbeeld, gezegd dat wij in ons land ſchepen hadden zoo groot als hun geheel eiland, op welke oorlogs-werktuigen waren (waarbij hij ons geſchut beſchreef) zoo wijd, dat 'er verſcheiden menſchen in konden zitten, en dat een eenige genoeg was om het geheel eiland met eene ſchoot in ſtukken te ſchieten. Dit deed hen vraagen welke ſoort van kanonnen wij thans daadlijk in onze twee ſchepen hadden. Hij antwoordde dat, ſchoon deeze maar klein waren, in vergelijking van die, welke hij te vooren beſchreven had, wij egter, zoo als zij dan waren, met het grootſte gemak, en op den afſtand zoo als de ſchepen van de kust lagen, het eiland daar mede zouden kunnen vernielen en alle zielen die 'er op waren, tot eene toe, dooden. Zij gongen voort te vraagen op welke wijze dit geſchieden konde? en OMAI verklaarde hun de zaak zoo goed hij kon. Gelukkiglijk had hij bij geval enige patroonen in zijn' zak; deeze haalde hij voor den dag; de kogels en het buskruid, dat dezelve moet voortdrijven, wierden hun ter beſchouwing gegeeven, en, om het gebrekkige van zijne beſchrijving aantevullen, beriep hij zig op de zinnen van de toekijkers. De kring, welke door het volk, op bevel van het opperhoofd gevormd was, verſchafte OMAI een

gie-

geſchikt tooneel voor zijne vertooning. In het middenpunt van dit amphitheater wierd de kleine hoeveelheid buskruid, uit zijne patroonen, op den grond op een hoopjen gelegd, en door een ſtuk brandend hout van den oven, daar het eeten in wierd gereed gemaakt, aangeſtooken. Het ſchielijk vuur, de luide ſlag, de vlam en rook, die 'er onmiddelijk op volgden, vervulden de gantſche vergadering met verbaasdheid; zij twijfelden nu niet langer aan de vreeslijke kracht onzer wapenen en ſloegen volkoomen geloof aan alles wat OMAI gezegd had.

Ware het niet geweest om de verſchriklijke denkbeelden, die zij van de kanonnen van ons ſchip uit dit ſtaaltjen van derzelver uitwerking opgevat hadden, zouden zij zeekerlijk de heeren den geheelen nacht opgehouden hebben; want OMAI verzeekerde hen dat, zoo hij en zijne medgezellen niet denzelfden dag weder aan boord kwamen, zij konden ſtaat maaken dat ik op het eiland zoude ſchieten. En alzoo wij in den avond digter bij land kwamen leggen dan wij te vooren nog gedaan hadden, welke plaatſing der ſchepen wij merkten dat zij oplettend gade ſloegen, dagten zij waarſchijnlijk dat wij deezen vreeslijken aanval in den zin hadden en lieten daarom hunne gasten vertrekken, egter onder verwagting van hen den volgenden morgen weder aan wal te zien; maar ik had reeds genoeg aan het gevaar, dat zij

alreeds geloopen hadden om niet aan eene herhaaling van deeze proef te denken.

Deeze dag was, naar het ſcheen, beſtemd om OMAI meer dan eene gelegenheid te geeven om eene voornaame rol in de verrigtingen van denzelven te ſpeelen. Het eiland, ſchoon te vooren nooit door Europeaanen bezogt, bevattede toevallig nog andere vreemdelingen, en het was alleen door dat OMAI den Heer GORE verzelde dat deeze merkwaerdige omſtandigheid tot onze kennis kwam.

Naauwlijks was hij aan land gekoomen of hij vond onder de aldaar verzamelde menigte drie van zijne eigen landslieden, geboortig van de *Societeit-Eilanden*. Op den afſtand van omtrent twee honderd zee-mijlen van deeze eilanden, met eenen onmeetlijken onbekenden Oceaan tuſſchen beiden, met zulke ellendige vaartuigen als wij weeten dat derzelver inwooners gebruiken, alleen geſchikt voor eenen overtogt, waarop men naauwlijks ooit het land uit het gezigt verliest, mag zulk eene ontmoeting, op zulk eene plaats, die zoo toevallig door ons bezogt wierd, wel beſchouwd worden als eene van die onverwagte ontmoetingen, met welke ſchrijvers van verdichte gevallen gaerne hunne leezers verraſſchen, en die, als zij in het gemeene leven wezenlijk gebeuren, verdienen om haare zonderlingheid verhaald te worden.

Met

Met welk eene wederzijdsche verwondering en vreugde OMAI en zijne landslieden in gesprek traden is ligt te raaden. Hunne geschiedenis, gelijk die door hen verhaald wierd, is aandoenlijk. Omtrent twintig personen, zoo mannen als vrouwen, waren te *Otahiti* aan boord van eene kano gegaan, om naar het nabuurig eiland *Ulietea* over te steeken, wanneer 'er een hevige tegenwind opstak, zoo dat zij noch het laatste eiland bereiken, noch naar het eerste wederkeeren konden. Naardien de reis, die zij meenden te doen, maar kort moest zijn, was hun voorraad van levensmiddelen zeer spaarzaam en weldra verteerd. Het geen zij leeden, terwijl zij door den storm geslingerd wierden, zonder te weeten werwaarts, is niet te beschrijven. Zij bragten verscheiden dagen door zonder iets te eeten of te drinken te hebben. Hun getal verminderde trapswijze, van degeene die van vermoeidheid en honger uitgemergeld wierden. Daar bleeven nog maar vier mannen overig, wanneer de kano omsloeg, en toen scheen de dood van dit klein overschot onvermijdlijk. Zij bleeven egter aan de zijde van hun vaartuig hangen geduurende enige dagen, tot de Voorzienigheid hen binnen bereik van het gezigt van enige van het volk van dit eiland bragt, die onmiddelijk kanos uitzonden, hen van het wrak haalden en aan land bragten. Van de vier, die aldus gered wierden, was 'er zedert een gestor-

ven. De andere drie, die overleefden en nu gelegenheid hadden een verhaal te doen van hunne bijna wonderdaadige overplanting, ſpraken met veel lof van de vriendlijke behandeling, die zij hier ontvangen hadden; en zij waren zoo wel vergenoegd met hunnen toeſtand, dat zij de aanbieding, welke onze heeren hun, op aanzoek van OMAI, deeden, van hen op onze ſchepen mede te neemen en hen weder naar hun geboorte-land te brengen, afſloegen. De gelijkheid van zeden en taalen had hen op deeze plaats meer dan genaturaliſeerd, en de nieuwe vriendſchap-verbintenisſen die zij hier gemaakt hadden, en welke het ſmertlijk zoude geweest zijn na zulk eene langheid van tijd te verbreeken, geeven genoegzaame reden waarom zij weigerden de plaats hunner geboorte andermaal te bezoeken. Zij waren ten minſten twaalf jaaren geleden op dit eiland gekoomen; want ik vernam van den Heer ANDERSON dat hij bevonden had dat zij niets wisten van het bezoek van kapitein WALLIS op *Otahiti* in het jaar 1765, noch van verſcheiden andere gedenkwaerdige gebeurtenisſen, zoo als verovering van *Ulietea* door die van *Bolabola*, die de aankomst van de Europeaanen nog voorgegaan waren. Ik ben den Heer ANDERSON ook hunne naamen verſchuldigd, die OROUOUTE, OTIRREROA en TAVEE zijn; de eerſte was geboren te *Matavai* op *Otahiti*, de tweede op *Ulietea* ende derde op *Huaheine*.

Het landen van onze heeren op dit eiland, ſchoon

ſchoon zij hun waar oogmerk misten, kan dan niet anders dan als eene zeer gelukkige omſtandigheid beſchouwd worden. Het is, gelijk wij gezien hebben, het middel geweest om eene daadzaak tot onze kennis te brengen, die niet alleen zeer merkwaerdig, maar ook zeer leerzaam is. De toepaſſing van het boverſtaand verhaal is baarblijklijk. Het kan dienen om, beter dan duizend giſſingen van beſpiegelende redenaars, te verklaaren hoe de afzonderlijke gedeelten van de aarde, en in het bijzonder hoe de eilanden in de Zuid-Zee eerst zijn bevolkt geworden, bijzonderlijk die, welke verre van een bewoond groot land, of van elkanderen verwijderd liggen (*).

Dit

(*) Zulke voorvallen gebeuren waarſchijnlijk menigmaalen in den Stillen Oceaan. In het jaar 1696 wierden 'er twee kanos, met dertig perſoonen van beiden kunnen aan boord, door tegenwinden en ſtormachtig weder op het eiland *Samul*, een van de *Philippynſche Eilanden*, gedreven, na zeventig dagen op zee te zijn rond geſlingerd en na eene reis volbragt te hebben, van een eiland, door hen *Amorſot* genaamd, drie honderd zee mijlen ten Oosten van *Samal* gelegen. Vijf van degeene, die te ſcheep gegaan waren, ſtierven aan de ongemakken, die zij op deezen buitengewoonne togt geleden hadden. Zie een bijzonder verhaal van hun en van de eilanden, daar zij t'huis behoorden in de *Lettres edifiantes T. XV. p.* 196 en verv. In hetzelfde deel van dat werk p. 282 *en verv.* vindt men een verhaal van een diergelijk voorval, in 1721 gebeurd, toen twee kanos; de eene met vier en twintig en de andere met zes-

Dit eiland wordt door de inboorlingen *Waateeoo* genoemd. Het ligt op 20° 1′ Zuider Breedte en op 201° 45′ Ooster Lengte en is omtrent zes mijlen in omtrek groot. Het is een fraai ſtukjen land, beſtaande uit heuvelen en dalen en met veelerperſoonen, mannen, vrouwen en kinderen, van een eiland, dat zij *Farroilep*, Noordwaards naar het eiland *Guam*, of *Guahan*, een van de *Dieven-* of *Mariannes Eilanden*, gedreven wierden. Maar deeze hadden zulk eenen grooten togt niet gedaan dan de voorige, alzoo zij maar twintig dagen in zee geweest waren. Daar ſchijnt geene reden te zijn om aan de algemeene echtheid van deeze twee verhaalen te twijfelen. De berichten, in de brieven der Jeſuiten omtrent deeze eilanden vervat, die nu onder den naam van de *Caroliniſche Eilanden* bekend zijn, en die den Spanjaarden door de aankomst van de kanos aan *Samul* en *Guam* bekend wierden, zijn door alle onze laatere ſchrijveren aangenoomen geworden. Zie des Preſidents DE BROSSES *Voyages aux Terres Auſtrales*, T. II. p. 443 *en verv.* Zie ook de *Hedendaagſche Algemeene Hiſtorie* (†).

(†) Op deeze wijze zoude men meer dan vijftig gelukkige toevallen moeten reekenen, waardoor de gezamenlijke Zuid-Zee-Eilanden, die meer dan vijf en twintig zee-mijlen van elkanderen liggen, ontdekt en bevolkt hebben moeten worden. Hoe menigmaalen dit moet gemist zijn tegens dat het zoo veel maalen gelukt is, kan ieder zigzelven beantwoorden, die zijn oog op de kaart ſlaat; welk een ontzagchelijk aantal kanos moesten 'er dan ook niet verongelukken, eer 'er eens eene aan een eiland wordt aangedreven! En evenwel ziet men geenen anderen weg hoe de bevolking konde geſchieden, te meer daar de meeste, en voornamelijk de verst naar het Ooſten, Zuiden en Noorden gelegene eilanders van eenen zelfden ſtam zijn, eenerlei taal en eenerlei zeden hebben.

G. FORSTER.

lerlei groen bedekt. Onze heeren vonden den grond daar zij den dag doorbragten ligt en zandig; maar verder het land in is 'er mogelijk eene andere ſoort van grond, alzoo wij van het ſchip, door onze verrekijkers, eene roode tint op het hangen der heuvelen zagen. Aldaar ſtaan de huizen van de inwooneren, want wij konden 'er twee of drie zien, die lang en ruim waren. Deszelfs voortbrengzelen vonden wij dezelfde te zijn als op het laatst eiland, dat wij bezogt hadden, behalven dat hier ook varkens waren. Het volk, welk mij de ligging van dat voorig eiland aanwees, noemde hetzelve *Owhavarouah*, een naam zoo veel verſchillende van *Mangeea Nooe Nainaiwa*, dien wij van deszelfs inwooneren leerden, dat het zeer waarſchijnlijk is dat *Owhavarouah* nog een ander eiland zal wezen.

Uit de reeds opgegeeven omſtandigheden blijkt dat *Wateeoo* van weinig nut kan zijn voor de ſchepen, die ververſchingen van noden hebben, dan in geval van volſtrekte noodzaaklijkheid. De inboorlingen, die nu de waarde van enige van onze waaren kennen, kunnen aangelokt worden om vrugten en varkens te brengen aan een ſchip, dat af en aan houdt, of naar ſloepen, die buiten het rif liggen, gelijk de onze deeden. Het is egter twijfelachtig of 'er versch water zoude te krijgen zijn; want ſchoon den heeren enig water in kokos-nooten doppen wierd gebragt, zeide men

egter dat het van eenen aanmerklijken afſtand kwam, en waarſchijnlijk is het alleen te vinden in den eenen of anderen ſtilſtaanden poel, alzoo 'er nergens eene loopende beek gezien wierd.

Volgens het verhaal van OMAI van hetgeen hij in zijne geſprekken met zijne drie landslieden van hun vernoomen had, gelijken de zeden van deeze eilanders, hunne wijze van vreemdelingen te ontvangen en hunne algemeene levenswijze veel naar die van *Otahiti* en de nabuurige eilanden. Hunne godsdienſtige plegtigheden en denkbeelden zijn ook ten naasten bij dezelfde; want, eenen man ziende, die van top tot teen donker zwart geſchilderd was, en naar de reden vraagende, zeide men ons gezelſchap dat hij onlangs den laatſten dienst aan eenen overleden vriend had bewezen, en zij bevonden dat het ook bij diergelijke gelegenheden was dat de vrouwen zigzelve inſnijdingen deeden, gelijk alreeds gezegd is. Het is uit alle omſtandigheden indedaad buiten allen twijfel dat de inboorlingen van *Wateeoo* oorſprongelijk van denzelfden ſtam gekoomen zijn, die zig zoo wonderbaarlijk over de ontzagchelijke uitgeſtrektheid van de Zuid-Zee verſpreid heeft. Men zou egter onderſtellen dat zij aanſpraak maaken op eene doorlugtiger afkomst, want OMAI verzeekerde ons dat zij hun eiland vereerden met den naam van *Wenooa no te Eatooa*, dat is, een *Goden Land*, zigzelve eene ſoort van godheden achtende, en

als

den geest van den *Eatooa* bezittende. Dit wild dweepachtig denkbeeld ſcheen OMAI ten hoogſten goed te keuren, ons zeggende dat 'er voorbeelden waren dat men hetzelfde op *Otahiti* gedagt had, maar dat het een algemeen heerſchend denkbeeld was onder de inwooneren van *Mataia* of *Oinabrug-Eiland*.

De taal, die op *Wateeoo* geſprooken wierd, verſtond OMAI even wel als onze twee Nieuw-Zeelanders. Welke derzelver bijzondere eigenſchappen zijn, als zij met de andere tongvallen vergeleken wordt, ben ik niet in ſtaat optegeeven; de Heer ANDERSON had wel zorg gedraagen enige woorden van dezelve optetekenen, maar de inboorlingen, die geen onderſcheid maakten in hetgeen zij ons ontvreemden, hadden zijn aantekenboek uit zijn' zak geſtoolen.

DERDE HOOFDSTUK.

Wenooa-ette *of* Otakootaia *bezogt. Verſlag van dat eiland en deszelfs voortbrengzelen.* Herveys-Eiland, *of* Terougge mou Attooa *bewoond gevonden. Onderhandelingen met de inboorlingen. Hunne perſoonen, kledij, taal, vaartuigen. Vrugtlooze pooging om 'er te landen. Redenen om naar de* Vrienden-Eilanden *te ſtevenen.* Palmerſtons-Eiland *aangedaan. Beſchrijving van de twee plaatſen daar de ſloepen landden. Ververſchingen, welke men aldaar bekwam. Gisſingen over de oorſprong van zulke laage eilanden. Aankomst aan de* Vrienden-Eilanden.

Doordien 'er den geheelen nacht van den derden beurtelings ligte zugtjens en ſtilte geheerscht hadden, had de oostlijke golf de ſchepen voorden dageraat tot op enigen afſtand van *Wateeoo* gedreven. Doch alzoo ik mij bedrogen had in mijne hoop van op die plaats enigen wezenlijken voorraad te zullen bekoomen, zag ik geene reden om mij aldaar langer op te houden. Ik verliet het dan zonder weêrzin en ſtuurde naar het nabuurig eiland, dat wij, gelijk reeds gezegd is, drie dagen te vooren ontdekt hadden.

Een labber koeltjen uit het Ooſten hebbende,

kwa-

kwamen wij voor tien uuren voor den middag aan hetzelve en ik zond onmiddelijk den Heer GORE met twee ſloepen af, om te tragten te landen en enig voeder voor ons vee te bekoomen. Alzoo hier geene inwooners ſcheenen te zijn om ons te beletten wegteneemen hetgeen wij zouden goed vinden, vertrouwde ik dat hij in ſtaat zoude zijn onze laatſte te leur ſtelling te vergoeden, zoo de landing konde ter uitvoer gebragt worden. Daar was hier een rif dat het land omſingelde, gelijk te *Wateeoo* en eene zwaare branding, die tegens de klippen brak. Desniettegenſtaande bereikten onze ſloepen niet zoo haast de lij- of west-zijde van het eiland of zij waagden het naar binnen te vaaren en de Heer GORE en zijn gezelſchap kwamen behouden aan land. Ik kon van het ſchip zien dat dit hun zoo verre gelukt was, en ik zond onmiddelijk eene kleine boot af om te verneemen welke hulp zij verder mogten nodig hebben. Zij keerden niet terug voor drie uuren in den agtermiddag, hebbende gewagt om eene laading in te neemen van hetgeen het eiland nuttigs opleverde. Zoo dra zij gelost was, wierd zij weder terug gezonden om eene tweede laading te haalen, de jol wierd ook afgezonden, en ik zond den Heer GORE bevel van voor den avond met alle de ſloepen weder aan boord te koomen, hetgeen hij deed.

De voorraad, dien wij hier opdeeden, beſtond uit

uit omtrent honderd kokos-nooten voor elk ſchip, en, behalven deeze ververſching voor ons-zelven, deeden wij voor ons vee wat gras en eene menigte bladeren en takken van jonge kokos-palmen op, gelijk ook van den *wharra* boom, gelijk hij op *Otahiti* genoemd wordt, de Pandang van de Oost-Indieën. (*) Naardien deeze laatſte van eenen zagten, ſponsachtigen, ſapachtigen aart is, wil het vee die zeer wel eeten, als zij in kleine ſtukjens geſneden zijn, zoo dat men, zonder de waarheid te kort te doen, kon zeggen dat wij ons vee met brandhout voederden.

Dit eiland ligt op 19° 51′ Zuider Breedte, en op 201° 37′ Ooster Lengte, omtrent drie of vier mijlen van *Wateeoo*, welks inwooners het *Otakootaia* noemen; ſomtijds ſpraken zij van hetzelve onder de benaaming van *Wenooa-ette*, dat *Klein-Eiland* betekent. De Heer ANDERSON, die mede aan land was en het rond wandelde, giste dat het niet veel meer dan drie Engelſche mijlen in omtrek groot konde zijn; ik vernam ook van hem de volgende bijzonderheden. Het ſtrand beſtaat binnen het rif uit een wit koraal-zand, en het land rijst naar binnen niet meer dan zes of zeven voeten boven hetzelve en is bedekt met eene ligte roodachtige aarde, maar het is geheel van water ontbloot.

De

(*) *Pandanus odoratiſſima* LINNEI.

De eenigſte boomen die aldaar gemeen waren, beſtonden in kokos-palmen, van welke 'er verſcheiden groepen ſtonden, en groote menigten van de *Wharra*. Men vond 'er ook den ſchoonbladboom (*Calophyllum*) de *Surjana* of ſtrandberkenboom, de *Guettarda*, eene ſoort van *Tournefortia* (*) en *Tabernæ montanæ* met enige andere heeſters, en enige van den *Etoa*-boom, welken wij op *Wateeoo* gezien hadden. De ledige plaatſen waren met eene ſoort van winde overgroeid, uitgezonderd op enige, daar eene aanmerklijke hoeveelheid veld-kers, (†) eene ſoort van *Euphorbia*, met enige andere kleine plantjens ſtonden en de citroen-bladige braamboozen-boom (*Morinda citrifolia*) welkers vrugt door de Otahitiers in tijden van ſchaarschheid gegeeten wordt. OMAI, die met het gezelſchap geland was, maakte enige van dezelve gereed voor hun middagmaal, maar zij ſmaakten niet lekker.

De eenigſte vogel, dien zij in de boomen zagen, was een fraaie koekkoek, kaſtanjebruin van kleur met zwart gevlekt, welken zij ſchooten; maar

(*) De zilver-witte *Tournefortia*.

G. FORSTER.

(†) Ik vermoede dat de Heer ANDERSON het *Lepidium piſcidum F. Prodr.* 249, hier Veld-kers noemt, daar een onkundige beiden deeze geſlachten ligt kan verwisſelen.

G. FORSTER.

maar op het ſtrand waren enige eïer-vogelen; eene kleine ſoort van wulp, blaauwe en witte reigers, en veele Amerikaanſche ſternen, welke laatſte thans een weinig hooger op hunne eïeren op den grond legden en dikwijls op den *wharra*-boom gingen zitten.

Een van ons volk ving eene hagedis van een zeer lelijk voorkoomen; ſchoon klein, terwijl zij bezig was langs eenen boom op te loopen; zij zagen ook veele van eene andere ſoort. De ſtruiken naar den zee-kant waren bezet met ontelbaare menigten nacht-kapellen, ſierlijk met rood zwart en wit gevlikkeld. Daar waren ook nog verſcheiden andere nacht-kapellen gelijk ook enige fraaie dag-kapellen, en enige weinige andere inſekten.

Schoon 'er thans geene gezeten inwooners op het eiland waren, zagen zij evenwel ontwijfelbaare tekenen dat het ten minſten ſomtijds bezogt wordt. Daar waren ook verſcheiden groote ſteenen opgerigt, als gedenktekenen, onder de ſchaduwe van enige boomen; en enige vakken met kleinere ingeſloten, daar waarſchijnlijk dooden begraaven lagen; en op eene plaats lagen veele harten-ſchulpen van eene bijzondere ſoort, fijn geribt, en grooter dan de vuist, waaruit men met grond beſluiten kon dat het eiland bezogt was door menſchen, die zig gedeeltelijk met ſchulpviſchen voedden. In eene van de hutten liet de

Heer

Heer GORE een bijltjen en enige ſpijkers ter waarde van hetgeen wij mede namen.

Zoo dra de ſloepen binnen boord geheist waren, gong ik weder onder zeil Noordwaarts met een ligt zugtjen uit het Ooſten, met voorneemen om ons geluk op *Herveys-Eiland* te beproeven, dat in het jaar 1773 op mijne laatſte reis ontdekt was. (*) Schoon het niet verder dan vijftien mijlen van ons af was, kreegen wij het egter niet in het gezigt dan met den dageraat op den zesden, wanneer het in het W. Z. W. lag op den afſtand van omtrent drie mijlen. Toen wij, omtrent agt uuren, nader kwamen, zagen wij verſcheiden kanos van land ſteeken, die regt toe regt aan naar de ſchepen kwamen. Dit was een gezigt dat mij indedaad verwonderde, alzoo men geene tekenen van inwooneren gezien had, toen het eiland eerst ontdekt wierd, hetgeen misſchien toeteſchrijven is aan eenen vrij ſtevigen wind, die te dien tijd woei en hunne kanos belette uittezeloopen, terwijl de ſchepen het eiland aan lij voorbij voeren, terwijl wij thans te loefwaart van hetzelve waren.

Naardien wij ſteeds op het eiland aan ſtuurden, kwamen zes of zeven van de kanos, alle dubbele, ons

(*) Zie COOKS *Reizen* V Deel, bladz. 69, daar dit eiland gezegd word omtrent zes mijlen in omtrek groot te zijn.

ons welhaast nabij. In elke derzelve waren van drie tot zes mannen. Zij hielden op omtrent eene ſteen-worp van het ſchip ſtil, en het leed enigen tijd voor OMAI hen konde overhaalen om aan hetzelve te koomen; doch geene goede woorden konden een van hen alle overhaalen om zig aan boord te waagen. Ook gaf hun wanordelijk en luidrugtig gedrag geenzints eene geneigdheid te kennen om ons te vertrouwen of wel te onthaalen. Wij vernamen naderhand dat zij getragt hadden enige roei-ſpaanen uit de ſloep van *de Ontdekking*, die aan het ſchip lag, wegteneemen, en eenen man, die het hun tragtede te beletten, geſlagen hadden. Zij ſneeden ook met eene ſchulp een net met vleesch af, dat van den ſpiegel van dat ſchip afhing en weigerden volſtrekt het terug te geeven, ſchoon wij het naderhand weder van hun kogten. Die, welke aan ons ſchip waren, gongen op dezelfde vermetele wijze te werk, want zij maakten eene ſoort van haak van eenen langen ſtok, met welke zij ons openlijk verſcheiden dingen tragteden te ontrooven, en ten laatſten ook werklijk een matroozen hemd, eenen van ons volk, die aan het boegſpreet was, toebehoorende, over boord haalden. Zij toonden egter te zelfden tijd eene kennis van vermangelen en verkogten ons enige viſch, die zij hadden, waar onder eenen buitengemeenen platviſch als porphyr gevlakt, en een room-

kleu-

kleurige paaling met zwarte vlekken, (*) voor kleine nagelen, op welke zij ongemeen gesteld waren, en die zij *goore* noemden. Maar zij vongen met de grootste gretigheid stukjens papier en alles wat men hun toewierp, en als het in zee viel, maakten zij geen' zwaarigheid om 'er naar te zwemmen.

Dit volk scheen in hunne persoonen zoo wel als in hunnen aart veel van de inboorlingen van *Wateeoo* te verschillen, schoon de afstand tusschen de twee eilanden niet groot is. Hunne kleur was donkerer, en verscheiden hadden een fier, ruuw voorkoomen, naar de inboorlingen van *Nieuw-Zeeland* gelijkende; doch andere waren fraaier. Zij hadden dik zwart hair, dat zij, over het algemeen, of los over de schouderen hangende of in eene bos op de kruin van het hoofd zaamengebonden droegen. Sommige droegen het egter vrij kort afgesneden, en bij twee of drie van hun was het van eene bruine of roodachtige kleur. Hunne eenigste kledij bestond in een smal stuk mat, verscheiden maalen om het benedenst gedeelte van het lijf gewonden, en tusschen de

(*) De plat-visch is waarschijnlijk de *Pleuronectes mancus* BROUSSONET *Ichthiol.* Dec. I, daar de afbeelding naar dien gemaakt is, welken wij in het Britsch Museum geleverd hebben. De paaling is onze *Muræna echidna*. G. FORSTER.

de dijen doorgehaald; maar wij zagen eene fraaie muts van roode vederen in eene van de kanos leggen. Eene paerl-oeſter-ſchulp, gepolijst en aan den hals hangende, was het eenigſte verſierzel, dat wij bij hen zagen; want geen hunner had den opſchik, zoo algemeen onder de inboorlingen van deezen Oceaan heerſchende, aangenoomen, van, namelijk, hunne lighaamen te *tatoueeren* of te beprikken.

Schoon zij hierin nu zonderling waren, hadden wij egter de ondubbelzinnigſte bewijzen dat zij van hetzelfde algemeen ras van menſchen zijn. Hunne taal kwam nog nader aan den tongval van *Otahiti* dan die van *Wateeoo* of *Mangeea*. Zij vroegen, gelijk de inwooneren van deeze twee eilanden, van waar onze ſchepen kwamen, en waar zij naar toe moeſten, wie onze bevelhebber ware, het getal van de manſchappen, die aan boord waren, en zelfs den naam van het ſchip, en de vraagen, die wij hun deeden, beantwoordden zij gereedlijk. Zij zeiden ons onder andere dat zij te vooren nog eens twee zulke groote ſchepen als de onze gezien hadden; maar dat zij niet met dezelve geſprooken hadden, alzoo zij voorbij gezeild waren. Daar is geen twijfel of deeze ſchepen zijn *de Reſolutie* en *de Avontuur* geweest. Wij verſtonden van hun dat de naam van hun eiland *Terouggemou Atooa* is, en dat zij onderdaanen van TEEREVATOOEAH, Koning van

Wa-

Wateeoo waren. (*) Volgens hun bericht beſtaan hunne levensmiddelen in kokos-nooten, visch en ſchildpadden, naardien het eiland geene plataanen of broodvrugt voortbrengt of van varkens en honden ontbloot is. Hunne kanos, van welke 'er omtrent dertig te gelijk in het gezigt waren, zijn vrij groot en wel gebouwd. In den vorm van den ſpiegel hebben zij enige gelijkenis naar die van *Wateeoo*, en de boog ſteekt omtrent op dezelfde wijze vooruit; maar het eind is naar boven omgekruld, in plaats van naar beneden.

Alzoo wij weinig wind hadden was het een uur voor wij aan het Noord-Weſtlijk gedeelte van het eiland kwamen, de eenigſte plaats daar enige waarſchijnlijkheid was dat wij 'er anker-grond voor onze ſchepen of eene landing-plaats voor onze ſloepen zouden vinden. Daar gekoomen zijnde, zond ik den luitenant KING met twee gewapende ſloepen, om de kust op te neemen en langs dezelve te peilen, terwijl wij met de ſchepen af en aan hielden. Zoo dra de ſloepen uitgezet waren, ſtaakten onze bezoekers in de kanos, die ſteeds

(*) De leezer zal opmerken dat deeze naam weinig gelijkt naar de naamen van de drie bevelhebbers van *Wateeoo*, gelijk die door den Heer ANDERSON zijn opgegeeven. (*)

(*) Veelligt was ook geen van de drie het hoogſte Opperhoofd. G. FORSTER.

ſteeds tegens het ſchip waren blijven liggen, hunne kleinigheden vermangelende, hunnen handel voeren zoo ſnel zij konden naar land, en naderden ons niet meer.

Ten drie uuren kwamen de ſloepen terug en de Heer KING berichtte mij dat 'er geen ankergrond voor de ſchepen was, en dat de ſloepen ſlechts konden landen aan den buiten-rand van het rif, dat omtrent een vierde Engelſche mijl van het droog land lag. Hij zeide dat 'er een aantal inboorlingen op het rif gekoomen was, met lange ſpeeren en knodſen gewapend, als of zij voorneemens waren zig tegens zijne landing te verzetten. En egter, toen hij nabij genoeg gekoomen was, ſmeeten zij ons volk enige kokosnooten toe, en nodigden hen aan land te koomen, ſchoon hij te gelijken tijd zag dat de vrouwen zeer druk bezig waren met eenen nieuwen toevoer van ſpeeren en werp-ſchichten aantebrengen, doch alzoo hij geene reden had om te landen, gaf hij hun geene gelegendeid om dezelve te gebruiken.

Dit bericht ontvangen hebbende, nam ik in aanmerking dat, alzoo de ſchepen hier niet ten anker konden koomen, de pooging om hier gras optedoen ons lang zoude ophouden en ook met enig gevaar verzeld zijn. Daarenboven hadden wij ook gebrek aan water, en, ſchoon de inwooners ons gezegd hadden dat 'er water op hun eiland

was,

was, wisten wij egter niet in welke hoeveelheid en van hoe verre wij zouden genoodzaakt zijn het te gaan haalen. En, al ware 'er geene andere hinderpaal geweest dan het koomen over het rif, waren wij verzeekerd dat dit een zoo moeijelijk als langwijlig werk zoude wezen.

Aldus te leur gesteld zijnde op alle de eilanden, die wij, zedert wij van *Nieuw-Zeeland* waren vertrokken, ontmoet hadden, en de ongunstige winden en andere onvoorziene omstandigheden onzen voortgang onvermijdlijk zoo zeer vertraagd hebbende, was 'er nu niet aan te denken om nog dit jaar iets in de hooge breedten van het Noorder halfrond uitterigten, van welke wij nog zoo verre af waren, schoon het jaargetijde voor onze verrigtingen aldaar reeds begonnen was. In deezen toestand was het volstrekt noodzaaklijk zulke maatregelen te volgen als waarschijnlijkst zouden dienen in de eerste plaats om het vee, dat wij aan boord hadden, te behouden, en vervolgens (dat een nog gewigtiger voorwerp was) de schips-behoeften en het proviand van de schepen te bewaaren, opdat wij te beter in staat zouden zijn onze Noordsche ontdekkingen te vervolgen, die nu niet konden beginnen dan een jaar laater dan het voorneemen geweest was.

Indien ik zoo gelukkig geweest ware van eenen voorraad van water en gras op een van de eilanden, welke wij laatst bezogt hadden, op te kun-

nen doen, was mijn voorneemen geweest weder terug naar het Zuiden te ſtevenen, tot ik eenen westlijken wind zoude gevonden hebben; maar als ik dit gedaan hadde zonder zulk een' voorraad bekoomen te hebben, zou het verlies van al ons vee het onvermijdlijk gevolg geweest zijn voor wij met mogelijkheid *Otahiti* konden bereiken, zonder dat wij 'er enig voordeel uit hadden kunnen trekken met opzigt tot het groot doel van onze reize.

Ik nam dan het beſluit van naar de *Vrienden-Eilanden* te ſtuuren, daar ik verzeekerd was overvloed van alles wat ik nodig had te zullen vinden, en, alzoo het noodzaaklijk was zoo wel bij dag als bij nacht te zeilen, beval ik Kapitein CLERKE het omtrent eene mijl voor *de Reſolutie* te houden. Ik gebruikte deeze voorzorg omdat dit ſchip best van land kon loeven, en het zeer mogelijk was dat wij op deezen overtogt enig land ontmoeten zouden.

De Lengte van *Herveys-Eiland* wierd, toen het eerst ontdekt wierd, van *Otahiti* door den tijd-wijzer afgerekend, bevonden 201° 6′ Oost te zijn, en nu, door denzelfden tijd-wijzer van *Koningin Charlotta-Kanaal* afgerekend, 200° 56′. Hier uit beſluit ik dat de miswijzing van den tijd-wijzer thans niet meer dan twaalf Engelſche mijlen in Lengte konde wezen.

Toen wij af hielden, ſtuurde ik West ten Zuiden

den met een fraai koeltjen uit het Ooſten. Ik was voorneemens eerst naar *Middelburg* of *Eooa* te zeilen, denkende dat wij, zoo de wind gunſtig bleef, voeder genoeg voor het vee aan boord hadden om te duuren tot wij dat eiland zouden bereikt hebben; maar, op den middag van den volgenden dag, kwamen die zwakke koeltjens, die wij zoo lang gehad, en die ons zoo vertraagd hadden, weder, en ik vond het nodig meer noordwaarts op te loeven, om in de breedte van *Palmerſtons*- en *Wilden*-*Eilanden* te koomen, welke ik op mijne voorgaande reis in het jaar 1774 ontdekt had, (*) opdat wij, zoo de noodzaaklijkheid het vereischte, onze toevlugt tot dezelve zouden kunnen neemen.

Heden beval ik dat men den diſtilleer-ketel aan den gang zoude houden van zes uuren 's morgens tot vier uuren na den middag, om dus doende ons water te ſpaaren, en wij verzamelden in dien tijd van dertien tot zestien *gallons*. Daar waren laatst enige verbeteringen, gelijk men die gelieft te noemen, aan dit werktuig aangebragt, dat 'er egter, naar mijne gedagten, veel ſlegter door is geworden.

Deeze ligte koeltjens bleeven aanhouden tot den tienden, wanneer wij, enige uuren lang, eenen friſsen wind uit het Noorden en Noord-Noord-

(*) COOKS *Reizen*, VI Deel, bladz. 113 *en very.*

Noord-Westen hadden, zijnde toen op 18° 38′ Breedte en op 198° 24′ Ooster Lengte. In den agtermiddag hadden wij enige donder-buien uit het Zuiden, van zwaaren regen verzeld, van welken wij water genoeg opvongen om vijf vaten te vullen. Na dat deeze buien overgewaaid waren, liep de wind N. O. en N. W., zijnde zeer onregelmaatig zoo in sterkte als in streek tot den volgenden dag omtrent den middag, wanneer hij in het N. W. en N. N. W. staan bleef en eene frisse koelte woei met fraai weder.

Dus wierden wij met tegenwinden geplaagd, welke koers wij ook namen, en wij hadden nog daarenboven den spijt van hier die winden te ontmoeten, welke wij reden hadden 8° of 10° Zuidlijker te verwagten. Zij kwamen te laat; ik durfde hen niet vertrouwen en de uitkomst bewees dat ik gelijk gehad had.

Den dertienden met den dageraat, ontwaarden wij eindelijk *Palmerstons-Eiland* in het W. ten Z. omtrent vijf mijlen van ons. Wij bereikten het egter niet voor agt uuren van den volgenden morgen, wanneer ik vier sloepen afzond, drie van *de Resolutie* en eene van *de Ontdekking* met eenen officier in elke, om de beste landing-plaats aan de kust te zoeken; want thans waren wij in de volstrekste noodzaaklijkheid om enig voeder voor het vee van dit land te haalen, wanneer wij het niet wilden verliezen.

Dat

Dat men onder den naam van *Palmerſtons-Eiland* verſtaat is eigenlijk eene groep van kleine eilandjens, van welke 'er in het geheel negen of tien zijn, liggende in eenen cirkel en door een rif van koraal-klippen aan elkanderen verbonden. De ſloepen onderzogten eerst het Zuid-Oostlijkst van de eilandjens, welke deeze groep uitmaaken, en, aldaar haar oogmerk misſende, liepen zij naar het tweede, daar wij het genoegen hadden hen te zien landen. Toen voer ik met de ſchepen tot regt over de plaats, daar wij af en aan hielden; want daar was geen grond te peilen, om in te ankeren, daar egter niet veel aan gelegen was, alzoo 'er behalven hen, die uit onze ſloepen geland waren, geene menschlijke ſchepzelen op het eiland gevonden wierden.

Omtrent ten een uur kwam eene der ſloepen weder aan boord, gelaaden met lepel-blad en jonge kokos-nooten-boomen, die in deeze omſtandigheid een feest voor het vee waren. Dezelfde ſloep bragt eene boodſchap van den Heer GORE, die het bevel over den troep voerde, waarbij hij mij liet weeten dat 'er op het eiland overvloed van die voortbrengzelen was, gelijk ook van den *wharra* boom en eenige kokos-nooten. Dit deed mij beſluiten om eenen goeden voorraad van deeze artijkelen optedoen, voor ik deeze plaats verliet, en ik begaf mij voor den

avond in eene kleine boot naar land, verzeld door Kapitein CLERKE.

Wij vonden hen alle hard aan het werk en de landing-plaats in een klein kreekjen, door het rif gevormd, wat breeder en langer dan eene ſloep lengte en tegens den ſlag van de zee gedekt door klippen, die ter wederzijde van hetzelve uitſtaken. Het eiland heeft naauwlijks eene Engelſche mijl in omtrek en is niet meer dan drie voeten hooger dan de oppervlakte van de zee. Het ſcheen geheel uit koraal-zand te beſtaan, met een weinig zwarte aarde, uit verrotte planten, vermengd. Ondanks deezen armen grond is het egter bedekt met boomen en ſtruiken van dezelfde ſoort als op *Wenooa-ette*, ſchoon in mindere verſcheidenheid; daar ſtaan ook enige kokos-palmen onder. Op de boomen en ſtruiken tegens over de zee, en zelfs meer naar binnen, vonden wij een groot aantal fregat-vogelen, keerkring-vogelen en twee ſoorten van gekken, die thans bezig waren hunne eieren te leggen, en zoo mak, dat zij toelieten dat wij dezelve met de handen weg namen. Hunne nesten beſtonden ſlechts uit enige ſtokjens, die bij malkanderen gelegd waren, en de keerkring-vogelen legden hunne eieren op den grond onder de boomen. Zij verſchillen veel van de gemeene ſoort, zijnde geheel van een allerſchitterendſt wit, ligt met rood getint, en heb-

hebbende de twee lange ſtaert-pennen van eene donkere ſcharlaken of bloed-kleur. Van beiden ſoorten doodde ons volk een aanmerklijk groot aantal, en, ſchoon zij niet van het lekkerst wild zijn, waren zij egter voor ons, die zoo langen tijd niet dan zouten kost gegeeten hadden, en die dus zeer blijde moeſten zijn met de minſte verandering, aangenaam genoeg. Wij vonden ook veele roode krabben, overal onder de boomen rond kruipende, en wij vongen verſcheiden visſchen, welke de zee in holten op het rif, bij het afloopen, had agtergelaaten.

Aan een gedeelte van het rif, dat aan het meir binnen 's lands ligt, was een groot bed van koraal, bijna gelijk met de oppervlakte van de zee, dat misſchien een van de fraaiſte gezigten opleverde, die de Natuur ergens heeft voortgebragt. Deszelfs grondſtuk was aan het ſtrand vast, maar reikte zoo diep, dat het niet kon gezien worden, zoo dat het in het water ſcheen te hangen, dat zoo eensklaps diep wierd, dat 'er, op den afſtand van enige voeten, zeven of agt vademen diepte was. De zee was op deezen tijd geheel effen, en de zon, die helder ſcheen, vertoonde de verſchillende ſoorten van koraalen in de ſchoonſte orde, ſommige ſtukken zig als takken in het water uitſpreidende, andere in ronde ballen en in verſcheiden andere gedaanten bij malkanderen liggende, en alle vonkende van de rijkſte kleu-

kleuren, gloeiende op eene menigte groote klipkleevers, die 'er overal op verſpreid lagen. Maar de ſchoonheid van deeze was nog niet te vergelijken bij die van eene menigte visſchen; die naar allen ſchijn met de grootſte geruſtheid zagtjens rond zweefden. Hunne kleuren waren van de ſchoonſte, die men zig verbeelden kan, geel, blaauw, rood, zwart, veel ſchooner dan door konst kan voortgebragt worden. Hunne verſchillende gedaanten vermeerderden ook de rijkheid van dit onderzeesch grot, dat men niet kon beſchouwen dan met eene aangenaame verrukking, egter met ſpijt vermengd dat een werk, zoo verbaazend grootsch en fierlijk, verborgen is op eene plaats, daar de mensch zelden gelegenheid kan hebben om zulk een betoverend tooneel zijnen billijken lof toe te zwaaien.

Daar waren geene ſpooren dat hier immer inwooneren geweest waren, uitgezonderd een klein ſtuk van eene kano, dat op ſtrand gevonden wierd, dat, waarſchijnlijk, van enig ander eiland was aangeſpoeld; maar, dat vrij zonderling is, wij zagen verſcheiden kleine bruine rotten op deeze plek, eene omſtandigheid, van welke misſchien bezwaarlijk reden kan gegeeven worden, tenzij men onderſtelle dat zij aangebragt zijn door de kano, van welke wij het wrak vonden.

Toen de ſloepen gelaaden waren, keerde ik naar boord, den Heer GORE met enig volk aan land

land laatende, om aldaar den nacht door te brengen, ten einde gereed te zijn om des anderen daags 's morgens vroeg weder aan het werk te gaan.

Die dag, zijnde de vijftiende, wierd dan ook, gelijk de voorige, beſteed om voeder voor het vee, hoofdzaaklijk beſtaande uit palm-kool, jonge kokos-nooten-boomen en de tedere takjens van den *wharra*-boom te verzamelen en aan boord te brengen. Tegens den avond eenen genoegzaamen voorraad hebbende, gaf ik bevel dat al het volk aan boord zoude koomen; doch weinig of geen' wind hebbende, beſloot ik te wagten en den volgenden dag te beſteeden met te tragten enige kokos-nooten voor ons van het naaste eiland aan lij te haalen, daar wij zien konden dat deeze boomen in grooter menigte ſtonden dan op dat, daar wij reeds geland waren, en daar ſlechts het gebrek van ons vee was vervuld geworden.

Met dit oogmerk bleef ik den geheelen nacht af en aan houden, en in den morgen, tuſſchen agt en negen uuren, gong ik met de ſloepen naar de West-zijde van het eiland en landde aldaar met weinig moeite. Ik zettede het volk, dat bij mij was, terſtond aan het werk, om kokos-nooten optezamelen, welke wij in grooten overvloed vonden, maar dezelve naar onze ſloepen te krijgen was een lastig werk; want wij waren genoodzaakt die ten minſten eene halve Engelſche

mijl

mijl over het rif te draagen, loopende tot onzen middel in het water. OMAI, die bij mij was, vong met een ſchep-net, in zeer korten tijd, zoo veel visch, dat 'er al het volk, dat aan land was, genoeg aan had voor hun middagmaal, behalven dat wij nog enige naar beiden de ſchepen zonden. Daar was hier ook veel gevogelte, bijzonderlijk fregat- en keerkring-vogelen, zoo dat wij heerlijk vergast wierden. Ik moet OMAI het recht doen van te zeggen dat hij op die togtjens naar onbewoonde eilanden van het grootſte nut was; want hij vong niet alleen de visch, maar maakte dezelve, gelijk ook de vogelen, die wij ſchooten, klaar in eenen oven, met heete ſteenen naar de wijze van zijn land, met eene behendigheid en goedwilligheid, die hem eer aandeeden. De ſloepen deeden twee togten voor den nacht, en waren wel gelaaden; met de laatſte keerde ik naar boord, den Heer WILLIAMSON, mijnen derden luitenant, met enig volk agterlaatende om nog eene laading gereed te maaken voor de ſloepen, welke ik voorneemens was den volgenden morgen af te zenden.

Ik zond hen dan ook werklijk ten zeven uuren af en zij kwamen op den middag gelaaden terug. Daar wierd geen tijd verzuimd om haar voor eene andere laading weder terug te zenden, en zij namen de bevelen mede dat elk bij zonne-ondergang aan boord moest wezen. Hier aan gehoorzaamd

zaamd zijnde, heiſten wij de ſloepen in en ſtuurden Westwaarts met een ligt zugtjen uit het Noorden.

Wij vonden dit eilandjen omtrent de helft grooter dan het ander en bijna geheel met kokos-palmen bedekt, van welke het grootst gedeelte uitmuntende nooten droeg, terwijl 'er dikw[illegible] onge en oude aan denzelfden boom waren. Z[illegible] ren op veele plaatſen zelfs te dik om vrij te groeijen. De andere voortbrengzelen waren over het algemeen dezelfde als op het ander eiland, wij vonden twee ſtukken plank, waarvan een ruuw was, met eene langwerpig ronde roeiſpaan op het ſtrand. Zij hadden waarſchijnlijk tot dezelfde kano behoord, welker overblijfzelen wij op het ander ſtrand gezien hadden, alzoo de twee eilandjens niet meer dan eene halve Engelſche mijl van elkâer liggen; daar lag hier ook eene jonge ſchildpad, die eerst onlangs op ſtrand geworpen was, want zij was nog vol maaden, Daar waren minder krabben dan op de laatſte plaats; maar wij vonden enige ſcorpioenen, enige weinige andere inſecten en meer visch op de rifs, Onder deeze waren enige groote palingen, fraai gevlakt, die, als zij vervolgd wierden, zig uit het water opheften en met open bek hunne vervolgers dreigden te bijten. De andere ſoorten waren voornamelijk papegaai-visſchen, purper-braas-

ſems

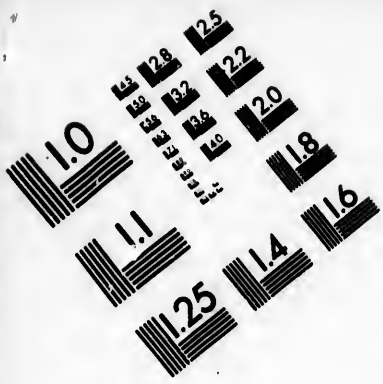

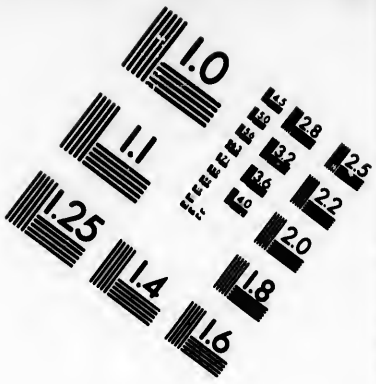

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

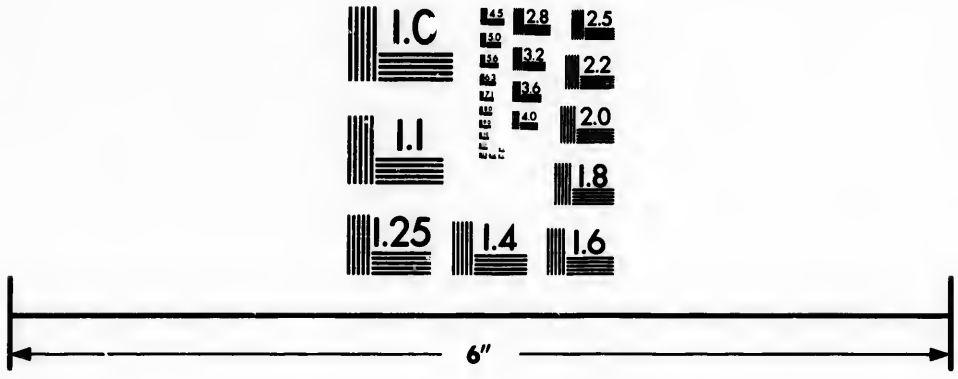

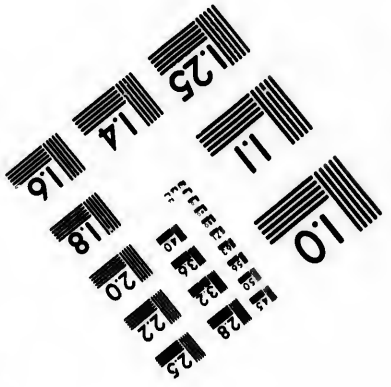

Photographic Sciences Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

ſems (*) en een bruin gevlekte klip-visch, omtrent zoo groot als een ſchelvisch, die zoo mak was, dat hij, in plaats van weg te zwemmen, ſtil bleef liggen en op ons ſtaarde. Hadden wij volſtrekt gebrek gehad, dan zouden wij eenen genoegzaamen voorraad hebben kunnen bekoomen; want daar zaten duizenden klip-kleevers op het rif, van welke ſommige twee of drie ponden woogen. Daar waren ook nog enige andere ſoorten van ſchulpvisſchen, voornamelijk de groote zee-ſlak. Met den vloed kwamen 'er verſcheiden haaien over het rif, van welke ons volk enige doodde; maar zij maakten het wat gevaarlijk op dien tijd door het water te waaden.

Het volk, dat met den Heer WILLIAMSON aan wal gelaaten was, wierd (gelijk den Heer GORE ook gebeurd was) in den nacht zeer ſterk van de muskiten geplaagd. Zij ſchooten binnens lands twee wulpen, naauwkeurig naar die van

(*) In het Engelsch *Snappers*, waardoor ik meen dat de *Sparus ſynagris* van LINNÉ bedoeld wordt, alzoo die visch door CATESBY *Carol.* II, pag. 17. *the Lane Snapper* genoemd wordt, en door PENNANT *Arct.-Zool. ſuppl.* pag. 122 *the ſnapper*, ſchoon G. FORSTER den naam van deeze visſchen door *ſee-rappen* of zee raaf vertaalt; zoo dit juist ware, zou hij de *Sciena umbra* of *cirroſa* zijn; doch deeze noemen de Engelſchen *crow fish*.

VERTAALER.

van Engeland gelijkende, en zag enige plevieren of hair-ſnepjens op het ſtrand, maar in het bosch geene andere vogelen dan een of twee van de koekkoeken; die te *Wenooa-ette* gezien waren.

Wij beſteedden over het algemeen onzen tijd niet onvoordeelig op dit laatſte eilandjen, want wij bekwamen 'er omtrent twaalf honderd kokosnooten, die onder al het volk gelijklijk verdeeld wierden, en die het ongetwijfeld van veel nut waren, zoo om het ſap als om de pit. Indien 'er dan een ſchip met tamelijk goed weder hier voor bij zeilt, kan het zig voorzien, gelijk wij deeden; maar daar is op geen van beiden de eilandjens daar wij landden water te vinden. Zoo 'er dat te krijgen ware, en 'er een doortogt ware tot in het meir (gelijk men het noemen kan) dat door het rif omringd is, daar een ſchip konde ankeren, zou ik dit eiland boven alle de bewoonde verkiezen, als mijn eenigst gebrek in ververſchingen beſtond; want de visch, die men 'er zoude kunnen vangen, zou genoeg zijn, en het volk kan 'er rond loopen, zonder dat het door de moedwilligheid van inwooneren ontrust wordt.

De negen of tien laage eilandjens, onder den naam van *Palmerſtons-Eiland* begrepen, kunnen beſchouwd worden als de toppen van het rif van koraal-klippen, dat hen te zaamen verbindt, enkel met eene dunne laag zand bedekt, en egter, gelijk reeds gezegd is, met boomen en planten be-

kleed, van welke de meeſte van dezelfde ſoorten zijn, die op de laage gronden van de hooge eilanden in deezen Oceaan gevonden worden.

Daar zijn onder de ſchrandere beſpiegelaars verſchillende gevoelens omtrent het ontſtaan van zulke laage eilanden als *Palmerſtons-Eiland*. Sommige willen dat deeze kleine afgezonderde toppen of eilandjens, in oude tijden, aan malkanderen vast waren en een doorgaand en hooger ſtuk land vormden, dat de zee, door langheid van tijd heeft weggeſpoeld, alleen de hoogſte gronden overlaatende, die, volgens deeze ſtelling, met den tijd hetzelfde lot zullen ondergaan. Andere gisſen dat zij door aardbeevingen zijn opgeworpen en de uitwerkingen zijn van inwendige ſtuiptrekkingen van den aardkloot. Een derde gevoelen, dat mij het waarſchijnlijkst voorkoomt, is dat zij gevormd zijn van koraal-banken, en dat zij bij gevolg ook toeneemen. Zonder de bewijzen, welke men voor elke van deeze ſtellingen bijbrengt, optenoemen, zal ik alleenlijk die gedeelten van *Palmerſtons-Eiland* beſchrijven, welke ik gelegenheid had om waarten n, toen ik op hetzelve landde.

De grondſlag is overal eene koraal-klip; de grond is koraal-zand, waaronder ſlechts, op enige weinige plaatſen, verrotte planten vermengd zijn, zoo dat het iets vormt dat naar aarde gelijkt. Hieruit kan een waarſchijnlijk ver-

vermoeden afgeleid worden dat deeze kleine plekjens land niet van zeer ouden oorſprong zijn, noch de overblijfzels van grooter eilanden, nu in den Oceaan bedolven; want bij elke van deeze onderſtellingen moest 'er meer aarde gevormd zijn, en daar zou een gedeelte van den oorſpronglijken grond zijn overgebleven. Eene andere omſtandigheid bevestigde de leer van het aangroeijen van deeze eilandjens. Wij vonden op dezelve, verre buiten bereik van de tegenswoordige zee, zelfs in de geweldigſte ſtormen, hooge koraal-klippen; die, bij onderzoek bleeken doorboord geweest te zijn, op dezelfde wijze als de klippen, die nu den buitenſten rand van het rif uitmaaken. Dit toont baarblijklijk dat de zee weleer zoo verre kwam, en enige van deeze doorboorde klippen waren bijna in het middenpunt van het land.

Maar het ſterkst bewijs van deezen aanwas, en wel door de oorzaak, die wij 'er aan hebben toegeſchreven, was de zagte overgang, dien men in de planten rondom de randen van de eilanden bemerkte, van enige weinige duimen van het merk van hoog water tot den zoom van het bosch. Op verſcheiden plaatſen was de afſcheiding van de planten van verſchillenden groei zeer wel te onderſcheiden, bijzonderlijk aan lij of aan de west-zijde. Dit koomt mij voor het werk geweest te zijn van buitengewoone hooge getijen,

veroorzaakt door hevige toevallige wind-buien uit het Westen, die het zand buiten bereik van de gewoone getijen opgehoopt hebben. De regelmaatige en zagte werking van deeze laatſte werpt weder zand genoeg op om eene borstweering tegens den volgenden buitengewoonen hoogen vloed of ſtorm te vormen, zoo dat hij zoo verre niet kan reiken als de voorige en de planten vernielen, die zijn begonnen te groeijen van kokos-nooten, wortelen en zaaden, door vogelen aldaar gebragt, of door de zee opgeworpen. Dit gebeurt ongetwijfeld zeer dikwijls, want wij vonden veele kokos-nooten en andere gewasſen, die even waren begonnen op te ſpruiten, ſlechts enige duimen hooger dan de plaats, die de zee thans bereikt, op plaatſen, daar zij baarblijklijk haare oorſprong niet konden gehad hebben van die, welke verder landwaarts in ſtonden, die reeds tot haaren vollen groei gekoomen waren. De vermeerdering van gewasſen zal tegelijk veel toebrengen tot de hoogte van dit nieuw gevormd land, alzoo de gevallen bladeren en afgebrooken takken, in zulk eene luchtſtreek, zeer ſpoedig in eene waare zwarte aarde veranderd worden. (*)

Mis-

(*) De Heer ANDERSON heeft de volgende bijzonderheden omtrent *Palmerſtons-Eiland* aangetekend, die Kapitein COOKS gevoelen omtrent deszelfs oorſprong ſterk be-

Misschien is 'er nog eene andere oorzaak, die, zoo men dezelve aanneemt, den aanwas van deeze eilanden zoo veel als enige andere zal bevorderen en die ook reden zal geeven waarom de zee die hooge klippen verlaaten heeft; deeze is de uitspreiding van de koraal-bank of het rif in de zee, die, naar mijne gedagten aanhoudend, schoon onmerkbaar, plaats heeft. De golven, die agteruitgaan, naar maate het rif in hoogte en breedte toeneemt, laaten eene drooge klip agter, die gereed is voor de ontvangst van gebrooken koraal en zand, en alle andere neêrzetzels, die vereischt wor-

bevestigen. „ Op het laatste van de twee eilandjens, daar „ wij landden, hadden de boomen, die 'er in groote me„ nigte stonden, door hunne verrotte bladeren en takken „ kleine hoogten gevormd, die met den tijd, door dezelf„ de oorzaak, heuveltjens kunnen worden, terwijl op het „ eerste eiland, daar veel minder boomen stonden, zulks „ nog niet gebeurd was. Egter vertoonde zig, op dat „ plekjen gronds, de wijze hoe het ontstaan was, duid„ lijker; want bij hetzelve was een eilandjen, dat onge„ twijfeld nog maar zeer kort geleden ontstaan was, en „ het was nog met geene boomen bedekt, maar had „ eene groote menigte struiken, van welke enige tusschen „ stukken koraal groeiden, welke de zee had opgeworpen. „ Daar was, een weinig verder op, nog een zeekerer bewijs „ dat deeze eilanden zoo ontstaan, daar twee vakken zand, „ omtrent honderd vijftig voeten lang en een' voet of ander„ half dik op het rif lagen, maar als nog met geen eene „ struik of boom bezet."

worden voor het ontſtaan van land, tot de groeijing van planten bekwaam. Op deeze wijze moet het geheele rif ongetwijfeld met den tijd een enkel eiland worden, en het breidt zig, denke ik, ook naar binnen uit, of door den aanwas van de reeds gevormde eilandjens, of door het ontſtaan van nieuwe op de koraal-bedden, binnen het ingeſloten meir, als zij eens tot de oppervlakte der zee aangegroeid zijn. (*)

Na dat wij *Palmerſtons-Eiland* verlaaten hadden, wendde ik den ſteven westwaarts, met oogmerk om regt toe regt aan op *Annamooka* aan te zeilen. Wij bleeven nog veranderlijke winden houden, meest tusſchen het N. en W. met rukwinden, een weinig donder en veel regen. Geduurende deeze buien, die gemeenlijk zeer zwaar waren, vongen wij eene aanmerklijke hoeveelheid water, en bevindende dat wij door den regen in een uur meer konden bekoomen dan door het diſtilleeren in eene maand, liet ik den diſtilleerke-

(*) Dat de koraal-klippen in omtrek toeneemen lijdt geen' twijfel, want zij zijn het werk van polypen, die altoos aan de einden voortbouwen en voortleeven, naar maate de oude ſtam afſterft en tot een bloot kalkachtig huis wordt. Buiten het water kunnen zij egter niet leeven, bijgevolg moeten zij, zoo dra zij de oppervlakte van het water bereikt hebben, zig zijdelings uitbreiden.

G. FORSTER.

ketel ſtil ſtaan, als eene zaak, die meer moeite dan voordeel aanbragt.

De hitte, die omtrent eene maand groot geweest was, wierd thans veel onaangenaamer bij dit donker regenachtig weder en dreigde, door de vogtigheid, ſchadelijk te worden, alzoo de ſchepen niet droog, en de blinden wegens de zee niet open konden gehouden worden. Het is egter vrij opmerkenswaerdig dat, ſchoon wij nergens enige ververſching genooten hadden zedert ons vertrek van de *Kaap de Goede Hoop*, dan op *Nieuw-Zeeland*, 'er egter nog geen man aan boord ziek was van het aanhoudend gebruik van zoute ſpijzen of de wisſelvalligheden der luchtſtreek.

In den nacht tusſchen den vier en twintigſten en vijfentwintigſten ſtevenden wij voorbij *Wilden-Eiland*, dat ik in het jaar 1774 ontdekt had, en den agt en twintigſten, des morgens ten tien uuren, kreegen wij de eilanden in het gezigt, die ten Oosten van *Annamooka* liggen; zij lagen toen N. ten W. van ons op den afſtand van vier of vijf mijlen.

Ik ſtuurde naar het Zuiden van deeze eilanden en loefde toen op naar *Annamooka*, dat, in den agtermiddag ten vier uuren, N. W. ten N. van ons lag, terwijl *Fallafajeea* Z. W. ten Z. en *Komango* N. ten W. omtrent vijf Engelſche mijlen van ons verwijderd lagen.

Alzoo het weder buijig was met regen, ankerde ik, bij het vallen van den avond, in vijftien vademen water, in eenen grond van koraal-zand en ſchulpen, hebbende *Komango* in het N. W. op den afſtand van omtrent twee mijlen.

✤ ✤ ✤
✤ ✤
✤

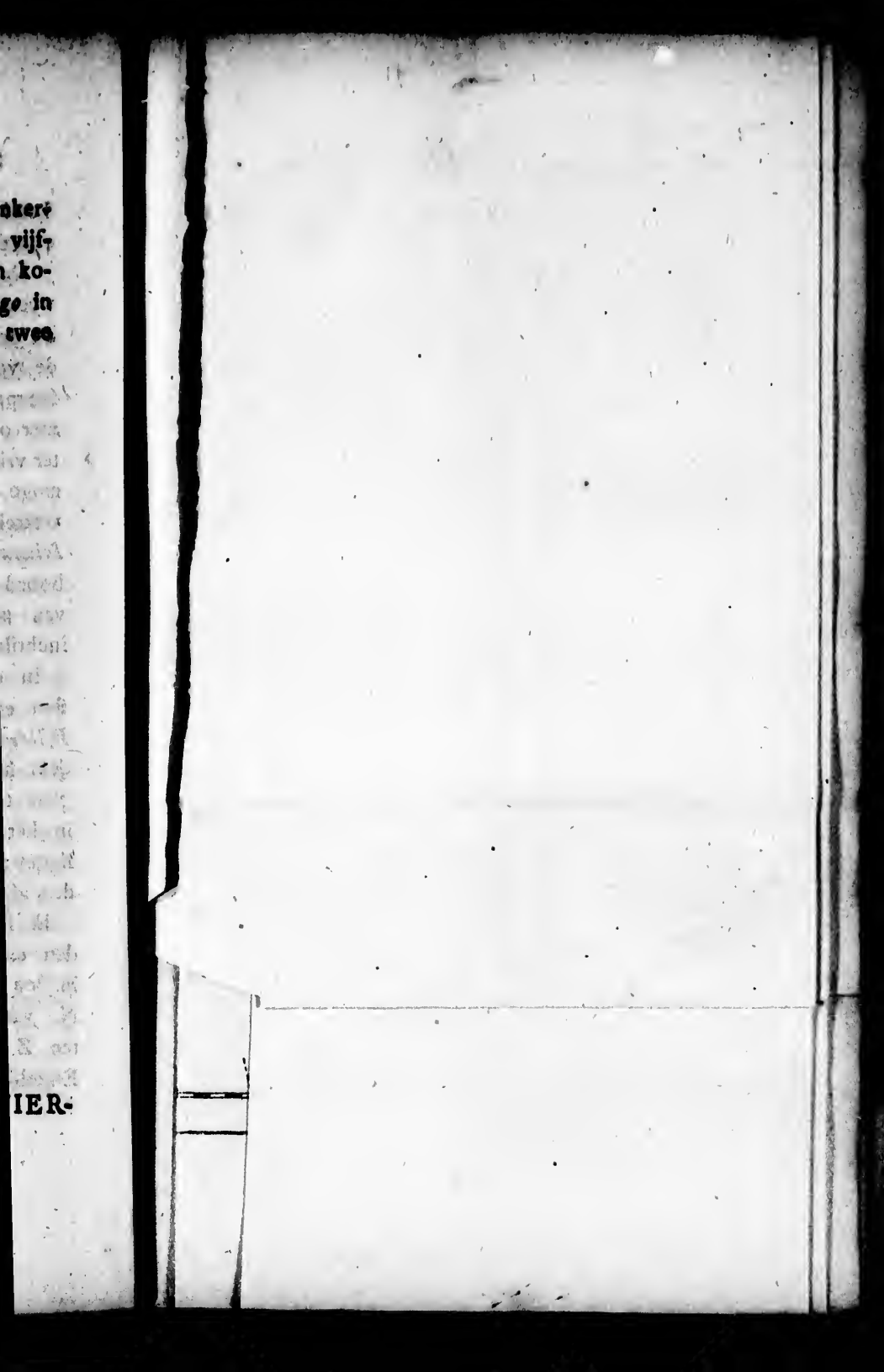

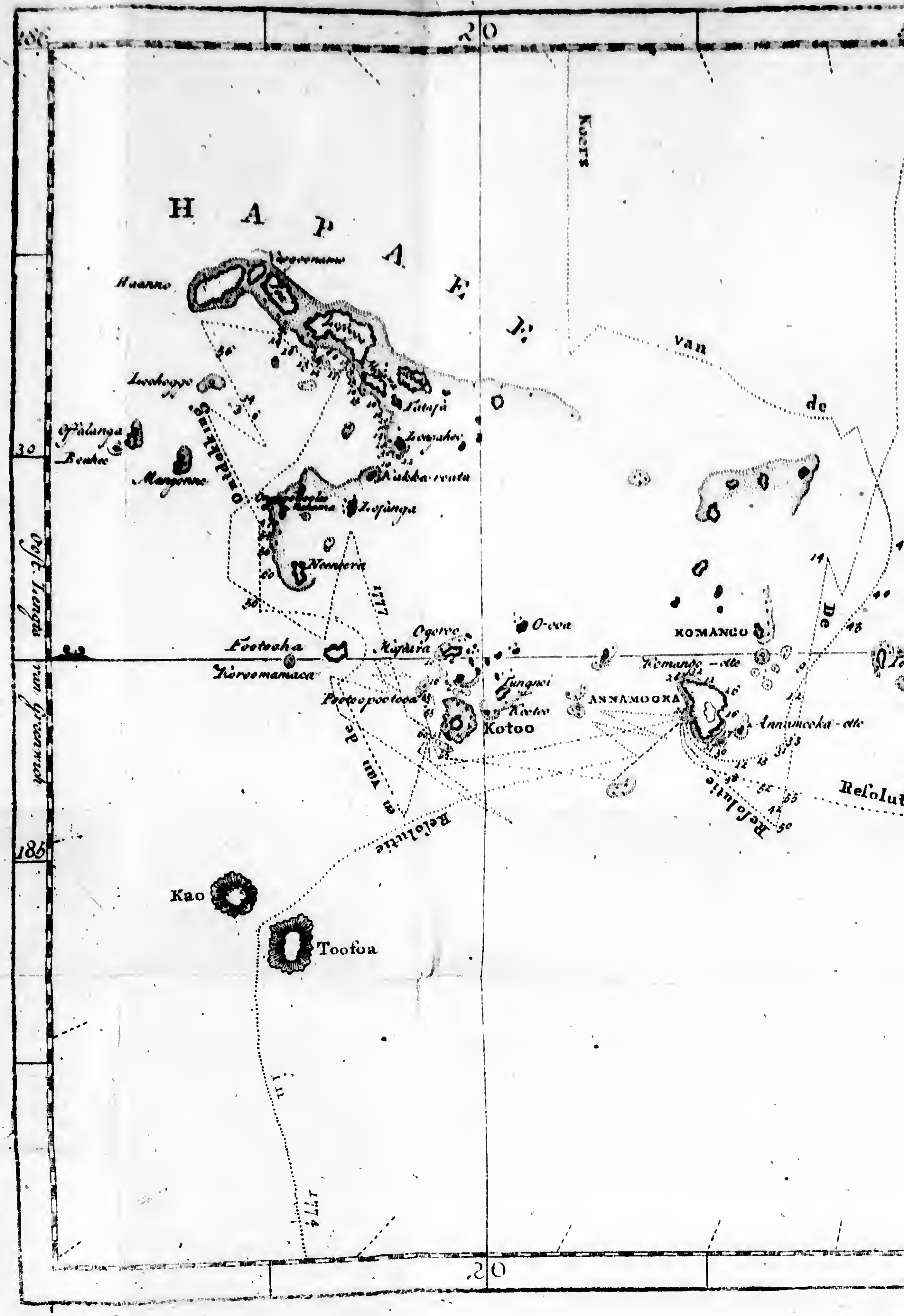

20
HAPAEE
Koers
van
de
Haanno
Leeboogo
Ofalanga
Boaha
Mangonne
Lefooga
Foa
Kotoo
Footooha
Kao
Toofoa
KOMANGO
ANNAMOOKA
Annamooka-ette
Komango-ette
Fooa
Noomooka
O-ooa
Mafaura
Tungoa
Poottopootooa
Resolutie
De
1777
1774
30
185
Oost Lengte van Greenwich

N.°
2 1
Koers
van de
Resolutie
Koers
van
Pallasjeea
Tonnomaia
Goffegana
EOOA
Engelsche Ree
Eoonigee
Ontdekking
Mallecoah
Hoonga-tonga
Hoonga-hapace
van Diemens Reede
TONGATABOO
KAART
van de
VRIENDEN EILAN
2 1

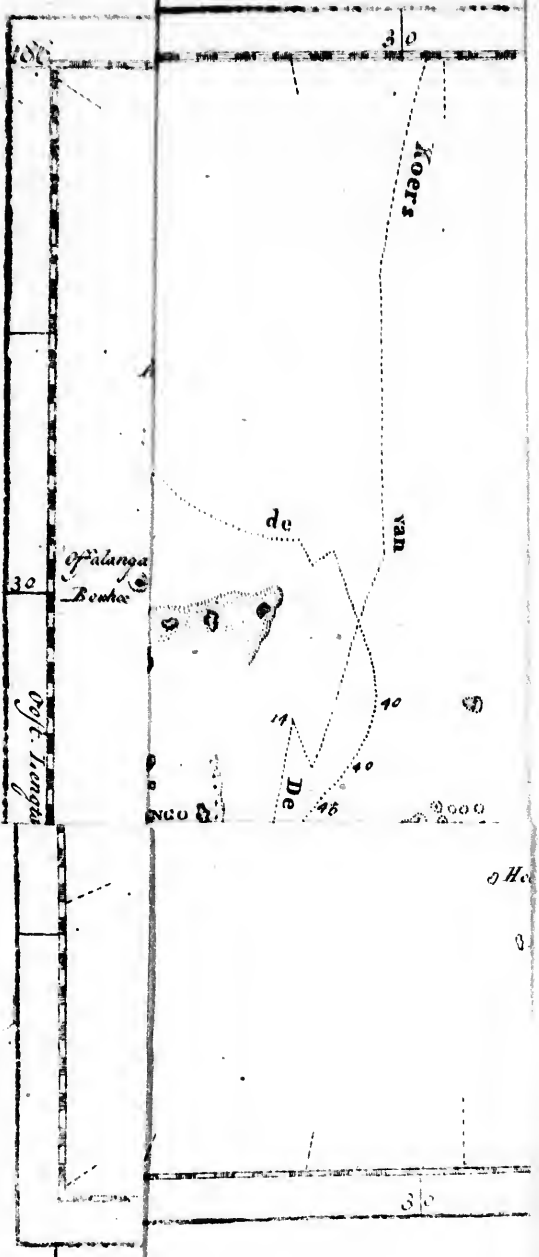
30
Koers
de
van
Ofalanga
Bouke
30
Oost. Tangat
40
40
De
46
30

VIERDE HOOFDSTUK.

Onderhandelingen met de inboorlingen van Komango *en andere Eilanden. Aankomst te* Annamooka. *Verrigtingen aldaar.* FEENOU, *een voornaam Opperhoofd van* Tongataboo *koomt ons bezoeken. Zijn onthaal op het eiland en aan boord. Diefachtigheid van de inboorlingen. Korte beſchrijving van* Annamooka. *Overtogt van dat eiland naar* Hapaee.

Zoo dra wij ten anker gekoomen waren, roeiden 'er twee kanos, de eene met vier en de andere met drie mannen, naar ons toe, en kwamen zonder de minſte aarſeling aan het ſchip. Zij bragten enige kokos-nooten, brood-vrugten, plataanen en ſuiker-riet mede, die zij bij ons voor nagelen vermangelden. Een van de mannen ſtapte over, en, toen deeze kanos ons verlaaten hadden, kwam ons eene andere bezoeken, doch bleef niet lang, alzoo de avond begon te vallen. *Komango*, het naaste eiland, was ten minſten vijf Engelſche mijlen van ons, waaruit blijkt hoe veel dit volk durfde waagen om enige van onze kleinſte beuzelingen te bezitten. Behalven deezen voorraad van land, vongen wij in den avond

met hoeken en lijnen, eene aanmerklijke hoeveelheid visch.

Den volgenden morgen ten vier uuren zond ik Luitenant KING met twee ſloepen naar *Komango*, om ververſchingen te haalen, en ten vijf uuren deed ik ſein om het anker te ligten om naar *Annamooka* op te laveeren, alzoo de wind uit het N. W. ons tegen woei.

Naauwlijks was het dag licht aan den hemel of wij kreegen bezoek van zes of zeven kanos van verſchillende eilanden, behalven vrugten en wortelen, twee biggen, verſcheiden hoenderen, enige groote woud-duiven, kleine rallen en groote purperen waterhoentjens medebrengende, die zij alle voor glazen koraalen, ſpijkers en bijltjens vermangelden. Zij hadden nog andere dingen te koop, als ſtukken van hun doek, vischhoeken, korfjens, rieten fluitjens, en enige knodſen, ſpeeren en boogen. Maar ik beval dat men geene merkwaerdigheden van hun zoude koopen tot dat het ſchip van leeftogt zoude voorzien wezen en 'er daartoe verlof zoude gegeeven zijn. Ook door ondervinding weetende dat, zoo dra ons volk met de inboorlingen mogt handelen elk naar zijnen eigen zin, 'er geduurig geſchillen ontſtaan zouden, ſtelde ik enige bijzondere perſoonen aan, die het beſtuur over dien handel zouden hebben, zoo aan land als aan boord, terwijl ik verbood dat iemand buiten deeze 'er zig mede be-

bemoeien zoude. Voor de dag ten halven verloopen was, keerde de ſloep van den Heer KING terug met zeven varkens, enige hoenderen, vrugten en wortelen voor ons, en enig gras voor ons vee. Zijn volk was op *Komango* zeer beleefdlijk onthaald geworden. De inwooners ſcheenen niet talrijk te zijn, en hunne hutten, die in eene laan van plataanen-boomen digt bij elkanderen ſtonden, waren niet al te goed. Niet verre van dezelve was eene vrij groote zoet-water-plas, van vrij goed water, maar daar was geen ſchijn van eene beek. De Heer KING bragt het Opperhoofd van het eiland TOOBOULANGEE genaamd, mede aan boord, en nog een ander, welks naam TAIPA was. Zij bragten een varken tot een geſchenk voor mij mede en beloofden des anderen daags nog meerdere te zullen brengen.

Zoo dra de ſloepen binnen boord waren, ſtuurde ik naar *Annamooka*, en, alzoo de wind ſlap was, was mijn voorneemen tuſſchen *Annamooka-ette* (of *klein Annamooka*) en de branding ten Z. O. van hetzelve door te zeilen, maar dezelve naderende peilden wij zeer onregelmaatige diepten, op elke uitwerping van het diep-loot tien of twaalf vademen verſchillende. Dit noodzaakte mij van mijn voorneemen af te zien en ten Zuiden van alle mijne koers te neemen, hetgeen

ons

ons aan lij bragt en het nodig maakte den nacht onder zeil doortebrengen. Het was zeer donker en wij hadden den wind uit alle ſtreeken, van zwaare regen-buien verzeld, zoo dat wij ons, den volgenden morgen, met het aanbreeken van den dag, veel verder af bevonden dan wij des avonds te vooren geweest waren, en de zwakke wind, die nu woei, was ons vlak tegens.

Wij laveerden den geheelen dag, met zeer weinig vrugt, en ankerden in den avond op negen en dertig vademen water in eenen grond van koraal-klippen en gebrooken ſchulpen, zijnde de westlijke punt van *Annamooka* vier Engelſche mijlen O. N. O. van ons. TOOBOULANGEE en TAIPA hielden hun woord en bragten mij enige varkens. Men bekwam ook nog enige andere door ruiling van verſchillende kanos, die ons volgden, en zoo veele vrugten als wij ten goede eeten konden. Het was opmerklijk dat onze bezoekers den geheelen dag bezwaarlijk aan iemand iets wilden verkoopen dan aan mij. Kapitein CLERKE bekwam niet meer dan een of twee varkens.

Des anderen daags 's morgens ten vier uuren, liet ik eene ſloep uitzetten en zond den ſtuurman om de Zuid-West-zijde van *Annamooka* te peilen, daar eene haven bleek te zijn, gevormd wordende door het eiland ten N. O. en door klei-

ne

ne eilandjens en banken, in het Z. W. en Z. O. Ondertusschen bragt men de schepen onder zeil en zij werkten op naar het eiland.

Toen de stuurman terug kwam, berichtte hij dat hij tusschen *Groot* en *Klein Annamooka* gepeild had, daar hij tien en twaalf vademen water gevonden had met een' grond van koraal-zand, dat de plaats zeer wel beschut was tegens alle winden, maar dat 'er geen zoet water te vinden was dan op enigen afstand binnen 's lands, en dat 'er zelfs aldaar weinig van te krijgen was, en dat weinige slegt. Om deeze reden alleen, en zij was voldoende, besloot ik aan de Noord-zijde van het eiland te ankeren, daar ik op mijne laatste reis eene plaats gevonden had, geschikt om te landen en water in te neemen.

Deeze plaats was niet meer dan eene mijl van ons van daan en egter bereikten wij dezelve niet voor des agtermiddags ten vijf uuren, naardien ik zeer veel wierd opgehouden door het aanmerklijk aantal kanos, die aanhoudend aan de schepen kwamen, overvloedigen voorraad van de voortbrengzelen des eilands aanbrengende. Onder deeze kanos waren ook enige dubbele met een groot zeil, die elke tusschen veertig en vijftig mannen voerden. Deeze zeilden rondom ons, naar allen schijn, met dezelfde gemaklijkheid als of wij ten anker gelegen hadden. Daar waren verscheiden vrouwen in de kanos, die misschien door

door nieuwsgierigheid waren aangezet om ons een bezoek te geeven, ſchoon zij te zelfden tijd zoo gretig mangelden, en de roeiſpaan zoo ijverig en behendig gebruikten als de mannen. Ik kwam ten anker op agttien vademen water in eenen grond van grof koraal-zand; terwijl het eiland zig van het O. tot het Z. W. uitſtrekte en de West punt van de Westlijkſte bogt in het Z. O. omtrent drie vierde van eene Engelſche mijl van ons af lag. Dus gong ik op dezelfde plaats leggen, daar ik drie jaaren te vooren, wanneer ik *Annamooka* op mijne voorgaande reis bezogt, gelegen had, (*) en waarſchijnlijk omtrent op dezelfde plaats daar TASMAN, de eerſte ontdekker van dit en enige van de nabuurige eilanden in het jaar 1643 ten anker heeft gelegen. (†)

Den volgenden dag begaf ik mij, terwijl men zig gereed maakte om water inteneemen, in den agtermiddag, naar wal, van Kapitein CLERKE en enige onzer officieren verzeld, om eene plaats uittezoeken daar onze werktuigen konden opgezet

(*) VI Deel bladz. 126.

(†) Zie TASMANS bericht van dit land in de Verzameling van reizen naar de Zuid-Zee van den Heer DALRYMPHE Vol. II. pag. 79, 80. De weinige bijzonderheden, door TASMAN opgegeeven, koomen aanmerklijk overeen met Kapiten COOKS uitgebreider verhaal.

zet worden, en daar eene wagt konde worden geplaatst, waartoe de inboorlingen ons gereedlijk verlof gegeeven hadden. Zij geriefden ons ook met een ſchuiten-huis om ons als eene tent te dienen, en beweezen ons alle andere blijken van beleefdheid. TOOBOU, het Opperhoofd van het eiland, geleidde mij en OMAI naar zijn huis; wij vonden het op eene aangenaame plaats ſtaan in het midden van zijne plantagieën; het was omringd van een fraai gras-perk, hetwelk hij ons te verſtaan gaf dat geſchikt was om hunne voeten af te veegen voor zij naar binnens huis gongen. Nimmer had ik te vooren zulk eene zindlijkheid op enige andere plaats in deezen Oceaan gezien; maar ik bevond naderhand dat zij zeer gemeen was op de *Vrienden-Eilanden*. De vloer van TOOBOUS huis was met matten belegt, en geen tapijt in het ſierlijkst Engelsch bezoekvertrek kon zindelijker onderhouden zijn. Terwijl wij aan land waren, ruilden wij enige varkens en enige vrugten in, en, voor wij weder aan boord kwamen, waren de ſchepen opgepropt met inboorlingen; alzoo weinige met ledige handen kwamen, hadden wij thans den grootſten overvloed van alle nodige ververſchingen.

Ik landde in den agtermiddag andermaal met enige ſoldaaten, terwijl de paerden en dezulke van ons vee, die in eenen zwakken toeſtand

ſtand waren, aan land gezonden wierden. Toen alles naar mijn genoegen geregeld was, keerde ik bij zonne-ondergang naar boord terug, het bevel op het eiland aan den Heer KING laatende. TAIPA, die nu onze groote vriend geworden was, en die de eenigſte ſcheen die zig moeite gaf, liet, om zoo wel bij nacht als bij dag bij ons volk te zijn, een huis een vierde van eene Engelſche mijl op menſchen-ſchouderen aandraagen, en digt bij het ſchuiten-huis plaatſen, waarin ons volk zijn verblijf hield.

Den volgenden dag gongen wij aan land aan het werk. Sommige hooiden voor het vee, andere vulden onze water-vaten in de nabuurige plas, andere wederom kapten hout. Naardien de grootſte overvloed van dit laatſte regt over de ſchepen gevonden wierd en wel op eene plaats, die zeer gemaklijk was om het aan boord te voeren, was het ook natuurlijk dat men dit verkooze; maar deeze boomen, welke ons volk voor mancenille-boomen aanzag, maar die eene ſoort van peperboomen waren, bij de inboorlingen *Faitanoo* genoemd, gaven een ſap uit van eene melkachtige kleur en van zulk eenen bijtenden aart, dat het blaaren op het vel veroorzaakte en de oogen van onze werklieden ſchaadde. Zij waren dan genoodzaakt alhier uitteſcheiden en naar de bogt te gaan, daar onze wagt geplaatst was, en daar wij ons water inſcheepten. Hier voor-

PL. LXXVIII.**

GEZIGT OP ANN

GT OF ANNAMOOKA.

voorzagen ons de inboorlingen van ander hout, dat beter tot ons oogmerk diende. Deeze waren egter nog onze eenigſte bezigheden niet, want de Heeren KING en BAYLY begonnen deezen dag gelijke hoogten van de zon waartenemen, om den gang van de tijd-wijzers te kennen. In den avond, voor de inboorlingen onze wagt verlieten, ſprak TAIPA enigen tijd tot hen. Wij konden ſlechts raaden naar hetgeen hij hun zeide en dagten dat hij hen onderrigtede hoe zij zig omtrent ons te gedraagen hadden, en hen aanmoedigde om de voortbrengzelen des lands ter markt te brengen. Wij ondervonden de goede uitwerkzelen van zijne welſpreekendheid in den overvloedigen voorraad van levensmiddelen, dien wij den volgenden dag ontvongen.

Den vierden en vijfden gebeurde 'er niets aanmerkenswaerdigs, uitgezonderd dat *de Ontdekking* haar vertui-anker verloor, welkers kabel door de klippen was doorgeſneden. Dit ongeluk maakte het noodzaaklijk de kabels van *de Reſolutie* natezien, die egter onbeſchadigd gevonden wierden.

Den zesden kreegen wij een bezoek van een groot Opperhoofd van *Tongataboo*, welks naam FENOU was, en welken het TAIPA behaagde ons voortteſtellen als Koning van alle de *Vrienden-Eilanden*. Men zeide mij nu dat 'er, bij onze aankomst alhier, eene kano met de tijding

naar *Tongataboo* was afgezonden, waarop dit Opperhoofd onmiddelijk naar *Annamooka* was overgestooken. De officier, die aan land was, zeide mij dat, toen hij eerst aankwam, allen den inboorlingen wierd bevoolen naar buiten te koomen, om hem te gemoet te gaan, en dat zij hem hulde deeden door hunne hoofden tot zijne voeten te buigen, welker zoolen zij ook met beiden handen aanraakten, eerst met de palm, en vervolgens met het bovenst gedeelte. Daar kon weinig reden zijn om te vermoeden dat een persoon, die met zoo veel eerbied ontvangen wierd, minder konde zijn dan de Koning.

In den agtermiddag gong ik deezen grooten man een bezoek geeven, hebbende eerst een geschenk van twee visschen van hem ontvangen, die door eenen van zijne bedienden aan boord gebragt wierden. Zoo dra ik aan land stapte, kwam hij naar mij toe. Hij scheen omtrent dertig jaaren oud te zijn, was lang, maar rank, en had meer van de Europifche trekken dan ik ooit iemand hier gezien had. Toen de eerfte pligtpleegingen voorbij waren, vroeg ik hem of hij de Koning ware; want, fchoon men mij zulks gezegd had, begon ik 'er egter aan te twijfelen, toen ik zag dat hij dezelfde niet was, welken ik mij herinnerde op mijne voorige reis onder dien tijtel ontmoet te hebben. TAIPA antwoordde voor hem en telde niet minder dan honderd drie en

vijf-

vijftig eilanden op, van welke hij zeide dat TENOU opperheer was. Na een kort verblijf verzelde onze nieuwe bezoeker en vijf of zes van zijne bedienden mij naar boord. Ik gaf hun allen voeglijke geschenken en onthaalde hen op zulk eene wijze als ik dagt dat hun de aangenaamste zoude wezen.

In den avond bragt ik hen in mijne sloep naar land, in welke het Opperhoofd drie varkens liet brengen, tot vergoeding voor de geschenken, die hij van mij ontvangen had. Men verhaalde mij aldaar een voorval, dat even te vooren gebeurd was en dat enig denkbeeld kan geeven van de uitgestrektheid van gezag, welk hier over het gemeene volk geoefend wordt. Terwijl TENOU bij mij aan boord was, beval een onder-bevelhebber, om welke reden wist ons volk aan land niet, allen den inboorlingen de post, die wij bezetteden, te verlaaten. Toen sommige het waagden terug te keeren, nam hij eenen dikken stok en sloeg hen onbarmhartig. Hij gaf eenen man zulk eenen hevigen slag op de zijde van het aangezigt, dat hem het bloed mond en neus uit stroomde, en dat hij, na enigen tijd zonder beweeging te hebben gelegen, eindelijk in stuiptrekkingen van de plaats gedraagen werd. Toen men dengeenen, die den slag gegeeven had, zeide dat hij den man dood geslaagen had, lachte hij 'er slechts om, en het was baarblijklijk dat hij

in het geheel geen berouw had over hetgeen 'er gebeurd was. Wij vernamen naderhand dat de arme lijder herſtelde.

De Ontdekking haar vertui-anker weder gevonden hebbende, veranderde den zevenden van anker-plaats, doch niet voor het kabel van haar best boeg-anker hetzelfde lot als het voorig ondergaan had. Deezen dag had ik FEENOU ten eeten, gelijk ook den volgenden, wanneer hij verzeld wierd door TAIPA, TOOBOU en enige andere bevelhebbers. Het was opmerklijk dat niemand dan TAIPA met hem aan tafel mogt zitten of zelfs in zijne tegenswoordigheid mogt eeten. Ik moet bekennen dat ik om deeze reden FEENOU gaerne ten eeten had, want, voor zijne aankomst, had ik gemeenlijk een grooter gezelſchap dan ik voeglijk plaatſen konde, en mijne tafel was voorzien van eene menigte gasten van beiden kunnen; want het is op de *Vrienden-Eilanden* de gewoonte niet, gelijk op *Otahiti* dat zij hunne vriendinnen het voorrecht weigeren van met de mannen in gezelſchap te eeten.

Den eerſten dag van onze aankomst te *Annamooka* had een van de inboorlingen eene groote bijl uit het ſchip geſtoolen. Ik verzogt thans FEENOU zijn gezag te willen gebruiken om mij die terug te doen geeven; men gehoorzaaamde hem zoo onmiddelijk, dat zij aan boord

boord gebragt wierd terwijl wij nog aan tafel zaten. Dit volk gaf ons dikwijls gelegenheid om optemerken welke behendige dieven zij waren. Enige van hunne Opperhoofden zelve achteden dit werk niet beneden hunne waerdigheid. Den negenden wierd een hunner betrapt terwijl hij de bout van den haspel van het ſchiemans garen, onder zijn kleed verborgen, uit het ſchip met zig nam, waarvoor ik hem tot twintig ſlagen veroordeelde, terwijl ik hem gevangen hield tot dat hij een varken voor zijne vrijheid betaald had. Na deeze ſtraf-oefening wierden wij niet meer door aanzienlijke dieven geplaagd; doch zij gebruikten egter nog hunne bedienden of ſlaaven tot dat ſlegte werk, en deeze wisten zoo veel van een dragt ſlagen als de groote mast. Als men hen op de daad betrapte, raadden hunne meeſters, wel verre van voor hun te ſpreeken, ons dikwijls hen te dooden. Alzoo wij deeze ſtraf niet op hen verkoozen te oefenen, kwamen zij gemeenlijk zonder enige ſtraf vrij, want het ſcheen dat zij even ongevoelig waren voor de ſchande als voor de pijn van lighaamlijke ſtraffen. Kapitein CLERKE bedagt eindelijk eene ſoort van ſtraf, die hem toeſcheen van enige uitwerking te zijn. Hij ſtelde hen onder de handen van den barbier en liet hen de hoofden volkoomen kaal ſcheeren, hetgeen hen belachelijk maakte in de oogen van hunne lands-

lieden en ons volk in ſtaat ſtelde hun in het vervolg de gelegenheid afteſnijden om hunne ſchurkerijen te herhaalen door hen op eenen afſtand te houden.

FEENOU gong zoo gaerne met ons om, dat hij alle dagen aan boord at, ſchoon hij ſomtijds geen deel nam aan onzen maaltijd. Den tienden bragten enige van zijne bedienden een geregt, dat aan land voor hem was klaar gemaakt. Het beſtond uit visch, ſop en yams. Men had voor de ſop, in plaats van water, kokos-nooten-ſap gebruikt, waarin de visch gekookt of geſtoofd was, en waarſchijnlijk in een houten bak met heet gemaakte ſteenen; maar het wierd in een plataanen-blad aan boord gebragt. Ik proefde van dat geregt en vond het zoo goed, dat ik naderhand visch op dezelfde wijze liet klaar maaken. Schoon mijn kok vrij wel ſlaagde, was hij egter niet in ſtaat zulk eenen goeden ſchotel, als dien hij navolgde, te voorſchijn te brengen.

Naardien ik nu bevond dat wij het eiland geheel uitgeput hadden van bijna alle levensmiddelen, die het opleverde, beſteedde ik den elfden om de paerden, de werktuigen voor onze waarneemingen en alles wat wij aan land gebragt hadden, gelijk ook de ſoldaaten, die aan onze legerplaats de wagt betrokken hadden, aan boord te laaten brengen, met voorneemen om onder zeil te gaan zoo dra *de Ontdekking* haar boeg-

boeg-anker weder zoude bekoomen hebben. FEENOU, verneemende dat mijn oogmerk was om regt toe naar *Tongataboo* te zeilen, hield ſterk bij mij aan dat ik van dit ontwerp zoude afzien; van hetwelk hij zoo veel afkeer betoonde als of hij 'er enig bijzonder belang bij had mij dit te ontraaden. Hij raadde mij zeer ſterk aan liever naar een eiland, of liever eene groep eilanden, te zeilen, *Hapaee* genoemd, en in het N. O. liggende. Daar konden wij, naar hij ons verzeekerde, op de gemaklijkſte wijze overvloedig-lijk van alle ververſchingen voorzien worden, en, om zijnen raad gewigt bij te zetten, nam hij aan ons in perſoon derwaarts te verzellen. Hij haalde mij over, en wij verkoozen *Hapaee* tot onze eerſtkoomende rust-plaats. Alzoo het nimmer door enig Europiſch ſchip bezogt was, kwam het mij gewigtig voor hetzelve op te neemen.

Wij beſteedden twee dagen met het ligten van het anker van Kapitein CLERKE, dat, na veel moeite, eindelijk gelukte, en den veertienden in den morgen gongen wij onder zeil en verlieten het eiland *Annamooka*.

Dit eiland is wat hooger dan de andere kleine eilandjens, die het omringen; maar het kan egter niet gerekend worden onder die van eene tamelijke hoogte zoo als *Mangeea* en *Wateeoo*. De kust beſtaat daar onze ſchepen lagen uit

eene ſteile, hobbelige, koraal-klip, negen of tien voeten hoog, behalven daar twee zandige ſtranden zijn, die een rif van dezelfde ſoort van klip hebben, dat dwarsch voor dezelve ligt en hen tegens de zee beſchut. Het zout water meir in het midden des eilands is omtrent anderhalve Engelſche mijl breed, en het land loopt rondom hetzelve ſchuinsch op; maar wij konden niet vinden dat het enige gemeenſchap met de zee had; doch naardien het land, dat 'er dwarsch van het grootst zandig ſtrand naar toe loopt, plat en laag is, en de grond zandig, is het zeer waarſchijnlijk dat het voorheen aldaar gemeenſchap met dezelve zal gehad hebben. De grond is op de hoogſte gedeelten van het eiland, bijzonderlijk naar de zee, of van eenen roodachtigen kleiachtigen aart, of eene zwarte losſe mulle aarde; maar nergens is een ſtroomtjen van zoet water.

Het eiland is zeer wel bebouwd, uitgezonderd op enige weinige plaatſen, en daar zijn enige andere, die, ſchoon zij ſchijnen onbebouwd te zijn, ſlechts braak liggen om hunne door eenen langduurigen landbouw uitgeputte vrugtbaarheid weder te erlangen; want wij zagen de inboorlingen dikwerf op zulke plaatſen aan het werk om dezelve op nieuw te beplanten. De plantagieën beſtaan hoofdzaaklijk in yams en plataanen. Veele zijn zeer uitgeſtrekt, en dikwijls omtuind met nette heiningen van riet, ſchuinsch over mal-

kan-

kanderen gelegd en omtrent zes voeten hoog. Binnen deeze zagen wij dikwijls nog andere heiningen van kleiner omtrek, welke de huizen der voornaame lieden omringden. De broodvrugtboomen ſtaan met weinig orde door elkanderen, maar meest bij de wooningen der inboorlingen, en de andere gedeelten van het eiland, bijzonderlijk naar den zee-kant, en langs het meir zijn met boomen en ſtruiken van eenen zeer weelderigen groei bedekt; op de laatſte plaats ſtaat eene menigte mangles-boomen en op de eerſte een groot aantal van de reeds genoemde *faitanoo*-boomen. Daar ſchijnen geene klippen of ſteenen van enigerleien aart omtrent het eiland te zijn die niet van koraal zijn, uitgezonderd op eene plaats ter regter hand van het zandig ſtrand, daar eene klip is twintig of dertig voeten hoog, van eenen kalkachtigen ſteen van eene geelachtige kleur, en een zeer digt zaamenſtel; doch zelfs op die plaats daar het hoogst gedeelte des lands is, zijn groote ſtukken van dezelfde koraal-klip, uit welke de kust beſtaat.

Wij wandelden dikwijls het land in, dat ons altoos vrij ſtond, en wij vermaakten ons ſomtijds met het ſchieten van wilde eenden, naar talingen gelijkende, die zeer talrijk zijn op het zout meir en de plas, daar wij ons water haalden. Op deeze togtjens vonden wij dikwijls dat de inwooners hunne huizen verlaaten hadden, om naar de

markt-plaats af te koomen, zonder enigen agterdogt te voeden, dat vreemdelingen, die herom zworven, iets, dat hun toebehoorde, zouden wegneemen of vernielen. Doch ſchoon men uit deeze omſtandigheid konde opmaaken dat het grootſte gedeelte der inboorlingen ſomtijds op ſtrand vergaderd ware, was het egter onmogelijk enige naauwkeurige berekening van hun getal te maaken alzoo de geduurige toevloed van bezoekers van andere eilanden, die zig onder hen vermengden, ons gemaklijk daarin zoude hebben kunnen misleiden. Alzoo 'er egter, naar het ons voorkwam, nooit meer dan duizend zielen tegelijk bij elkanderen verzameld waren, zal het misſchien genoeg zijn het geheel eiland op het dubbel van dat getal te rekenen. De plaatſen, daar die menigte dagelijks bijeen kwam, en de baai, waarin onze ſloepen laadden, zijn door den Heer WEBBER naauwkeurig afgeteekend.

Ten N. en N. O. van *Annamooka* en in de regtſtreekſe koers naar *Hapaee*, werwaarts wij nu ſtuurden, is de zee met een groot aantal kleine eilandjens als bezaaid. Ik kon niet verzeekerd zijn dat 'er tusſchen de banken en klippen, die bij deeze groep liggen, een vrije of veilige doortogt ware voor zulke groote ſchepen als de onze, ſchoon de inboorlingen met hunne kanos tusſchen dezelve doorzeilden. Om deeze reden vond ik het, toen wij van *Anna-*

moo-

mooka het anker ligteden, nodig ten Westen van de bovengenoemde eilanden te ſtevenen, en ſtuurde N. N. W. naar *Kao* (*) en *Tofooa*, de twee westlijkſte eilanden in het gezigt en aanmerklijk wegens hunne groote hoogte. FEENOU en zijn gevolg bleeven aan boord van *de Reſolutie* tot omtrent den middag, wanneer hij in de groote zeilende kano gong, die hem van *Tongataboo* gebragt had, en de groep eilanden inzeilde, van wel-

(*) Als een bewijs van de groote moeijelijkheid om de waare naamen van de Zuid-Zee-Eilanden, naauwkeurig te weeten, als men die van de inboorlingen verneemt, moet ik aanmerken dat het eiland, hetwelk Kapitein COOK *Aghao* noemt, door den Heer ANDERSON *Kao* genoemd wordt, en dat het op de kaart van TASMAN, gelijk ik het in de verzameling van den Heer DALRYMPLE vind, de naam gegeeven wordt van *Kaybay*. (*) TASMANS en COOKS *Amattafoa* is bij ANDERSON *Tofoa*. Kapitein COOKS *Komango* is TASMANS *Amango*. Daar is naauwlijks een voorbeeld, waarin zulke verſchillen niet kunnen opgemerkt worden. Naardien de groote oplettendheid van den Heer ANDERSON op zaaken van deezen aart, gelijk wij van den Heer KING verneemen, elk eenen aan boord wel bekend was, en altijd door Kapitein COOK zelven erkend is, is zijne wijze van ſchrijven op de kaart van de *Vrienden-Eilanden* aangenoomen geworden, hetwelk ook de noodzaaklijkheid heeft mede gebragt om die in het dagverhaal insgelijks aanteneemen.

(*) *Alg. Hiſt. der Reizen* XVIII *Deel: Kaart* van *Annamooka* of *Rotterdam*. Mistchien *Kao-baai*.

VERTAALER.

welke ik hier boven geſprooken heb, over welke wij ons nu bevonden en naar welke een getij of ſtroom uit het Westen ons, zedert ons afzeilen in den morgen, veel had overgedreven.

Zij liggen op ongelijke afſtanden verſpreid en zijn, over het algemeen, omtrent zoo hoog als *Annamooka*, maar ſlechts van drie of vier Engelſche mijlen tot eene halve Engelſche mijl breed en ſommige hebben naauwlijks die breedte. Zij hebben of ſteile klipachtige kusten als *Annamooka*, of roodachtige kliften, doch ſommige hebben zandige ſtranden, die zig bijna langs hunne geheele lengte uitſtrekken. De meeſte zijn geheel met boomen bezet, onder welke veele kokos palmen zijn, en elk levert een gezigt op als een ſchoone tuin in zee geplaatst. Het ſtil weder, dat wij hadden, maakte dit gezigt nog verruklijker, en alles deed in onze verbeelding het denkbeeld ontſtaan van een land, door betovering daargeſteld. Het ſchijnt dat ſommige derzelve ontſtaan zijn gelijk wij onderſtelden dat *Palmerſtons-Eiland* ontſtaan is, want daar is 'er een, dat nog maar geheel zand is, en een ander, op welk ſlechts eene ſtruik of boom gevonden wordt.

Ten vier uuren in den agtermiddag voorbij *Kotoo*, het Westlijkst van deeze groep kleine eilandjens zijnde, ſtuurden wij Noordwaarts, laatende *Toofoa* en *Kao* aan bakboord, houdende langs de West-zijde van een rif van klippen, dat

een

ten Westen van *Kotoo* ligt, tot dat wij aan derzelver Noordlijk eind kwamen, dat wij omloefden naar het eiland. Het was ons voorneemen geduurende den nacht ten anker te blijven liggen; doch de avond overviel ons voor wij eene plaats in minder dan vijf en vijftig vademen water konden vinden, en ik verkoos liever den gantschen nacht onder zeil te blijven dan in deeze diepte ten anker te koomen.

Wij waren in den agtermiddag binnen twee mijlen van *Toofoa* geweest, van welk wij dien dag verscheiden maalen den rook zagen. De inboorlingen van de *Vrienden-Eilanden* hebben bijgeloovige denkbeelden omtrent den brandenden berg op dat eiland, dien zij *Kollofeea* noemen, en welke zij zeggen dat een *Otooa* of eene godheid is. Volgens hunne berichten werpt hij somtijds groote steenen op, en den kolk of crater vergelijken zij bij een klein eilandjen, dat binnen menschen geheugen nooit heeft opgehouden te rooken; zij hebben ook geene overlevering dat hij immer zonder rook geweest is. Wij zagen den rook somtijds uit het middenpunt van het eiland oprijzen, terwijl wij te *Annamooka* waren, schoon op den afstand van ten minsten tien mijlen zijnde. *Tofooa* is, naar men ons zeide, dun bevolkt, maar het water is 'er goed.

Den volgenden morgen, met het aanbreeken van den dag, niet verre van *Koa* zijnde, dat eene groo-

groote rots van eene kegelvormige gedaante is, ſtuurden wij Oostwaarts, naar de doorvaart tuſſchen de eilanden *Footooha* en *Hafaiva*, met een zagt koeltjen uit het Z. O. Omtrent den uuren kwam FEENOU aan boord en bleef den geheelen dag bij ons. Hij bragt twee varkens en eene menigte vrugten mede, en, in den loop van den dag, kwamen 'er verſcheiden kanos van de verſchillende eilanden, die rondom ons lagen, aan het ſchip om ons vrugten te verkoopen, dat ons zeer aangenaam was, alzoo onze voorraad bijna verteerd was. Op den middag waren wij op 19° 49′ 45″ Zuider Breedte en wij hadden zeven Engelſche mijlen in Lengte afgelegd zedert wij van *Annamooka* vertrokken waren; *Toofoa* lag N. 88° W., *Kao* N. 71° W. *Footooha* N. 89° W. en *Hafaiva* Z. 12° W.

Footooha voorbij zijnde ontmoeteden wij een rif van klippen, en, alzoo 'er maar weinig wind was, kostede het ons enige moeite om 'er vrij van te geraaken. Dit rif ligt tuſſchen *Footooha* en *Neeneeva*, dat een klein laag eiland is, ten O. N. O. van *Footooha* liggende, op den afſtand van zeven of agt Engelſche mijlen. *Footooha* is een klein eiland van eene middelmaatige hoogte, en rondom met eene ſteile rots omgeeven. Het ligt Z. 67° O. zes mijlen van *Kao* en drie mijlen van *Kotoo* in de ſtreek van N. 33° O. Het zoo even genoemd rif van klippen voorbij zijnde,

loef-

loefden wij op naar *Neeneeva*, in hoop van anker-grond te zullen vinden; maar wij wierden wederom te leur gefteld en waren genoodzaakt den nacht met korte gangen doortebrengen; want, fchoon wij aan alle kanten land in het gezigt hadden, was de zee egter onpeilbaar.

Wij konden in den nacht duidlijk vlammen uit den brandenden berg van *Tofoa* zien oprijzen, fchoon tot geene groote hoogte.

Den zestienden, met het aanbreeken van den dag, ftuurden wij met een zagt koeltjen uit het Z. O. naar het N. O. op *Hapee* aan, dat wij nu in het gezigt hadden, en wij konden zien dat het laag land was aan de boomen, die maar even boven het water uitftaken. Omtrent ten negen uuren konden wij duidlijk zien dat het in drie eilanden verdeeld was, ten naaften bij even groot, en kort daarop zagen wij een vierde ten zuiden van dezelve, dat zoo groot was als de andere. Elk eiland fcheen omtrent zes of zeven Engelfche mijlen lang en alle waren van dezelfde hoogte en hadden een zelfde voorkoomen. Het Noordlijkst word *Haanno* genaamd, het volgend *Foa*, het derde *Lefooga* en het Zuidlijkst *Hoolaiva*, maar zij worden door de inboorlingen alle onder den algemeenen naam van *Hapaee* begrepen.

Naardien de wind ons tegens liep, konden wij het land niet te boven zeilen, zoo dat wij genoodzaakt waren tegens den wind op te laveeren. Ter-

wijl

wijl wij daarmede bezig waren, voeren wij eens over enige koraal-klippen, waarop wij flechts zes vademen water hadden, maar zoo dra wij 'er over waren, peilden wij geen' grond met tagtig vademen touw. Op deezen tijd lagen de Eilanden *Hapaee* van N. 50° O. tot Z. 9° W. Bij zonne-ondergang kwamen wij aan het Noordlijkst van deeze eilanden, en daar bevonden wij ons weder in dezelfde verlegenheid uit gebrek aan anker-grond, waarin wij de twee voorige avonden geweest waren, zoo dat wij nog eenen nacht onder zeil moeften doorbrengen, met aan alle kanten land en branding. Tegens den avond gong FEENOU, die den gantfchen dag aan boord geweest was, naar *Hapaee* en nam OMAI met hem in de kano. Hij vergat onzen onaangenaamen toeftand niet en hield den gantfchen nacht een goed vuur aan als een baken.

Zoo dra het licht wierd, wanneer wij ons digt bij *Foa* bevonden, zagen wij dat het met *Haanno* vereenigd was door een rif, dat gelijk lag met de oppervlakte van de zee van het een eiland tot het ander. Ik zond nu eene floep af om naar eene anker-plaats te zoeken; men vond weldra eene gefchikte plaats, en wij kwamen ten anker regt over een rif, dat *Lefooga* aan *Foa* hecht (op dezelfde wijze als *Foa* aan *Haanno* gehecht is) hebbende vier en twintig vademen water en eenen grond van koraal-zand.

In

In deeze ligging was de Noordlijke pnnt van *Hapaee*, of van het Noordlijk eind van *Haanno* in het N. 16° O. De Zuid-punt vrn *Hapaee*, of het Zuidlijk eind van *Hoolaivo*, Z. 29° W. en het Noordlijk eind van *Lefooga* Z. 65° O. Meer naar zee lagen twee reien klippen, waarvan de eene zig Z. 50° W. uitſtrekte en de andere W. ten N. ½ N. op den afſtand van twee of drie Engelſche mijlen. Wij lagen voor eene kreek in het rif, daar wij op alle tijden gemaklijk landen konden, en wij waren niet meer dan drie vierde van eene Engelſche mijl van den wal.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Aankomst van de ſchepen te Hapaee. *Vriendlijk onthaal aldaar. Geſchenken en Plechtigheden. Gevegten met knodſen. Worſtelen en vuist-vegten. Gevegt van vrouwen. Krijgsoefening van de zee-ſoldaaten. Dans van mannen. Vuurwerken. Beſchrijving van nacht-vermaaklijkheden.*

Zoo dra wij geankerd waren, wierden de ſchepen vol van inboorlingen en van eene menigte van kanos omringd, alle insgelijks vol volk. Zij bragten varkens, hoenderen, vrugten en wortelen van land, die zij voor bijltjens, meſſen, ſpijkers, glazen koraalen en laken vermangelden. FEENOU en OMAI kwamen, toen het licht was, aan boord, om mij bij het volk van het eiland in te leiden, tot welk einde ik weldra met hun mede naar land gong, en aan de Noord-zijde van *Lefooga*, een weinig regts van de plaats daar het ſchip lag, aan land ſtapte.

Het Opperhoofd geleidde mij naar een huis of liever eene hut, digt aan het zee-ſtrand ſtaande, dat ik enige minuuten te vooren derwaarts had zien brengen, om ons te ontvangen. FEENOU, OMAI en ik gongen in hetzelve nederzitten. De andere Opperhoofden en de menigte maakten van bui-

buiten regt over ons eenen kring en plaatſten zigzelve insgelijks op den grond. Toen vroeg men mij, hoe lang ik meende te blijven? Toen ik geantwoord had vijf dagen, kreeg TAIPA bevel om zig bij mij te koomen nederzetten en zulks aan het volk bekend te maaken. Toen ſprak hij hetzelve aan en deed eene redenvoering, die voor het meeſte gedeelte door FEENOU wierd opgegeeven. Dezelve behelsde, gelijk mij door OMAI gezegd wierd, dat zij mij alle, zoo jong als oud, als hunnen vriend moeſten beſchouwen, die voorneemens was enige dagen bij hen te vertoeven; dat zij, geduurende mijn verblijf aldaar, niets moeſten ſteelen, noch mij op enige andere wijs beledigen, en dat men verwagtte dat zij varkens, gevogelte, vrugten enz. naar de ſchepen zouden brengen, waarvoor zij zulke en zulke dingen, die hij opnoemde, in ruiling zouden ontvangen. Zoo dra TAIPA deeze redenvoering tot het volk geëindigd had, verliet ons FEENOU. TAIPA nam deeze gelegenheid waar om mij te zeggen dat het nodig was dat ik een geſchenk aan het Opperhoofd des eilands deede, welks naam EAROUPA was. Hier toe was ik niet onvoorzien, en ik gaf hem zoo veel, dat het zijne verwagting verre te boven gong. Mijne mildheid haalde mij verzoeken van denzelfden aart van twee Opperhoofden van andere eilanden, die daar tegenswoordig waren, op den hals, gelijk ook van TAIPA zelven.

Toen FEENOU terug kwam, dat onmiddelijk na het geeven van mijn laatſte geſchenk was, veinsde hij op TAIPA verſtoord te zijn, omdat hij toegelaaten had dat ik zoo veel weggave; doch dit beſchouwde ik enkel als eene list, alzoo ik vertrouwde dat hij in overeenkomst met de andere handelde. Nu zettede hij zig weêr neder, en beval EAROUPA naast hem te gaan zitten en tot het volk te ſpreeken, gelijk TAIPA gedaan had en tot hetzelfde einde, terwijl hij, gelijk te vooren, den hoofd-inhoud van de redenvoering opgaf.

Deeze plechtigheden geëindigd zijnde, bragt mij het Opperhoofd, op mijn verzoek, bij drie poelen van ſtilſtaand zoet water, gelijk hij het geliefde te noemen, en in een van deeze was het water ook indedaad vrij goed en de plaats niet ongeſchikt om onze vaten te vullen. Nadat wij de water-plaats bezigtigd hadden, keerden wij weder naar onze voorige plaats terug, daar ik een gebraaden varken en enige yams, rookend heet, gereed vond om naar boord gebragt te worden voor mijn middagmaal. Ik noodigde FEENOU en zijne vrienden om 'er mede van te eeten en wij voeren naar het ſchip, maar niemand dan hij alleen kwam met ons aan tafel zitten. Na den maaltijd bragt ik hen weder naar land, en, voor ik naar boord keerde, ſchonk mij het Opperhoofd eene fraaie groote ſchildpad en eene menigte yams.

yams. Wij kreegen overvloedigen voorraad van levensmiddelen; want wij bekwamen in den loop van deezen dag, aan het ſchip, door mangeling, omtrent twintig kleine varkens, behalven nog vrugten en wortelen. Men verhaalde mij dat 'er, toen ik des morgens eerst naar land voer, een man naar de ſchepen gekoomen was, die alle de inboorlingen bevoolen had naar land te gaan. Waarſchijnlijk geſchiedde dit met oogmerk opdat alle de inwooneren tegenswoordig zouden zijn bij de plechtigheid van mijne inleiding, want toen deeze over was, keerden zij met menigten weder naar de ſchepen.

Des anderen daags 'smorgens vroeg kwamen FEENOU en OMAI, die het Opperhoofd naauwlijks ooit verlieten, en thans aan wal geſlaapen hadden, aan boord. Hunne boodſchap was mij te verzoeken op het eiland te koomen. Na enigen tijd vertoefd te hebben, gong ik met hun mede en wierd, aan land koomende, naar dezelfde plaats gebragt, daar ik daags te vooren gezeten had, en daar ik reeds een grooten toevloed van menſchen verzameld zag. Ik giste dat 'er iets meer dan gemeens te doen ware, maar ik kon niet zeggen wat, ook kon OMAI mij 'er niet van onderrigten.

Ik had daar niet lang gezeten wanneer 'er omtrent een honderd inboorlingen in het gezigt verſcheenen en ons naderden, belaaden met

yams, broodvrugt, plataanen, kokos-nooten en ſuiker-riet. Zij legden hunne vragten op twee hoopen of ſtapels aan onze ſlinker-zijde, van welken kant zij gekoomen waren. Kort daar op naderdeu 'er andere van de regter zijde, dezelfde levensmiddelen draagende, welke aan die zijde op ſtapels gelegd wierden. Aan deeze wierden twee biggen en zes hoenderen gebonden, en aan die aan de ſlinker zijde zes biggen en twee tortelduiven. BAROUPA plaatſte zig voor de levensmiddelen aan de ſlinker zijde neder, en voor die aan de regter zijde plaatſte zig een ander Opperhoofd, zijnde deeze, naar ik giste, de twee Opperhoofden, welke dezelve verzameld hadden, op bevel van FERNOU, die hier zoo onbepaald ſcheen gehoorzaamd te worden als te *Annamooka* en die, in gevolge van zijne bevelvoerende meerderheid over de Opperhoofden van *Hapaee*, bij deeze gelegenheid hun deeze belasting had opgelegd.

Zoo dra deeze milde voorraad van levensmiddelen in orde nedergelegd, en op de voordeeligſte wijze ten toon geſpreid was, begaven de draagers van dezelve zig onder de menigte, die eenen grooten kring om dezelve vormde. Kort daarop traden 'er enige mannen in den kring of het open vak, dat voor ons was, met knodſen gewapend, van de groene takken van kokos-boomen gemaakt. Zij wandelden enige minuu-

PL. LXXIX**

COOK OP H

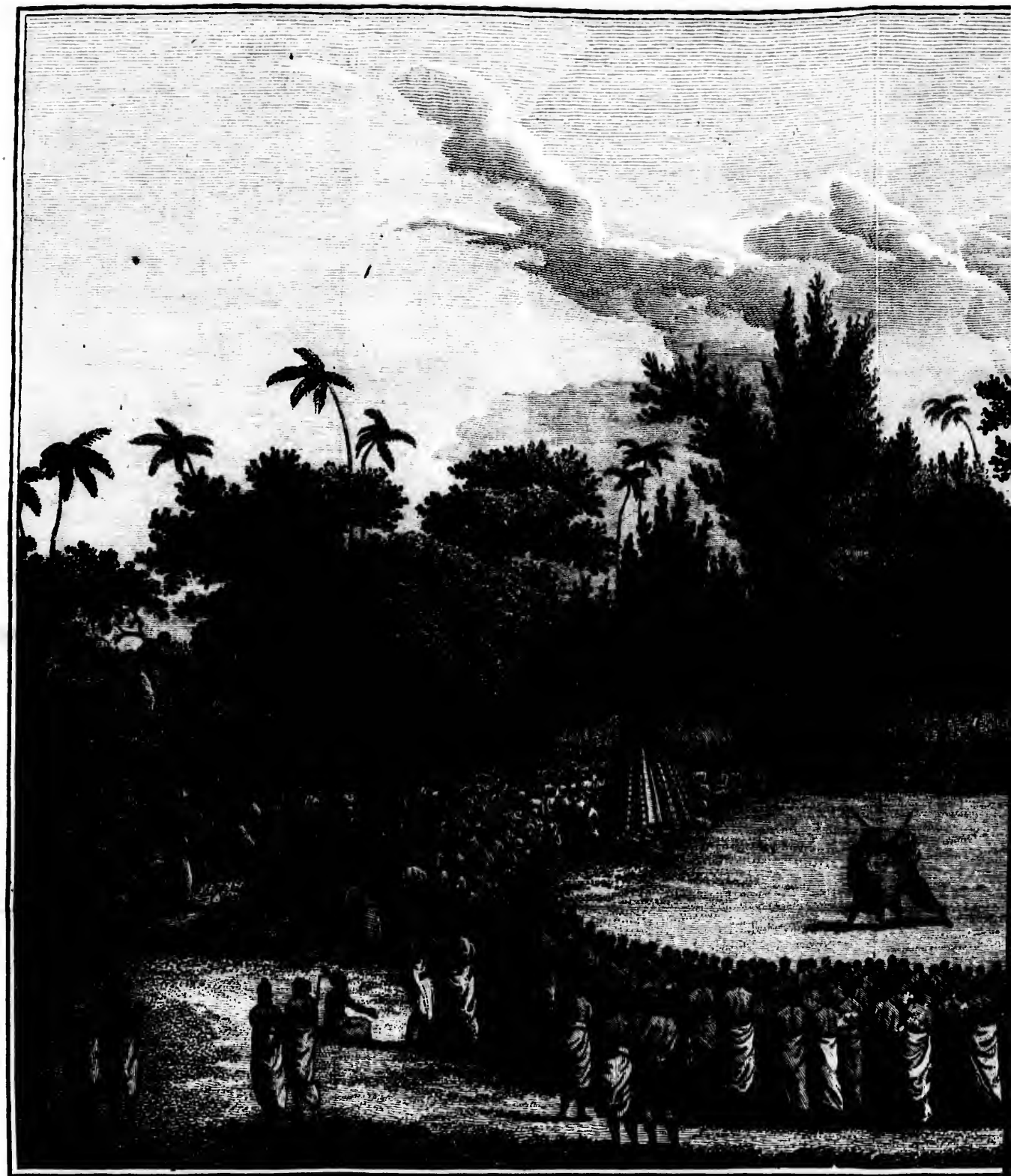

ONTHAAL VAN KAPITEIN COOK

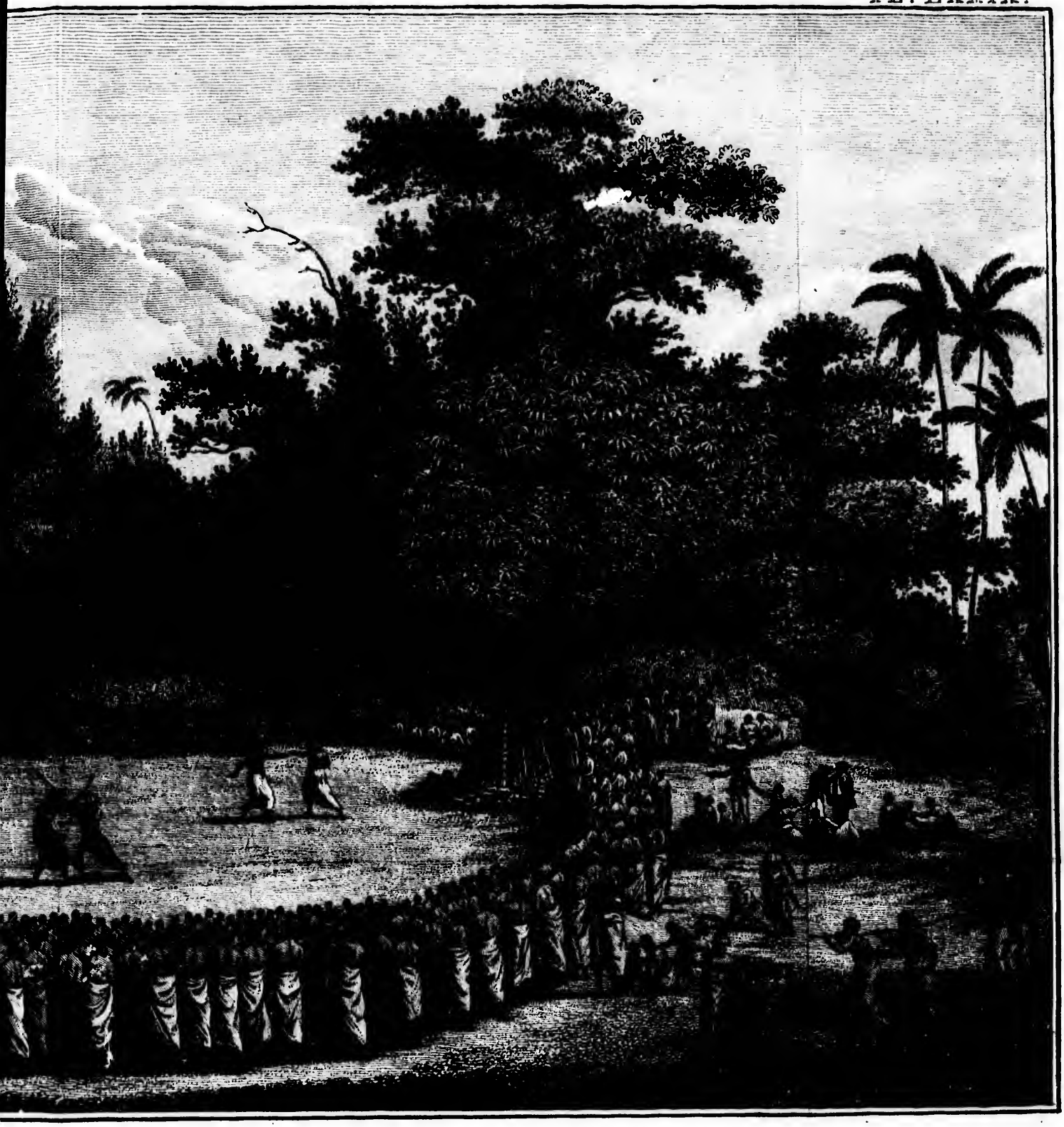

EIN COOK OP HET EILAND HAPAEE.

ITEIN

nuuten in ſtatie rond en gongen vervolgens weg, de eene helft naar de eene, en de andere helft naar de andere zijde en zetteden zig voor de aanſchouwers neder. Kort daarop traden zij naar elkanderen in het ſtrijd-perk en onderhielden ons met gevegten van man tegens man. De uitdaagingen geſchiedden door eenen kamp-vegter, die opſtond en van de eene zijde voorwaarts trad, die van de andere zijde uitdaagende meer door gebaerden dan door woorden om eenen van hunne zijde te zenden om tegens hem te vegten. Als de uitdaaging wierd aangenoomen, dat gemeenlijk het geval was, ſtelden de twee kamp-vegters zig in voeglijke houding en begonnen den ſtrijd, die aanhield tot de een of de ander bekende verwonnen te zijn, of tot hunne wapenen gebrooken waren. Na het eind van elk gevegt hurkte de overwinnaar neder regt over het Opperhoofd en ſtond vervolgens op en vertrok. Te zelfden tijd gaven enige oude mannen, die als rechters ſcheenen te zitten, hunne toejuichingen in weinige woorden, en de menigte, bijzonderlijk die aan de zijde, tot welke de overwinnaar behoorde, vierde den roem, dien hij had behaald, met twee of driemaalen victorie te roepen.

Deeze ſpelen wierden nu en dan enige minuuten afgebrooken, en geduurende deezen tusſchentijd waren 'er worſtelingen en vuist-vegtingen. De eerſte wierden op dezelfde wijze verrigt als op

Otahiti en de tweede verſchilden zeer weinig van het vuist-vegten in Engeland. Doch dat ons het meeſte verwonderde was een paar ſterke vrouwlieden te zien voorwaarts treeden en beginnen te vegten zonder de minſte omſtandigheid en met zoo veel konst als de mannen. Deeze ſtrijd duurde egter niet boven eene halve minuut voor eene van haar het opgaf. De triompheerende heldin ontvong dezelfde toejuiching van de aanſchouwers, die zij den overwinnenden ſtrijders van de andere ſexe toezwaaiden. Wij betuigden dat dit gedeelte van het feest ons niet zeer aanſtond, hetgeen egter niet belettede dat twee andere vrouwen het ſtrijdperk intraden. Zij ſcheenen twee moedige deerns te zijn en zij zouden elkander zeekerlijk wakker geklopt hebben, zoo er niet twee oude vrouwen tusſchen beiden gekoomen waren om haar te ſcheiden. Alle deeze gevegten wierden vertoond in het midden van ten minſten drie duizend menſchen, en wierden met de grootſte vrolijkheid van alle zijden verrigt, ſchoon ſommige van de kamp-vegters, mannen zoo wel als vrouwen, ſlagen ontvongen, die zij ongetwijfeld nog enigen tijd daarna moeten gevoeld hebben.

Zoo dra de vermaaklijkheden ten einde waren, zeide mij het Opperhoofd dat de hoopen levensmiddelen aan onze regterhand een geſchenk voor OMAI waren, en dat die aan de ſlinkerhand, zijnde

UIST-GEVEGT VAN DE INBOORLINGEN VAN HAPAEE.

de omtrent twee derden van het geheel, voor mij wierden gegeeven. Hij voegde 'er bij dat ik dezelve aan boord konde neemen wanneer het mij gelegen kwam, maar dat het niet nodig was ſchildwagten bij dezelve te plaatſen, alzoo ik verzeekerd kon zijn dat 'er geen enkele kokos-noot door de inboorlingen zoude weggenoomen worden. Dit bleek ook; want ik liet alles agter en keerde naar het ſchip om het middagmaal te houden, het Opperhoofd met mij mede neemende, en toen de levensmiddelen in den agtermiddag naar boord gebragt wierden, wierd 'er geen enkel ſtuk gemist. Daar was genoeg om vier ſloepen vol te laaden; ik was verbaasd over de mildheid van FEENOU, want dit geſchenk gong verre alle te boven, die ik ooit van de opperheeren van de verſchillende eilanden, welke ik in den Stillen Oceaan bezogt had, had ontvangen. Ik verloor geen' tijd met mijnen vriend te overtuigen dat ik niet ondankbaar was voor zijne edelmoedigheid, want, voor hij het ſchip verliet, ſchonk ik hem zoodanige van onze gerieflijkheden als ik verwagtede dat in zijn denkbeeld de waerdigſte zouden wezen, en de tegengeſchenken, die ik hem deed, waren zoo naar zijn genoegen, dat hij, zoo dra hij aan land kwam, nieuwe verplichtingen op mij legde, door mij een nieuw geſchenk te zenden, beſtaande in twee groote

varkens, eene aanmerklijke hoeveelheid doek, en enige yams.

FEENOU had een verlangen geuit om onze zee-ſoldaaten hunne krijgs-oefeningen te zien verrigten. Alzoo ik zijne nieuwsgierigheid gaerne voldoen wilde, liet ik hen in den morgen van den twintigſten van beiden de ſchepen alle aan wal koomen. Na dat zij verſcheiden wendingen gedaan en verſcheiden maalen gevuurd hadden, dat de talrijke menigte van aanſchouwers wel ſcheen aan te ſtaan, vermaakte het Opperhoofd ons, op zijne beurt, met eene vertooning, die, gelijk wij alle moeſten bekennen, met eene behendigheid en naauwkeurigheid verrigt wierd, die het ſtaaltjen, dat wij hun van onze krijgs-oefeningen gegeeven hadden, verre te boven gong. Het was eene ſoort van dans, zoo geheel verſchillende van alles wat ik ooit gezien had, dat ik vrees 'er geene beſchrijving van te zullen kunnen geeven, die 'er mijnen leezeren een tamelijk juist denkbeeld van zal mededeelen. Hij wierd uitgevoerd door mannen, en daar waren honderd vijf perſoonen in betrokken. Elk hunner had een werktuig in zijne hand, net gemaakt, van gedaante omtrent als eene roeiſpaan, van twee en eene halve voeten lengte, met een klein handvat en een dun blad, zoo dat zij zeer ligt waren. Deeze werktuigen ſlingerden zij op veele verſcheiden wijzen, terwijl zij tegelijk hunnen lighaamen eene verſchil-

len-

R MANNEN O

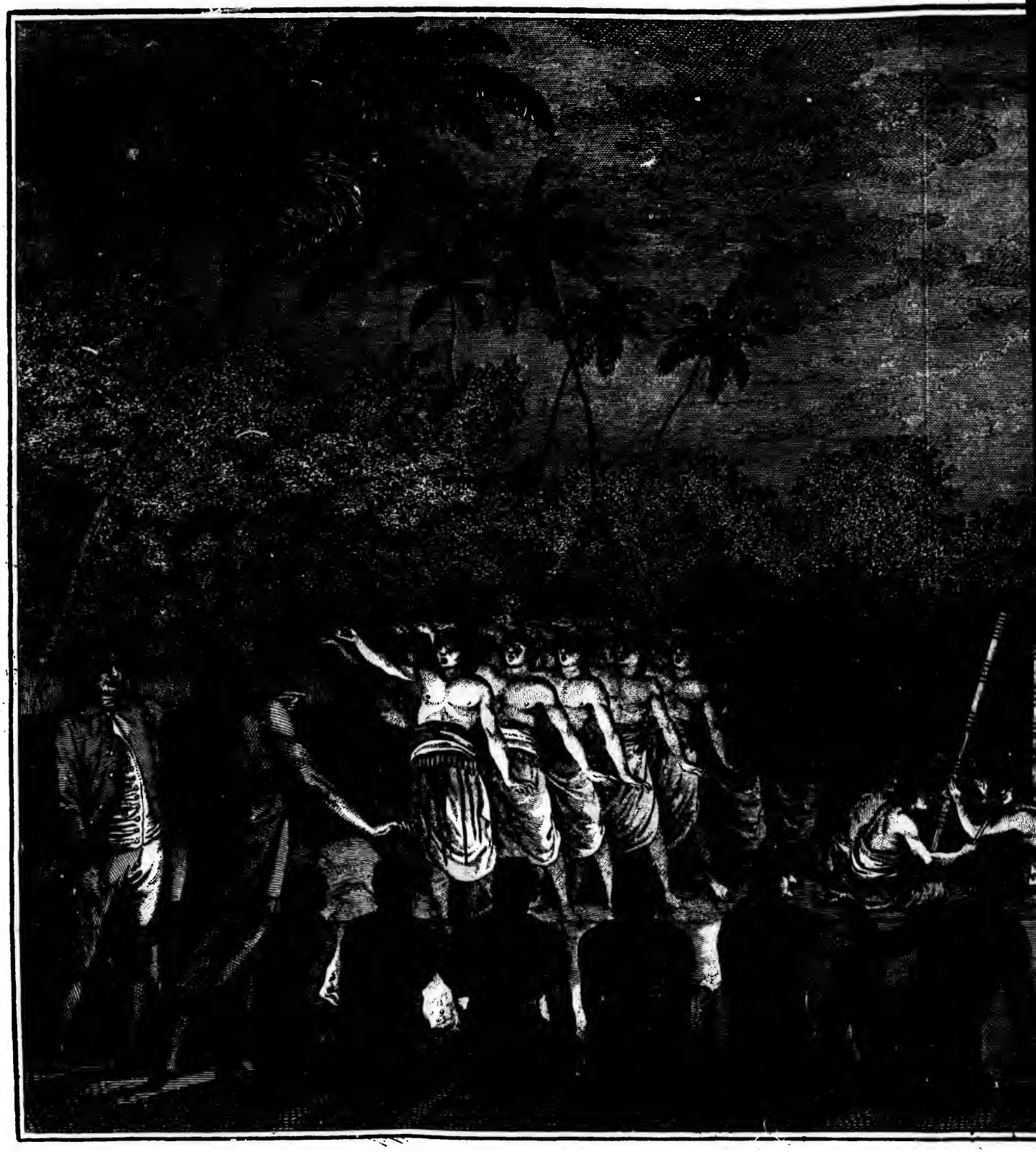

NACHT-DANS DER MA

DER MANNEN OP HAPAEE.

DEI

lende beweeging gaven. Eerst ſchikten zig de danſers in drie lijnen, en door verſchillende wèndingen veranderde elk zoodanig van plaats, dat zij, die agter waren geweest, voor kwamen. Ook bleeven zij niet lang op dezelfde plaats, maar deeze veranderingen geſchiedden door zeer ſpoedige overgangen. Eens ſtrekten zij zig uit in eene enkele lijn, toen vormden zij zig tot [illegible] halven kring en eindelijk tot twee vierkante kolommen. Terwijl deeze laatſte beweeging geſchiedde, trad een hunner voorwaarts en danſte eenen alouden dans voor mij, waarmede alles een einde nam.

De ſpeeltuigen beſtonden in twee trommelen, of liever twee holle houten blokken, uit welke enige verſchillende toonen gehaald wierden, door 'er met twee ſtokken op te ſlaan. Het ſcheen mij egter niet toe dat de danſers veel door deeze toonen geholpen of beſtierd wierden, maar wel door een choor-gezang, waarin alle de danſers te gelijk deel namen. Hun gezang was niet ontbloot van eene aangenaame melodie, en alle hunne beweegingen, die zij 'er op deeden, wierden met zoo veel bekwaamheid uitgevoerd, dat het talrijk lighaam der danſers ſcheen te beweegen als of zij een enkel groot werktuig geweest waren. Een ieder van ons was van gevoelen dat de uitvoering eene algemeene toejuiching op een Europisch tooneel zoude ontvangen hebben, en het gong alles wat wij gedaan hadden om hen te ver-

vermaaken, zoo verre te boven, dat zij zig ſcheenen te verhovaerdigen op de meerderheid, die zij over ons hadden. Wat onze ſpeeltuigen belangt, zij hadden voor geen van alle de minſte achting, behalven voor den trommel, en deeze was zelfs naar hunne gedagten zoo goed niet als de hunne. Onze waldhoorns in het bijzonder ſcheenen in groote verachting te zijn, want zij wilden 'er noch hier, noch op een der andere eilanden, een' oogenblik naar luiſteren.

Om hun dan een gunſtiger denkbeeld van Engelſche vermaaklijkheden te geeven, en om hunnen geeſten het ſterkst gevoel van onze meerdere bekwaamheid in te prenten, liet ik enige vuurwerken in gereedheid brengen, en, toen het donker was, afſteeken, in tegenswoordigheid van FEENOU, de andere Opperhoofden, en eene groote ſchaare volks. Wij vonden enige ſtukken beſchadigd, maar andere waren zeer goed gebleven en gelukten zoo volmaakt, dat ik 'er mijn oogmerk volkoomen mede bereikte. Onze water-kaarſen en vuur-pijlen behaagden hun en verbaasden hen in het bijzonder boven alle verbeelding, en nu ſloeg de balans tot ons voordeel over.

Dit ſcheen hen egter ſlechts aanteprikkelen om ons nog meerdere proeven van hunne zeerzonderlinge behendigheid te geeven, en naauwlijks waren onze vuurwerken geëindigd of daar begon

eene

eene reeks van danſen, welke FEENOU gereed gemaakt had om ons te vermaaken. Voor dat dezelve begonnen, plaatſte zig eene bende muzijkanten of choor van agttien mannen voor ons in het midden van den kring, die door de menigte van aanſchouwers gevormd wierd, en welkers middenvak het tooneel der vertooningen zoude wezen. Vier of vijf van deeze bende hadden ſtukken van groote bamboezen, van drie tot vijf of zes voeten lang, die elk door eenen man beſtierd wierden, die dezelve omtrent regtop hielden, met het open eind naar boven, doch met het ander eind, dat door een lid geſloten was, naar beneden. Met dit geſloten eind ſtooteden zij geſtadig op den grond, ſchoon langzaam, en bragten dus verſchillende toonen voort, volgens de verſchillende lengte der bamboezen, maar alle van de holle of laage ſoort; als eene tegenwerking ſloeg iemand anders met ſnel op elkanderen volgende ſlagen, met twee ſtokken, op een ſtuk bamboes, dat geſpleten was en op den grond lag, en dat daar door een geluid gaf, zoo ſcherp als het ander zwaar was. De overige van de bende, zoo wel als zij die op de bamboezen ſpeelden, zongen eene langzaame en zagte wijs, die de harder nooten van de bovengenoemde ſpeeltuigen zoo zeer maatigde, dat geen toehoorer, hoe zeer aan het hooren van de volmaaktſte en afwisſelende opvolging van aangenaame toonen gewoon, kon nalaa-

ten

ten het groot vermogen en de aangenaame uitwerking van deeze eenvoudige muzijk te bekennen.

Toen het muzijk omtrent een vierde uurs had aangehouden, traden 'er twintig vrouwen in den kring. De meeſte droegen ſlingers van de ſcharlaken bloemen van de Chineeſche roos of andere op haare hoofden, en veele hadden zig met boom-bladeren, zeer net aan de randen uitgeſneden, opgeſierd. Zij maakten eenen kring rondom de muzijkanten, met haare aangezigten naar dezelve gekeerd, en begonnen met het zingen van eene zagte wijs, waarop door het choor op denzelfden toon geantwoord wierd, en dit wierd beurtlings herhaald. Allen deezen tijd verzelden de vrouwen haar gezang met verſcheiden zeer ſierlijke beweegingen van haare handen naar haare aangezigten, en te zelfden tijd in andere rigtingen, geduuriglijk eenen ſtap voorwaarts doende met eenen voet, terwijl de andere ſtaan bleef. Toen wendde zij haare aangezigten naar de vergadering, zongen enigen tijd, en traden toen gezamenlijk terug naar dat gedeelte van den kring, dat over de hut was, daar de voornaamſte aanſchouwers gezeten waren. Hier na naderde van elke zijde eene van haar, elkanderen vooraan ontmoetende en voorbijgaande, en haaren tred in de rondte vervolgende, tot zij bij de overige kwamen, waarop 'er van elke zijde twee voorwaarts tra-

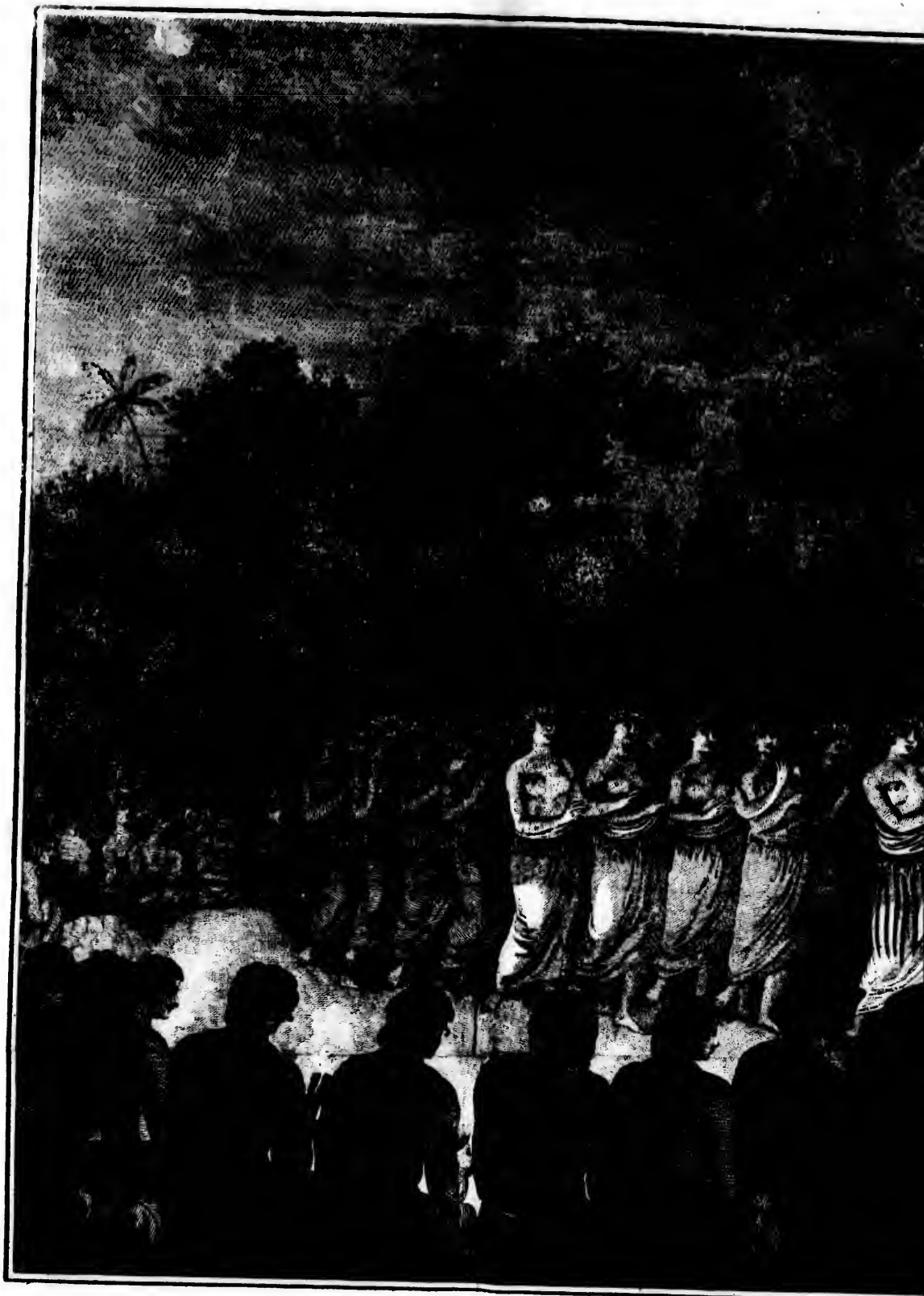

NACHT - DAN

ACHTIG - STANS DER VROUWEN OP HAPAEE.

PAKEE.

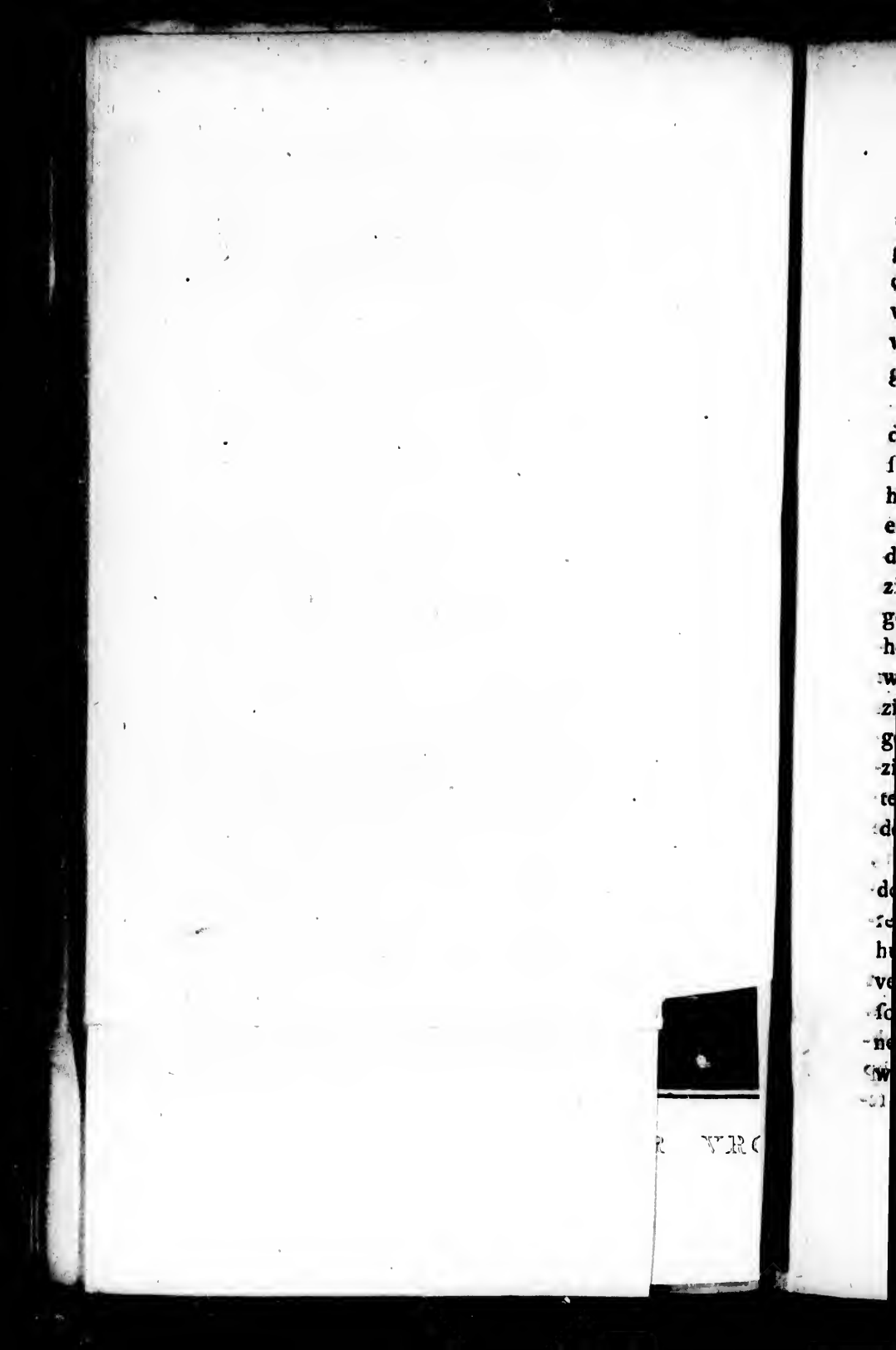

traden, van welke twee elkanderen ook voorbij gongen, en terugkeerden, als de voorige; maar de andere twee bleeven, en bij deeze kwamen eene van elke zijde, bij tusschenpoozen, tot zij alle wederom eenen kring om de bende muzijkanten gevormd hadden.

Nu begonnen zij op eene schielijker maat te dansen, in welken dans zij al springende eene soort van halve draai deeden, terwijl zij in haare handen klapten en met haare vingeren snapten, en enige woorden te gelijk met het choor herhaalden. Op het eind wierden, naar maate de muzijk sneller begon te gaan, haare gebaerden en gestalten met eene wonderbaarlijke kracht en behendigheid afgewisseld, en enige van haare beweegingen zouden misschien bij ons voor enigzints onzedig gehouden worden, schoon met dit gedeelte van den dans allerwaarschijnlijkst geenzints bedoeld wierd enige dartele denkbeelden optewekken, maar enkel de verbazende verscheidenheid van haare beweegingen te vertoonen.

Op dit groot vrouwlijk *ballet* volgde een dat door vijftien mannen wierd uitgevoerd. Daar waren enige oude onder; maar hun ouderdom scheen hunne vlugheid of hunne drift tot den dans niet verminderd te hebben. Zij schikten zig in eene soort van kring, van vooren gescheiden, met hunne aangezigten niet naar buiten naar de aanschouwers gewend, noch naar binnen naar het choor,

maar

maar de eene helft van hunnen kring had het aangezicht naar vooren gekeerd zoo als zij voortgongen, en de andere helft in eene ſtrijdige rigting. Somtijds zongen zij langzaam met het choor mede, en terwijl zij daar mede bezig waren, maakten zij ook verſcheiden zeer fraaie beweegingen met de handen, maar anders dan die door de vrouwen gemaakt waren, terwijl zij hunne lighaamen beurtlings over elke zijde deeden hellen, door het opligten van een been, dat uitgeſtrekt wierd, en het rusten op het ander, onderwijl de arm van dezelfde zijde ook volkoomen naar de hoogte was uitgeſtrekt. Op andere tijden zegden zij ſpreuken op op eenen zingenden toon, die door het choor beäntwoord wierden, en bij tusſchenpoozen verſnelden zij de maat van hunnen dans, door het klappen in de handen, en door de beweegingen met de voeten te verſnellen, die egter nooit verſcheidenerlei gemaakt wierden. Eindelijk vermeerderde de rasheid van de muzijk en het dansſen zoo ſterk, dat het naauwlijks mogelijk was de verſchillende beweegingen te onderſcheiden, ſchoon men zoude onderſteld hebben dat de dansers nu bijna moede moeſten wezen, alzoo zij omtrent een half uur bezig geweest waren.

Na eene aanmerklijke tusſchenpoozing begon een ander bedrijf, gelijk men het noemen kan. Daar naderden nu twaalf mannen, die wij in dubbele reien over elkanderen plaatſten, doch op te-

tegenoovergeſtelde zijden van den kring, en aan de eene zijde wierd een man geplaatst, die, als een inblaazer, verſcheiden ſpreuken herhaalde, waarop de twaalf nieuwe danſers en het choor antwoordden. Toen zongen zij langzaam, en daarna danſten en zongen zij ſneller omtrent een vierde uurs, op dezelfde wijze als de danſers, die hen voorgegaan waren.

Zoo dra deeze geëindigd hadden, vertoonden zig negen vrouwen en gongen nederzitten regt over de hut, waarin het opperhoofd was. Toen ſtond 'er een man op, die de eerſte van deeze vrouwen met beiden vuiſten bij malkanderen op den rug ſloeg. Hetzelfde deed hij aan de tweede en derde; maar toen hij aan de vierde kwam, ſloeg hij haar, of het bij geval of met opzet geſchiedde kan ik niet zeggen, in plaats van op den rug, op de borst. Hierop ſtond 'er onmiddelijk iemand uit de menigte op, die hem door een' ſlag op het hoofd op den grond ſmeet, en hij wierd zonder het minſte gerugt of de minſte wanorde weggedraagen. Maar dit beveiligde de andere vijf vrouwen niet voor diergelijk eene wonderlijke tucht, of misſchien noodzaaklijke plechtigheid; want hij wierd door iemand opgevolgd, die haar op dezelfde wijze behandelde. Haare ſchande bleef hier niet bij; want toen zij danſten, hadden zij den ſpijt van te bevinden dat men tweemaalen haare uitvoering afkeurde, en zij waren genoodzaakt

weder van vooren af aan te beginnen. Deeze dans verſchilde niet veel van dien van de eerſte vrouwen, uitgezonderd in deeze omſtandigheid alleen, dat deeze bende ſomtijds het lighaam op een been opheſte door eene ſoort van dubbele beweeging, en dan op het ander, bij beurten, in welke houding zij haare vingeren bleeven ſnappen, en op het eind herhaalden zij met veel vlugheid de ſnelle beweegingen, in welke de voorige bende van danſeresſen zigzelve zoo bedreven getoond hadden.

Het duurde niet lang of daar kwam onvoorziens een perſoon in, die iets grappigs zeide omtrent de vuurwerken, die afgeſtooken waren, herwelk de menigte in lagchen deed uitberſten, waarna wij eenen dans hadden, die verrigt wierd door de mannen, die FEENOU verzelden, of gevolgd waren. Zij vormden eenen dubbelen kring (dat is den eenen binnen den anderen) elken van vier en twintig, rondom de bende muzijkanten en begonnen een zagt gezang, met daarop ſlaande beweegingen van de handen en het hoofd. Dit duurde eenen aanmerklijken tijd, en veranderde toen tot een veel ſneller maat, geduurende welke zij ſprenken herhaalden, of te zaamen met het choor, of in antwoord van ſommige, welke door die bende opgezegd wierden. Toen traden zij agteruit naar het agterſte gedeelte van den kring, gelijk de vrouwen gedaan hadden, en ſtapten weder

der voorwaarts ter weder zijde, in eene drie dubbele rei; tot zij eenen halven kring vormden, hetgeen zeer langzaam geschiedde, door het lijf op een been te laaten overhellen, en het ander wat vooruit te steeken, terwijl zij het neder zetteden. Dit lieten zij verzeld gaan van eene zoo zagte wijs als zij in het begin gezongen hadden; maar deeze veranderden zij ras om spreuken op eenen harder toon op te zeggen, terwijl zij te gelijk hunnen dans zeer veel versnelden, tot zij met een algemeen gejuich en hand-geklap eindigden. Ditzelfde wierd verscheiden reizen herhaald; maar eindelijk vormden zij eenen dubbelen kring, gelijk in het begin, dansten en zongen zeer snel, en eindigden met verscheiden zeer behendige veranderingen van de twee kringen.

De vermaaklijkheden van deezen gedenkwaerdigen nacht wierden beslooten door eenen dans, waarin de voornaamste van die daar tegenswoordig waren mede dansten. Hij geleek in sommige opzigten naar den laatst voorgaanden, hebbende hetzelfde aantal dansers, die omtrent op dezelfde wijze begonnen, maar op elke tusschenpoozing anders eindigden, want zij versnelden hunne beweegingen tot eene verbaazende snelheid, hunne hoofden van den eenen schouder tot den anderen schuddende, met zulk eene kracht, dat een aanschouwer, die aan dat gezigt niet gewoon was, denken zoude dat zij gevaar liepen van hunne nek-

ken te ontwrigten; dit wierd verzeld van een ſterk handen-geklap en eene ſoort van wild gejuich! of geſchreeuw, niet ongelijk aan hetgeen ſomtijds in klugtige danſen op onze Europiſche tooneelen gehouden wordt. Zij maakten den driedubbelen halven kring, gelijk de voorige danſers gedaan hadden, en een perſoon, die aan het hoofd van de eene zijde van den halven kring voorwaarts trad, begon iets optezeggen in een waarlijk muzijkaal recitatif, dat met zoo veel bevalligheid gezongen wierd, dat het onze meest toegejuichde tooneel-ſpeelers beſchaamd zoude gemaakt hebben. (*) Hij wierd op dezelfde wijze beantwoord door dengeenen, die aan het hoofd van de tegensovergeſtelde bende was. Dit verſcheiden reizen herhaald zijnde, voegde zig de geheele bende aan de eene zijde bij de antwoorden van de bende aan de andere zijde, terwijl de halve kring voorwaarts trad,

(*) In vergelijking van alle de andere bewooneren van de Zuid-zee, vooral de Taïtiers bezitten de inboorlingen van de *Vrienden-Eilanden* onbetwistbaar voornaame muzijkaale talenten; doch met dit alles zou het eenen muzijk-kundigen bezwaarlijk ingevallen zijn de muzijk van deeze kinderen der natuur met die van onze konſtenaars te vergelijken; doch dit is eene zaak van ſmaak, en de Heer ANDERSON, de beſchrijver van deeze vermaaklijkheden, ſchijnt een vooroordeel te hebben voor alles wat de *Vrienden-Eilanden* betreft.

G. FORSTER.

trad, en zij eindigden met zingen en danſen gelijk zij begonnen hadden.

Deeze twee laatſte danſen wierden met zoo veel vuur en naauwkeurigheid ter uitvoer gebragt, dat zij eene algemeene toejuiching ontvongen. De inboorlingen, daar tegenswoordig, die ongetwijfeld bevoegde rechters waren of de danſen wel uitgevoerd wierden, konden zig niet onthouden van op ſommige plaatſen toetejuichen, en zelfs gevoelde een vreemdeling, die de vermaaklijkheid nooit te vooren gezien had, op datzelfde tijdſtip een diergelijk genoegen; want, ſchoon 'er over het geheel, de naauwkeurigſte overeenſtemming wierd waargenoomen, waren egter ſommige gebaerden zoo duidlijk, dat men kon zeggen dat zij den zin ſpraken van de woorden, die haar verzelden, zoo men toeſtemt dat 'er enig verband zij tusſchen beweeging en geluid. Men moet ondertusſchen ook in aanmerking neemen dat, ſchoon de muzijk van het choor en die van de danſers overeenſtemden, eene aanhoudende oefening in deeze geliefde vermaaklijkheden van onze vrienden een groot aandeel ſchijnt te hebben in het zoo naauwkeurig houden van de maat in hunne danſen. Want wij merkten op dat, als een hunner bij toeval geſtoord wierd, zij nooit de minſte moeite hadden om hunne behoorlijke plaats in den dans of het gezang onmiddelijk weder te vinden. En hunne volmaakte afgeregtheid was

nooit duidlijker te beſpeuren dan in de ſpoedige overgangen, die zij zoo behendiglijk deeden van de ruuwe beweegingen en harde toonen tot de zagtſte wijzen en ſierlijkſte gebaerden. (*)

De plaats daar deeze danſen uitgevoerd wierden, was een open vak tusſchen de boomen, digt bij zee, daar rondom de binnen-zijde van den kring, op korte afſtanden, lichten geplaatst wa-

(*) In eene voorige aantekening heb ik aangemerkt dat de gezangen en danſen van de Eilanders van Carolina in den Noorder Stillen Oceaan veel gelijkenis hebben met die van de inwooneren van *Waiteeo*. Deeze aanmerking kan nu ook toegepast worden op de inwooneren van de *Vrienden-Eilanden*, zoo als die in dit hoofdſtuk omſtandig beſchreven zijn. Opdat de leezer daar zelf over zoude kunnen oordeelen, heb ik de volgende bijzonderheden uit het bericht van Vader CANTOVA getrokken. *Pendant la nuit, au clair de la lune ils s'aſſemblent de tems en tems, pour chanter & danſer devant la maiſon de leur* Tamole. *Leurs danſes ſe font au ſon de la voix, car ils n'ont point d'inſtrument de muſique. La beauté de la danſe conſiſte dans l'exacte uniformité des mouvemens du corps. Les hommes, ſeparés des femmes, ſe poſtent vis-à-vis les uns des autres, après quoi ils remuent la tête, les bras, les mains, les pieds en cadence. — Leur tête eſt couverte de plumes, ou de fleurs — & l'on voit attachées à leurs oreilles des feuilles de palmier, tiſſues avec aſſez d'art. — Les femmes de leur coté — ſe regardant les unes les autres, commencent un chant pathétique & langoureux, accompagnant le ſon de leur voix du mouvement cadencé de la tête & des bras. Lettres édifiantes*, T. XV, p. 314, 315.

waren. Daar was vrij veel volk, ſchoon niet zoo veel als in den voormiddag, toen de zee-ſoldaaten hunne exercitieën verrigteden. Toen gisten enige van onze heeren dat 'er omtrent vijf duizend menſchen tegenwoordig waren; andere dagten dat 'er meer waren, maar zij, die het aantal op minder rekenden, kwamen waarſchijnlijk nader bij de waarheid.

ZESDE HOOFDSTUK.

Beſchrijving van Lefooga. *Deszelfs welbebouwde ſtaat en uitgeſtrektheid. Verrigtingen aldaar. De ſchepen veranderen van ligplaats. Een aanmerklijke berg en ſteen. Beſchrijving van* Hoolaiva. *Bericht omtrent* POULAHO, *Koning van de Vrienden-Eilanden. Eerbied, dien zijn volk hem bewijst. Vertrek van de* Hapaee-Eilanden. *Korte beſchrijving van* Kotoo. *Terugkomst van de ſchepen te* Annamooka. POULAHO *en* FEENOU *ontmoeten elkanderen. Aankomst te* Tongataboo.

Onze wederzijdſche nieuwsgierigheid nu genoegzaam voldaan zijnde door de vertooning van de vermaaklijkheden, welke ik beſchreven heb, begon ik tijd te hebben om rond te zien. Ik gong dan den volgenden dag eene wandeling door het eiland *Lefooga* doen, dat ik verlangende was enigzints te leeren kennen. Ik vond dat het in verſcheiden opzichten *Annamooka* overtrof. De plantagieën waren talrijker en uitgeſtrekter. Op veele plaatſen egter, naar den zee-kant, voornamelijk aan de Oost-zijde, is het land nog woest, dat misſchien aan den zandigen grond is toe te ſchrijven, alzoo hij veel laager is dan *Annamooka*

en

en deszelfs omringende eilanden. Maar naar het midden van het eiland is de grond beter en daar waren zeer duidlijke tekenen van eene aanmerklijke bevolking en eenen verbeterden landbouw; want wij vonden hier zeer groote plantagieën, die op zulk eene wijze waren ingeslooten, dat de heggen, die evenwijdig aan elkanderen voortloopen, fraaie breede openbaare wegen vormen, die zelfs sierlijk zouden staan in landen daar de gerieflijkheden op het land tot de grootste volmaaktheid gebragt zijn. Wij zagen groote vakken met den papier-moerbezieën-boom beplant, en de plantagieën waren, in het algemeen, wel voorzien van zulke wortelen en vrugten als de natuurlijke voortbrengzelen des eilands zijn. Ik voegde 'er nog enige bij door de zaaden van Indiaansch koren, meloenen, pompoenen en diergelijke te zaaien. Op eene plaats stond een huis, vier of vijf maalen zoo groot als de gemeene wooningen, met een groot gras-perk 'er voor, waarin ik gis dat het volk bij zekere openbaare gelegenheden te zaamen koomt. Bij de landing-plaats zagen wij een heuveltjen, twee of drie voeten hoog, met gruis-zand bedekt, waarop vier of vijf kleine hutten stonden, in welke de inboorlingen ons zeiden dat de lighaamen van sommige hunner aanzienlijkste begraven lagen.

Het eiland is niet meer dan zeven Engelſche mijlen lang, en op ſommige plaatſen niet meer dan twee of drie breed. De Oost-zijde van hetzelve, die voor den paſſaat-wind bloot ligt, heeft een rif, dat van hetzelve tot eene aanmerklijke breedte uitſteekt, waarop de zee met groote hevigheid brandt. Het is een vervolg van dit rif dat *Lefooga* aan *Foa* hecht, dat 'er niet meer dan eene halve Engelſche mijl van af ligt, en bij laag water, kunnen de inboorlingen op dit rif, dat alsdan gedeeltelijk droog is, van het een eiland naar het ander gaan. De kust zelve is of eene koraal-klip, zes of zeven voeten hoog, of een zandig ſtrand, maar hooger dan de Westzijde, die, over het algemeen, niet meer dan drie of vier voeten hooger is dan de oppervlakte van de zee, met een zandig ſtrand langs haare geheele lengte.

Toen ik van mijne wandeling in het land terug kwam, en naar boord gong om het middagmaal te houden, vond ik eene groote zeilende kano aan den ſpiegel van het ſchip vast liggen. In deeze kano was LATOOLIBOULA, dien ik, op mijne voorige reis, op *Tongataboa* gezien had, en die toen door ons voor de Koning van dat eiland gehouden wierd. Hij zat in de kano met alle de deftigheid, die hem, gelijk ik in mijne voorige reisbeſchrijving

ving verhaald heb, op dien tijd zoo aanmerkelijk onderſcheidde; (*) ook kon ik hem thans met geene mogelijkheid overhaalen om in het ſchip te koomen. Daar waren veele eilanders te-

(*) Zie COOKS *Reizen* V Deel bladz. 95. daar deeze zonderlinge perſoonaadjen *Kohaghee too Fallangou* genoemd wordt, welke naam door geenen Etymologist, hoe bedreven ook, tot de minſte gelijkenis naar *Latooliboula* kan gewrongen worden. Het is aanmerkenswaerdig dat Kapitein COOK niet zegt waarom hij denzelfden man met twee zulke verſchillende naamen genoemd heeft. Misſchien zal de een de naam van den perſoon, en de ander die van zijnen tijtel of rang zijn. Deeze onderſtelling ſchijnt wel gegrond te zijn, als men aanmerkt dat *Latoo*, in de taal van dit volk, ſomtijds gebruikt wordt om een groot Opperhoofd te betekenen, (*) en Doct. FORSTER ſpreekt in zijne *Waarneemingen* van den Koning van *Tongataboo* onder den tijtel van hunnen *Latoo*. Deeze zelfde perſoon wordt door FORSTER *Latoo-Nipooroo* genaamd, dat een treffend voorbeeld oplevert van de verſchillende wijze, waarop ons volk hetzelfde woord uit den mond van de inboorlingen nederſchreef. Men kan egter gemaklijk de verwantſchap tusſchen *Nipooroo* en *Liboula* nagaan, alzoo de verandering der medeklinkers zoodanig is als gemeenlijk geſchiedt, als men een woord hoort uitſpreeken, waaraan onze ooren niet zijn gewoon geweest. De Heer ANDERSON ſchrijft hier zoo wel als Kapitein COOK, *Latooliboula*.

(*) LE MAIRE en SCHOUTEN vonden reeds op de wet Noordlijker gelegen *Kokos*, *Verraaders* en *Heern-Eilanden* eenen voornaamen, dien men *Latoo* noemde; dus moet dit woord een tijtel zijn. G. FORSTER.

tegenswoordig en zij noemden hem alle *Areekee*, dat Koning betekent. Ik had niemand van hun deezen tijtel aan FEENOU hooren geeven, hoe uitgeſtrekt ook zijn gezag over hun, zoo hier als op *Annamooka*, had geſchenen, dat mij doorgaans had doen vermoeden dat hij de Koning niet was, ſchoon zijn vriend TAIPA zig moeite gegeeven had om mij te doen gelooven dat hij het was. LATOOLIBOULA bleef onder den ſpiegel tot het avond was, wanneer hij in zijne kano naar een van de eilanden voer. FEENOU was op dienzelfden tijd aan boord van mijn ſchip; doch geen van deeze groote mannen ſloeg het minſte acht op den anderen.

Den volgenden dag viel 'er niets merkwaerdigs voor dan dat enige van de inboorlingen een ſtuk geteerd zeildoek en andere kleinigheden van het verdek ſtalen. Zij wierden ras vermist en de dieven vervolgd, maar een weinig te laat. Ik vervoegde mij dan tot FEENOU, die, zoo hij al geen Koning was, ten minſten hier met het hoogſte gezag bekleed was, en verzogt hem daarvan gebruik te maaken, om mij mijne dingen terug te bezorgen. Hij verwees mij naar EAROUPA, die mij van tijd tot tijd uitſtelde, tot dat 'er eindelijk niets van kwam.

In den morgen van den drie en twintigſten, zoo als wij de touwen zouden los maaken om het eiland te verlaaten, kwamen FEENOU en zijn

zijn eerſte minister TAIPA aan het ſchip in eene zeilende kano en berichtten mij dat zij naar *Vavaoo* vertrokken, een eiland, hetwelk zij zeiden dat ſlechts twee dagen zeilens ten Noorden van *Hapaee* ligt. Zij wilden mij doen gelooven dat het oogmerk van hunne reis ware om nog meer varkens voor mij te gaan haalen en enige mutſen van roode vederen voor OMAI, om die naar *Otahiti* mede te neemen, daar zij in hooge achting zijn. FEENOU verzeekerde mij dat hij binnen vier of vijf dagen terug zoude zijn, en verzogt mij niet te vertrekken, tot hij zoude wederom gekoomen zijn, wanneer hij mij beloofde mij naar *Tongataboo* te zullen verzellen. Dit kwam mij voor eene goede gelegenheid te zijn om enige kennis van *Vavaoo* te bekoomen en ik ſtelde hem voor met de ſchepen derwaarts te zeilen; maar hij ſcheen dit ontwerp niet goed te keuren en zeide mij, om 'er mij van af te trekken, dat 'er noch haven noch anker-plaats was. Ik bleef dan zijne wederkomst op de plaats daar ik nu lag afwagten en hij vertrok onmiddelijk.

Den volgenden dag wierd onze aandacht enigen tijd bezig gehouden met een gerucht, dat door enige inboorlingen met opzet verſpreid wierd, dat 'er een ſchip gelijk het ons te *Annamooka* gekoomen was, zedert wij dat eiland verlaaten hadden en thans aldaar ten anker lag.

De

De verſpreiders van dit gerucht vonden goed 'er bij te voegen dat TOOBOU, het Opperhoofd van dat eiland, zig derwaarts ſpoedde, om deeze nieuw aangekoomene te verwellekoomen, en, alzoo wij wisten dat hij indedaad vertrokken was, waren wij te meer gereed om te gelooven dat 'er enige grond ware voor de vertelling van deeze onverwagte aankomst. Om 'er egter enig verder bericht van te krijgen, gong ik met OMAI naar land, om naar den man te zoeken, die men zeide dat de eerſte tijding van deeze gebeurtenis van *Annamooka* gebragt had. Wij vonden hem aan het huis van EAROUPA, daar OMAI hem de vraagen deed, die ik goed vond hem optegeeven; de antwoorden, die hij 'er op gaf, waren zoo klaar en voldoende, dat mij geen twijfel meer overig bleef. Maar juist omtrent deezen tijd kwam 'er een Opperhoofd van enig aanzien, dat bij ons wel bekend was, van *Annamooka*, en verklaarde dat 'er geen ſchip aan dat eiland was, en dat 'er ook geen geweest was zedert wij het verlaaten hadden. De verſpreider van het gerucht, zijne valschheid ontdekt ziende, maakte zig terſtond weg en wij zagen hem niet weder. Met wat oogmerk deeze leugen verzonnen ware was niet gemaklijk te giſſen, tenzij men onderſtelle dat hij listig verzonnen ware om ons van het een eiland naar het ander te doen vertrekken.

Op

Op mijne wandeling, op den vijf en twintigſten, ſtapte ik gevallig binnen in een huis, daar eene vrouw bezig was de oogen van een jong kind, dat blind ſcheen, te verbinden; de oogen waren zeer ontſtooken en daar was een dun vliesjen over verſpreid. De werktuigen, waarvan zij gebruik maakte, waren twee dunne houten pennetjens, met welke zij de oogen gewreeven had, zoo dat zij bloeiden. Het is opmerkenswaerdig dat de inboorlingen van dit eiland eene bewerking van dien aart onderneemen, ſchoon ik te laat in het huis kwam om naauwkeuriglijk te beſchrijven hoe deeze oog-meeſteres het ſlegt gereedſchap, waarmede zij haar werk deed, gebruikte.

Ik trof het ook zoo dat ik in dat zelfde huis nog eene andere bewerking zag verrigten, van welke ik een vrij naauwkeurig bericht kan geeven. Ik vond 'er eene andere vrouw, die het hoofd van een kind met eenen haaien-tand, in het eind van een ſtuk hout vastgemaakt, kaal ſchoer. Ik zag dat zij het hair eerst bevogtigde met eene vodde, in water gedoopt, en dat zij het nat afhaalde. Het ſcheen het kind geene pijn te veroorzaaken, ſchoon het hair zoo kort afgeſchoren wierd als of zij een ſcheermes gebruikt hadde. Aangemoedigd door hetgeen ik zag, beproefde ik kort daarna een van deeze zonderlinge werktuigen op mijzelven, en bevond dat zij, bij gebrek van een ſcheermes, zeer wel dienen konden.

den. De mannen van dat eiland hebben egter nog eene andere uitvinding om hunne baarden te scheëren. Zij doen het met twee schulpen, van welke zij eene onder een klein gedeelte van den baard plaatsen, terwijl zij de andere 'er boven op zetten en 'er dus het hair afschrappen. Op deeze wijze zijn zij in staat zeer schoon te scheeren. De bewerking is wel wat langwijlig, maar niet pijnlijk en daar zijn enige onder hen, die dit ambacht schijnen te drijven. Het was, toen wij hier lagen, zoo gemeen te zien dat onze matroozen naar wal gongen om hunne baarden op de wijze van *Hapaee* te laaten afschrappen, als de Opperhoofden bij ons aan boord te zien koomen om door onze barbiers geschoren te worden.

Bevindende dat 'er nu weinig of geene voortbrengzelen van het eiland meer aan de schepen gebragt wierden, besloot ik van legplaats te veranderen en FEENOUS terugkomst van *Vayaoo* op eene andere goede anker-plaats afte wagten, daar wij nog verversching zouden kunnen bekoomen. Wij gongen dan den zes en twintigsten in den voormiddag onder zeil, en stuurden Zuidwaarts langs het rif van het eiland, hebbende dertien of veertien vademen water met zandgrond. Wij ontmoeteden egter verscheiden afzonderlijke banken; sommige ontdekten wij aan de branding, andere aan het water, dat op dezelve van kleur veranderde, en andere door het diep-

lood.

lood. Ten half drie in den agtermiddag, reeds verſcheiden van deeze banken voorbij gevaaren zijnde, en nog andere voor ons ziende, loefde ik in eene baai, die tusſchen het Zuid-eind van *Lefooga* en het Noord-eind van *Hooleiva* ligt, daar ik in zeventien vademen water ten anker kwam, in eenen grond van koraal-zand, terwijl de punt van *Lefooga* anderhalve Engelſche mijl Z. O. ten O. van ons af lag. *De Ontdekking* kwam niet ten anker voor zonne ondergang; zij had op eene van de banken geſtoten, maar was 'er weder af gedraaid, zonder ſchade bekoomen te hebben.

Zoo dra wij ten anker lagen, zond ik den Heer BLIGH om de baai, waarin wij nu lagen, af te peilen, terwijl ik, van den Heer GORE verzeld, op het zuidlijk eind van *Lefooga* aan land ſtapte, om het land opteneemen en naar zoet water omtezien. Niet dat wij thans gebrek aan hetzelve hadden, vermits alle onze vaten op onze laatſte anker-plaats gevuld waren; maar men had mij gezegd dat dit gedeelte van het eiland ons enig beter water zoude kunnen opleveren dan wij op onze voorige water-plaats ingenoomen hadden. Dit zal de eenigſte reis niet zijn dat ik gelegenheid zal hebben om aantemerken dat dit volk niet weet wat goed water zij. Wij wierden naar twee wellen gebragt, maar het water was in beiden zeer ſlegt, en de inboorlingen, die ons ge-

leidden, verzeekerden ons dat zij geen beter hadden.

Aan het Zuid-eind van het eiland en aan de West-zijde vonden wij eenen opgeworpen heuvel. Uit de grootte van enige boomen, die 'er op ſtonden, en uit andere tekenen maakte ik op dat hij in oude tijden was opgeworpen. Hij kwam mij voor omtrent veertig voeten hoog te zijn, en de middellijn van den top was vijftig voeten. Aan den voet van deezen heuvel ſtond een ſteen, die uit koraal-klip moet gehakt zijn. Hij was vier voeten breed, twee en eenen halven dik, en veertien voeten hoog, en de inboorlingen, die daar tegenswoordig waren, zeiden ons dat niet meer dan de helft van zijne lengte boven den grond uitſtak. Zij noemden hem *Tangata Arekee* (*) en zeiden dat hij opgerigt en de heuvel opgeworpen was door enige van hunne voorvaderen, ter gedagtenisſe van eenen van hunne Koningen, maar hoe lang geleden konden zij niet zeggen.

Den nacht aankoomenden keerden de Heer GORE en ik wederom naar boord, en de Heer BLIGH kwam terug van het peilen van de baai, waarin hij van veertien tot twintig vademen water gevonden had; de grond was grootendeels zand, maar niet zonder enige koraal-klippen. De plaats daar wij nu

(*) *Tangata* betekent in hunne taal *Man* en *Arekee*, *Koning*.

nu ankerden was veel beter beschut dan die, van waar wij laatst kwamen, maar tusschen beiden is nog eene andere anker-plaats, veel beter dan beiden. *Lefooga* en *Hoolaiva* zijn van den anderen verdeeld door een rif van koraal-klippen, dat bij laag water droog is, zoo dat men op dien tijd droogvoets van het een eiland naar het ander kan gaan. Enige van onze heeren, die op het laatst eiland landden, vonden geen het minste blijk van bebouwing of bewooning op hetzelve, dan eene eenige hut, het verblijf van eenen man, die visch en schildpadden vong. Het is enigzints bijzonder dat het in deezen woesten staat is, daar het zoo onmiddelijk met *Lefooga*, dat zoo volmaakt bebouwd is, gemeenschap heeft, want, schoon de grond geheel zandig is, groeijen alle de boomen en planten, die wij op de nabuurige eilanden in eenen natuurlijken staat vonden, hier met de grootste weelderigheid. De Oost-zijde van hetzelve heeft een rif als *Lefooga*, en de West-zijde heeft eene bogt aan het noordlijk gedeelte, daar goede anker-grond schijnt te zijn. Schoon *Hoolaiva* onbewoond is, is 'er egter een heuvel opgeworpen, gelijk die op het nabuurig eiland, zoo hoog als enige van de omringende boomen.

Den volgenden morgen, met het aanbreeken van den dag, deed ik sein om het anker optewinden, en alzoo ik voorneemens was op mijnen weg naar *Tongataboo* de doorvaart door het Zuid-

westen, tusschen de eilanden door, naar *Annamooka* te onderneemen, zond ik mijnen stuurman in eene sloep vooruit om voor de schepen te peilen. Doch voor wij onder zeil konden gaan, wierd de wind veranderlijk, dat het onveilig maakte eene doorvaart langs deezen weg te beproeven, tot wij 'er beter mede bekend zouden zijn. Ik gong dan weder ten anker leggen en deed den stuurman sein dat hij terug zoude keeren, en ik zond hem daarna met den stuurman van de *Ontdekking*, elk in eene sloep, met bevel om de kanaalen te peilen, zoo verre zij konden, maar om te maaken dat zij voor het vallen van den avond weder aan boord waren.

Omtrent den middag kwam 'er eene groote zeilende kano onder onzen spiegel, in welke een persoon was FUTTAFAIHE of POULAHO of beiden genaamd, die, gelijk de inboorlingen, die toen aan boord waren, ons zeiden, Koning van *Tongataboo* was en van alle de nabuurige eilanden, die wij gezien, of van welke wij gehoord hadden. Ik verwonderde mij dat men mij eenen vreemdeling met deezen tijtel voorstelde, welke ik zoo veel reden had om te denken, dat wezenlijk eenen anderen toebehoorde. Maar zij bleeven 'er bij dat deeze nieuwe bezoeker met deeze hoogste waerdigheid bekleed was, en bekenden mij nu voor de eerste reis dat FEENOU niet de Koning was, maar slechts een onderhoorige bevelhebber, schoon groo-

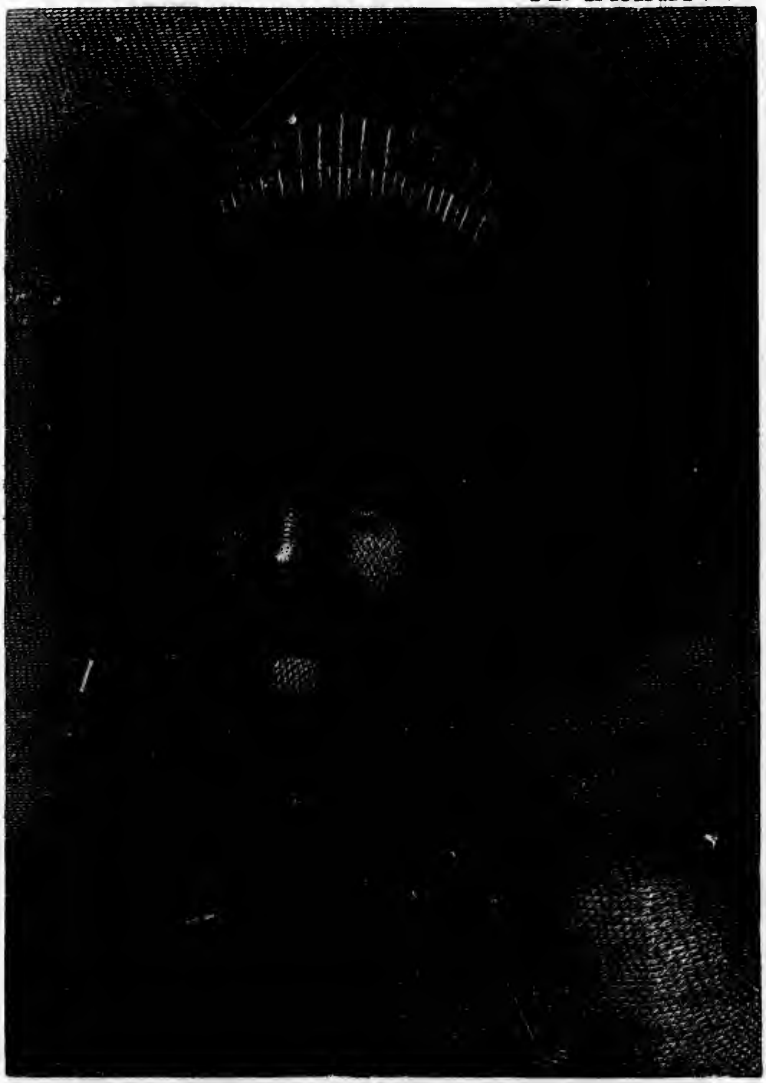

POULAHO, KONING DER VRIENDEN EILANDEN.

groote macht hebbende, alzoo hij dikwijls van *Tongataboo* naar de andere eilanden gezonden wierd op krijgs-togten of om geſchillen te beſlegten. Alzoo het mijn belang zoo wel als mijne neiging was allen grooten mannen mijn hof te maaken, zonder de wettigheid van hunnen aangenoomen tijtel te onderzoeken, nodigde ik POULAHO aan boord, naardien ik verſtond dat hij gaerne in het ſchip wilde koomen. Hij kon niet onwelkoom zijn, want hij bragt tot een geſchenk twee goede vette varkens mede, ſchoon niet zoo vet als hij zelf. Zoo zwaarte van lighaam rang of macht gaf, was hij zeekerlijk de uitſteekendſte man in dat opzigt, dien wij gezien hadden, want ſchoon hij niet zeer lang was, was hij egter zoo zwaarlijvig, dat men naauwlijks eene gedaante aan hem zien kon. Hij ſcheen omtrent veertig jaaren oud te zijn, had ſluik hair, en zijne trekken verſchilden grootlijks van die van het gros van zijn volk. Ik vond hem een' bedaard' verſtandig' man. Hij bezag het ſchip en de menigte, voor hem nieuwe, voorwerpen met eene ongemeene oplettendheid en deed veele gepaste vraagen, van welke eene was, wat ons genoopt hadde deeze eilanden te bezoeken? Toen hij zijne nieuwsgierigheid voldaan had met ons vee en andere nieuwigheden, die hij op het verdek ontmoetede, te bezien, verzogt ik hem naar beneden in de kajuit te koomen. Hier tegens verzetteden

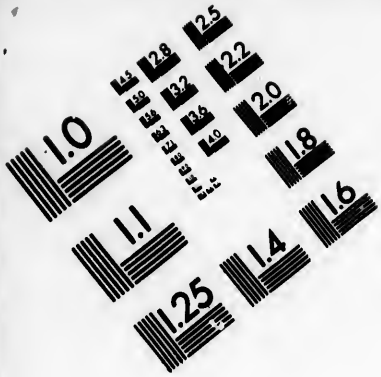
1.0
1.1
1.25
1.4
1.6
1.8
2.0
2.2
2.5
2.8
3.2
3.6
4.0
4.5
5.0
5.6
6.3
7.1
8.0
9.0
10
11
12
13
14
16
18
20
22
25
28
32
36
40
45
50
56
63
71
80
90
100
110
125
140
160
180
200
220
250
280
320
360
400
450
500
560
630
710
800
900
1000
1100
1250
1400
1600
1800
2000
2200
2500
2800
3200
3600
4000
4500
5000
5600
6300
7100
8000
9000
10000
11000
12500
14000
16000
18000
20000
22000
25000
28000
32000
36000
40000
45000
50000
56000
63000
71000
80000
90000
100000
110000
125000
140000
160000
180000
200000
220000
250000
280000
320000
360000
400000
450000
500000
560000
630000
710000
800000
900000
1000000
1100000
1250000
1400000
1600000
1800000
2000000
2200000
2500000
2800000
3200000
3600000
4000000
4500000
5000000
5600000
6300000
7100000
8000000
9000000
10000000
11000000
12500000
14000000
16000000
18000000
20000000
22000000
25000000
28000000
32000000
36000000
40000000
45000000
50000000
56000000
63000000
71000000
80000000
90000000
100000000
110000000
125000000
140000000
160000000
180000000
200000000
220000000
250000000
280000000
320000000
360000000
400000000
450000000
500000000
560000000
630000000
710000000
800000000
900000000
1000000000
1100000000
1250000000
1400000000
1600000000
1800000000
2000000000
2200000000
2500000000
2800000000
3200000000
3600000000
4000000000
4500000000
5000000000
5600000000
6300000000
7100000000
8000000000
9000000000
10000000000
11000000000
12500000000
14000000000
16000000000
18000000000
20000000000
22000000000
25000000000
28000000000
32000000000
36000000000
40000000000
45000000000
50000000000
56000000000
63000000000
71000000000
80000000000
90000000000
100000000000
110000000000
125000000000
140000000000
160000000000
180000000000
200000000000
220000000000
250000000000
280000000000
320000000000
360000000000
400000000000
450000000000
500000000000
560000000000
630000000000
710000000000
800000000000
900000000000
1000000000000
1100000000000
1250000000000
1400000000000
1600000000000
1800000000000
2000000000000
2200000000000
2500000000000
2800000000000
3200000000000
3600000000000
4000000000000
4500000000000
5000000000000
5600000000000
6300000000000
7100000000000
8000000000000
9000000000000
10000000000000
11000000000000
12500000000000
14000000000000
16000000000000
18000000000000
20000000000000
22000000000000
25000000000000
28000000000000
32000000000000
36000000000000
40000000000000
45000000000000
50000000000000
56000000000000
63000000000000
71000000000000
80000000000000
90000000000000
100000000000000
110000000000000
125000000000000
140000000000000
160000000000000
180000000000000
200000000000000
220000000000000
250000000000000
280000000000000
320000000000000
360000000000000
400000000000000
450000000000000
500000000000000
560000000000000
630000000000000
710000000000000
800000000000000
900000000000000
1000000000000000
1100000000000000
1250000000000000
1400000000000000
1600000000000000
1800000000000000
2000000000000000
2200000000000000
2500000000000000
2800000000000000
3200000000000000
3600000000000000
4000000000000000
4500000000000000
5000000000000000
5600000000000000
6300000000000000
7100000000000000
8000000000000000
9000000000000000
10000000000000000
11000000000000000
12500000000000000
14000000000000000
16000000000000000
18000000000000000
20000000000000000
22000000000000000
25000000000000000
28000000000000000
32000000000000000
36000000000000000
40000000000000000
45000000000000000
50000000000000000
56000000000000000
63000000000000000
71000000000000000
80000000000000000
90000000000000000
100000000000000000
110000000000000000
125000000000000000
140000000000000000
160000000000000000
180000000000000000
200000000000000000
220000000000000000
250000000000000000
280000000000000000
320000000000000000
360000000000000000
400000000000000000
450000000000000000
500000000000000000
560000000000000000
630000000000000000
710000000000000000
800000000000000000
900000000000000000
1000000000000000000
1100000000000000000
1250000000000000000
1400000000000000000
1600000000000000000
1800000000000000000
2000000000000000000
2200000000000000000
2500000000000000000
2800000000000000000
3200000000000000000
3600000000000000000
4000000000000000000
4500000000000000000
5000000000000000000
5600000000000000000
6300000000000000000
7100000000000000000
8000000000000000000
9000000000000000000
10000000000000000000
11000000000000000000
12500000000000000000
14000000000000000000
16000000000000000000
18000000000000000000
20000000000000000000
22000000000000000000
25000000000000000000
28000000000000000000
32000000000000000000
36000000000000000000
40000000000000000000
45000000000000000000
50000000000000000000
56000000000000000000
63000000000000000000
71000000000000000000
80000000000000000000
90000000000000000000
100000000000000000000
110000000000000000000
125000000000000000000
140000000000000000000
160000000000000000000
180000000000000000000
200000000000000000000
220000000000000000000
250000000000000000000
280000000000000000000
320000000000000000000
360000000000000000000
400000000000000000000
450000000000000000000
500000000000000000000
560000000000000000000
630000000000000000000
710000000000000000000
800000000000000000000
900000000000000000000
1000000000000000000000
1100000000000000000000
1250000000000000000000
1400000000000000000000
1600000000000000000000
1800000000000000000000
2000000000000000000000
2200000000000000000000
2500000000000000000000
2800000000000000000000
3200000000000000000000
3600000000000000000000
4000000000000000000000
4500000000000000000000
5000000000000000000000
5600000000000000000000
6300000000000000000000
7100000000000000000000
8000000000000000000000
9000000000000000000000
10000000000000000000000
11000000000000000000000
12500000000000000000000
14000000000000000000000
16000000000000000000000
18000000000000000000000
20000000000000000000000
22000000000000000000000
25000000000000000000000
28000000000000000000000
32000000000000000000000
36000000000000000000000
40000000000000000000000
45000000000000000000000
50000000000000000000000
56000000000000000000000
63000000000000000000000
71000000000000000000000
80000000000000000000000
90000000000000000000000
100000000000000000000000
110000000000000000000000
125000000000000000000000
140000000000000000000000
160000000000000000000000
180000000000000000000000
200000000000000000000000
220000000000000000000000
250000000000000000000000
280000000000000000000000
320000000000000000000000
360000000000000000000000
400000000000000000000000
450000000000000000000000
500000000000000000000000
560000000000000000000000
630000000000000000000000
710000000000000000000000
800000000000000000000000
900000000000000000000000
1000000000000000000000000
1100000000000000000000000
1250000000000000000000000
1400000000000000000000000
1600000000000000000000000
1800000000000000000000000
2000000000000000000000000
2200000000000000000000000
2500000000000000000000000
2800000000000000000000000
3200000000000000000000000
3600000000000000000000000
4000000000000000000000000
4500000000000000000000000
5000000000000000000000000
5600000000000000000000000
6300000000000000000000000
7100000000000000000000000
8000000000000000000000000
9000000000000000000000000
10000000000000000000000000
11000000000000000000000000
12500000000000000000000000
14000000000000000000000000
16000000000000000000000000
18000000000000000000000000
20000000000000000000000000
22000000000000000000000000
25000000000000000000000000
28000000000000000000000000
32000000000000000000000000
36000000000000000000000000
40000000000000000000000000
45000000000000000000000000
50000000000000000000000000
56000000000000000000000000
63000000000000000000000000
71000000000000000000000000
80000000000000000000000000
90000000000000000000000000
100000000000000000000000000
110000000000000000000000000
125000000000000000000000000
140000000000000000000000000
160000000000000000000000000
180000000000000000000000000
200000000000000000000000000
220000000000000000000000000
250000000000000000000000000
280000000000000000000000000
320000000000000000000000000
360000000000000000000000000
400000000000000000000000000
450000000000000000000000000
500000000000000000000000000
560000000000000000000000000
630000000000000000000000000
710000000000000000000000000
800000000000000000000000000
900000000000000000000000000
1000000000000000000000000000
1100000000000000000000000000
1250000000000000000000000000
1400000000000000000000000000
1600000000000000000000000000
1800000000000000000000000000
2000000000000000000000000000
2200000000000000000000000000
2500000000000000000000000000
2800000000000000000000000000
3200000000000000000000000000
3600000000000000000000000000
4000000000000000000000000000
4500000000000000000000000000
5000000000000000000000000000
5600000000000000000000000000
6300000000000000000000000000
7100000000000000000000000000
8000000000000000000000000000
9000000000000000000000000000
10000000000000000000000000000
11000000000000000000000000000
12500000000000000000000000000
14000000000000000000000000000
16000000000000000000000000000
18000000000000000000000000000
20000000000000000000000000000
22000000000000000000000000000
25000000000000000000000000000
28000000000000000000000000000
32000000000000000000000000000
36000000000000000000000000000
40000000000000000000000000000
45000000000000000000000000000
50000000000000000000000000000
56000000000000000000000000000
63000000000000000000000000000
71000000000000000000000000000
80000000000000000000000000000
90000000000000000000000000000
100000000000000000000000000000
110000000000000000000000000000
125000000000000000000000000000
140000000000000000000000000000
160000000000000000000000000000
180000000000000000000000000000
200000000000000000000000000000
220000000000000000000000000000
250000000000000000000000000000
280000000000000000000000000000
320000000000000000000000000000
360000000000000000000000000000
400000000000000000000000000000
450000000000000000000000000000
500000000000000000000000000000
560000000000000000000000000000
630000000000000000000000000000
710000000000000000000000000000
800000000000000000000000000000
900000000000000000000000000000
1000000000000000000000000000000
1100000000000000000000000000000
1250000000000000000000000000000
1400000000000000000000000000000
1600000000000000000000000000000
1800000000000000000000000000000
2000000000000000000000000000000
2200000000000000000000000000000
2500000000000000000000000000000
2800000000000000000000000000000
3200000000000000000000000000000
3600000000000000000000000000000
4000000000000000000000000000000
4500000000000000000000000000000
5000000000000000000000000000000
5600000000000000000000000000000
6300000000000000000000000000000
7100000000000000000000000000000
8000000000000000000000000000000
9000000000000000000000000000000
10000000000000000000000000000000
11000000000000000000000000000000
12500000000000000000000000000000
14000000000000000000000000000000
16000000000000000000000000000000
18000000000000000000000000000000
20000000000000000000000000000000
22000000000000000000000000000000
25000000000000000000000000000000
28000000000000000000000000000000
32000000000000000000000000000000
36000000000000000000000000000000
40000000000000000000000000000000
45000000000000000000000000000000
50000000000000000000000000000000
56000000000000000000000000000000
63000000000000000000000000000000
71000000000000000000000000000000
80000000000000000000000000000000
90000000000000000000000000000000
100000000000000000000000000000000
110000000000000000000000000000000
125000000000000000000000000000000
140000000000000000000000000000000
160000000000000000000000000000000
180000000000000000000000000000000
200000000000000000000000000000000
220000000000000000000000000000000
250000000000000000000000000000000
280000000000000000000000000000000
320000000000000000000000000000000
360000000000000000000000000000000
400000000000000000000000000000000
450000000000000000000000000000000
500000000000000000000000000000000
560000000000000000000000000000000
630000000000000000000000000000000
710000000000000000000000000000000
800000000000000000000000000000000
900000000000000000000000000000000
1000000000000000000000000000000000
1100000000000000000000000000000000
1250000000000000000000000000000000
1400000000000000000000000000000000
1600000000000000000000000000000000
1800000000000000000000000000000000
2000000000000000000000000000000000
2200000000000000000000000000000000
2500000000000000000000000000000000
2800000000000000000000000000000000
3200000000000000000000000000000000
3600000000000000000000000000000000
4000000000000000000000000000000000
4500000000000000000000000000000000
5000000000000000000000000000000000
5600000000000000000000000000000000
6300000000000000000000000000000000
7100000000000000000000000000000000
8000000000000000000000000000000000
9000000000000000000000000000000000
10000000000000000000000000000000000
11000000000000000000000000000000000
12500000000000000000000000000000000
14000000000000000000000000000000000
16000000000000000000000000000000000
18000000000000000000000000000000000
20000000000000000000000000000000000
22000000000000000000000000000000000
25000000000000000000000000000000000
28000000000000000000000000000000000
32000000000000000000000000000000000
36000000000000000000000000000000000
40000000000000000000000000000000000
45000000000000000000000000000000000
50000000000000000000000000000000000
56000000000000000000000000000000000
63000000000000000000000000000000000
71000000000000000000000000000000000
80000000000000000000000000000000000
90000000000000000000000000000000000
100000000000000000000000000000000000
110000000000000000000000000000000000
125000000000000000000000000000000000
140000000000000000000000000000000000
160000000000000000000000000000000000
180000000000000000000000000000000000
200000000000000000000000000000000000
220000000000000000000000000000000000
250000000000000000000000000000000000
280000000000000000000000000000000000
320000000000000000000000000000000000
360000000000000000000000000000000000
400000000000000000000000000000000000
450000000000000000000000000000000000
500000000000000000000000000000000000
560000000000000000000000000000000000
630000000000000000000000000000000000
710000000000000000000000000000000000
800000000000000000000000000000000000
900000000000000000000000000000000000
1000000000000000000000000000000000000
1100000000000000000000000000000000000
1250000000000000000000000000000000000
1400000000000000000000000000000000000
1600000000000000000000000000000000000
1800000000000000000000000000000000000
2000000000000000000000000000000000000
2200000000000000000000000000000000000
2500000000000000000000000000000000000
2800000000000000000000000000000000000
3200000000000000000000000000000000000
3600000000000000000000000000000000000
4000000000000000000000000000000000000
4500000000000000000000000000000000000
5000000000000000000000000000000000000
5600000000000000000000000000000000000
6300000000000000000000000000000000000
7100000000000000000000000000000000000
8000000000000000000000000000000000000
9000000000000000000000000000000000000
10000000000000000000000000000000000000
11000000000000000000000000000000000000
12500000000000000000000000000000000000
14000000000000000000000000000000000000
16000000000000000000000000000000000000
18000000000000000000000000000000000000
20000000000000000000000000000000000000
22000000000000000000000000000000000000
25000000000000000000000000000000000000
28000000000000000000000000000000000000
32000000000000000000000000000000000000
36000000000000000000000000000000000000
40000000000000000000000000000000000000
45000000000000000000000000000000000000
50000000000000000000000000000000000000
56000000000000000000000000000000000000
63000000000000000000000000000000000000
71000000000000000000000000000000000000
80000000000000000000000000000000000000
90000000000000000000000000000000000000
100000000000000000000000000000000000000
110000000000000000000000000000000000000
125000000000000000000000000000000000000
140000000000000000000000000000000000000
160000000000000000000000000000000000000
180000000000000000000000000000000000000
200000000000000000000000000000000000000
220000000000000000000000000000000000000
250000000000000000000000000000000000000
280000000000000000000000000000000000000
320000000000000000000000000000000000000
360000000000000000000000000000000000000
400000000000000000000000000000000000000
450000000000000000000000000000000000000
500000000000000000000000000000000000000
560000000000000000000000000000000000000
630000000000000000000000000000000000000
710000000000000000000000000000000000000
800000000000000000000000000000000000000
900000000000000000000000000000000000000
1000000000000000000000000000000000000000
1100000000000000000000000000000000000000
1250000000000000000000000000000000000000
1400000000000000000000000000000000000000
1600000000000000000000000000000000000000
1800000000000000000000000000000000000000
2000000000000000000000000000000000000000
2200000000000000000000000000000000000000
2500000000000000000000000000000000000000
2800000000000000000000000000000000000000
3200000000000000000000000000000000000000
3600000000000000000000000000000000000000
4000000000000000000000000000000000000000
4500000000000000000000000000000000000000
5000000000000000000000000000000000000000
5600000000000000000000000000000000000000
6300000000000000000000000000000000000000
7100000000000000000000000000000000000000
8000000000000000000000000000000000000000
9000000000000000000000000000000000000000
10000000000000000000000000000000000000000
11000000000000000000000000000000000000000
12500000000000000000000000000000000000000
14000000000000000000000000000000000000000
16000000000000000000000000000000000000000
18000000000000000000000000000000000000000
20000000000000000000000000000000000000000
22000000000000000000000000000000000000000
25000000000000000000000000000000000000000
28000000000000000000000000000000000000000
32000000000000000000000000000000000000000
36000000000000000000000000000000000000000
40000000000000000000000000000000000000000
45000000000000000000000000000000000000000
50000000000000000000000000000000000000000
56000000000000000000000000000000000000000
63000000000000000000000000000000000000000
71000000000000000000000000000000000000000
80000000000000000000000000000000000000000
90000000000000000000000000000000000000000
100000000000000000000000000000000000000000
110000000000000000000000000000000000000000
125000000000000000000000000000000000000000
140000000000000000000000000000000000000000
160000000000000000000000000000000000000000
180000000000000000000000000000000000000000
200000000000000000000000000000000000000000
220000000000000000000000000000000000000000
250000000000000000000000000000000000000000
280000000000000000000000000000000000000000
320000000000000000000000000000000000000000
360000000000000000000000000000000000000000
400000000000000000000000000000000000000000
450000000000000000000000000000000000000000
500000000000000000000000000000000000000000
560000000000000000000000000000000000000000
630000000000000000000000000000000000000000
710000000000000000000000000000000000000000
800000000000000000000000000000000000000000
900000000000000000000000000000000000000000
1000000000000000000000000000000000000000000
1100000000000000000000000000000000000000000
1250000000000000000000000000000000000000000
1400000000000000000000000000000000000000000
1600000000000000000000000000000000000000000
1800000000000000000000000000000000000000000
2000000000000000000000000000000000000000000
2200000000000000000000000000000000000000000
2500000000000000000000000000000000000000000
2800000000000000000000000000000000000000000
3200000000000000000000000000000000000000000
3600000000000000000000000000000000000000000
4000000000000000000000000000000000000000000
4500000000000000000000000000000000000000000
5000000000000000000000000000000000000000000
5600000000000000000000000000000000000000000
6300000000000000000000000000000000000000000
7100000000000000000000000000000000000000000
8000000000000000000000000000000000000000000
9000000000000000000000000000000000000000000
10000000000000000000000000000000000000000000
11000000000000000000000000000000000000000000
12500000000000000000000000000000000000000000
14000000000000000000000000000000000000000000
16000000000000000000000000000000000000000000
18000000000000000000000000000000000000000000
20000000000000000000000000000000000000000000
22000000000000000000000000000000000000000000
25000000000000000000000000000000000000000000
28000000000000000000000000000000000000000000
32000000000000000000000000000000000000000000
36000000000000000000000000000000000000000000
40000000000000000000000000000000000000000000
45000000000000000000000000000000000000000000
50000000000000000000000000000000000000000000
56000000000000000000000000000000000000000000
63000000000000000000000000000000000000000000
71000000000000000000000000000000000000000000
80000000000000000000000000000000000000000000
90000000000000000000000000000000000000000000
100000000000000000000000000000000000000000000
110000000000000000000000000000000000000000000
125000000000000000000000000000000000000000000
140000000000000000000000000000000000000000000
160000000000000000000000000000000000000000000
180000000000000000000000000000000000000000000
200000000000000000000000000000000000000000000
220000000000000000000000000000000000000000000
250000000000000000000000000000000000000000000
280000000000000000000000000000000000000000000
320000000000000000000000000000000000000000000
360000000000000000000000000000000000000000000
400000000000000000000000000000000000000000000
450000000000000000000000000000000000000000000
500000000000000000000000000000000000000000000
560000000000000000000000000000000000000000000
630000000000000000000000000000000000000000000
710000000000000000000000000000000000000000000
800000000000000000000000000000000000000000000
900000000000000000000000000000000000000000000
1000000000000000000000000000000000000000000000
1100000000000000000000000000000000000000000000
1250000000000000000000000000000000000000000000
1400000000000000000000000000000000000000000000
1600000000000000000000000000000000000000000000
1800000000000000000000000000000000000000000000
2000000000000000000000000000000000000000000000
2200000000000000000000000000000000000000000000
2500000000000000000000000000000000000000000000
2800000000000000000000000000000000000000000000
3200000000000000000000000000000000000000000000
3600000000000000000000000000000000000000000000
4000000000000000000000000000000000000000000000
4500000000000000000000000000000000000000000000
5000000000000000000000000000000000000000000000
5600000000000000000000000000000000000000000000
6300000000000000000000000000000000000000000000
7100000000000000000000000000000000000000000000
8000000000000000000000000000000000000000000000
9000000000000000000000000000000000000000000000
10000000000000000000000000000000000000000000000
11000000000000000000000000000000000000000000000
12500000000000000000000000000000000000000000000
14000000000000000000000000000000000000000000000
16000000000000000000000000000000000000000000000
18000000000000000000000000000000000000000000000
20000000000000000000000000000000000000000000000
22000000000000000000000000000000000000000000000
25000000000000000000000000000000000000000000000
28000000000000000000000000000000000000000000000
32000000000000000000000000000000000000000000000
36000000000000000000000000000000000000000000000
40000000000000000000000000000000000000000000000
45000000000000000000000000000000000000000000000
50000000000000000000000000000000000000000000000
56000000000000000000000000000000000000000000000
63000000000000000000000000000000000000000000000
71000000000000000000000000000000000000000000000
80000000000000000000000000000000000000000000000
90000000000000000000000000000000000000000000000
100000000000000000000000000000000000000000000000
110000000000000000000000000000000000000000000000
125000000000000000000000000000000000000000000000
140000000000000000000000000000000000000000000000
160000000000000000000000000000000000000000000000
180000000000000000000000000000000000000000000000
200000000000000000000000000000000000000000000000
220000000000000000000000000000000000000000000000
250000000000000000000000000000000000000000000000
280000000000000000000000000000000000000000000000
320000000000000000000000000000000000000000000000
360000000000000000000000000000000000000000000000
400000000000000000000000000000000000000000000000
450000000000000000000000000000000000000000000000
500000000000000000000000000000000000000000000000
560000000000000000000000000000000000000000000000
630000000000000000000000000000000000000000000000
710000000000000000000000000000000000000000000000
800000000000000000000000000000000000000000000000
900000000000000000000000000000000000000000000000
1000000000000000000000000000000000000000000000000
1100000000000000000000000000000000000000000000000
1250000000000000000000000000000000000000000000000
1400000000000000000000000000000000000000000000000
1600000000000000000000000000000000000000000000000
1800000000000000000000000000000000000000000000000
2000000000000000000000000000000000000000000000000
2200000000000000000000000000000000000000000000000
2500000000000000000000000000000000000000000000000
2800000000000000000000000000000000000000000000000
3200000000000000000000000000000000000000000000000
3600000000000000000000000000000000000000000000000
4000000000000000000000000000000000000000000000000
4500000000000000000000000000000000000000000000000
5000000000000000000000000000000000000000000000000
5600000000000000000000000000000000000000000000000
6300000000000000000000000000000000000000000000000
7100000000000000000000000000000000000000000000000
8000000000000000000000000000000000000000000000000
9000000000000000000000000000000000000000000000000
10000000000000000000000000000000000000000000000000
11000000000000000000000000000000000000000000000000
12500000000000000000000000000000000000000000000000
14000000000000000000000000000000000000000000000000
16000000000000000000000000000000000000000000000000
18000000000000000000000000000000000000000000000000
20000000000000000000000000000000000000000000000000
22000000000000000000000000000000000000000000000000
25000000000000000000000000000000000000000000000000
28000000000000000000000000000000000000000000000000
32000000000000000000000000000000000000000000000000
36000000000000000000000000000000000000000000000000
40000000000000000000000000000000000000000000000000
45000000000000000000000000000000000000000000000000
50000000000000000000000000000000000000000000000000
56000000000000000000000000000000000000000000000000
63000000000000000000000000000000000000000000000000
71000000000000000000000000000000000000000000000000
80000000000000000000000000000000000000000000000000
90000000000000000000000000000000000000000000000000
100000000000000000000000000000000000000000000000000
110000000000000000000000000000000000000000000000000
125000000000000000000000000000000000000000000000000
140000000000000000000000000000000000000000000000000
160000000000000000000000000000000000000000000000000
180000000000000000000000000000000000000000000000000
200000000000000000000000000000000000000000000000000
220000000000000000000000000000000000000000000000000
250000000000000000000000000000000000000000000000000
280000000000000000000000000000000000000000000000000
320000000000000000000000000000000000000000000000000
360000000000000000000000000000000000000000000000000
400000000000000000000000000000000000000000000000000
450000000000000000000000000000000000000000000000000
500000000000000000000000000000000000000000000000000
560000000000000000000000000000000000000000000000000
630000000000000000000000000000000000000000000000000
710000000000000000000000000000000000000000000000000
800000000000000000000000000000000000000000000000000
900000000000000000000000000000000000000000000000000
1000000000000000000000000000000000000000000000000000
1100000000000000000000000000000000000000000000000000
1250000000000000000000000000000000000000000000000000
1400000000000000000000000000000000000000000000000000
1600000000000000000000000000000000000000000000000000
1800000000000000000000000000000000000000000000000000
2000000000000000000000000000000000000000000000000000
2200000000000000000000000000000000000000000000000000
2500000000000000000000000000000000000000000000000000
2800000000000000000000000000000000000000000000000000
3200000000000000000000000000000000000000000000000000
3600000000000000000000000000000000000000000000000000
4000000000000000000000000000000000000000000000000000
4500000000000000000000000000000000000000000000000000
5000000000000000000000000000000000000000000000000000
5600000000000000000000000000000000000000000000000000
6300000000000000000000000000000000000000000000000000
7100000000000000000000000000000000000000000000000000
8000000000000000000000000000000000000000000000000000
9000000000000000000000000000000000000000000000000000
10000000000000000000000000000000000000000000000000000
11000000000000000000000000000000000000000000000000000
12500000000000000000000000000000000000000000000000000
14000000000000000000000000000000000000000000000000000
16000000000000000000000000000000000000000000000000000
18000000000000000000000000000000000000000000000000000
20000000000000000000000000000000000000000000000000000
22000000000000000000000000000000000000000000000000000
25000000000000000000000000000000000000000000000000000
28000000000000000000000000000000000000000000000000000
32000000000000000000000000000000000000000000000000000
36000000000000000000000000000000000000000000000000000
40000000000000000000000000000000000000000000000000000
45000000000000000000000000000000000000000000000000000
50000000000000000000000000000000000000000000000000000
56000000000000000000000000000000000000000000000000000
63000000000000000000000000000000000000000000000000000
71000000000000000000000000000000000000000000000000000
80000000000000000000000000000000000000000000000000000
90000000000000000000000000000000000000000000000000000
100000000000000000000000000000000000000000000000000000
110000000000000000000000000000000000000000000000000000
125000000000000000000000000000000000000000000000000000
140000000000000000000000000000000000000000000000000000
160000000000000000000000000000000000000000000000000000
180000000000000000000000000000000000000000000000000000
200000000000000000000000000000000000000000000000000000
220000000000000000000000000000000000000000000000000000
250000000000000000000000000000000000000000000000000000
280000000000000000000000000000000000000000000000000000
320000000000000000000000000000000000000000000000000000
360000000000000000000000000000000000000000000000000000
400000000000000000000000000000000000000000000000000000
450000000000000000000000000000000000000000000000000000
500000000000000000000000000000000000000000000000000000
560000000000000000000000000000000000000000000000000000
630000000000000000000000000000000000000000000000000000
710000000000000000000000000000000000000000000000000000
800000000000000000000000000000000000000000000000000000
900000000000000000000000000000000000000000000000000000
1000000000000000000000000000000000000000000000000000000
1100000000000000000000000000000000000000000000000000000
1250000000000000000000000000000000000000000000000000000
1400000000000000000000000000000000000000000000000000000
1600000000000000000000000000000000000000000000000000000
1800000000000000000000000000000000000000000000000000000
2000000000000000000000000000000000000000000000000000000
2200000000000000000000000000000000000000000000000000000
2500000000000000000000000000000000000000000000000000000
2800000000000000000000000000000000000000000000000000000
3200000000000000000000000000000000000000000000000000000
3600000000000000000000000000000000000000000000000000000
4000000000000000000000000000000000000000000000000000000
4500000000000000000000000000000000000000000000000000000
5000000000000000000000000000000000000000000000000000000
5600000000000000000000000000000000000000000000000000000
6300000000000000000000000000000000000000000000000000000
7100000000000000000000000000000000000000000000000000000
8000000000000000000000000000000000000000000000000000000
9000000000000000000000000000000000000000000000000000000
10000000000000000000000000000000000000000000000000000000
11000000000000000000000000000000000000000000000000000000
12500000000000000000000000000000000000000000000000000000
14000000000000000000000000000000000000000000000000000000
16000000000000000000000000000000000000000000000000000000
18000000000000000000000000000000000000000000000000000000
20000000000000000000000000000000000000000000000000000000
22000000000000000000000000000000000000000000000000000000
25000000000000000000000000000000000000000000000000000000
28000000000000000000000000000000000000000000000000000000
32000000000000000000000000000000000000000000000000000000
36000000000000000000000000000000000000000000000000000000
40000000000000000000000000000000000000000000000000000000
45000000000000000000000000000000000000000000000000000000
50000000000000000000000000000000000000000000000000000000
56000000000000000000000000000000000000000000000000000000
63000000000000000000000000000000000000000000000000000000
71000000000000000000000000000000000000000000000000000000
80000000000000000000000000000000000000000000000000000000
90000000000000000000000000000000000000000000000000000000
100000000000000000000000000000000000000000000000000000000
110000000000000000000000000000000000000000000000000000000
125000000000000000000000000000000000000000000000000000000
140000000000000000000000000000000000000000000000000000000
160000000000000000000000000000000000000000000000000000000
180000000000000000000000000000000000000000000000000000000
200000000000000000000000000000000000000000000000000000000
220000000000000000000000000000000000000000000000000000000
250000000000000000000000000000000000000000000000000000000
280000000000000000000000000000000000000000000000000000000
320000000000000000000000000000000000000000000000000000000
360000000000000000000000000000000000000000000000000000000
400000000000000000000000000000000000000000000000000000000
450000000000000000000000000000000000000000000000000000000
500000000000000000000000000000000000000000000000000000000
560000000000000000000000000000000000000000000000000000000
630000000000000000000000000000000000000000000000000000000
710000000000000000000000000000000000000000000000000000000
800000000000000000000000000000000000000000000000000000000
900000000000000000000000000000000000000000000000000000000
1000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
1100000000000000000000000000000000000000000000000000000000
1250000000000000000000000000000000000000000000000000000000
1400000000000000000000000000000000000000000000000000000000
1600000000000000000000000000000000000000000000000000000000
1800000000000000000000000000000000000000000000000000000000
2000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
2200000000000000000000000000000000000000000000000000000000
2500000000000000000000000000000000000000000000000000000000
2800000000000000000000000000000000000000000000000000000000
3200000000000000000000000000000000000000000000000000000000
3600000000000000000000000000000000000000000000000000000000
4000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
4500000000000000000000000000000000000000000000000000000000
5000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
5600000000000000000000000000000000000000000000000000000000
6300000000000000000000000000000000000000000000000000000000
7100000000000000000000000000000000000000000000000000000000
8000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
9000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
10000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
11000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
12500000000000000000000000000000000000000000000000000000000
14000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
16000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
18000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
20000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
22000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
25000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
28000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
32000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
36000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
40000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
45000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
50000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
56000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
63000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
71000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
80000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
90000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
100000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
110000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
125000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
140000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
160000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
180000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
200000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
220000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
250000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
280000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
320000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
360000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
400000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
450000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
500000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
560000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
630000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
710000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
800000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
900000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
1000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
1100000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
1250000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
1400000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
1600000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
1800000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
2000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
2200000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
2500000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
2800000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
3200000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
3600000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
4000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
4500000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
5000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
5600000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
6300000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
7100000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
8000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
9000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
10000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
11000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
12500000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
14000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
16000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
18000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
20000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
22000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
25000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
28000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
32000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
36000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
40000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
45000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
50000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
56000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
63000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
71000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
80000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
90000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
100000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
110000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
125000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
140000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
160000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
180000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
200000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
220000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
250000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
280000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
320000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
360000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
400000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
450000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
500000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
560000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
630000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
710000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
800000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
900000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
1000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
1100000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
1250000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
1400000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
1600000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
1800000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
2000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
2200000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
2500000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
2800000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
3200000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
3600000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
4000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
4500000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
5000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
5600000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
6300000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
7100000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
8000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
9000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
10000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
11000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
12500000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
14000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
16000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
18000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
20000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
22000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
25000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
28000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
32000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
36000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
40000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
45000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000000
50

zig enige uit zijn gevolg, zeggende dat, zoo hij deeze noodiging aanname, het zoude kunnen gebeuren dat het volk over zijn hoofd zoude loopen, dat niet toegelaaten konde worden. Ik liet hun door mijnen tolk OMAI zeggen dat ik daarvoor zoude zorgen en bevel geeven dat niemand zig zoude verſtouten over dat gedeelte van het verdek te gaan, dat boven de kajuit was. Het ſcheelde nog veel dat dit middel hen voldeed, maar het Opperhoofd zelf, in dit opzigt minder naauwgezet dan zijn gevolg, ſneed alle plegtigheden af en kwam zonder enige voorwaarde te bedingen beneden. Nu ſcheen hij zoo begeerig als zijn volk om ons te overtuigen dat hij de Koning was, en niet FEENOU, die 'er bij ons voor was doorgegaan; want hij beſpeurde weldra dat wij daaromtrent enigen twijfel hadden, welke twijfeling OMAI niet gaerne wilde wegneemen; want daar was tuſſchen hem en FEENOU de naauwſte vriendſchap ontſtaan, tot beveſtiging van welke zij hunne naamen verwiſſeld hadden, waarom hij niet weinig verdrietig was dat 'er nu een ander kwam, die aanſpraak maakte op de eertijtelen, welke zijn vriend tot nu toe bezeten had.

POULAHO gong met ons aan het middagmaal zitten, maar at weinig en dronk nog minder. Toen wij van tafel opſtonden, verzogt hij mij hem naar land te vergezellen. OMAI wierd verzogt

zogt mede te gaan; maar hij was te getrouwlijk aan FEENOU verknogt om zijnen mededinger enige beleefdheid te bewijzen en begeerde daarom 'er van verſchoond te worden. Ik verzelde den Bevelhebber in mijne ſloep, nadat ik hem eerst geſchenken gedaan had van zulke goederen als ik bemerkte dat hij meest waardeerde, en die hij zelfs niet verwagt had te zullen krijgen. Ik wierd niet te leur geſteld in mijn doel van aldus zijne vriendſchap te winnen, want zoo dra de ſloep het ſtrand bereikte en voor hij dezelve verliet, beval hij dat men nog twee varkens zoude haalen, en dat men dezelve aan mijn volk zoude overleveren om die aan boord te brengen. Toen wierd hij door ſommige van zijn eigen volk uit de ſloep gedraagen op eene plank, naar eene handburrie gelijkende, naar een klein huisjen digt bij het ſtrand, dat aldaar voor hem ſcheen opgerigt te zijn. Hij plaatſte mij aan zijne zijde, en zijne bedienden, die niet talrijk waren, zetteden zig in eenen halven cirkel voor ons neder buiten aan het huis. Agter het Opperhoofd of liever aan eene zijde zat eene oude vrouw, met eene ſoort van waaier in de hand, welker werk was de vliegen van hem afteweeren.

Nu wierden alle de waaren, die zijn volk bij mangeling op de ſchepen bekoomen had, voor hem ten toon geſpreid. Hij zag die alle met aandacht over, vroeg wat zij in ruiling gegeeven

hadden en ſcheen genoegen te neemen in de koopen, die zij gedaan hadden; eindelijk beval hij dat men alles aan de eigenaars zoude terug geeven behalven eene glazen kom, welke hem zoo behaagde, dat hij die voor zig behield. De perſoonen, die hem deeze dingen bragten, hurkten eerst voor hem neder voor zij hunne waaren nederlegden, en ſtonden dan onmiddelijk op en gongen henen. Dezelfde eerbiedige plechtigheid wierd in acht genoomen toen zij dezelve weder wegnamen, en geen van hun dorst hem ſtaande aanſpreeken. Ik bleef tot verſcheiden van zijne onderhoorige hem verlieten, na dat zij hem eerst hulde gedaan hadden door het hoofd tot zijnen voet-zool neder te buigen en denzelven met de boven- en onder-zijde van de vingeren van beiden de handen te raaken of te ſtooten. Andere, die niet in den kring waren, kwamen, naar het ſcheen, daartoe met opzet, beweezen hem dit teken van eerbied en vertrokken vervolgens zonder een woord te ſpreeken. Ik was bekoord door de ordentelijkheid, die men in acht nam. Nergens had ik iets diergelijks gezien, zelfs niet onder meer beſchaafde natieën.

Toen ik aan boord kwam, vond ik den ſtuurman van zijnen togt terug gekeerd. Hij berichtte mij dat 'er, zoo verre hij voortgegaan was, ankergrond was te vinden en een doortogt voor de ſchepen, maar dat hij, naar het Zuiden en Zuid-Oos-

Oosten, veele kleine eilandjens, banken en brandingen zag. Uit dit bericht oordeelende dat het enigzints gevaarlijk zoude zijn langs dien weg eenen doortogt te zoeken, liet ik die gedagten vaaren, het beter vindende langs denzelfden weg, dien ik reeds bevonden had veilig te zijn, naar *Annamooka* terug te keeren.

Tot dit besluit gekoomen zijnde, zoude ik den volgenden morgen zijn afgezeild, zoo de wind niet te Zuidlijk geweest was en tegelijk zeer veranderlijk. POULAHO, de Koning, gelijk ik hem nu zal noemen, kwam reeds bij tijds aan boord, en bragt als een geschenk voor mij, eene van hunne mutsen, van rooden vederen gemaakt, of ten minsten met zulke vederen bedekt. Deeze mutsen wierden door ons zeer gezogt, want wij wisten dat zij op *Otahiti* hoog gewaardeerd zouden worden. Doch, schoon wij 'er hooge prijzen voor booden, wierd 'er egter nooit eene te koop gebragt, hetwelk toonde dat zij niet minder waerdig waren bij dit volk, en daar was ook niemand in beiden de schepen die 'er zig eene eigen kon maaken, dan ik, Kapitein CLERKE, en OMAI. Deeze mutsen zijn gemaakt van de staertvederen van den keerkring-vogel, met de rooden vederen van papegaaien 'er op, of 'er door gewerkt. Zij worden op het voorhoofd vastgebonden en hebben geen' bol, maar zijn van de gedaante van eenen halven cirkel, welkers straal

agttien of twintig duimen lang is. De Heer WEBBER heeft eene tekening gemaakt van POULAHO met zoodanig eene muts op, die best een denkbeeld van dezelve zal geeven. Het Opperhoofd bleef aan boord tot in den avond, wanneer hij ons verliet; maar zijn broeder, wiens naam ook FUTTAFAIHE was en een of twee meer van zijn gevolg bleeven den geheelen nacht in het ſchip vertoeven.

Den volgenden morgen, met het aanbreeken van den dag, ligtede ik het anker met een fraai koeltjen uit het N. O. en ſtuurde Westwaarts, met voorneemen om naar *Annamooka* terugtekeeren, langs die koers, welke wij reeds gezeild waren. Wij wierden door verſcheiden zeilende kanos gevolgd, in eene van welke zig de Koning bevond. Zoo dra hij aan boord van de *Reſolutie* gekoomen was, vroeg hij naar zijnen broeder, en de andere, die den geheelen nacht bij ons aan boord geweest waren. Nu bleek het dat zij zonder zijn verlof gebleven waren, want hij deed hun, in zeer weinige woorden, zulk eene berisping, dat de traanen hun uit de oogen kwamen, ſchoon zij niet jonger dan dertig jaaren waren. Hij ſtond hun egter weldra toe langer te blijven, want, toen hij ons verliet, liet hij zijnen broeder en vijf van zijn gevolg aan boord. Wij hadden ook het gezelſchap van een opperhoofd, dat kort te vooren van *Tongataboo* gekoomen was, welks

naam

naam TOOBOUEITOA was. Zoo dra hij aan boord was, zond hij zijne kano weg en verklaarde dat hij met vijf andere, die met hem gekoomen waren, aan boord zoude slaapen, zoo dat ik nu mijne kajuit vol bezoekers had. Dit was wel wat lastig, maar ik verdroeg het des te gewilliger, omdat zij veele levensmiddelen voor mij ten geschenke medebragten, voor welke ik hun altoos voeglijke tegengeschenken deed.

Omtrent ten een uur in den agtermiddag wierdde Oostlijke wind door een fris koeltjen uit het Z. Z. O. gevolgd. Alzoo onze koers nu Z. Z. W. of nog meer Zuidlijk was, waren wij genoodzaakt tegens den wind op te laveeren, en loefden ten agt uuren even de Noord-zijde van *Footooha* om, daar wij den nacht doorbragten met korte gangen te maaken.

Des anderendaags 's morgens laveerden wij op naar *Lofanga*, daar, volgens het bericht van onze vrienden, goede anker-grond was. Het was een uur na den middag eer wij grond peilden, aan lij, of aan de Noord-West-zijde, op veertig vademen water, omtrent eene halve Engelsche mijl van land; maar de oever was steil en de grond rotsachtig, terwijl 'er aan lij eene keten van branding lag. Naardien alle deeze omstandigheden tegens ons waren, stuurde ik naar *Kotoo*, in verwagting van onder dat eiland beteren anker-grond te zullen vinden. Maar daar was zoo veel tijd ver-

verſpild met naar *Lofanga* op te laveeren, dat het donker was voor wij het ander eiland bereikten, en geene anker-plaats vindende, wierd de nacht gelijk de voorige doorgebragt.

Den een en dertigſten, met het aanbreeken van den dag, ſtuurde ik naar het kanaal, dat tuſſchen *Kotoo*, en het rif klippen ten Westen van hetzelve ligt; maar, nader bij koomende, vond ik den wind te ſchraal om 'er door te zeilen; ik loefde dan op om de buiten-zijde van het rif en ſtuurde Z. W. tot omtrent den middag, wanneer ik, bemerkende dat wij niet tegens den wind vorderden, en duchtende dat ik de eilanden zoude verliezen met zoo veele inboorlingen aan boord, wendde en terug keerde, met voorneemen om eene gunſtiger gelegenheid aftewagten. Wij bereikten maar even *Footooha*, tuſſchen welk eiland en *Kotoo* wij den nacht doorbragten onder gereefde top-zeilen en fok. De wind woei fris en bij vlaagen met regen, en wij waren niet zonder vrees voor gevaar. Ik bleef op het verdek tot middernacht, wanneer ik het aan den ſtuurman overliet hem beveelende wat hij doen moest om de ſchepen van de banken en klippen, die rondom ons lagen, te houden; doch, eenen gang noordwaarts gedaan hebbende, en weder Zuidwaarts keerende, loefde ons ſchip, door eene kleine wending van den wind, verder op dan men verwagt had, waardoor het weinig verſchilt had of het was

regt

regt op een laag zandig eiland, *Pootoo Pootooa*, genoemd en met branding omringd, geloopen. Het geviel zeer gelukkig dat het volk even te vooren op het verdek geroepen was om het ſchip te doen wenden, zoo dat de meeſte op hunne posten waren, en de nodige brasſingen niet alleen met oordeel, maar ook met vaerdigheid verrigt wierden, en dit alleen redde ons van ſchipbreuk. *De Ontdekking*, agter uit zijnde, was buiten gevaar. Zulke gevaaren zijn de onvermijdbaare gezellinnen van iemand, die op eene ontdekking-reis uitgaat.

Deeze omſtandigheid verſchrikte onze reisgenooten zoo zeer, dat zij een ſterk verlangen toonden om aan wal gezet te worden. Ik liet dan, zoo dra het dag-licht aankwam, eene ſloep uit heisſen en beval den Officier, die 'er het bevel over voerde, na hen op *Kotoo* aan land gezet te hebben, langs het rif, dat van dat eiland uitſteekt, te peilen, om anker-grond te vinden; want ik was even zoo moede als zij van onder de omringende eilanden en banken om te zwerven, en beſloot, zoo mogelijk, hier of daar ten anker te koomen. Terwijl de ſloep afwezig was, trachteden wij de ſchepen door het kanaal te brengen, tusſchen het zandig eiland en het rif van *Kotoo*, in verwagting van eene maatige diepte agter dezelve te zullen vinden om in te ankeren; maar een getij of ſtroom, die ons tegens was, vinden-

de

de, waren wij genoodzaakt daarvan af te zien, en in vijftig vademen water te ankeren, met het zandig eiland eene Engelſche mijl in het O. ten N. van ons.

Wij lagen hier tot den vierden. Terwijl wij hier waren, wierden wij verſcheiden maalen bezogt door den Koning, door TOOBOUEITOA en door volk van de nabuurige eilanden, dat afkwam om met ons te handelen, ſchoon de wind meeſtentijds zeer fris woei. Ik zond den ſtuurman om de kanaalen tuſſchen de eilanden, die ten Oosten liggen, te peilen, en ik landde in den voormiddag van den tweeden Juny op *Kotoo*, om dat eiland opteneemen.

Dit eiland kan naauwlijks met ſloepen genaderd worden, ter oorzaake van koraal rifs, die het omringen. Het is niet meer dan anderhalve of twee mijlen lang en niet zoo breed. Het Noord-Westlijk eind van hetzelve is laag gelijk de eilanden van *Hapaee;* maar het loopt in het midden ſchielijk op, en eindigt in roodachtige kleiachtige klifs aan het Z. O. eind, omtrent dertig voeten hoog. De grond is aldaar van denzelfden aart als op de kliften, maar op de andere plaatſen is het eene losſe zwarte aarde. Het brengt dezelfde vrugten en wortelen voort, die wij op de andere eilanden vonden, het is vrij wel bebouwd, maar dun bevolkt. Terwijl ik het doorwandelde, was ons volk bezig enig gras voor het vee te ſnijden,

en

en wij planteden enige meloen-zaaden, waarmede de inboorlingen zeer in hunnen ſchik waren en die zij met takken omheinden. Toen wij naar de ſloep terugkeerden, gongen wij voorbij twee of drie plaatſen vuil water, dat min of meer brak was; wij zagen ook eene van hunne begraafplaatſen, die veel netter was dan die, welke wij op *Hapaee* gevonden hadden.

Den vierden, des morgens ten zeven uuren, ligteden wij het anker en ſtevenden met eene friſſe koelte uit het O. Z. O. naar *Annamooka*, daar wij des anderen daags 's morgens het anker lieten vallen omtrent op dezelfde plaats, daar wij kort te vooren gelegen hadden.

Ik begaf mij al ſpoedig naar land en vond de inwooneren druk bezig in hunne plantagieën, met het opdelven van yams-wortelen, om dezelve naar de markt te brengen; in den loop van den dag waren 'er omtrent twee honderd op het ſtrand verzameld, die met zoo veel ijver handel dreeven als geduurende ons laatſte bezoek. Hun voorraad ſcheen veel vermeerderd te zijn, ſchoon wij zoo dra terug gekeerd waren; maar; in plaats van brood-vrugt, het eenigst artijkel, dat wij bij onze eerſte aankomst konden koopen, was 'er nu niets te zien dan yams, en enige weinige plataanen. Dit toont de ſpoedige opvolging der ſaizoenen, ten minſten van de verſchillende gewaſſen, welke het eiland op de onderſcheiden

van

tijden van het jaar voortbrengt. Het bleek ook dat zij, gedeurende ons afzijn, zeer druk bezig geweest waren met den landbouw, want wij zagen nu verscheiden groote plataanen-velden op plaatsen, welke wij nog zoo kort te vooren onbebouwd gezien hadden. De yams waren nu in de grootste volmaaktheid, en wij bekwamen eene goede hoeveelheid bij ruiling voor stukken ijzer.

Dit volk scheen, in afwezigheid van TOOBOU, dien wij te *Kotoo* agter gelaaten hadden met POULAHO en de andere Opperhoofden, weinig in onderhoorigheid te zijn, want wij konden deezen dag niet merken dat iemand zig meer gezags aanmaatigde dan de ander. Voor ik naar boord terug keerde, bezogt ik de plaatsen, daar ik meloen-zaaden gezaaid had, en ik had den spijt van te bevinden dat de meeste door eene kleine mier vernield waren; terwijl enige ananas-planten, die ik 'er ook gelaaten had, in eenen bloeienden staat waren.

Den volgenden dag, omtrent den middag, kwam FEENOU van *Vavaoo*. Hij zeide ons dat verscheiden kanos, met varkens en andere levensmiddelen gelaaden, die met hem van dat eiland gezeild waren, vergaan waren door den sterken wind, die laatst gewaaid had, en dat al het volk, dat 'er in was, gebleven was. Deeze droevige tijding scheen niemand van zijne landslieden aantedoen, en wat ons belangde, wij kenden thans zijn ka-

rak-

rakter te wel om aan zulk eene vertelling veel geloof te ſlaan. De waarheid was waarſchijnlijk dat hij niet in ſtaat was geweest op *Vavaoo* zoo veel voorraad te krijgen als hij verwagt had, of, zoo hij dien gekregen hadd', dat hij dien te *Hapaee* had gelaaten, dat op zijne terug reis lag, en daar hij zeekerlijk moest gehoord hebben dat POULAHO bij ons geweest was, die hij dan ook wel wist dat, als zijn meerdere, alle de verdienſte en de belooning van het bezorgen van denzelven zoude ontvangen, ſchoon hij niet veel in de moeite gedeeld had. De uitvlugt van dit verlies op zee was nogtans zeer wel bedagt, want het had zeer ſterk gewaaid, zoo dat de Koning en de andere Opperhoofden, die ons van *Hapaee* naar *Kotoo* waren gevolgd, aldaar gebleeven waren, vermits zij niet durfden in zee ſteeken, toen wij zulks deeden; maar verzogten dat ik te *Annamooka* naar hen wagten zoude, dat de reden was waarom ik aldaar ten tweede maale ankerde, en niet regtsſtreeks naar *Tongataboo* ſtevende.

Den volgenden morgen kwamen POULAHO en de andere Opperhoofden, die met hem door den wind opgehouden waren, aan. Ik was toen juist aan wal bij FEENOU, die nu de onbetaamlijkheid van zijn gedrag in het aanneemen van eenen tijtel, die hem niet toebehoorde, ſcheen te gevoelen; want hij erkende niet al-

leen dat POULAHO Koning van *Tongataboo* en de andere eilanden was; maar bleef daar ſterk op ſtaan, ongetwijfeld met oogmerk om zijnen voorigen hoogmoed uittewisſchen. Ik verliet hem om deezen grooten man te bezoeken, dien ik met enige weinige andere voor hem vond zitten; doch vermits ieder zig ſpoedde om zijn hof bij hem te maaken, groeide de kring zeer ſterk aan. Ik was zeer verlangende om FEENOUS gedrag bij deeze gelegenheid optemerken en had nu het overtuigendst bewijs van zijne minderheid; want hij plaatſte zig onder degeene, die voor POULAHO zaten, en het gevolg van Zijne Majeſteit uitmaakten. Hij ſcheen in het eerst wat beſchaamd te zijn, alzoo 'er enige van ons tegenwoordig waren, die gewoon waren geweest hem eene andere rol te zien ſpeelen; maar hij herſtelde zig ras. Deeze twee Opperhoofden hielden te zaamen een kort geſprek, dat niemand van ons verſtond, en de vertolking, die OMAI 'er ons van gaf, voldeed ons ook niet. Wij waren egter thans genoegzaam onderrigt omtrent den waaren rang van FEENOU. Hij en POULAHO gongen met mij naar boord om te eeten; maar de laatſte zat maar alleen aan tafel, terwijl FEENOU, op de gewoone wijze zijnen Opperheer hulde gedaan hebbende door Zijner Majeſteit voet met zijn hoofd en zijne handen te groeten, uit de ka-

kajuit gong. (*) De Koning had ons van te vooren gezegd dat dit geſchieden zoude, en nu bleek het dat FEENOU zelfs niet mogt eeten of drinken in deszelfs koninglijke tegenswoordigheid.

Den volgenden morgen ten agt uuren ligteden wij het anker en ſtuurden naar *Tongataboo*, met een labber koeltjen uit het N. O. Daar vertrokken omtrent veertien of vijftien zeilende vaartuigen, den inwooneren toebehoorende, met ons, maar alle zeilden zij de ſchepen verre vooruit. FEENOU zou in *de Reſolutie* mede gevaaren zijn, maar hij bleef liever in zijne eigen kano, en gaf ons twee mannen aan boord, om ons op de bee-

(*) Diergelijke blijken van diepen eerbied worden den *Tamoles*, of den voornaamſten Opperhoofden van de *Carolina-Eilanden* bewezen. *Lorsque un Tamole donne audience, il paroit aſſis ſur une table elevée: les peuples s'inclinent devant lui jusqu'à terre, & du plus loin qu'ils arrivent, ils marchent le corps tout courbé & la tête preſque entre les genoux jusqu'à ce qu'ils ſoient auprès de ſa perſonne; alors ils s'aſſeyent à plate terre, & les yeux baiſſés, ils recoivent ſes ordres avec le plus profond reſpect. Quand le Tamole les congedie, ils ſe retirent en ſe courbant de la même maniere que quand ils ſont venus & ne ſe relevent que lorsqu'ils ſont hors de ſa preſence. Ses paroles ſont autant d'oracles qu'on revere; on rend à ſes ordres une obeiſſance aveugle, enfin on lui baiſe les mains & les pieds, quand on lui demande quelque grace. Lettres Edifiantes &c.* Tom. XV. pag. 312, 313.

beste anker-plaats te brengen. Wij ſtuurden *Z.* ten W. op het kompas.

Ten vijf uuren in den agtermiddag zagen wij twee kleine eilandjens vier mijlen ten Westen van ons. Onze lootſen noemden het een *Hoonga Hapaee* en het ander *Hoonga Tonga*. Zij liggen op 20° 36′ Breedte en tien of elf mijlen van de West-punt van *Annamooka* in de ſtreek van *Z.* 46° W. Volgens bericht van de eilanders, die aan boord waren, woonen 'er maar vijf mannen op *Hoonga Hapaee*, en *Hoonga Tonga* is geheel onbewoond, maar op beiden is overvloed van zee-vogelen.

Wij bleeven dezelfde koers houden tot des anderen daags 'smorgens ten twee uuren, wanneer wij, enige lichten vooruit ziende, en niet weetende of zij aan land, dan wel aan boord van de kanos waren, oploefden en eenen korten gang heen en weder deeden tot den dageraat. Toen hernamen wij onze koers *Z.* ten W. en kort daarop zagen wij verſcheiden kleine eilandjens voor ons, en *Eooa* en *Tongataboo* 'er agter. Wij hadden toen vijf en twintig vademen water met eenen grond van gebrooken koraal en zand. De diepte verminderde trapswijze naar maate wij de bovengenoemde eilanden naderden, die langs de N. O. zijde van *Tongataboo* liggen. Volgens den raad van onze lootſen ſtuurden wij naar het midden en naar de breedſte ruimte tuſſchen de kleine

ei-

eilandjens, die wij voorbij moeſten, terwijl de ſloepen vooruit peilden. Wij wierden ongevoelig op eene groote bank gedreven, waarop ontelbaare koraal-klippen lagen op verſchillende diepten beneden de oppervlakte van het water. Ondanks alle onze zorg en oplettendheid om 'er het ſchip vrij van te houden, konden wij niet beletten dat het op eene van deeze klippen ſtootede, en *de Ontdekking*, ſchoon agter ons, kwam 'er niet beter af; gelukkig egter geraakte geen van beiden de ſchepen vast, noch kreeg enige ſchade. Wij konden niet terug keeren zonder nog grooter gevaar te loopen, alzoo wij 'er omtrent vlak voor den wind in gezeild waren; wij konden ook het anker niet uitwerpen, naardien wij verzeekerd waren dat onze kabels onmiddelijk door de klippen zouden doorgeſneden worden. Wij hadden geene andere toevlugt dan maar voort te zeilen. Hier toe wierden wij aangemoedigd niet alleen door het zeggen, maar ook door te zien dat 'er dieper water was tusſchen ons en het land. Om 'er egter beter van onderrigt te worden, lieten wij, zoo dra wij eene plaats vonden daar geene klippen waren, het anker vallen en zonden de ſtuurmannen met de ſloepen om te peilen.

Zoo dra wij geankerd waren, dat omtrent den middag was, kwamen verſcheiden van de inwooneren van *Tongataboo* in hunne kanos naar de ſchepen. Zij verzeekerden ons, zoo wel als on-

ze lootſen dat wij verder naar binnen diep water zouden vinden en eenen grond vrij van klippen. Zij bedroogen zig niet; want omtrent vier uuren deeden de ſloepen ſein dat zij eenen goeden ankergrond gevonden hadden, waarop wij het anker ligteden en naar binnen zeilden tot het donker was, wanneer wij op negen vademen in eenen fraaien, zuiveren zandigen grond ten anker kwamen.

Wij hadden in den nacht enige regen-buien, maar tegens den morgen liep de wind naar het Zuiden en Z. O. en bragt fraai weder aan. Met den dageraat ligteden wij weder het anker, en, naar het ſtrand opwerkende, vonden wij geene beletzelen dan die zigtbaar en ligt te vermijden waren.

Terwijl wij naar de haven laveerden, naar welke de inboorlingen ons weezen, bleef de Koning in zijne kano om ons zeilen. Daar waren te zelfden tijd eene groote menigte kleine kanos om de ſchepen. Twee van deeze, die zijn koninglijk vaartuig niet ontwijken konden, overzeilde hij met zoo veel onverſchilligheid als of het ſtukjens hout geweest waren. Onder veele andere, die aan boord van *de Reſolutie* kwamen, was ook OTAGO, die mij zoo nuttig geweest was toen ik op mijne voorgaande reis *Tongataboo* aandeed, en een zekere TOBOU, die zig op dien tijd aan Kapitein FURNEAUX verknogt had. Elk hunner bragt

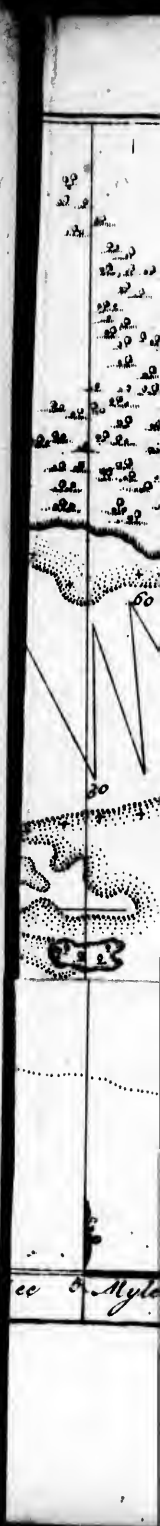

A ART
HAVEN VAN
TAABOO.

1777

...ny b. Leyplaats 19 July.

...rneming } 21.8.39. ZB.
Plaats. } 148.55.38.0.L.

Afw. 9.13.27 O.

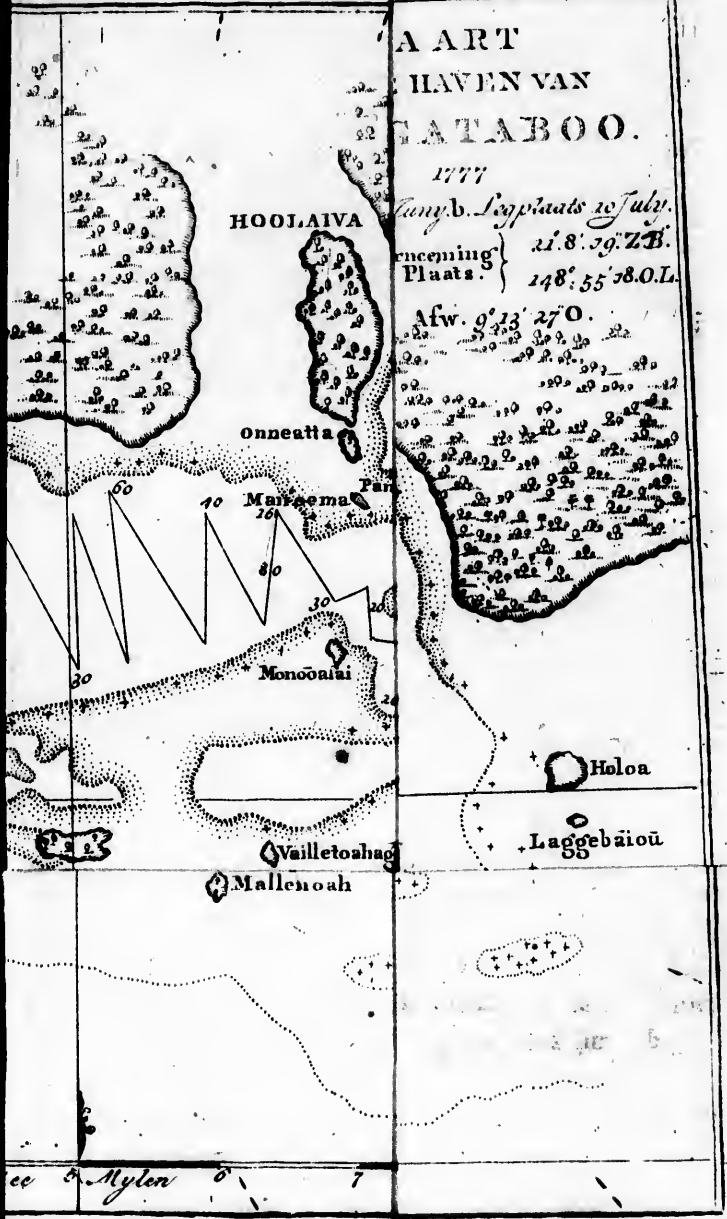

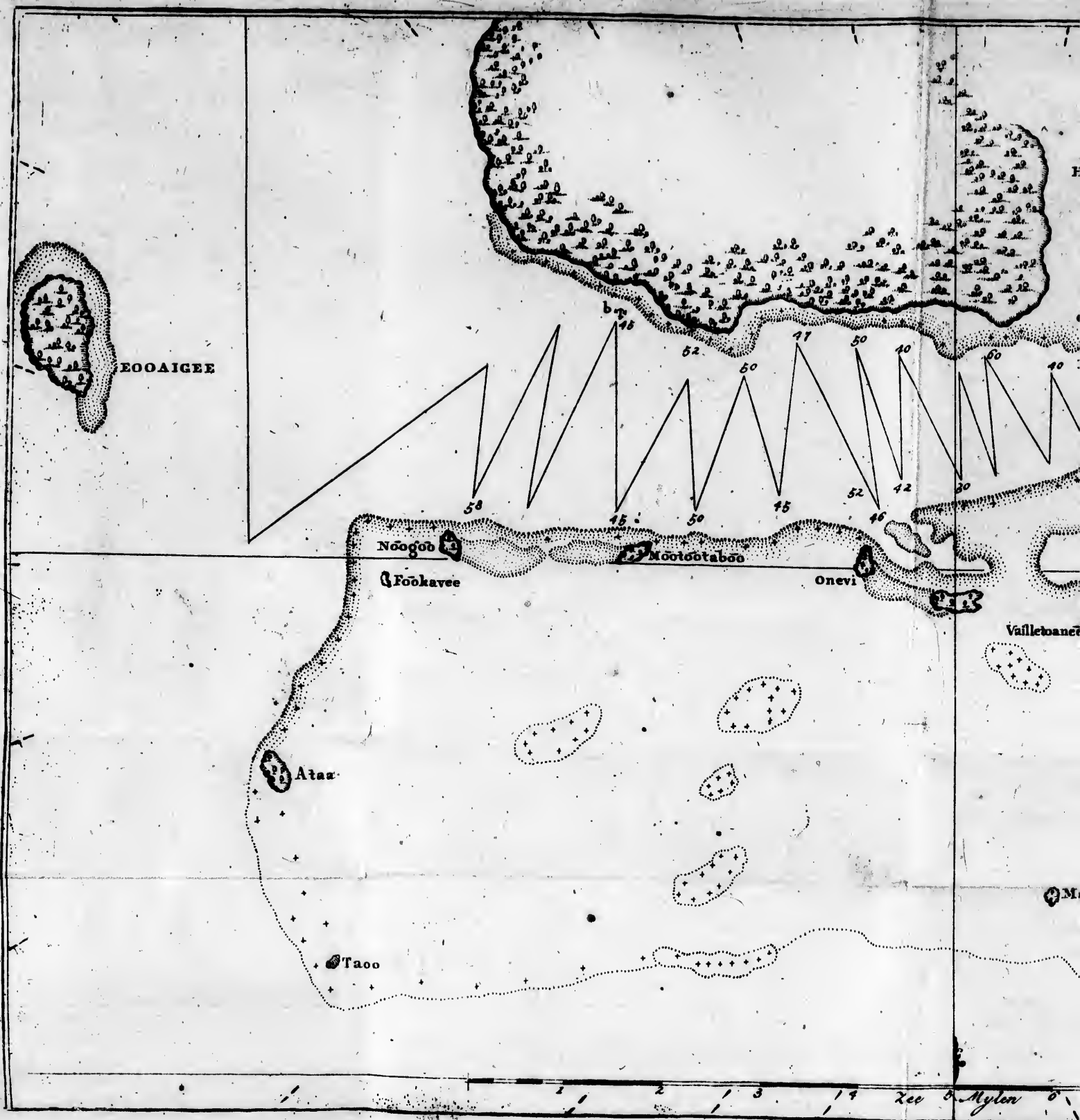
EOOAIGEE
b
58
15
52
50
47
45
50
40
52
46
42
60
40
20
Noogoo
Fookavee
Mootootaboo
Onevi
Vailletoanee
Ataa
Taoo
Zee Mylen

KAART
VAN DE HAVEN VAN
TONGATABOO.

1777

a Legplaats 10 Juny. b. Legplaats 20 July.

* Waarneming Plaats. { 21.8. 39. ZB. / 148. 55 38. O.L.

Afw. 9. 13. 27 O.

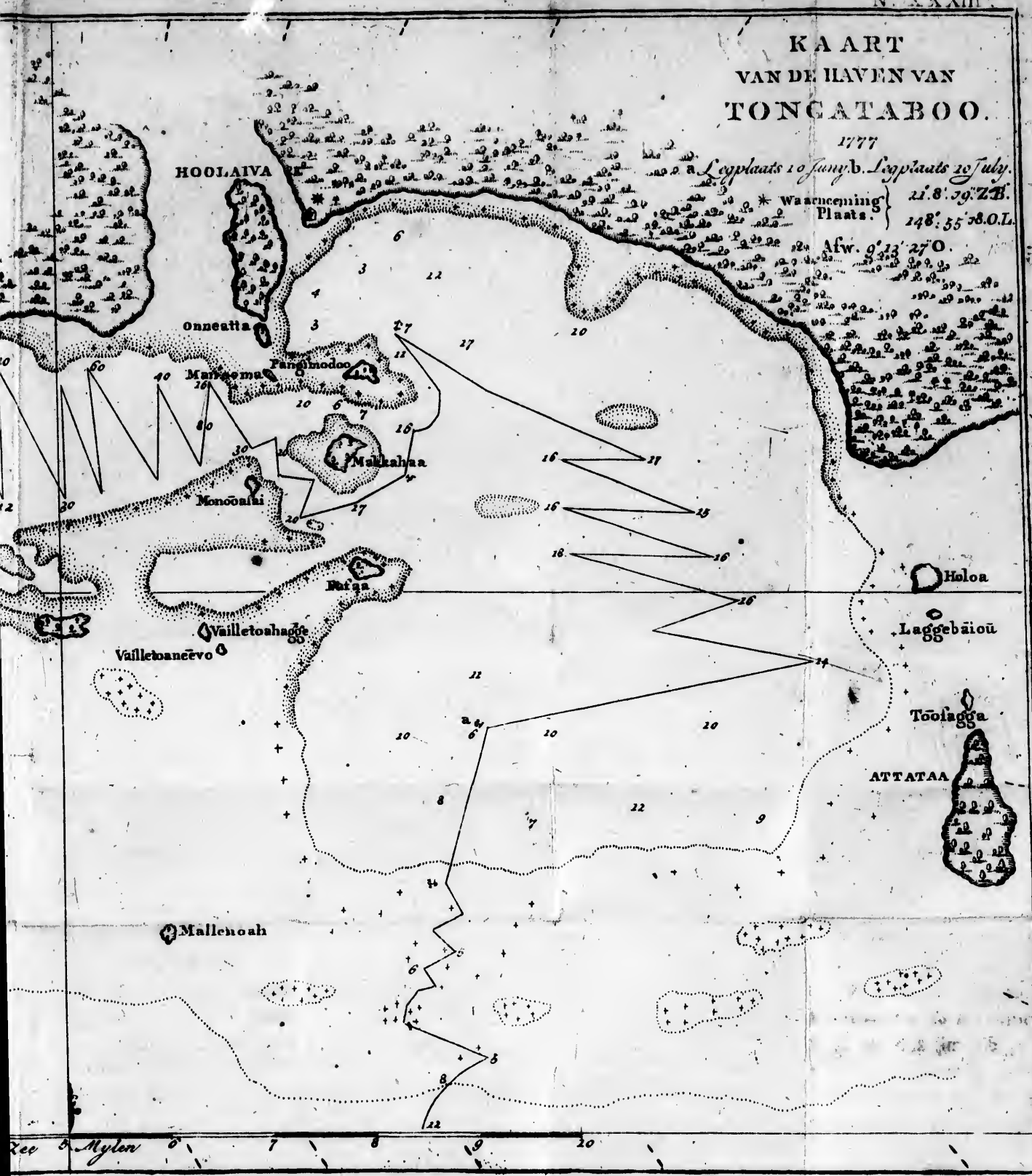

bragt een varken en enige yams, als een blijk van zijne vriendſchap, en ik bleef aan mijne zijde niet in gebreken om hem een voeglijk tegengeſchenk te doen.

Eindelijk, omtrent ten twee uuren in den agtermiddag, bereikten wij onze bedoelde ankerplaats. Het was eene zeer bekwaame plaats, die aan de *Z.* O. zijde de kust van *Tongataboo* en naar het O. en N. O. twee kleine eilandjens tot beſchutting had. Hier ankerden wij op tien vademen water in eenen grond van ſlijkachtig zand een derde van eene Engelſche mijl van den wal.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Vriendlijk onthaal op Tongataboo. *Uitdeeling van een gebraaden varken en Kava aan 's Konings gevolg. De ſterrekundige werktuigen worden geplaatst. Het dorp, daar de bevelhebbers woonen en het omliggend land beſchreven. Bezoek aan* MAREEWAGEE, TOBOU *en 's Konings Zoon. Een groote* haiva *of feest van zang en dans door* MAREEWAGEE *gegeeven. Vuurwerken. Worſtelen en vuist-vegten. Uitdeeling van het vee. Diefſtallen door de inboorlingen begaan.* POULAHO *en de andere Opperhoofden daarvoor in hechtenis genoomen.* POULAHOS *geſchenk en* haiva.

Na dat wij geankerd waren en ik gegeeten had, begaf ik mij met OMAI en enige van de Officieren naar land. Wij vonden den Koning op ons wagtende op het ſtrand. Hij bragt ons terſtond naar een klein net huisjen, wat binnen den zoom van het bosch gelegen, met een fraai groot open vak 'er voor. Dit huis was, zeide hij, tot mijnen dienst geduurende ons verblijf aan het eiland, en betere ligging konden wij niet wenſchen.

Wij waren nog niet lang in het huis geweest of daar verzamelde zig een vrij groote kring van in-

inboorlingen voor ons, die zig op de open plaats nederzetteden. Een wortel van de *Kava* plant aangebragt en voor den Koning nedergelegd zijnde, beval hij dat men hem in ſtukken zoude ſplijten en aan verſchillende perſoonen van beiden de ſexen uitdeelen, die dezelve begonnen te kaauwen, en weldra had men eene kom van hunnen geliefden drank in gereedheid. Ondertusſchen wierden 'er een gebraaden varken en twee korven met gebraaden yams-wortelen gebragt en in tien deelen verdeeld. Van deeze portieën kreegen zekere perſoonen eene, maar hoe veele 'er aan elke deel hadden kon ik niet zeggen. Eene portie wierd, naar ik bemerkte, aan 's Konings broeder geſchonken, en eene bleef 'er overig, die, naar ik giste, voor den Koning zelven zouden zijn, alzoo het een lekker beetjen was. Daarop wierd de drank rond gediend, omtrent welken POULAHO egter niets ſcheen te beveelen. De eerſte beker wierd aan hem gebragt, dien hij aan eenen anderen, welke naast hem zat, liet overhandigen. De tweede wierd hem ook overgereikt en deezen behield hij. De derde was voor mij; doch alzoo hunne wijze van het te brouwen mijnen dorst had verdreven, wierd hij aan OMAI gegeeven. Het overige van den drank, wierd aan verſchillende perſoonen uitgedeeld op aanwijzing van den man, die 'er het beſtier over had. Een van de bekers aan 's Konings broeder gebragt zijnde,

begaf hij zig met denzelven en met zijnen ſchotel eeten, ter zijde. Enige andere verlieten ook den kring met hunne aandeelen, en de reden was dat zij niet eeten noch drinken mogten in 's Konings tegenswoordigheid, maar daar waren andere van eenen veel minderen rang van beiden ſexen, die beiden deeden. Kort daarop vertrokken de meeſte, medeneemende hetgeen zij van hun deel van het feest niet opgegeeten hadden.

Ik merkte op dat geen vierde deel van het gezelſchap van het eeten of drinken geproefd had; die, welke aan het eerſte deel kreegen, onderſtelde ik van 's Konings huishouden te zijn. De bedienden, die het gebraaden ſpek en de *Kava* rond deelden, gaven het zittende met hunne handen over, niet alleen aan den Koning, maar ook aan alle de andere. Het is waerdig optemerken dat, ſchoon dit de eerſte reis van onze landing, en 'er zeer veel volk tegenswoordig was, dat ons nooit te vooren gezien had, niemand ons egter lastig viel, maar dat in de geheele vergadering de grootſte goede orde gehouden wierd.

Voor ik naar boord terugkeerde, gong ik naar eene water-plaats zoeken en wierd naar enige vijvers of liever gaten gebragt, bevattende versch water, gelijk het hun behaagde het te noemen. Het water was in eene van dezelve in-

de-

dedaad draaglijk, maar het was op enigen afſtand binnen 's lands, en de voorraad, die 'er van te bekoomen was, niet groot. Onderrigt wordende dat het klein eilandjen *Pangimodoo*, bij welk de ſchepen lagen, ons beter van dit nodig artijkel voorzien konde, ſtak ik den volgenden morgen naar hetzelve over, en was zoo gelukkig van 'er eene kleine poel te vinden, die verſcher water bevattede dan wij nog op alle deeze eilanden gevonden hadden. Naardien de poel zeer vuil was, liet ik dezelve ſchoon maaken, en hier namen wij den nodigen voorraad voor de ſchepen in.

Alzoo ik voorneemens was enigen tijd op *Tongataboo* te blijven, zetteden wij in den voormiddag eene tent op digt bij het huis, dat POULAHO tot ons gebruik had aangewezen. Daarop wierden de paerden, de koeijen en de ſchaapen aan land gebragt, en 'er wierd eene wagt geſteld van zee-ſoldaaten met eenen Officier aan het hoofd. De ſterrekundige werktuigen wierden opgezet op eenen kleinen afſtand van de andere tent, en de Heer KING gong zijn verblijf aan land houden om de waarneemingen te doen, en om het opzigt te hebben over hetgeen 'er aldaar te verrigten was; want de zeilen wierden aan land gebragt om gelapt te worden, daar wierd brand-hout gekapt en planken voor de ſchepen gezaagd, en de konſtapels van beiden de ſchepen kreegen bevel om

bij

bij de hand te zijn om den handel met de inboorlingen te beſtieren, die van alle kanten van het eiland in drommen aankwamen met verkens, yams, kokos-nooten en andere voortbrengzelen. In korten tijd was onze land-post als eene kermis en de ſchepen waren zoo met bezoekers opgepropt, dat wij ons op het verdek naauwlijks konden roeren.

FEENOU had zijn verblijf in onze nabuurſchap genoomen, maar hij was niet langer de voornaamſte. Wij bevonden evenwel dat hij nog een man van aanzien was, en wij hadden dagelijks blijken van zijne rijkdom en milddaadigheid door zijne aanhoudende kostbaare geſchenken. Maar de Koning was even beleefd in dit opzigt; want daar gong naauwlijks een dag voorbij of wij ontvongen eene aanmerklijke gift van hem. Wij vernamen nu dat 'er nog andere groote mannen op het eiland waren, die wij nog niet gezien hadden. OTAGO en TOOBOU ſpraken in het bijzonder van eenen, MAREEWAGEE genaamd, die, zeiden zij, van den eerſten rang was en in grooten eerbied gehouden wierd; ja die, zoo OMAI hen niet verkeerd verſtond, zelfs nog grooter dan POULAHO was, dien hij in den bloede beſtond; maar oud zijnde, leefde hij afgezonderd en ſtil, en wilde ons daarom niet bezoeken. Sommige van de inboorlingen gaven zelfs te kennen dat hij een te groot man was om ons deeze eer te bewij-

wijzen. Daar dit bericht mijne nieuwsgierigheid opwekte, zeide ik tot POULAHO dat ik zeer verlangende was om MAREEWAGEE te bezoeken, en hij beloofde mij aanſtonds dat hij mij, des anderen daags 's morgens naar zijne woonplaats zoude verzellen.

Wij vertrokken dan vrij vroeg met de pinas en Kapitein CLERKE verzelde mij in eene van zijne eigen ſloepen. Wij voeren rond dat is ten Oosten van de kleine eilandjens, die de haven uitmaaken, en toen, Zuidwaarts wendende, volgens POULAHOS raad, voeren wij in eene ruime baai of inloopend kanaal, dat wij omtrent eene mijl op roeiden, en toen landden wij onder een groot aantal volks, dat ons met eene ſoort van gejuich ontvong, niet ongelijk aan ons hoezee roepen. Zij maakten onmiddelijk ruimte om POULAHO door te laaten, die ons binnen eene kleine afgeſchoten plaats bragt, en het ſtuk doek, dat hij droeg, voor een ander, dat, netjes opgevouwen, door eenen jongman gedraagen wierd, verruilde; daar was eene oude vrouw, die hem hielp aankleeden en die hem eene mat over zijn kleed aantrok, naar wij gisten opdat hij zig, als hij neder gong zitten, niet vuil zoude maaken. Toen wij hem nu vroegen waar MAREEWAGEE was, zeide hij, tot onze groote verwondering, dat hij niet t'huis, en even voor onze aankomst naar het ſchip gegaan was. Hij ver-

verzogt ons egter met hem naar eene *malaee* of een huis van openbaare bijeenkomst te gaan, dat omtrent eene halve Engelſche mijl binnen 's lands ſtond. Maar toen wij op een groot open plein voor hetzelve kwamen, ging hij op het pad nederzitten en verzogt dat wij naar het huis zouden optreeden. Wij deeden zoo, en zetteden ons voor hetzelve neder, terwijl de menigte, die ons volgde, de overige ruimte vervulde. Na daar een weinig tijds gezeten te hebben, herhaalden wij onze vraagen door middel van OMAI, of wij MAREEWAGEE zouden te zien krijgen? Doch geen voldoenend antwoord ontvangende, en vermoedende dat het oud Opperhoofd met opzet voor ons verborgen gehouden wierd, vertrokken wij weder naar de ſloepen, zeer verſtoord van aldus te leur geſteld te zijn, en toen ik aan boord kwam, vernam ik dat aldaar geen zoodanige perſoon geweest was. Naderhand bleek het dat wij ons in deeze zaak zeer bedrogen hadden, en dat onze tolk OMAI of kwalijk onderrigt was, of, dat waarſchijnlijker is, verkeerd verſtaan had dat hem omtrent den grooten man gezegd was.

De plaats, daar wij naar toe gegaan waren, was een dorp, zeer aangenaam gelegen op den oever van het kanaal, daar alle of de meeſte der voornaamſte inwooneren hun verblijf houden, en daar elk zijn huis heeft in het midden van eene

eene kleine plantagie, met kleiner wooningen en kamers voor de bedienden. Deeze plantagieën zijn zeer net omtuind en hebben meest maar eenen enkelen ingang, namelijk door eene deur, aan de binnen-zijde met eene houten pen vastgemaakt, zoo dat men kloppen moet voor men binnen kan koomen. Tusschen de plantagieën liggen openbaare wegen en smalle paden, zoo dat geene op de andere inbreuk maakt. Een groot gedeelte van enige van deeze omtuinde landen is tot grasperken aangelegd en met gewassen beplant, die meer tot sieraad dan tot gebruik schijnen te dienen; maar daar waren 'er bijna geene zonder de *kava*-plant, van welke zij hunnen geliefden drank maaken. In andere van deeze plantagieën stond overvloed van de vrugten, welke het eiland voortbrengt; maar deeze bemerkte ik dat niet door persoonen van den eersten rang bewoond worden. Daar staan enige groote huizen aan de openbaare wegen, met ruime gladde gras-perken 'er voor, en niet omtuind. Deeze zeide men mij dat den Koning toebehoorden, en zij zijn waarschijnlijk de plaatsen, daar hunne openbaare vergaderingen gehouden worden. Het was in een van deeze huizen, dat wij, gelijk ik reeds gezegd heb, gebragt wierden, kort na dat wij aan deeze plaats geland waren.

Den volgenden dag, op den middag, kwam deeze MAREEWAGEE, van welken wij zoo veel ge-

gehoord hadden, daadlijk in de nabuurſchap van onze post aan wal, en een zeer aanmerklijk aantal volks van alle rangen met hem. Ik vernam dat hij deeze moeite genoomen had om mij gelegenheid te geeven hem te bezoeken, naardien hij waarſchijnlijk iets gehoord had van het ongenoegen, dat ik den voorigen dag had laaten blijken over mijne te leur ſtelling. In den agtermiddag gongen enige van ons, verzeld van FEENOU, naar land, om hem een bezoek te geeven. Wij vonden eenen man zittenden onder eenen grooten boom, digt bij de zee, een weinig regts van de tent. Voor hem lag een ſtuk doek uitgeſpreid, ten minſten veertig ellen lang, om welk een groot aantal volks van beiden ſexen gezeten was. Het was natuurlijk dat wij onderſtelden dat deeze de groote man ware; maar FEENOU onderrigtte ons anders en zeide dat een ander, die op een ſtuk mat zat, een weinig van dit opperhoofd naar de regter hand, MAREEWAGEE was, en hij geleidde ons naar hem toe. Hij ontvong ons vriendlijk en verzogt ons bij hem te koomen zitten. De man, die onder den boom zat, was TOBOU genaamd; als ik hierna van hem ſpreek, zal ik hem den ouden TOBOU noemen, om hem van zijnen naamgenoot, den vriend van Kapiten FURNEAUX, te onderſcheiden. En hij en MAREEWAGEE hadden een eerbiedwaerdig voorkomen. De laatſte is een rank man, die,

naar

naar zijn voorkoomen veel boven de zestig jaaren oud ſchijnt te zijn. De laatſte is wat zwaarlijvig en bijna blind door een ongemak aan zijne oogen, ſchoon hij zoo oud niet is.

Niet verwagtende bij deeze gelegenheid twee Opperhoofden te zullen ontmoeten, had ik ſlechts een geſchenk voor een medegebragt. Ik vond mij dan in de noodzaaklijkheid van het onder beiden te verdeelen; gelukkig was het vrij aanzienlijk, zoo dat beiden te vreden ſcheenen. Hierop vermaakten wij hen omtrent een uur lang met het ſpeelen van twee waldhoorns en het ſlaan van een' trommel; maar zij ſcheenen het meest vermaak te ſcheppen in het afſchieten van een piſtool, dat Kapitein CLERKE in zijn' zak had. Voor ik afſcheid nam, wierd het groot ſtuk doek opgerold en mij, met enige kokos-nooten, aangeboden.

Den volgenden morgen gaf de oude TOBOU mij een tegenbezoek aan boord. Hij bezogt insgelijks Kapitein CLERKE, en zoo het geſchenk, dat wij hem den voorigen avond gedaan hadden, klein was geweest, wierd zulks heden vergoed. Geduurende deezen tijd bezogt MAREEWAGEE ons volk aan land, en de Heer KING toonde hem alles wat wij daar hadden. Hij bezag het vee met groote verwondering, en de groote zaag hield zijne aandacht enigen tijd bezig.

Omtrent den middag kwam POULAHO terug

van de plaats daar wij hem twee dagen te vooren gelaaten hadden, en bragt zijn' zoon, eenen jongman van omtrent twaalf jaaren, mede. Hij at met ons; maar de zoon, ſchoon tegenswoordig zijnde, mogt niet met hem aan tafel zitten. Het was zeer gemaklijk voor mij hem tot gast te hebben; want als hij 'er was, dat gemeenlijk het geval was zoo lang wij hier waren, mogt geen van de inboorlingen aan tafel koomen zitten, en weinige wilden in de kajuit blijven, terwijl daarentegens, wanneer het bij geval gebeurde dat noch hij, noch FEENOU aan boord waren, de mindere Opperhoofden mij zeer lastig vielen om met ons te eeten, of om geduurende dien tijd in de kajuit gelaaten te worden, en dan was het zoo vol, dat wij niet met genoegen aan tafel konden zitten. De Koning was zeer ſpoedig aan onze keuken gewend; maar ik geloof dat hij egter zoo dikwijls met ons at meer om hetgeen wij hem te drinken gaven dan om hetgeen wij hem te eeten voorzetteden; want hij had ſmaak in onzen wijn gekregen, dronk zijne flesch zoo goed als iemand, en was vrolijk onder het drinken. Hij nam nu zijn verblijf in het huis of de *Malaee* bij onze tent, daar hij ons volk deezen avond met eenen dans vermaakte. Tot verwondering van iedereen tragtede de zwaarlijvige POULAHO andere in die vermoeiende tijdkorting na te ſtreeven.

In den morgen van den vijftienden kreeg ik eene bood-

boodſchap van den ouden TABOU dat hij verzogt mij aan land te zien. OMAI en ik gongen hem dan onze opwagting maaken. Wij vonden hem, als eenen ouden patriarch, onder de ſchaduw van eenen boom zitten, met een groot ſtuk inlandsch doek in zijne volle lengte voor hem uitgeſpreid, om welk een aantal mannen van een eerbiedwaerdig voorkoomen gezeten was. Hij verzogt ons nevens hem te koomen zitten, en zeide toen OMAI dat het ſtuk doek, benevens een ſtuk roode vederen en omtrent een dozijn kokosnooten een geſchenk voor mij waren. Ik bedankte hem voor deeze gunst, en verzogt hem met mij naar boord te willen gaan, alzoo ik niets bij mij had om hem daar voor te geeven.

Nu verliet OMAI mij, zijnde door POULAHO ontboden, en kort daarop kwam FEENOU, en zeide mij dat de jonge FATTAFAIHE, POULAHOS zoon, verlangde mij te zien. Ik voldeed aan dat verzoek en vond den Prins en OMAI onder een groot gehemelte van het fijnſte doek zitten, met een ſtuk van de grovere ſoort onder en voor hun uitgeſpreid, dat zes en zeventig ellen lang en zeven en eene halve breed was. Aan de eene zijde was een groot oud beer-varken en aan de andere een hoop kokos-nooten. Rondom het doek zat een aantal volks, onder welk ik MAREEWAGEE en andere van den eerſten rang telde. Men verzogt mij bij den Prins te gaan zit-

ten en toen zeide mij OMAI dat de Koning hem verzogt had mij te zeggen dat, alzoo hij en ik vrienden waren, hij hoopte dat zijn zoon in die vriendſchap zoude mogen deelen en dat ik, tot teken van mijne bewilliging, zijn geſchenk aan zoude neemen. Ik ſtemde zeer gereedlijk in dit voorſtel, en, alzoo het nu eetens-tijd was, nodigde ik hen alle aan boord.

In gevolge van dit verzoek gongen de jonge Prins, MAREEWAGEE, de oude TOBOU, drie of vier mindere Opperhoofden en twee eerbiedwaerdige oude vrouwen van den eerſten rang met mij mede. MAREEWAGEE was gekleed in een nieuw ſtuk doek, op welks randen zes vrij breede ſtrooken van roode vederen waren geſtikt. Dit kleed ſcheen met opzet voor dit bezoek gemaakt te zijn; want zoo dra hij aan boord kwam, deed hij het uit en bood het mij aan, hebbende, naar ik giſſe, vernoomen dat het mij aangenaam zoude zijn om de vederen. Elk van mijne gasten ontvong zulke geſchenken van mij als ik reden had te denken dat hun alleraangenaamst zouden zijn. Toen het eeten op tafel kwam, wilde niemand hunner aanzitten of eene beete nuttigen van al wat opgezet wierd. Als ik mijne verwondering daarover betuigde, zeiden zij dat zij alle *Taboo* waren, welk woord eene zeer uitgeſtrekte betekenis heeft, maar in het algemeen betekent dat iets verboden is. Waarom zij thans onder dat verbod

bod waren wierd ons niet gezegd. Toen onze maaltijd geëindigd was, en ik hunne nieuwsgierigheid voldaan had met hun het ſchip te laaten zien, bragt ik hen weder aan land.

Zoo dra de ſloep het ſtrand bereikte, ſlapten FEENOU en enige andere terſtond aan land. De jonge FATTAFAIHE, die hen volgde, wierd door MAREEWAGEE terug geroepen, die nu den kroon-prins dezelfde hulde deed en op dezelfde wijze als ik die aan den Koning had zien bewijzen. En toen de oude TOBOU en eene van de oude Mevrouwen hem dezelfde bewijzen van eerbied gegeeven hadden, liet men hem aan land gaan. Deeze plechtigheid voorbij zijnde, ſlapte de oude uit mijne ſloep in eene kano, die op hen wagtede, om hen naar hunne woonplaatſen te brengen.

Het was mij aangenaam dat ik hier bij tegenswoordig was, alzoo ik nu de ondubbelzinnigſte bewijzen had van de opperſte waerdigheid van POULAHO en zijnen zoon boven de andere voornaame Opperhoofden. Ik had ook thans enige zeekere narichten ontvangen omtrent de betreklijke ſtanden van de groote mannen, welker naamen zoo dikwerf genoemd zijn. Nu vernam ik dat MAREEWAGEE en de oude TOOBOU broeders waren. Beiden waren zij groote land-eigenaars op het eiland, en zij ſcheenen bij het volk in hooge achting te zijn; den eerſten in het bijzon-

der wierd door iedereenen de zeer roemrijke naam gegeeven van *Motooa Tonga*, dat is, Vader van Tonga, of van zijn land. De aart van zijne verwantſchap met den Koning was ook niet langer een geheim voor ons, want wij vernamen nu dat hij zijn ſchoonvader was, naardien POULAHO eene van zijne dogters getrouwd had, bij welke hij deezen zoon had, zoo dat MAREEWAGEE des Prinſen grootvader was. Toen POULAHOS verſchijning ons overtuigd had dat wij ons bedrogen hadden met FEENOU als den Opperheer van deeze eilanden te beſchouwen, hadden wij in het eerst niet kunnen begrijpen welke zijn waare rang ware, dat nu bleek. FEENOU was een van MAREEWAGEES zoonen en TOOBOUEITOA een andere zoon.

Bij mijne landing vond ik den koning in het huis bij onze tent met ons volk, dat aan wal hun verblijf hield. Zoo dra ik bij hem kwam, ſchonk hij mij een groot varken en enige yams. Tegens den avond kwamen 'er enige mannen, die, zig in de rondte nedergezet hebbende, begonnen te zingen op het muzijk van de trommelen van bamboes, die in het midden geplaatst waren. (*) Daar

(*) Dezelfde ſoort van avond-muzijk wordt om het huis van den *Tamole* op de *Carolina-Eilanden* geſpeeld. *Le* Tamole *ne s'endort qu'au bruit d'un concert de muſique, que forme une troupe de jeunes gens, qui s'aſſemblent, au-*

Daar waren drie lange en twee korte. Met deeze ſtooteden zij overeind op den grond, gelijk ik hier voor beſchreven heb. Daar waren twee andere, die naast elkâer op den grond lagen, en waarvan een geſpleeten of gepletterd was, waarop een man met twee kleine ſtokken ſloeg. Zij zongen drie gezangen terwijl ik daar vertoefde, en ik vernam daarna dat de vermaaklijkheid na mijn vertrek tot tien uuren geduurd had. Zij brandden de bladeren van den *wharra*-palm tot licht, dat het eenigst was dat ik hen ooit daartoe zag gebruiken.

Terwijl ik den dag in mijn bezoek aan deeze Grooten doorbragt, deed de Heer ANDERSON met enige andere eene wandeling door het land, die hem de volgende waarneemingen opleverde. Ten Westen van de tent is het land volkoomen onbebouwd, omtrent twee Engelſche mijlen verre, ſchoon geheel met boomen en ſtruiken in hunnen natuurlijken ſtaat, met de grootſte kracht groeiende, bedekt. Verder is eene vrij wijde vlakte, waarop enige kokos-nootenboomen ſtaan, en enige kleine plantagieën, die zedert kort ſchijnen aangelegd te zijn en, naar het ſcheen, op grond, die nooit te vooren bebouwd was geweest. Bij de kreek, die ten Wes-

autour de ſa maiſon, & qui chantent à leur manière certaines poeſies. Lettres edifiantes Tom. XV. pag. 314.

Westen van de tent loopt, is de grond geheel plat en wordt elk getij gedeeltelijk door de zee overſtroomd. Als de zee afvloeit, ziet men dat de geheele oppervlakte uit koraal-klip beſtaat, met gaten van geelachtigen modder hier en daar verſpreid, en naar de randen, daar zij wat vaster is, zijn ontelbaare kleine openingen, waaruit zoo veele kleine krabben van twee of drie verſchillende ſoorten kruipen, die op die plaats krielen als vliegen op een kreng; maar die zoo vlug ter been zijn, dat zij, zoo dra men haar nadert, in eenen oogwenk verdwijnen, zoo dat de inboorlingen zelve niet in ſtaat zijn enige van dezelve te vangen.

Op deeze plaats is een werk van konst, waaruit blijkt dat dit volk in ſtaat is enig overleg en geduld te gebruiken, als het iets volbrengen wil. Dit werk begint aan de eene zijde als een ſmalle dijk, die ſteeds breeder wordende, zeer ſchuinsch tot de hoogte van tien voeten oprijst, daar hij vijf ſchreden breed is, terwijl de gantſche lengte de breedte heeft van vier en zeventig ſchreden. Aan deezen dijk is eene ſoort van circus, of ronden kring, dertig ſchreden in middellijn hebbende, en niet boven een of twee voeten hooger dan de dijk, tegens welken hij ligt, met enige boomen in het midden geplant. Aan de tegens over geſtelde zijde daalt ook een diergelijke dijk af, maar deeze

is

is niet meer dan veertig ſchreden lang en ligt gedeeltelijk vervallen. Het is alles gebouwd van groote koraal-ſteenen, met aarde 'er boven op, die geheel overgroeid is met laage boomen en ſtruiken, en het ſchijnt aan het vervallen van den grond op verſcheiden plaatſen, dat het niet nieuw is. Welk deszelfs gebruik te vooren mag geweest zijn, het ſchijnt thans van geen gebruik meer te wezen, en alles wat wij van de inboorlingen konden verneemen was dat het POULAHO toebehoorde en *Etchee* genoemd werd."

Den zestienden in den morgen, deed de Heer GORE en ik, na het werkvolk, dat thans aan wal bezig was, bezogt te hebben, eene wandeling in het land, waarop ons niets aanmerkenswaerdigs voorkwam dan dat wij gelegenheid hadden om de gantſche bewerking van hun doek te zien, dat de voornaamſte manufactuur van het eiland is, gelijk ook van veele andere in deezen Oceaan. In de beſchrijving van mijne eerſte reis is eene omſtandige beſchrijving van deeze fabriek gegeeven, gelijk zij op *Otahiti* geoefend wordt; (*) dan alzoo de bewerking alhier in enige bijzonderheden van die verſchilt, zal het der moeite waerdig zijn 'er alhier verſlag van te geeven.

De

(*) Zie COOKS *Reizen* I Deel bladz. 335 *en verv.*

De vrouwen, die het doek bewerken, neemen de dunne takjens of ſtammen van den papier-moerbezieën-boom, dien zij tot dat oogmerk aankweeken, en die zelden hooger dan zes of zeven voeten, en niet dikker dan omtrent vier vingeren wordt. Zij ſchillen 'er den bast af, en ſchrappen 'er de buitenſte ſchil af met eene mosſel-ſchulp. Dan wordt de bast opgerold om de rondheid, die hij om den ſtam had, te doen verdwijnen, en in warer, naar haar zeggen geduurende eenen nacht, geweekt. Vervolgens wordt hij op den ſtam van eenen kleinen boom gelegd, die vierkant gemaakt is, en met een vierkant ſtuk hout geſlaagen, omtrent een' voet lang, vol groove holle ſtreepen aan alle zijden, en ſomtijds ook vlak; dus wordt 'er weldra een ſtuk gemaakt naar de grootte van het ſtuk bast, maar deeze bewerking wordt dikwerf door eene andere hand herhaald, of het wordt verſcheiden maalen opgevouwen en nog langer geſlaagen, dat eer ſchijnt te geſchieden om het vaster dan losſer van ſtof te maaken. Als dit genoegzaam gedaan is, wordt het uitgeſpreid om te droogen, zijnde de ſtukken van vier tot zes of meer voeten lengte en half zoo breed. Dan worden zij aan eene andere overgegeeven, die de ſtukken aan malkanderen plakt met het lijmachtig vogt van eene bezie, *tooo* genaamd, die tot lijm dient. De ſtukken dus hunne lengte gekregen hebbende, worden

den zij op een groot ſtuk hout gelegd, met eene ſoort van pers, van eene vezelachtige zelfſtandigheid, die vrij digt doorweeven is, 'er onder. Dan neemen zij een ſtukjen doek en doopen het in een ſap, uit den bast van een' boom, *kokka* genoemd, geperst, dat zij ras over het ſtuk, dat gemaakt wordt, wrijven. Dit laat in eens eene doffe bruine kleur en eene drooge glans op deszelfs oppervlakte, terwijl de pers tezelfden tijd een klein indrukzel maakt, dat, naar ik zien kon, nergens toe dient dan om de ſtukken, die te zaamen gelijmd zijn, wat vaster te doen kleeven. Aldus gaan zij voort, de ſtukken aan malkanderen lijmende en kleurende tot zij een ſtuk doek gemaakt hebben van die lengte en breedte als zij nodig hebben, gemeenlijk eenen rand van eenen voet breed aan de zijden en aan de einden eenen nog breeder ongekleurd laatende. Zoo 'er, over het geheel, plaatſen op het ſtuk gevonden worden, die te dun zijn, of daar gaten zijn, dat dikwijls gebeurt, lijmen zij 'er verloren ſtukjens op, tot zij even dik worden, Als zij eene zwarte kleur willen maaken, vermengen zij het roet van eene verbrande olieachtige noot, *dooedooe* genaamd, (*) met het ſap van de *kokka* in verſchillende hoeveelheden, volgens de donker-

(*) *Aleurites triloba.* G. FORSTER.

kerheid van de tint, die zij zig voorſtellen te maaken. Zij zeggen dat de zwarte ſoort van doek, die gemeenlijk meest geglansd is, eene koude kleeding maakt, maar de andere eene warme, en, om beiden ſterk te doen worden, draagen zij altijd zorg de kleine ſtukken overlangs aan malkanderen te plakken, hetwelk het onmogelijk maakt het doek anders dan in eene rigting te ſcheuren.

Bij onze terugkomst uit het land ontmoeteden wij FEENOU en namen hem en een ander jong Opperhoofd mede aan boord om het middagmaal bij ons te neemen. Toen de maaltijd opgezet was, wilde geen van beiden een ſtuk eeten, zeggende dat hun *taboo avy* dat is, het water verboden was. Doch, na onderzogt te hebben hoe het eeten ware klaar gemaakt, en bevonden hebbende dat 'er geen *avy* of water gebruikt was in het kooken van eene bigge en enige yams, gongen zij beiden nederzitten en deeden een zeer hartig maal, en, toen men hun verzeekerd had dat 'er geen water in den wijn was, dronken zij 'er ook van; hier uit maakten wij op dat hun, om de eene of andere reden, thans verboden was water te gebruiken, of, dat waarſchijnlijker was, dat zij het water, dat wij gebruikten, niet wilden drinken, omdat het uit eene van hunne bad-plaatſen geſchept was. Deeze was de eenigſte reis

niet

niet dat wij volk ontmoeteden, die *taboo avy* waren; maar om welke reden konden wij nooit met enige zeekerheid te weeten koomen.

De volgende dag, zijnde de zeventiende, was door MAREEWAGEE beſtemd om eene groote *haiva* of feest te geeven, waarop wij alle genodigd wierden. Tot dat einde was 'er een groot vak opgeruimd voor de hut, welke dit Opperhoofd bij onze post had laaten opſlaan, als een perk, waarin de vertooningen zouden geſchieden. In den morgen kwam 'er veel volk uit het land aan, waarvan elk eenen ſtok droeg, omtrent zes voeten lang, en aan het eind van elken ſtok hong een yam. Deeze yams en ſtokken wierden aan de eene zijde van het open vak nedergelegd, zoo dat zij twee groote hoopen vormden, met verſchillende ſoorten van kleine visſchen verſierd, en met de meeſte ſierlijkheid opgeſtapeld. Het was een geſchenk van MAREEWAGEE aan Kapitein CLERKE en mij, en het was twijfelachtig of het hout ons meer waerdig ware voor brandhout dan de yams voor voedzel. Wat de visſchen belangt, zij mogten dienen om het oog te behaagen, maar zij waren zeer onaangenaam voor den reuk, alzoo de meeſte reeds twee of drie dagen bewaard waren, om ons bij deeze gelegenheid aangeboden te worden.

Toen alles aldus in gereedheid gebragt was, begonnen zij ten elf uuren verſcheiden dan-

ſen

ſen te vertoonen, welke zij *mai* noemen. Het muzijk beſtond uit zeventig mannen als een choor, die nederzaten, en onder dezelve wierden drie ſpeeltuigen geplaatst, die wij trommelen noemden, ſchoon zij 'er weinig naar geleeken. Het zijn groote rolronde ſtukken hout of ſtammen van boomen, van drie tot vier voeten lang, ſommige twee maal zoo dik als een man van eene gewoone zwaarte, en ſommige kleiner, geheel uitgehold, maar aan beiden einden geſloten, en ſlechts open aan eene ſpleet, omtrent drie duimen breed, die bijna langs de geheele lengte der trommelen loopt, door welke opening het overige van het hout zeekerlijk wordt uitgehold, ſchoon die bewerking moeijelijk moet wezen. Dit werktuig wordt *naffa* genoemd; zij plaatſen het met de ſpleet naar zig toegekeerd, terwijl zij 'er voor zitten en ſlaan het met twee rolronde ſtukken hard hout, omtrent een voet lang en zoo dik als een vuist, waardoor zij een ruuw, maar luid en krachtig geluid voortbrengen. Zij veranderen de maat en ſterkte van hun ſlaan bij verſchillende deelen van den dans, en veranderen ook de toonen door in het midden of op het einde van hunne trommelen te kloppen.

De eerſte dans beſtond uit vier reien elke van vier en twintig mannen, een klein, dun ligt, houten werktuig, meer dan twee voeten lang, en in gedaante niet ongelijk aan eene klei-

kleine langwerpige roeiſpaan, in hunne hand houdende. Met deeze, die *pagge* genoemd worden, maakten zij veelerleie beweegingen, gelijk als dezelve aan eene zijde naar den grond uitteſteeken, terwijl zij hunne lighaamen tegelijk derwaarts deeden overhellen, en dezelve dan op dezelfde wijze naar de tegens over geſtelde zijde te doen overhellen, dan dezelve ſnel van de eene hand in de andere overtegeeven en zeer behendig rondtedraaien, met eene menigte van andere beweegingen, die van daar mede overeenkoomende houdingen van het lighaam verzeld wierden. Hunne beweegingen waren in het eerst langzaam, maar verſnelden naar maate de trommelen harder ſloegen, en zij zegden den gantſchen tijd op eenen muzijkaalen toon ſpreuken op, die door het choor beantwoord wierden, maar korten tijd daarna ſtemden zij alle te zaamen in een luid gejuich, waar mede zij eindigden.

Na dat zij omtrent twee of drie minuuten opgehouden hadden, begonnen zij als te vooren en bleeven met korte tuſſchenpoozen meer dan een vierde uurs aanhouden, wanneer de agterſte rei van een ſcheidde, langzaam om elk eind trok, en van vooren bij elkâer koomende, de eerſte rei vormde, terwijl zij alle ſpreuken bleeven opzeggen, als te vooren. De andere reien deeden hetzelfde na elkander, tot die, welke

ke eerst de voorſte was, de agterſte wierd; en de beweeging bleef op dezelfde wijze aanhouden, tot de laatſte rei wederom op haare eerſte plaats was gekoomen. Toen begonnen zij eenen veel ſneller dans, (ſchoon hij in het eerst langzaam gong) en zongen omtrent tien minuuten lang, wanneer de geheele bende zig in twee deelen verdeelde, een weinig agter uit gong, en toen naderde, eene ſoort van kringvormige figuur vormende, waarmede de dans eindigde; de trommels wierden weggebragt en het choor vertrok van het veld.

Bij den tweeden dans waren ſlechts twee trommelen en een choor van veertig mannen. De danſers, of liever de ſpeelers, beſtonden uit twee reien, waarvan de voorſte van zeventien, en de agterſte van vijftien perſoonen waren. FEENOU was aan hun hoofd, of in het midden van de voorſte rei, dat in deeze gevallen de voornaamſte plaats is. Zij danſten en zegden ſpreuken op, met enige zeer korte tusſchenpoozen, omtrent een half uur lang, dan ras, dan langzaamer, maar met zulk eene naauwkeurigheid, als of alle de beweegingen door eenen enkelen man geſchiedde, hetgeen hen zeer deed prijzen. Omtrent het eind van den dans ſcheidde de agterſte rei van een, kwam rond, en nam de plaats van de voorſte in, die haare voorige ſtandplaats weder innam, gelijk in den eerſten dans, en toen zij geëindigd hadden,

den, vertrokken de trommelen en het choor, gelijk te vooren geſchied was.

Nu wierden 'er drie trommelen (die zoo zwaar waren, dat 'er ten minſten twee, en ſomtijds drie mannen vereischt wierden om dezelve te draagen) gebragt, en daar gongen zeventig mannen als choor-zangers voor den derden dans nederzitten. Deeze beſtond uit twee reien, elke van zestien perſoonen, met den jongen TOOBOU aan hun hoofd, die rijk verſierd was met eene ſoort van kleeding, met roode vederen bedekt. Zij danſten, zongen, en draaiden de *pagge* als te vooren; maar, over het algemeen, veel ſneller, en zij deeden hunne zaaken zoo wel, dat zij door de toekijkers aanhoudend toegejuicht wierden. Eene beweeging, die eene bijzondere goedkeuring ontvong, was die, waarin zij het aangezigt ter zijde hielden, als of zij beſchaamd waren, en de *pagge* 'er voor. De agterſte rei floot zig voor de voorſte, en deeze hernam haare plaats weder, als in de twee voorige danſen; maar toen begonnen zij weder, maakten eene drie dubbele rei, ſcheidden van een, weeken naar elk eind van het vak, en lieten het grootst gedeelte van den grond ledig. Op dat tijdſtip kwamen 'er twee mannen zeer haaſtig in en deeden oefeningen met de knodſen, die zij in het gevegt gebruiken. Eerst draaiden zij die in hunne handen en ſloegen voor zig met groote kracht en vaerdigheid in de

rondte, maar zoo konſtig beſtierd, dat ſchoon zij zeer digt bij malkanderen ſtonden, zij elkåers knodſen nooit raakten. Zij wierpen hunne knodſen met veel behendigheid van de eene hand in de andere over, en na aldus enigen tijd voortgegaan te zijn, knielden zij, en deeden verſchillende oefeningen, de knodſen in de lucht opwerpende, en dezelve in haaren val weder vangende, en toen gongen zij weder zoo ſpoedig henen als zij gekoomen waren. Hunne hoofden waren bedekt met ſtukken wit doek, op de kruin van het hoofd vastgebonden, omtrent als eene ſlaap-muts met eene krans van loof om het voorhoofd; maar zij hadden ſlechts zeer kleine ſtukjens van wit doek om hunne middels gewonden, waarſchijnlijk voor de koelte en om van alle belemmering en zwaarte vrij te zijn. Toen kwam 'er een perſoon met eene ſpeer in, als de voorige gekleed, en op dezelfde haaſtige wijze, ernſtig rond ziende als of hij iemand zogt om zijne ſpeer op te werpen. Toen trad hij haaſtig naar eene zijde van het volk, dat regt van vooren ſtond, en plaatſte zig in eene dreigende houding, als of hij zijne ſpeer op eenen van hun wilde werpen, zijne knie een weinig buigende, en beevende, als het ware, van gramſchap. Hij bleef ſlechts enige ſeconden op deeze wijze aanhouden, wanneer hij naar de andere zijde gong, en aldaar even zoo korten tijd in dezelfde geſtalte geſtaan hebbende, gong hij zoo

ſnel

henen als hij gekoo[illegible] was. De danſers, die zig in twee benden verdeeld hadden, bleeven allen deezen tijd iets herhaalen, en naderden nu, en vereenigden zig weder, met eene algemeene toejuiching eindigende. Het ſchijnt dat deeze dans als eene van hunne voornaamſte vertooningen beſchouwd worde, als men daaruit mag oordeelen dat enige van de voornaamſte 'er eene rol in ſpeelden; want een van de trommelen wierd door FUTTAFAIHE, POULAHOS broeder, geſlaagen, een tweede door FEENOU, en de derde, die niet tot het choor behoorde, door MAREEWAGEE zelven, aan den ingang van zijne hut.

De laatſte dans had veertig mannen en twee trommelen, tot een choor. Hij wierd uitgevoerd door zestig mannen, die nog niet gedanst hadden, in drie reien geſchaard, hebbende vier en twintig mannen in de voorſte rei. Doch, voor zij begonnen, wierden wij met eene vrij lange vooraffpraak onderhouden, waarin de geheele bende eenen enkelen perſoon, die ſprak, antwoordde. Zij zeiden ſpreuken, en misſchien verzen op, beurtelings met het choor en maakten veele beweegingen met de *pagge* op eene zeer gezwinde wijze, die alle toegejuicht wierden met *mareeai!* en *fyfogge!* woorden, die twee verſchillende graaden van loftuiting uitdrukten. Zij verdeelden zig in twee benden, met hunne ruggen naar elkanderen toe, vormden zig weder tot een lighaam, ſcheidden

andermaal, gelijk in de andere danſen, verdeelden zig nu weder en weeken agteruit, plaats maakende voor twee kampvegters, die hunne knodſen als te vooren oefenden, en na deeze voor twee andere, terwijl de danſers, geduurende deezen tijd, beurtelings met het choor ſpreuken opzegden, waarna zij naderden en 'er een einde aan maakten.

Deeze danſen, zoo zij eigenlijk aldus genoemd mogen worden, duurden van elf tot omtrent drie uuren, en, ſchoon zij ongetwijfeld waren aangelegd bijzonderlijk ter eere van ons, of om een ſtaaltjen van hunne behendigheid te toonen, was 'er egter eene groote ſchaare van hun eigen volk als aanſchouwers bij tegenswoordig. Deszelfs aantal kon niet naauwkeuriglijk berekend worden wegens de ongelijkheid van den grond, doch den binnenſten kring en het getal van de diepte rekenende, die op veele plaatſen tuſſchen de twintig en dertig was, gisten wij dat 'er omtrent vier duizend menſchen moeſten wezen. Te zelfden tijd waren 'er rondom de handel-plaats aan de tent en die rond liepen, ten minſten nog eens zoo veele, en ſommige van ons berekenden dat 'er thans niet minder dan tien of twaalf duizend menſchen in onze nabuurſchap waren, dat is binnen den omtrek van een vierde mijl, die voor het grootſte gedeelte uit enkele nieuwsgierigheid te zaamen gevloeid waren.

Met

Met leedweezen moet ik zeggen dat wij niet verſtaan konden wat 'er geſprooken wierd, terwijl wij in ſtaat waren te zien wat 'er bij deeze vermaaklijkheden gedaan wierd. Dit zou ons anders ongetwijfeld veele onderrigting gegeeven hebben omtrent het vernuft en de gewoonten van dit volk. Wij konden duidlijk merken dat, ſchoon de aanſchouwers altoos de verſchillende beweegingen, als zij wel gedaan wierden, goed keurden, egter een groot deel van het vermaak, dat zij ſchepten, uit dat gedeelte ſproot, waarin het meeſte gevoel doorſtraalde, of hetgeen de ſpeelers in hunne aanſpraken zeiden. Het ſpel was egter, onafhanglijk van de woorden, die zij ſpraken, onze oplettendheid wel waerdig, zoo met opzigt tot het uitgeſtrekt plan, waarop het wierd uitgevoerd, en de verſchillende beweegingen, zoo wel als de naauwkeurige gelijkheid, waarmede zij geſchiedden. De tekeningen, welke de Heer WEBBER maakte van de vertooningen op *Hapaee*, en die even toepaslijk zijn op die, welke nu vertoond wierden, zullen veel dienen om deeze beſchrijving van de orde, in welke de ſpeelers zig ſchikten, op te helderen. Maar noch pen, noch penſeel kan de talrijke gebaerden en beweegingen beſchrijven, welker zonderlingheid niet grooter was dan de ongedwongenheid en ſierlijkheid, met welke zij uitgevoerd wierden.

In den avond wierden wij vermaakt met de *bomai* (*) of de nacht-danſen op eene ruimte voor FEENOUS hut. Zij duurden omtrent drie uuren, in welken tijd 'er omtrent twaalf gedanst wierden, omtrent op dezelfde wijze als die te *Hapaee*. Maar in twee danſen, die door vrouwen gedanst wierden, kwamen 'er enige mannen, die eenen kring binnen den haaren maakten. En in eenen anderen, uit vier en twintig mannen beſtaanden, waren verſcheiden beweegingen met de handen, die wij van te vooren niet gezien hadden en die grootlijks toegejuicht wierden. De muzijk wierd in den loop van den nacht ook eens veranderd, en in eenen van de danſen verſcheen FEENOU aan het hoofd van vijftig mannen, die te *Hapaee* gedanst hadden; hij was wel gekleed in linnen, aan zijn hals hongen een groot ſtuk gaas en enige kleine ſchilderijtjens. (†) Doch, na dat de vermaaklijkheden een einde genoomen hadden, was het blijkbaar dat wij dit arme volk veel ongemak aangedaan hadden, of liever dat het zig zelf veel ongemak veroorzaakt had; want op deeze onbewoonde plaats van het eiland te zaamen geſchoold zijnde, waren veele genoodzaakt zig onder de ſtruiken te ſlaapen te leggen, naast eenen boom

(*) *Po* of *Bo* heet *nacht*. G. FORSTER.

(†) Men gebruikte dan hier de Europiſche geſchenken. G. FORSTER.

boom of eene kano; ja veele hunner lagen neder in de open lucht, dat zij niet gaerne doen, of gongen den gantſchen nacht rond wandelen.

Dit geheele feest wierd in veel beter orde gevierd dan men van eene zoo groote verzameling van menſchen zoude verwacht hebben. Onder zulk eene groote menigte moeten veele kwalijk gezinde zijn, en dit ondervonden wij dagelijks. Alle onze zorg en oplettendheid belettede niet dat zij ons overal plonderden, en zulks op de ſtoutſte en onbeſchaamdſte wijze. Daar was naauwlijks iets dat zij niet trageden te ſteelen, en egter wilde ik, omdat het gedrang altijd zoo groot was, niet toelaaten dat de ſchildwagten ſchooten, opdat de onſchuldige niet voor den ſchuldigen zouden boeten. Eens waagden zij het op klaaren dag een anker van den boeg van *de Ontdekking* te ſteelen, en het zou hun gelukt zijn, zoo de lepel van het anker niet in een van de pudding-ijzers gevat hadd', terwijl zij het langs het ſchip lieten afzakken, waaruit zij het niet met de handen konden los maaken, en takels kenden zij niet. De eenigſte daad van geweld, waaraan zij zig jegens ons ſchuldig maakten, was het breeken van het ſchouderbeen van eene van onze geiten, zoo dat zij kort daarop ſtierf. Dit verlies gold henzelve, alzoo zij eene van die was, welke ik voorneemens geweest was op het eiland te laaten; maar hiervan was hij, die het deed, onbewust.

Den agttienden, vroeg in den morgen, viel 'er iets voor dat eene van hunne gewoonten ſterk kenmerkt. Een man klom uit eene kano in de galerij van *de Reſolutie* en ſtal 'er een tinnen bekken uit. Hij wierd ontdekt, vervolgd en aan het ſchip gebragt. Bij deeze gelegenheid hefften drie oude vrouwen, welke in de kano waren, luide jammerklagten over den gevangenen aan, op eene allergeweldigſte wijze op haare borſten en aangezigten met de binnenzijde van haare vuiſten ſlaande, en dat zonder eene traan te ſtorten. Deeze wijze van hunne droefheid te betoonen is het, die de lidtekenen veroorzaakt, welke bijna alle deeze menſchen op het aangezigt, aan de jukbeenderen hebben. De herhaalde ſlagen, welke zij op dat gedeelte van hun aangezigt geeven, ſchrapten het vel af en deeden 'er zelfs veel bloed uit loopen, en als de wonden nog versch zijn, zien zij 'er uit als of 'er een holle kring in gebrand ware. (*) Bij veele gelegenheden ſnijden zij dit gedeelte van het aangezigt daadlijk op met een werktuig op dezelfde wijze als het volk van *Otahiti* zig in de hoofden ſnijdt.

Ik deed MAREEWAGEE heden enige geſchenken voor die, welke wij daags te vooren van hem ont-

(*) Daarom dagt men op de voorige reis, dat die lidtekenen op de juk-beenderen werklijk eene ſoort van Japanſche *moxæ* waren.

G. FORSTER.

ontvangen hadden, en alzoo de vermaaklijkheden, die hij om onzent wille vertoond had, ons verplichteden om ook eene vertooning in onze smaak te geeven, beval ik dat de bende zeesoldaaten hunne krijgs-oefeningen zouden verrigten op de plaats, daar men gedanst had, en toen het avond was, liet ik op dezelfde plaats enige vuurwerken afsteeken. POULAHO en alle de voornaamste bevelhebbers en eene groote menigte volks van alle rangen waren 'er bij tegenswoordig; het vuuren met *pelotons*, dat vrij wel uitgevoerd wierd, scheen hun vermaak te doen, maar zij waren van verbaasdheid opgetogen toen zij onze water-vuurwerken zagen. Zij luisterden weinig naar de pijpers en trommelslaagers, of naar de waldhoorns, die onder de tusschen poozen geblaazen wierden. De Koning zat agter al het volk, omdat niemand agter hem zitten mag, en, opdat zijn gezigt onbelemmerd mogt wezen, zat 'er ook niemand regt voor hem; maar daar was, als het ware, eene laan door het volk gemaakt van hem tot de plaats, die voor de vuurwerken bestemd was.

In verwagting van deeze vertooning, die des avonds moest plaats hebben, was de kring van inboorlingen om onze tent vrij groot, en zij vermaakten zig het grootst gedeelte van den agtermiddag met vuist-vegten en worstelen, welke eerste oefening zij *fangatooa* en de tweede *foa-*

hoo noemen. Als een van hun verkiest te worſtelen, ſtaat hij op en treed door het open vak met eene ſoort van afgemeeten ſtap, zig hard op het gelid van den elleboog van eenen arm, die gebogen is, ſlaande, dat een hol geluid voortbrengt, dat voor eene uitdaaging wordt gehouden. Zoo 'er niemand van de andere zijde voor den dag koomt, om met hem te kampen, keert hij op dezelfde wijze weder terug en gaat zitten, maar blijft ook ſomtijds ſtaan klappen in het midden van de ruimte, om eenen uittedaagen om optekoomen. Zoo 'er zig een tegenpartijder opdoet, koomen zij bij elkanderen met tekenen van de grootſte goedwilligheid, gemeenlijk glimlachende en tijd neemende om het doek, dat zij om den middel hebben, regt te ſchikken. Dan vatten zij elkanderen bij deezen gordel met eene hand aan elke zijde, en hij, dien het gelukt zijnen tegenſtrijder naar zig te trekken, tragt hem onmiddelijk op zijne borst van den grond te ligten en op den rug te werpen, en als hij in ſtaat is om in deezen ſtand twee of drie maalen met hem rond te draaien, eer hij hem neder ſmijt, mist zijne behendigheid nooit toejuichingen van de aanſchouweren uit te lokken. Zoo hunne krachten gelijker zijn, vatten zij elkanderen terſtond en tragten elkaêr omverre te werpen door de beenen door malkanderen te ſlingeren of elkanderen van den grond te ligten, in welke worſtelingen zij eene verbaa-

zen-

zende sterkte vertoonen, zijnde elke spier, als het ware, gereed om te barsten van overspanning. Als een van beiden omverre is gesmeten, verlaat hij het veld onmiddelijk, maar de overwinnaar gaat enige seconden zitten, staat op en begeeft zig naar de zijde, van waar hij gekoomen is, welke zijde de overwinning overluid uitroept, in een langzaam uitgesprooken reden op eenen zingenden toon. Na eene korte wijl gezeten te hebben, staat hij weder op en daagt andermaal uit, wanneer 'er somtijds verscheiden tegenpartijders opkoomen; maar hij heeft het voorrecht van 'er eenen uit te kiezen, met welken hij worstelen wil, en heeft ook het recht van wederom uit te daagen, zoo hij zijnen tegenstrijder nederstmijt, tot hij zelf overwonnen wordt, en dan zingt de andere zijde den victorie-zang voor haaren kampvegter. Het gebeurt ook dikwerf dat 'er vijf of zes van elke zijde opstaan en elkanderen te zaamen uitdaagen, in welk geval men gemeenlijk drie of vier mannen tegelijk op het veld aan den slag ziet. Doch het is verwonderlijk te zien welke bedaardheid zij in deeze oefening behouden; want wij zagen geen voorbeeld dat zij de plaats verlieten met het minst ongenoegen op hun gelaat. Als zij bevinden dat zij zoo gelijk van krachten zijn, dat het niet waarschijnlijk is dat de een den anderen omverre smijte, scheiden zij met onderlinge bewilliging uit. En zoo het bij

den

den val van eenen van beiden niet rigtig is toegegaan, of zoo het niet zeer duidlijk blijkt wie de overhand gehad hebbe, zingen beiden de partijen victorie, en dan beginnen zij den ſtrijd op nieuw. Doch die verwonnen is mag niet ten tweede maal met zijnen overwinnaar ſtrijden.

De vuist-vegters naderen elkanderen zijdelings, op elken ſtap van zijde veranderende, met eenen arm ten vollen naar vooren uitgeſtrekt, den anderen naar agteren, en een ſtuk touw in de eene hand houdende, dat zij 'er vast om binden, als zij eenen tegenpartijder vinden, zoo zij het te vooren niet reeds gedaan hebben. Dit doen zij, naar ik gis, om eene ontwrigting van de hand of de vingeren voor te koomen. (*) Zij mikken hunne ſlagen voornamelijk op het hoofd, maar ſomtijds op de ribben, en zij worden met eene groote vaerdigheid uitgedeeld. Zij veranderen van zijde en vegten even goed met beiden de handen; maar een van hunne geliefdſte en behendigſte ſlagen is op hunnen hiel rond te draaien, zoo als zij hunnen tegenpartijder geraakt hebben, en hem nog eenen anderen zeer hevigen ſlag met de andere hand agterwaarts te geeven.

De vuist-gevegten duuren zelden lang, en de par-

(*) De Ouden gebruikten in de Olympiſche ſpelen hetzelfde middel.

G. FORSTER.

partijen ſcheiden uit, of een van beiden bekent overwonnen te zijn. Maar nooit zingen zij in deeze gevallen den victorie-zang, tenzij een hunner zijnen tegenpartijder op den grond werpt, waaruit blijkt dat van deeze twee wijzen van vegten het worſtelen hun het meest behaagt. Niet alleen vegten de jongens op beiden wijzen, maar zelfs vegten jonge meisjens voor eenen korten tijd zeer hardnekkig; maar in alle gevallen blijkt niet dat zij het ooit voor de minſte ſchande rekenen overwonnen te worden, en hij, die verwonnen is, gaat met zoo veel onverſchilligheid zitten als of hij nooit in het perk getreden ware. Sommige van ons volk waagden het met hun in beiden de oefeningen te kampen, maar kreegen altoos de nederlaag, uitgezonderd in enige weinige gevallen, wanneer het ſcheen dat de vrees van ons te beledigen meer tot de overwinning toebragt dan de meerdere ſterkte van dengeenen, tegens welken zij kampten.

Het vee, dat wij mede gebragt hadden en dat aan land was, liep, hoe zorgvuldig ook bewaakt, geen gering gevaar, de diefachtigheid van verſcheiden der inboorlingen en hunne behendigheid om zig door diefſtal toeteëigenen, dat zij geene kans zagen door eerlijke middelen te bekoomen, in aanmerking genoomen zijnde; om deeze reden achtede ik het voorzigtig mijn voorneemen bekend te maaken om enige van onze dieren op het

eiland

eiland agter te laaten, en zelfs eene uitdeeling van dezelve te doen voor ik mij tot mijn vertrek gereed maakte.

Met dat oogmerk riep ik op den negentienden in den avond alle de bevelhebberen voor ons huis te zaamen, en toonde hun de geſchenken, die ik hun doen wilde. Den Koning POULAHO ſchonk ik eenen Engelſchen ſtier en eene koe, aan MAREEWAGEE gaf ik eenen Kaapſchen ram en twee ooien, en aan FEENOU eenen hengst en eene merrie. Alzoo mijn voorneemen om deeze uitdeeling te doen daags te vooren bekend gemaakt was, was het meeſte volk uit den omtrek aldaar tegenswoordig. Ik onderrigte OMAI dat hij hun zeggen zoude dat 'er geene zulke dieren binnen veele maanden zeilens van hun eiland gevonden wierden, dat wij dezelve van dien ontzagchelijken afſtand met veele moeite en kosten, tot hun gebruik, herwaarts hadden overgevoerd, dat zij daarom zorg moeſten draagen geene van dezelve te dooden tot zij tot een talrijk geſlacht zouden vermenigvuldigd wezen, en laatſtlijk dat zij en hunne kinderen behoorden te herdenken dat zij die van de mannen van *Britane* ontvangen hadden. Hij verklaarde hun ook derzelver verſchillende nuttigheid en wat hun anders nodig was te weeten, of liever zoo verre hij het zelf wist, want OMAI was zelf niet zeer in zulke dingen bedreven. Alzoo mijn oogmerk was dat de bovengenoem-

noemde geſchenken bij het ander vee zouden blijven tot wij zeil-rêe zouden zijn, verzogt ik elk der opperhoofden eenen man of twee te zenden, om met mijn volk op hunne dieren te paſſen, opdat zi[illegible]e beter met dezelve en met de wijze van [illegible]behandelen bekend zouden worden.

De Koning en FEENOU deeden zulks, maar noch WAREEWAGEE, noch iemand van zijnent wege ſloeg naderhand de minſte acht op de ſchaapen; ook kwam de oude TOUBOU niet op deeze zaamenkomst, ſchoon hij zig in de nabuurſchap bevond en genodigd was. Ik was voorneemens hem de geiten te geeven, namelijk eenen bok en twee geiten, dan, alzoo hij daaromtrent zoo onverſchillig was, voegde ik dezelve bij het aandeel van den Koning.

Welhaast bleek het dat ſommige onvergenoegd waren met deeze verdeeling van ons vee, want des anderen daags 's morgens vroeg wierden 'er eene van onze jonge geitjens en twee kalkoenen vermist. Ik kon zoo onnozel niet zijn van te onderſtellen dat dit enkel een toevallig verlies ware, en ik beſloot die wederom te hebben. De eerſte ſtap, dien ik deed, was drie kanos, die gevallig aan de ſchepen waren, in beſlag te neemen. Toen gong ik naar land, en den Koning, zijnen broeder, FEENOU, en enige andere bevelhebberen in het huis, dat wij bewoonden, gevonden hebben-

bende, ſtelde ik onmiddelijk eene wagt over hen en gaf hun te verſtaan dat zij in hechtenis moeſten blijven tot niet alleen de geit en de kalkoenen, maar ook de andere dingen, die op verſchillende tijden van ons geſtoolen waren, zouden teruggebragt zijn. Zij verborgen zoo goed zij konden wat zij gevoelden toen zij zig aldus gevangen zagen, en, mij verzeekerd hebbende dat alles terug zoude gegeeven worden, gelijk ik verlangde, gongen zij hunne *kava* zitten drinken, naar het ſcheen zeer gerust. Het leed niet lang of men bragt mij eene bijl en eene ijzeren wigge. Ondertusſchen begonnen zig enige gewapende inboorlingen agter het huis te verzamelen; maar een gedeelte van onze wagt op hen aanrukkende, liepen zij uit elkanderen, en ik raadde den Opperhoofden bevel te geeven dat zij niet weder zouden koomen. Zij vaerdigden dan zulke bevelen uit en wierden gehoorzaamd. Ik verzogt hen met mij naar boord te gaan eeten en zij bewilligden gereedlijk hierin; ſommige egter hadden 'er iets tegens dat de Koning gaan zoude, waarop hij terſtond oprees en verklaarde dat hij de eerſte wilde zijn. Wij kwamen dan aan boord. Ik hield hen daar tot omtrent vier uuren, wanneer ik hen naar land bragt, en kort daarop wierden het geitjen en een van de kalkoenen terug gebragt, de andere zou, zeiden zij, des anderen daags 's morgens wedergegeeven worden. Ik geloofde van

die

dle belofte, waarom ik de bevelhebberen en de kanos ontfloeg.

Na dat de Opperhoofden ons verlaaten hadden, gong ik met OMAI uit, om te zien hoe het volk rondom ons fpijsde, want het was nu hun eetens tijd. Ik bevond dat zij het over het algemeen vrij fchraal hadden. Ook is dit niet te verwonderen, alzoo de meefte yams en andere levensmiddelen, welke zij mede gebragt hadden, aan ons verkogt waren, en zij dagten 'er niet aan om naar hunne wooningen terug te keeren, zoo lang zij enig onderhoud in onze nabuurfchap konden vinden. Wij onthielden ons op eene onbebouwde plek gronds, zoo dat 'er eigenlijk geene eilanders binnen eene halve Engelfche mijl van ons woonden; maar zelfs op deezen afftand zou men, daar de menigte van vreemdelingen zoo groot was, verwagt hebben dat alle huizen gepropt vol zouden wezen; maar neen: De huisgezinnen, die daar woonden, waren zoo zeer aan hun zelven overgelaaten, als of 'er geen vreemde bezoekers geweest waren. Alle de vreemdelingen woonden onder kleine afdakjens, voor dien korten tijd opgerigt, of onder boomen en ftruiken, en de kokos-boomen wierden van hunne takken ontbloot, om wooningen voor de bevelhebberen opterigten.

Op deeze wandeling vonden wij op eene plaats een half dozijn vrouwen aan het avondmaal zitten. Ik zag dat twee van dat gezelfchap door de

andere gevoederd wierden, en, toen wij naar de reden vroegen, zeiden zij *taboo mattee*. Verder onderzoek doende, bevonden wij dat eene van haar, twee maanden te vooren, het lijk van eenen bevelhebber gewasschen had, en dat zij om die reden in vijf maanden geen voedzel mogt behandelen. De andere had hetzelfde werk verrigt aan het lijk van eenen anderen van minderen rang en lag nu onder hetzelfde verbod, maar niet voor zulk een' langen tijd. Op eene andere plaats daar digt bij zagen wij nog eene vrouw, die gevoederd wierd, en wij vernamen dat zij geholpen had aan het wasschen van het lijk van den bovengemelden bevelhebber.

Des anderen daags 's morgens vroeg kwam de Koning aan boord, om mij te nodigen op een feest, dat hij voorneemens was dienzelfden dag te geeven. Hij was alreeds onder barbiers handen geweest; zijn hair was met rooden verw besmeerd, om het rood te maaken, daar het natuurlijk van eene donker bruine kleur was. Na het ontbijt verzelde ik hem naar strand, en wij vonden zijn volk op twee plaatsen voor ons open vak zeer druk bezig met vier zeer lange staaken regt op in het vierkant omtrent twee voeten van malkanderen opterijgten. De ruimte tusschen de staaken wierd naderhand met yams opgevuld, en naar maate zij voortgingen met haar op te vullen, maakten zij 'er dwarsch-houten aan vast van staak tot staak,

ſtaak, op den afſtand van elke vier voeten, om te verhoeden dat de ſtaaken van malkanderen weeken door de zwaarte van de yams, die 'er tuſſchen geſtapeld wierden en ook om daar langs op te klimmen. Toen de yams den top van de eerſte ſtaaken bereikt hadden, maakten zij 'er andere aan vast, en gongen zoo voort tot dat elke yams-toren dertig voeten of meer hoog was. Op den top van den eenen plaatſten zij twee gebraaden varkens, en op den top van den anderen een leevend, en een ander bonden zij aan de pooten ter halver wege vast. Het was aardig te zien met welk eene gemaklijkheid en vaerdigheid deeze twee hoopen opgerigt wierden. Zoo onze matroozen bevel hadden gekregen om zulk een werk te verrigten, zij zouden gezworen hebben dat het zonder timmerlieden niet geſchieden konde, en de timmerlieden zouden een dozijn verſchillende ſoorten van gereedſchap nodig gehad, en ten minſten honderd ponden ſpijkers verbruikt hebben, en dan nog zouden zij 'er zoo veele dagen aan gewerkt hebben als dit volk uuren. Maar de zeelieden zijn, gelijk de meeſte andere tweeſlachtige dieren, de hulplooſte wezens op het land. Na dat zij deeze twee torens voleindigd hadden, maakten zij verſcheiden andere hoopen van yams en broodvrugt ter weder zijde van het vak, waarbij eene ſchildpad en eene groote menigte uitmuntenden visch gevoegd wierden. Dit alles, met een ſtuk doek, eene

mat, en enige rooden vederen was des Konings geſchenk voor mij, en hij ſcheen 'er eene eer in te ſtellen om FEENOUS milddaadigheid, die ik te *Hapaee* ondervond, te boven te ſtreeven, gelijk hij ook wezenlijk deed.

Omtrent ten een uur begonnen zij de *mai* of danſen, welker eerſte bijna eene herhaaling was van den eerſten, die op het feest van MAREEWAGEE vertoond was. De tweede wierd beſtierd door Kapitein FURNEAUXS TOBOU, die, gelijk wij gezegd hebben, aldaar ook gedanst had, en in deezen kwamen vier of vijf vrouwen, die haare rol met zoo veel juistheid ſpeelden als de mannen. Toen hij uit was, ſcheidden de ſpeelers, om plaats te maaken voor twee kamp-vegters, die met de knods ſtreeden, gelijk wij bij eene voorgaande gelegenheid verhaald hebben. En in den derden dans, die nu de laatſte was, toonden nog twee mannen hunne behendigheid met hunne knodſen. De danſen wierden gevolgd door worſtelaars en vuist-vegters, en een man trad in het ſtrijdperk met eene ſoort van knods, van den ſteel van een kokos-blad gemaakt, die vast en zwaar is; maar hij kon geen tegenſtrijder vinden, die met hem in een zoo ruuw ſpel kampen wilde. In den avond hadden wij wederom de *bomai*, in welken POULAHO zelf danſte, in Engelſche ſtoffen gekleed. Maar noch deeze noch de danſen over dag waren zoo groot, noch wier-

wierden met zoo veel ijver uitgevoerd als die van FEENOU of MAREEWAGEE, waarom ik ook eene minder omſtandige beſchrijving van dezelve gegeeven heb.

Om 'er den gantſchen tijd bij tegenswoordig te wezen, at ik aan land. De Koning zat met ons aan, maar hij at noch dronk. Ik bevond dat dit moest toegeſchreven worden aan de tegenswoordigheid van eene vrouw, welke ik op zijn verzoek aan tafel had toegelaaten, en die, gelijk wij naderhand vernamen, van eenen nog hoogeren rang was dan hij. Zoo dra deeze hooge perſoonaadjen gegeeten had, trad zij naar den Koning toe, die zijne handen aan haare voeten bragt, en toen gong zij henen. Hij doopte onmiddelijk zijne vingeren in een glas wijn en ontvong de hulde van haar geheel gevolg. Dit was de eenigſte reis dat wij zagen dat hij dit teken van eerbied aan iemand bewees. Op 's Konings verzoek liet ik in den avond enige vuurwerken afſteeken; doch zij waren ongelukkiglijk beſchadigd, zoo dat deeze vertooning aan onze verwagting niet beäntwoordde.

✣ ✣
✣

AGTSTE HOOFDSTUK.

Enige officieren door de inboorlingen geplonderd. Visch-partij. Bezoek aan POULAHO. *Een* Fiatooka *beſchreven. Feest in* POULAHOS *huis. Zijne rouw-plechtigheid. Van de kava-plant en hoe de kava-drank 'er uit bereid wordt. Beſchrijving van het klein eiland* Onevy. *Een inboorling door eene ſchildwagt gewond. De Heeren* KING *en* ANDERSON *bezoeken 's Konings broeder. Hun onthaal. Rouw-plegtigheid. Hoe zij den nacht doorbragten. Aanmerkingen over het land. Toebereidzels tot het vertrek. Zon eclips. Beſchrijving van het eiland en deszelfs voortbrengzelen door den Heer* ANDERSON.

Alzoo 'er nu geene feesten meer, noch van onze, noch van hunne zijde, te wagten waren, en de nieuwsgierigheid van het volk thans vrij wel voldaan was, verlieten de meeſte ons daags na POULAHOS *haiva*. Wij hadden egter nog dieven rondom ons, en, naardien zij aangemoedigd wierden door de achtloosheid van ons eigen volk, wierden wij geduurig door hen beſtoolen.

Enige officieren, tot beiden de ſchepen behoorende, die eenen togt in de binnen landen van het eiland gedaan hadden, zonder mijn verlof,

ja

ja zonder mijne voorkennis, keerden deezen avond, na een afzijn van twee dagen, terug. Zij hadden hunne ſnaphaanen en het nodige kruid en lood en verſcheiden kleine ſtukken van de meest gezogte waaren met zig genoomen, welke alle de inboorlingen de behendigheid hadden hun op hunnen togt te ontſteelen. Deeze zaak zou bijna ſlegte gevolgen gehad hebben; want onze geplonderde reizigers gebruikten, bij hunne terugkomst, zonder mij te raadpleegen, OMAI, om bij den Koning te klaagen over de behandeling, die zij ondergaan hadden. De Koning, niet weetende welke maatregel ik neemen zoude, en uit hetgeen alreeds gebeurd was vreezende dat ik hen weder in verzeekerde bewaaring zoude ſtellen, vertrok vroeg in den morgen. Zijn voorbeeld wierd door FEENOU gevolgd, zoo dat wij geen Opperhoofd van enig gezag in de nabuurſchap hadden. Ik was daarover zeer onvergenoegd, en beſtrafte OMAI dat hij zig vermeeten had zig daarmede te bemoeien. Deeze beſtraffing deed hem zijn best doen om FEENOU terug te brengen en hij ſlaagde in de onderhandeling, doordien hij deeze kragtige reden had bij te brengen dat hij ſtaat kon maaken dat ik geene geweldige middelen zoude gebruiken om de inboorlingen te dwingen om hetgeen zij van de officieren geſtoolen hadden terugtegeeven. FEENOU, op deeze verklaaring vertrouwende, keerde tegens den avond terug en

POULAHO, aangemoedigd door het goed onthaal, dat hij ontvong, begunſtigde ons den volgenden dag met zijn gezelſchap.

Beiden deeze bevelhebbers zeiden mij, bij deeze gelegenheid, met zeer veel juistheid dat, zoo iemand van mijn volk t' enigen tijd het land in wilde gaan, men hen daarvan behoorde te verwittigen, wanneer zij hun vertrouwde perſoonen zouden medegeeven, en dat zij dan voor hunne veiligheid verantwoordlijk zouden zijn; en ik ben uit ondervinding overtuigd dat, als men deeze zeer billijke voorzorg neemt, iemand met zijn eigendom zoo veilig onder deeze eilanders zal wezen als op andere plaatſen van de beſchaafder waereld. Schoon ik mij geene moeite gaf om de bij deeze gelegenheid geſtoolene dingen terug te bekoomen, kwamen egter de meeſte door bemiddeling van FEENOU teregt, uitgezonderd een' ſnaphaan en enige weinige andere artijkelen van mindere waerde. Wij hadden thans den kalkoen ook wederom en het meeſte gereedſchap en andere dingen, die van onze werklieden geſtoolen waren.

Den vijf en twintigſten kwamen twee ſloepen, die ik had afgezonden om naar een kanaal te zoeken, door welk wij gemaklijkst in zee zouden kunnen koomen, terug. De ſtuurlieden, die 'er het bevel over gevoerd hadden, berichteden dat het kanaal naar het Noorden, hetwelk wij door-

ge-

gekoomen waren, ten hoogſten gevaarlijk was, zijnde vol koraal klippen van de eene zijde tot de andere, maar dat 'er naar het Ooſten een zeer goed kanaal was, dat egter op eene plaats zeer eng was door de kleine eilandjens, zoo dat 'er een voordeelige wind vereischt wierd om 'er door te koomen, dat is een Weſtlijke wind, die wij bevonden hadden dat hier niet dikwijls woei. Wij hadden nu de ſchepen van hout en water wel voorzien; onze zeilen waren herſteld, en wij hadden van de inwooneren weinig meer te wagten van de voortbrengzelen hunnes eilands. Doch alzoo 'er den vijfden van de volgende maand eene zonne-verduiſtering moest plaats hebben, beſloot ik mijn vertrek uitteſtellen tot die tijd voorbij zoude zijn, om kans te hebben van dezelve waarteneemen.

Naardien ik dan nu nog enige dagen vrij had, vertrok ik met enige van onze officieren, verzeld van POULAHO, des anderen daags 's morgens vroeg, in eene ſloep, naar *Mooa*, het dorp, daar hij en de andere Grooten gemeenlijk woonen. Terwijl wij het kanaal op roeiden, ontmoeteden wij veertien kanos, in gezelſchap viſchende, in eene van welke POULAHOS zoon was. In elke kano was een driehoekig net, tuſſchen twee ſtaaken uitgeſpannen, aan welks onderſte eind een kuil was, om den viſch te ontvangen en te bewaaren. Zij hadden reeds enige fraaie harders

gevangen en zij gaven ons omtrent een dozijn van dezelve in onze sloep. Ik verzogt te mogen zien hoe zij vischten, waarin zij gereedlijk bewilligden. Men onderstelde dat 'er eene school visschen op eene van de banken ware; zij slooten dan de bank terstond in met een lang net als zegens of keer-netten. De visschers, van welke uit elk vaartuig een in het water stapte, omringden daarop den visch met de driehoekige netten in hunne handen, met welke zij de visschen uit den zegen schepten of vongen, als zij 'er over wilden springen. Zij toonden ons dit geheele werk (dat zeeker scheen te gaan) door 'er enige van de visschen, die zij reeds gevangen hadden, in te werpen, want daar was nu juist geen visch op de bank, die zij hadden afgezet.

Den Vorst en zijne visch-partij verlaatende, voeren wij voort naar het diepst van de baai en landden ter plaatse daar wij te vooren geland waren, toen wij te vergeesch uit geweest waren om MAREEWAGEE te bezoeken. Zoodra wij aan land waren gestapt, verzogt de Koning OMAI mij te zeggen dat ik niet bedugt behoefde te zijn over de sloep of hetgeen 'er in was, want dat niemand iets zoude aanraaken, en wij bevonden naderhand dat hij waarheid gesprooken had. Wij wierden terstond naar een van POULAHOS huizen gebragt, niet verre daarvandaan en naast het openbaar huis of de *malaee*, in welk wij geweest

opgeworpen waren. De vloeren van deeze huizen, gelijk ook het bovenste van de heuveltjens

ron-

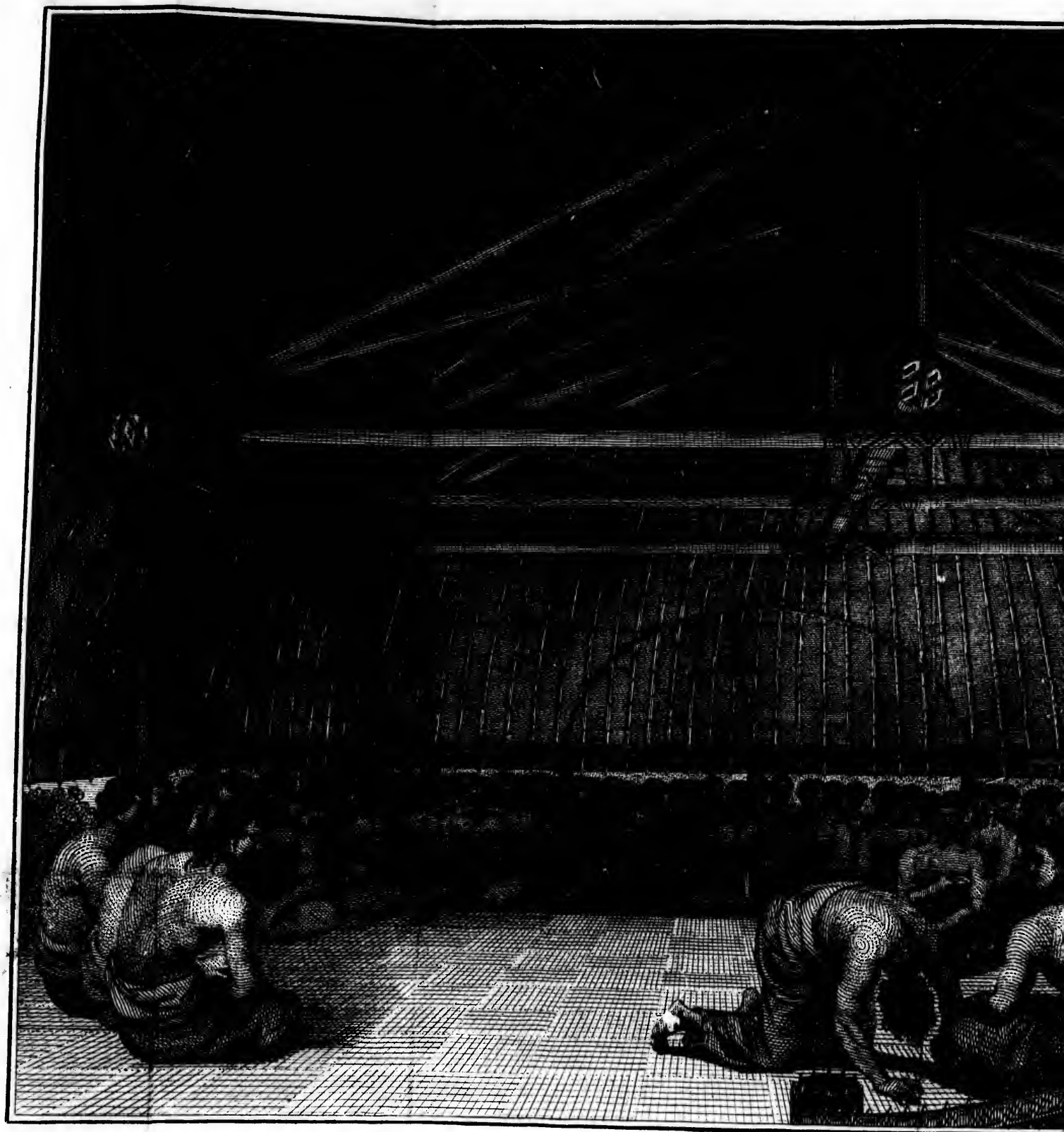

POULAHO, KONING VAN DE VRIENDEN-EI

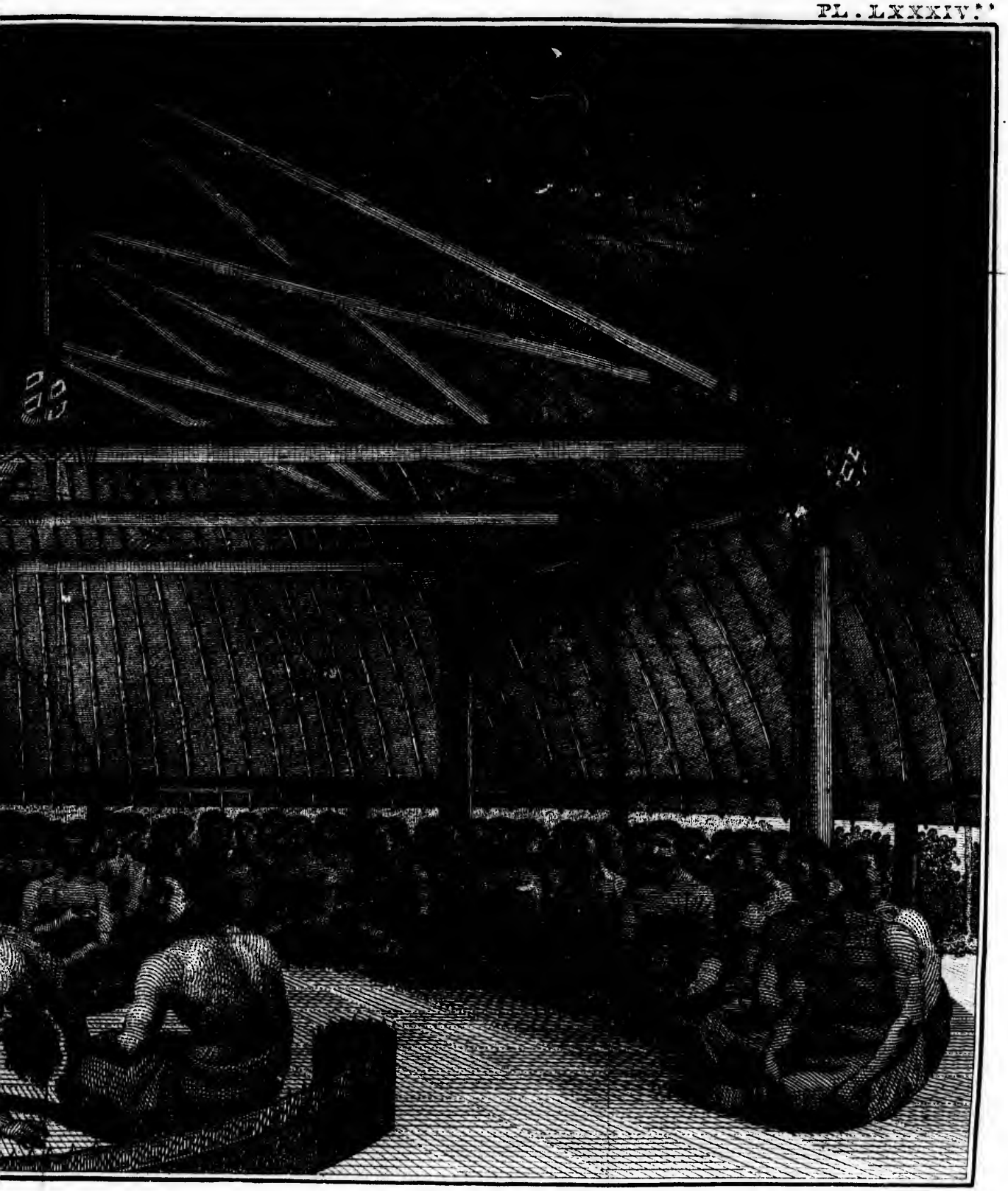

NDEN-EILANDEN, KAVA DRINKENDE.

zen gebragt, niet verre daarvandaan en naast het openbaar huis of de *malaee*, in welk wij geweest

weest waren, toen wij eerst te *Mooa* kwamen. Dit, schoon vrij groot zijnde, scheen zijne bijzondere wooning te zijn, en stond binnen eene plantagie. De Koning nam zijne plaats aan een eind van het huis, en het volk, dat hem kwam bezoeken, gong, naar maate het aankwam, in eenen halven kring aan het ander eind nederzitten. Het eerst dat gedaan wierd was eene bak *kava* gereed te maaken en enige yams voor ons te laaten braaden. Terwijl dezelve gereed gemaakt wierden, gongen enige van ons, verzeld van sommige van 'sKonings gevolg, en OMAI als onze tolk, henen om eene *fiatooka* of begraaf-plaats te bezien, die wij digt bij het huis bespeurd hadden, en die veel uitgestrekter en naar het scheen veel gewigtiger was dan die wij op de andere eilanden gezien hadden. Men zeide ons dat zij den Koning toebehoorde. Zij bestond uit drie vrij groote huizen, op eenen rijzenden grond of liever tegens denzelven aan staande, met een klein huis op enigen afstand daarvandaan, alle in de lengte geschikt. Het middenst huis van de drie eerste was verre het grootst en stond in het vierkant, vier en twintig schreden breed en agt en twintig lang, en omtrent drie voeten boven den grond gerezen. De andere huizen stonden op kleine heuveltjens, die tot dezelfde hoogte opgeworpen waren. De vloeren van deeze huizen, gelijk ook het bovenste van de heuveltjens ron-

rondom dezelve, waren bedekt met losse fraaie keisteentjens, en alles was ingesloten door groote platte steenen, (*) van harde koraal-klip, net uitgehouwen, en op hunne kanten gezet, een van welke steenen twaalf voeten lang, twee breed, en meer dan een' voet dik was. Een van de huizen was, strijdig met hetgeen wij te vooren gezien hadden, aan eene zijde open, en binnen hetzelve waren twee ruuwe houten borstbeelden van mannen, een bij den ingang en het ander verder naar binnen. Toen wij de inboorlingen, die ons derwaarts gevolgd waren, maar 'er niet binnen durfden komen, vroegen waar toe deeze beelden daar stonden? deeden zij ons zoo duidlijk als wij wenschen konden, begrijpen dat zij enkel gedenktekenen waren van opperhoofden, die daar begraaven lagen, en niet afbeeldingen van godheden. Zulke gedenktekenen worden, naar het schijnt, zelden opgerigt; want deeze hadden waarschijnlijk reeds enige eeuwen gestaan. Men zeide ons dat de doode in elk van deeze huizen begraaven waren, maar wij zagen 'er geene tekenen van. In een van dezelve was de besneden boeg van eene Tahitische kano, die op hunne kust aan wal gedreven en alhier geplaatst was. Aan

(*) De begraaf-plaatsen van de Bevelhebbers op de *Carolina Eilanden* zijn ook op deeze wijze ingesloten. *Lettres edif.* Tom. XV, pag. 309.

HET

HET

FIATOOKA OF FERRHOF VAN HE

VAN HET EILAND VAN TONGATABOO.

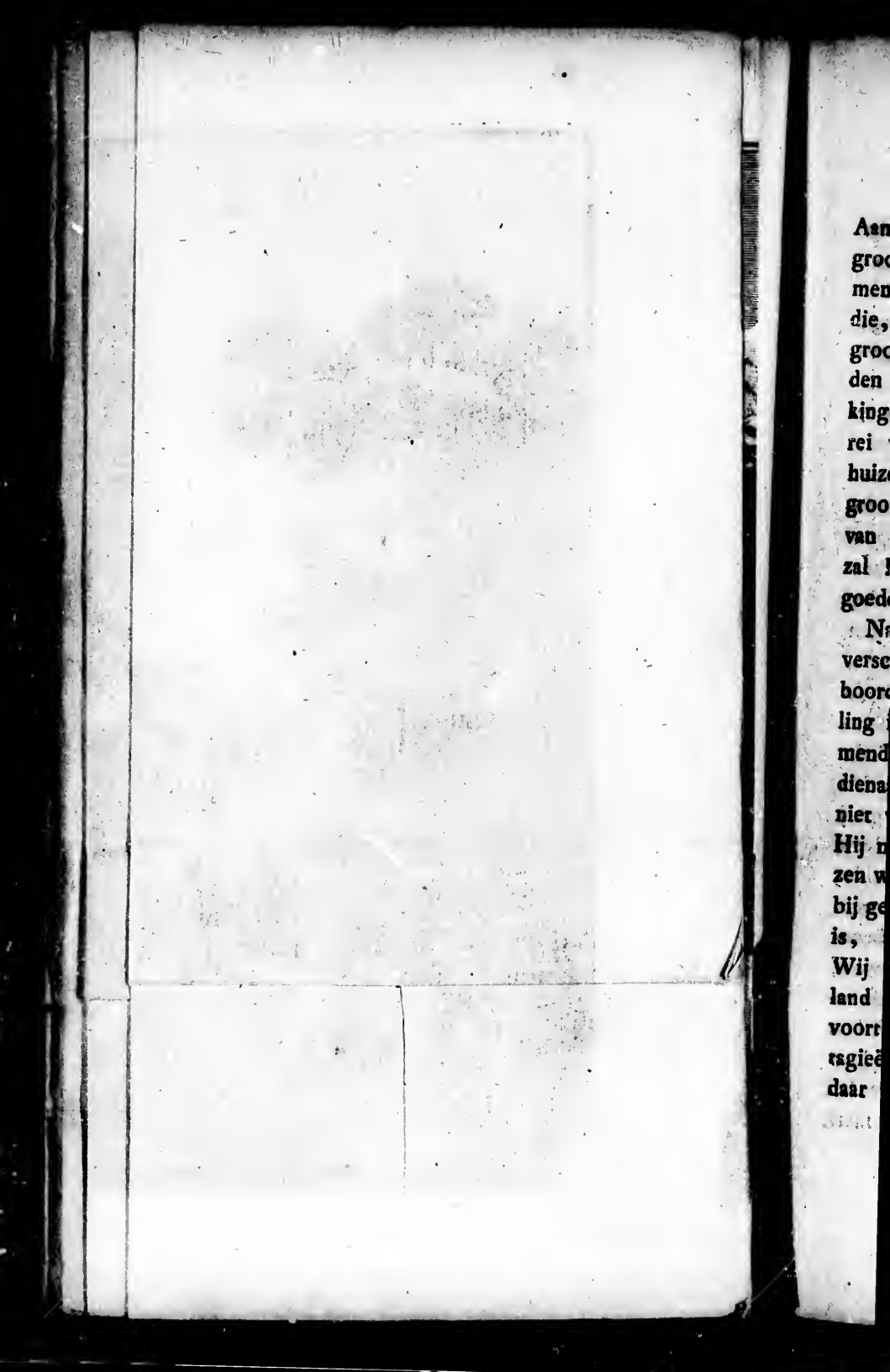

Aan den voet van den rijzenden grond was een groot vak of gras-perk, met verſchillende boomen 'er op geplant, waaronder verſcheiden van die, welke *etoa* genoemd worden, en die zeer groot waren. Deeze deeden, alzoo zij naar den cypresſenboom gelijken, eene fraaie uitwerking op zulk eene plaats. Daar was ook eene rei van laage palmboomen digt bij een van de huizen en agter hetzelve eene greb, waarin een groot aantal oude korven lagen. De tekening van den Heer WEBBER van deeze *fiatooka* zal het gebrekkige van mijne beſchrijving vergoeden.

Na den maaltijd, of liever na dat wij ons ververscht hadden met enig eeten, dat wij mede van boord gebragt hadden, deeden wij eene wandeling in het land, eenen vrij grooten omweg neemende, verzeld van eenen van 's Konings Staatsdienaars. Onze trein was niet groot, alzoo hij niet wilde toelaaten dat het gemeen ons volgde. Hij noodzaakte ook alle degeene, die wij op onzen weg ontmoeteden, nedertezitten tot wij voorbij gegaan waren, dat eene betooning van eerbied is, alleenlijk aan hunne vorſten verſchuldigd. Wij vonden verre het grootst gedeelte van het land bebouwd, en met verſchillende ſoorten van voortbrengzelen beplant en de meeſte deezer plantagieën waren omtuind. Sommige ſtukken land, daar voorheen plantagieën geweest waren, bragten

ten nu niets voort en lagen braak; daar waren ook plaatsen, die nimmer waren ontgonnen geweest, maar in hunnen natuurlijken wilden staat lagen, en egter waren deeze zelfs ook nuttig, alzoo zij hun timmerhout opleverden, zijnde gemeenlijk met boomen bezet. Wij vonden verscheiden groote onbewoonde huizen, die, naar men ons zeide, den Koning toebehoorden. Daar waren veele openbaare wel gelijk gemaakte wegen en overal voetpaden, die naar verschillende deelen van het eiland liepen. Naardien de wegen goed, en het land effen was, was het reizen 'er zeer gemaklijk. Het is aanmerkenswaerdig dat wij op de hoogste plaatsen, ten minsten honderd voeten boven de oppervlakte van de zee, dikwijls dezelfde koraal-klip vonden, die aan de kust gevonden wordt, boven den grond uitsteekende, en doorboord en doorsneeden met alle die oneffenheden, die gemeenlijk gezien worden op klippen, die binnen het bereik van het getij liggen. En egter waren deeze plaatsen zelve, waarop naauwlijks enige aarde lag, met weelderige gewassen bedekt. Wij wierden naar verscheiden kleine poelen en bij enige water-bronnen gebragt; maar zij waren, over het algemeen, of stinkende of brak, schoon zij ons door de inboorlingen als uitmuntende aangewezen wierden. De eerste waren meest binnen 's lands, en de laatste digt bij het strand aan de baai en beneden het merk

merk van hoog water, zoo dat men 'er flechts draaglijk water kon fcheppen, als het getij af was.

Toen wij van onze wandeling terug kwamen, dat eerst in de avond-fchemering was, vonden wij ons avondmaal gereed. Het beftond uit een gebraaden varken, enige visch en yams, alle uitmuntend wel klaar gemaakt naar de wijze van dit land. Alzoo 'er niets was om ons naar den maaltijd te vermaaken, volgden wij de gewoonte van het land en legden ons neder om te flaapen, onze bedden waren matten op den grond uitgefpreid, en doek om ons te dekken. De Koning, die zig zeer vrolijk gemaakt had met enigen wijn en brandewijn, die wij hadden medegebragt, fliep in hetzelfde huis, gelijk ook verfcheiden andere van de inboorlingen. Lang voor den dageraat reezen hij en zij alle op en gongen bij maan-licht zitten praaten. Het gefprek liep, gelijk men wel gisfen kan, geheel over ons; de Koning onderhield het gezelfchap over hetgeen hij gezien of opgemerkt had. Zoo haast het dag was, gongen zij uit een, fommige deezen weg, fommige eenen anderen; maar het duurde niet lang of zij kwamen alle terug, en met hun nog verfcheiden van hunne landslieden.

Nu begonnen zij eenen bak *kava* te bereiden, en, hen dus aan het werk laatende, gong ik een bezoek geeven aan TOOBOU, Kapitein FURNEAUXS vriend, die daar digt bij een huis had, dat,

dat, in grootte en netheid, voor weinige in de plaats behoefde te wijken. Ik vond hier een gezelschap met hetzelfde werk bezig als ik de andere verlaaten had, eenen morgen-drank gereed maakende. Dit Opperhoofd deed mij een geschenk van een leevend en een gebraaden varken, veele yams en een groot stuk doek. Toen ik bij den Koning terugkwam, vond ik hem en den kring van zijn gevolg aan den tweeden bak *kava* bezig. Deeze geledigd zijnde, zeide hij OMAI dat hij eene rouw-plechtigheid gong verrigten, *Tooge* genaamd, wegens eenen zoon, die reeds enigen tijd dood was geweest, en hij verzogt mij hem te verzellen. Wij waren blijde dat zig deeze gelegenheid opdeed, alzoo wij wat nieuws en merkwaerdigs verwagteden.

Het eerst dat het Opperhoofd deed was uit het huis te stappen, verzeld van twee oude vrouwen, en een nieuw pak klederen, of liever een nieuw stuk doek aantetrekken, en daar over eene oude versleeten mat, die zijnen overgrootvader bij zulk eene gelegenheid reeds mogt gediend hebben. Zijne bedienden, of degeene, die hem verzelden, waren alle op dezelfde wijze gekleed, uitgezonderd dat geene van hunne matten, in ouderdom met die van hunnen meester konden vergeleken worden. Dus uitgedoscht, traden wij voort, voorgegaan door omtrent agt of tien personen, alle in de bovengenoemde ceremonie-

kle-

klederen, terwijl elk daarenboven eenen kleinen groenen tak om zijnen hals had. POULAHO hield zijnen tak in zijne hand, tot wij aan de plaats der zaamenkomst kwamen, wanneer hij denzelven ook om zijnen hals deed. Nu traden wij binnen eene kleine afschutting, waarin een net huis stond, voor welk wij eenen man vonden zitten. Zoo dra het gezelschap 'er binnen gong, namen zij de groene takken van hunne halzen en smeeten die weg. Toen de Koning zig eerst had nedergezet, gongen de andere voor hem zitten op de gewoone wijze. De kring vergrootte door de aankomst van andere tot een aantal van honderd of meer, meest oude mannen, alle gekleed gelijk boven beschreven is. Het gezelschap geheel bij elkanderen zijnde, wierd 'er een groote *kava*-wortel door eenen van 's Konings bedienden gebragt en een bak, die vier of vijf pinten konde bevatten. Nu begonnen verscheiden persoonen den wortel te kaauwen en de bak wierd boordevol drank gemaakt. Terwijl men dien bereidde, waren andere bezig met drink-bekers van plataanen bladeren te maaken. De eerste beker, die gevuld wierd, wierd den Koning aangeboden en hij liet denzelven aan eenen anderen persoon geeven. De tweede wierd hem ook gebragt; deezen dronk hij uit, en de derde wierd mij aangeboden. Daarna vroeg de man, die de bekers vulde, zoo dikwijls hij 'er eenen gevuld

had, wie denzelven hebben moest? Een ander noemde dan den perſoon, en deezen wierd hij gebragt. Toen de bak wat ledig begon te worden, ſcheen de man, die den drank uitdeelde, wat verlegen, aan wien de bekers van denzelven zouden gezonden worden en raadpleegde dikwijls daar over degeene, die naast hem zaten. Deeze wijze van uitdeelen bleef aanhouden zoo lang 'er nog enig vogt in was; en ſchoon niet half het gezelſchap eene portie kreeg, ſcheen egter geen hunner onvergenoegd. Daar waren omtrent een half dozijn bekers, die voor allen dienden, en elke beker, die geleegd was, wierd op den grond geſmeten, en door de bedienden opgeraapt, om wederom gevuld te worden. Geduurende dien gantſchen tijd zat het Opperhoofd met zijn gezelſchap, gelijk gemeenlijk het geval was, met veel deftigheid, naauwlijks een woord tot malkanderen ſpreekende.

Wij hadden lang gewagt denkende allen oogenblik dat de rouw-plegtigheid eenen aanvang zoude neemen, wanneer, kort na dat de *kava* uitgedronken was, tot onze groote verwondering en te leur ſtelling, alle opſtonden en uit malkanderen gongen, en POULAHO zeide ons dat hij nu gereed was om ons naar de ſchepen te volgen. Zoo dit eene rouw-plechtigheid ware, was het eene vreemde rouw-plechtigheid. Misſchien was het de tweede, derde of vierde rouw, of misſchien

ſchien had OMAI, dat niet zeer ongewoon was, kwalijk verſtaan wat POULAHO hem gezegd had; want, behalven het veranderen van kleding en het leggen van groene takken om hunne halzen, ſcheen 'er bij deeze zaamenkomst niets geſchied te zijn dan hetgeen wij hen dagelijks maar al te dikwijls zagen verrigten.

„ Wij hadden (dus luidt het bericht van den Heer ANDERSON) de *kava* ſomtijds op de andere eilanden zien drinken, doch nergens zoo dikwijls als hier, daar het de eenigſte bezigheid van het voornaamſte volk in den voormiddag is. De *kava* is eene ſoort van peper, die zij tot dat einde kweeken, en die zij van zeer veel waerde achten, veel zorg draagende de jonge planten tegens het weder te beſchutten, en gemeenlijk wordt zij bij hunne huizen geplant. Zij groeit zelden hooger dan eens mans lengte, ſchoon ik enige planten gezien heb, die bijna tweemaalen zoo lang waren. Zij geeft veele takken uit, met groote hartvormige bladeren, en ſteelen met geledingen. De wortel is het eenigst gedeelte dat op de *Vrienden-Eilanden* gebruikt wordt; wanneer hij opgegraaven is, wordt hij aan de bedienden gegeeven, die denzelven in ſtukken breeken en het vuil 'er met eene ſchulp of een ſtuk hout afſchrappen, en dan begint elk zijne portie te kaauwen, die hij in een ſtuk van een plantaanenblad ſpuuwt. Hij, die den drank bereiden moet,

verzamelt al dat uitgespuuwde, doet hetzelve in eenen grooten houten schotel of bak, en doet 'er zoo veel water bij dat de drank sterk genoeg is. Dan wordt een wenig losse stof, van welke de matten gemaakt worden, op de oppervlakte gestrooid, die het vezelachtig gedeelte onderschept, en sterk wordt uitgewrongen om 'er zoo veel vogt uit te krijgen als mogelijk is. De wijze hoe hij uitgedeeld wordt behoeft niet herhaald te worden. Men doet in elken beker gemeenlijk een vierde van eene pint. De onmiddelijke uitwerking van deezen drank is bij deeze menschen niet te bemerken, die denzelven zoo dikwerf gebruiken, maar op sommige van ons, die het waagden dien te proeven, schoon zoo morsig toebereid, had hij hetzelfde vermogen als geestrijke dranken en maakte hen dronken; of liever hij bragt die soort van verdooving voort, die het gevolg van opium of andere zelfstandigheden van dien aart is. Ik moet egter ook opmerken dat, schoon deeze eilanders dit vogt altoos versch bereid hebben, en ik hen dien zeven maalen voor den middag heb zien drinken, hij egter zoo onaangenaam is, ten minsten zoo schijnt, dat de meeste van hun dien niet kunnen drinken zonder scheeve monden te trekken en daarna te grillen."

Zoo dra deeze rouw-plechtigheid over was, verlieten wij *Mooa* en vertrokken om naar boord terug te keeren. Terwijl wij het kanaal afroeiden,

den, ontmoeteden wij twee kanos, die van het visschen terug kwamen. POULAHO liet haar toeroepen aan boord van onze sloep te koomen en nam het volk alle de visschen en schulpen, die zij gevangen hadden, af. Naderhand hield hij nog twee andere kanos aan en doorzogt haar, maar zij hadden niets. Waarom dit geschiedde kan ik niet zeggen; want wij hadden overvloed van levensmiddelen in de sloop. Hij gaf mij een gedeelte van die visch en het overige verkogten zijne bedienden aan boord. Wij onderhaalden in het kanaal ook eene groote zeilende kano. Alle, die 'er in waren en op hunne beenen stonden, toen wij aankwamen, gingen nederzitten tot wij voorbij waren, ja zelfs de man die stuurde, schoon hij den helm niet kon regeeren dan staande.

Naardien POULAHO en andere mij hadden gezegd dat 'er enig uitmuntend water was op *Onevy*, een klein eiland, dat omtrent eene mijl buiten den mond van de opening lag en aan de noord-zijde van het Oostlijk kanaal, gingen wij aldaar aan land om het te proeven; maar ik vond het zoo brak als het meeste dat wij gevonden hadden. Het eiland is geheel in eenen natuurlijken staat, wordende alleen bezogt als eene visch-plaats en heeft omtrent dezelfde voortbrengzelen als *Palmerstons-Eiland*, met enige *etoa*-boomen. Na dat wij *Onevy* verlaaten hadden, daar wij ons middagmaal hielden, op onzen weg naar het

ſchip, bezagen wij eene merkwaerdige koraal-klip, die op het rif, daar zij ſtaat, ſchijnt opgeworpen te zijn. Zij is omtrent tien of twaalf voeten boven de oppervlakte van de zee, die haar omringt, verheven. De breedte van het grondſtuk, waarop zij rust, is maar een derde van de breedte van derzelver top, die ik giste omtrent honderd voeten dik te zijn en die met *etoa* en pandans (*Pandanus*) bedekt is. (*)

Toen wij aan boord kwamen, bevond ik dat alles, geduurende mijn afzijn, ſtil geweest was en dat

(*) Het is vrij onwaarſchijnlijk dat deeze klip door de golven of eene andere geweldige beweeging zij opgeworpen, daar zij op een zoo dun voetſtuk ſtaat; want, ware zij uitgeworpen geworden, dan moest het dikst bovenst deel, als het zwaarſte, onder liggen. Bedenkt men daarentegens dat de koraal-gewasſen zig uit eenen dunnen ſtam, hoe hooger zij worden, des te meer uitbreiden en omtrent als een waaier wasſen, dan heeft men eenen grond meer om te vermoeden dat deeze klip nog onveranderd in haaren natuurlijken ſtand ſtaat, zoo als zij gewasſen is. Die drie honderd voeten loodregte hoogte boven de oppervlakte der zee liggende koraal-bank, die, gelijk COOK boven zegt, den grond van het binnenſte des eilands uitmaakt, is een genoegzaam bewijs dat de zee in deeze ſtreeken eenmaal veel hooger geſtaan heeft dan tegenswoordig. Deeze klip, de *Palmerſtons-Eilanden* en eene menigte andere ontdekkingen, welke men deeze togten van COOK te danken heeft, bevestigen dit vermoeden.

G. FORSTER.

dat 'er niet het minſte geſtoolen was, waarop FEENOU en FUTTAFAIHE, 'sKonings broeder, die op zig genoomen had zijne landslieden in toom te houden, zig niet weinig beroemden. Dit toont welke macht de opperhoofden hebben, als zij die ſlechts willen gebruiken, dat wij egter zelden verwagten konden, naardien hetgeen ons ontſtoolen wierd, gemeenlijk, zoo niet altijd, in hunne handen kwam.

Dit goed gedrag van de inboorlingen was van korten duur, want, den volgenden dag, wierden enige van ons volk, die bezig waren planken te zaagen, door zes of agt van hun overvallen. De ſchildwagt ſchoot op hen; een hunner wierd, naar wij gisten, gekwetst en drie andere gegrepen. Deeze hield ik in hechtenis tot den avond en liet hen niet los zonder dat zij ſtraf hadden ontvangen. Zij gedroegen zig toen wat omzigtiger, en deeden ons veel minder overlast. Deeze verandering van gedrag waren wij zeekerlijk verſchuldigd aan het kwetſen van dien eenen; want van te vooren hadden zij ſlechts hooren ſpreeken van de uitwerking van ſchiergeweer, maar nu hadden zij die ondervonden. De herhaalde baldaadigheid van de inboorlingen had mij genoopt de ſchildwagten te beveelen hunne geweeren met hagel te laaden en hen verlof te geeven om bij zulke gelegenheden te vuuren. Ik hield het dan daar voor dat deeze man ſlechts met hagel was geſchoten; doch de

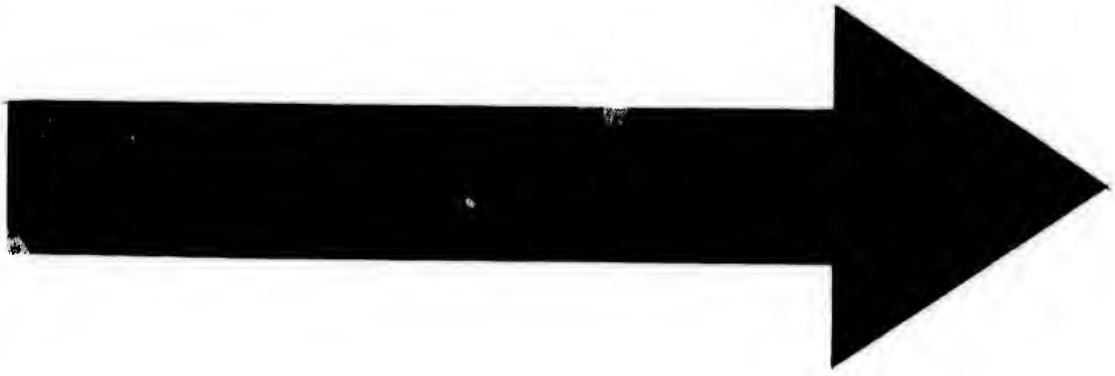

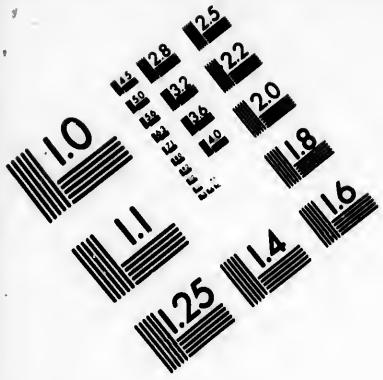

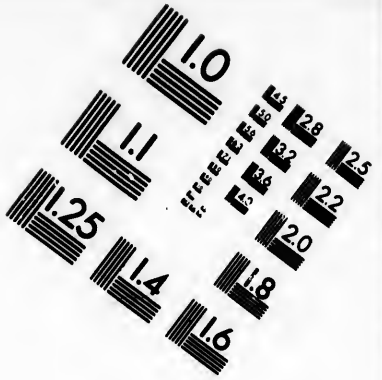

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

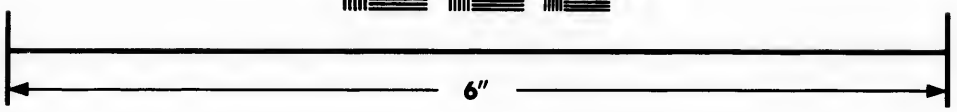

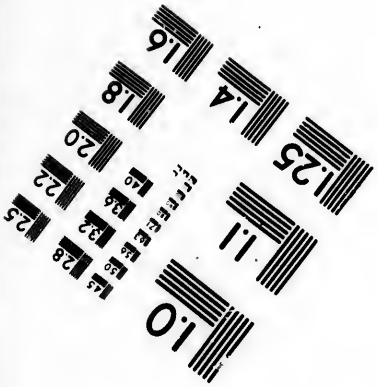

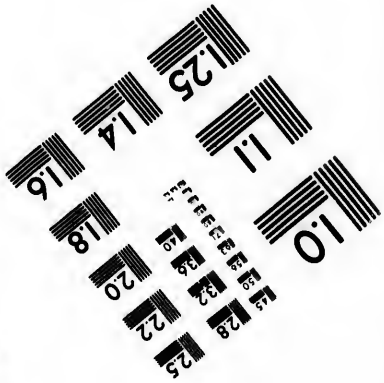

Photographic Sciences Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

Heeren KING en ANDERSON ontmoeteden hem op eene wandeling, die zij in het land deeden, en vonden ontwijfelbaare blijken dat hij, schoon niet gevaarlijk, egter met eenen snaphaan-kogel gewond was. Ik heb nooit kunnen te weeten koomen hoe het geweer met een' kogel kwame gelaaden te zijn, en daar waren 'er genoeg, die gereed waren om eenen eed te doen dat het slechts met hagel was gelaaden geweest.

Het verhaal van den Heer ANDERSON van deeze wandeling zal voeglijk eenen tusschen tijd van twee dagen, geduurende welke 'er niets aanmerkenswaerdigs aan het schip voorviel, opvullen. „ De Heer KING en ik (dus verhaalde hij) gongen, den dertigsten, met FUTTAFAIHE naar zijn huis om hem te bezoeken. Het ligt te *Mooa*, zeer digt bij dat van zijnen broeder POULAHO. Kort na dat wij aangekoomen waren, wierd 'er een vrij zwaar varken geslagt, dat door herhaalde slagen op den kop geschiedde. Toen wierd het hair 'er zeer behendig afgeschrapt met de scherpe kanten van stukken gespleten bamboes; de ingewanden wierden 'er uitgehaald door een groot langwerpig rond gat, dat men in den buik gesneden had met dat zelfde eenvoudig werktuig. Zij hadden, voor zij aan het werk gongen, eenen oven gereed gemaakt, zijnde een groot gat, in den grond gedolven, welks bodem met steenen belegd was,

om-

omtrent zoo groot als een vuist, waarop men vuur ſtookt tot zij gloeiend heet zijn. Zij namen enige van deeze ſteenen, in bladeren van den brood-vrugt-boom gewonden, en vulden 'er den buik van het varken mede, waarbij zij eene menigte bladeren ſtaken, om te beletten dat zij 'er weder uit vielen, en een prop van dezelfde bladeren in den aars. Het varken wierd daarop op enige ſtokken geplaatst, welke dwarsch over de ſteenen gelegd waren, in eene ſtaande geſtalte, en met eene groote menigte plataanen-bladeren bedekt; waarop zij de aarde in de rondte opdolven, en dus den oven geſloten hebbende, behoefden zij het varken maar te laaten braaden zonder het verder aanteraaken.

Ondertusſchen wandelden wij door het land, maar ontmoeteden niets aanmerklijks dan eene *fiatooka* van een enkel huis, ſtaande op eenen opgeworpen heuvel, ten minſten dertig voeten hoog. Een weinig ter zijde was een vrij groot open vak, en niet verre af was een groot deel onbebouwde grond, welke onze gidſen, toen wij hen vroegen waarom het onbebouwd lag, ſcheenen te zeggen dat tot de *fiatooka* (welke die van POULAHO was) behoorde en op geenerleie wijze mogt aangeroerd worden. Daar ſtonden ook, niet verre daarvandaan, veele *etoa*-boomen, waaraan een groot aahtal van de groote Ternataanſche vledermuizen hongen, die een on-

aangenaam gedruis maakten. Wij konden 'er nu geene ſchieten bij gebrek van ſnaphaanen, maar enige, die wij op *Annamooka* bekoomen hadden, hadden bijna drie voeten vlugts. Toen wij weder aan het huis van FUTTAFAIHE kwamen, liet hij het varken, dat klaar gemaakt was, brengen, met verſcheiden korven gebraaden yams en enige kokos-nooten. Maar wij bevonden dat, in plaats dat hij ons onthaalen zoude, wij hem moeſten onthaalen, alzoo de eigendom van het feest geheel aan ons was overgedraagen, als aan zijne gasten, en wij daar over konden beſchikken gelijk ons behaagde. Dezelfde man, die het varken 's morgens had ſchoon gemaakt, ſneed het nu ook op (maar niet voor wij hem zulks verzogten) en wel op eene zeer behendige wijze met een mes van geſpleten bamboes, de ledenmaaten affnijdende en de geledingen treffende met eene vaerdigheid en bekwaamheid, die ons zeer verwonderde. Alles wierd ons voorgezet, ſchoon ten minſten vijftig ponden zwaar, tot wij een klein ſtukjen weg namen, en verzogten dat zij het overige onder het omzittend volk zouden deelen. Maar het was niet zonder veele zwarigheden te maaken dat zij zulks eindelijk deeden, en toen vroegen zij welken bijzonderen perſoonen zij het zouden geeven. Zij waren egter zeer vergenoegd toen zij vernamen dat zulks niet tegens onze gewoonten ſtreed; ſommige gongen henen met de

de portie, die zij ontvangen hadden, en andere aten die op ſtaanden voet op. Het was met veel moeite dat wij FUTTAFAIHE konden overhaalen om een klein ſtukjen te eeten.

Na het middagmaal gongen wij met hem en vijf of zes van zijn gevolg naar de plaats daar, toen wij laatst te *Mooa* geweest waren, POULAHOS rouw-plechtigheid verrigt was, maar wij gongen niet binnen de affluiting. Elk, die met ons mede gong, had de mat over zijn kleed gebonden, en enige bladeren om den hals, gelijk bij de voorige gelegenheid geſchied was; en toen wij aan een groot open ſchuiten-huis kwamen, daar weinig volk in was, wierpen zij hunne bladeren weg, gongen 'er voor nederzitten, en gaven met hunne vuiſten enige weinige zagte ſlagen op hunne kinnebakken, waarna zij nog omtrent tien minuuten bleeven zitten, met eene groote deftigheid, en toen gongen zij uit een, zonder een enkel woord geſprooken te hebben. Dit verklaarde ons het geen POULAHO gezegd had omtrent *Tooge*, (*) ſchoon wij niet gezien hadden wat hij gedaan had, omdat het ſlechts enige weinige minuuten had geduurd. En dit ſchijnt ſlechts een vervolg van de rouw-plechtigheid te zijn, bij wij-

(*) *Tooge* moet dan waarſchijnlijk *met de vuist ſlaan* betekenen, in welke betekenis het wat verder weder voorkoomt. G. FORSTER.

wijze van rouw-beklag, want, toen wij vroegen om wien zij nu verrigt wierd, zeide men ons dat het voor een bevelhebber was, die enigen tijd geleden op *Vavaoo* geſtorven was, dat zij die zedert altoos verrigt hadden en nog langen tijd daar mede zouden aanhouden.

In den avond kreegen wij eene bigge, als het varken klaar gemaakt, met yams en kokos-nooten voor ons avondmaal, en FUTTAFAIHE, bevonden hebbende dat de zwaarigheid, welke zij te vooren gemaakt hadden, om iets van den maaltijd aanteneemen, ons niet aanſtond, verzogt ons onmiddelijk 'er deel aan te mogen hebben, en het te mogen geeven aan wien wij wilden. Toen de maaltijd gedaan was, wierd ons veel doek gebragt om in te ſlaapen; maar wij wierden zeer ontrust door een zonderling voorbeeld van weelde, waaraan hunne voornaamſte zig overgeeven, die, namelijk, van geſlaagen te worden terwijl zij in ſlaap liggen. Bij FUTTAFAIHE zaten twee vrouwen deeze bewerking te verrigten, die *tooge tooge* genoemd wordt, door hem ſnel met beiden vuiſten op zijn lijf en beenen te ſlaan als op een' trommel tot hij in ſlaap viel, waar mede zij den gantſchen nacht met enige korte tusſchenpoozen aanhielden. Als men eens in ſlaap ligt, verminderen zij de ſterkte en ſnelheid van haar trommelen, maar beginnen weder ſterker, zoo dra zij maar enigen ſchijn zien dat men ontwaakt. In den morgen be-

bevonden wij dat FUTTAFAIHES vrouwen elkanderen verpoosden, en bij beurten gongen slaapen. In alle andere landen zou men onderstellen dat zulk eene behandeling alle rust zoude beletten, doch hier werkt het voorzeeker als een slaap-middel en is een sterk bewijs wat de gewoonte vermag. Het gerugt, dat zulks maakte, was egter het eenigste niet dat ons wakker hield; want het volk, dat den nacht in het huis doorbragt, praatede niet alleen met malkanderen, als over dag; maar stond op voor het dag was, en deed een hartig maal van visch en yams, die hun gebragt wierden door iemand, die den tijd van deeze nacht-verversching wel scheen te weeten.

Den volgenden morgen vertrokken wij met FUTTAFAIHE en wandelden de Oost-zijde van de baai af naar de punt. Het land is hier overal langs wel bebouwd, maar, over het algemeen, niet zoo veel afgeperkt als te *Mooa*, en onder veele andere plantaanen-velden, die wij voorbij gongen, was 'er een, ten minsten eene Engelsche mijl lang, dat in uitmuntende orde was, en waarop alle de boomen zeer weelig groeiden. Wij bevonden dat FUTTAFAIHE in het reizen eene macht uitoefende, schoon hij 'er geen grillig gebruik van maakte, die het groot gezag van zulke voornaame mannen bewees, of, misschien alleen toebehoort aan diegeenen, welke van het koninglijk geslacht zijn; want hij zond naar de eene plaats

om

om visch, naar de andere om yams, en zoo voort op andere plaatsen; en alle zijne bevelen wierden met de grootste gereedheid gehoorzaamd als of hij volkoomen meester van 's volks eigendom geweest ware. Aan de punt koomende, zeiden de inboorlingen iets omtrent eenen, op welken ons volk geschoten had, en, toen wij ons verlangen toonden om hem te zien, bragten zij ons in een huis, daar wij eenen man vonden, die door den schouder geschoten was, schoon niet gevaarlijk, alzoo de kogel een weinig boven het inwendig gedeelte van het sleutelbeen in, en schuinsch van agteren weder uitgegaan was. Wij waren uit den staat van de wond zeeker dat hij de man was, op welken drie dagen te vooren door eene van de schildwagten geschoten was, schoon 'er stellige bevelen gegeeven waren dat geen hunner zijn geweer anders dan met hagel zoude laaden. Wij gaven zijnen vrienden enige onderrigtingen hoe zij met de wond handelen moesten, waarop geen verband gelegd was, en zij scheenen verblijd, toen wij hun zeiden dat zij binnen zekeren tijd geneezen zoude. Maar toen wij henen gongen verzogten zij ons den gekwetsten enige yams en andere levensmiddelen te willen zenden, en wel op zulk eene wijze dat wij 'er uit opmaakten dat zij begreepen dat het onze plicht was hem te onderhouden tot hij beter zijn zoude.

In den avond voeren wij de baai over naar on-

zij

ze ſchepen in eene kano, die FUTTAFAIHE zig, volgens zijn recht, verſchaft had door de eerſte, die voorbij voer, te preſſen. Hij had ook op deeze plaats een groot varken bekoomen, en had eenen bediende van zijn huis mede gebragt met een bondel doek, dat hij wilde dat wij, als een geſchenk van hem, zouden mede neemen. Doch de boot klein zijnde, hadden wij daar iets tegens; en dus beval hij dat het ons des anderen daags zoude gebragt worden."

Ik had mijn verblijf aan dit eiland verlengd om de aannaderende zonne-verduiſtering; doch den tweeden July, den micrometer, het Lengte-Comptoir toebehoorende, naziende, vond ik het draadwerk gebrooken en het werktuig nutloos tot het herſteld zoude zijn, waartoe geen tijd was, voor het gebruikt moest worden. Ons nu tot ons vertrek gereed maakende, liet ik deezen dag al het vee, het gevogelte en andere dieren aan boord haalen, behalven die, welke beſtemd waren om te blijven. Ik was voorneemens geweest een paar kalkoenen agter te laaten; doch ik had 'er thans nog maar twee haanen en twee hennen van overig, en eene van de hennen wierd door de onkunde van een van mijn volk gewurgd, zoo dat zij het beſtierf. Ik had drie hennen van kalkoenen naar deeze eilanden gebragt. De eene geraakte aldus om hals en de andere wierd door eene onnutte hond, eenen van de officieren toe-

be-

behoorende, dood gebeten. Deeze twee ongelukken maakten het mij onmogelijk alhier een paar te laaten, en tegelijk het ras op *Otahiti* overtebrengen, voor welk eiland zij oorſpronglijk beſtemd waren. Het ſpeet mij naderhand dat ik *Tongataboo* den voorrang niet gegeeven hadde, alzoo het geſchenk aldaar van grooter waerde zoude geweest zijn dan op *Otahiti*, want de inboorlingen van het eerſte eiland zouden, ben ik verzeekerd, meer moeite gedaan hebben om het broed te vermenigvuldigen.

Den volgenden dag ligteden wij het anker en verlegden de ſchepen agter *Pangimodoo*, opdat wij gereed mogten zijn om van den eerſten gunſtigen wind gebruik te maaken om de engten door te koomen. De Koning, die vandaag bij ons aan tafel ſpijsde, vestigde, naar ik zag, zijne aandacht bijzonder op de ſchotels, hetgeen mij gelegenheid gaf hem eenen aantebieden, hem de keuze laatende van eenen van tin of eenen van aardewerk. Hij koos den eerſten, en toen begon hij ons te vertellen waartoe hij denzelven al gebruiken wilde. Twee van die gebruiken waren zoo zonderling, dat ik niet kan nalaaten die optegeeven. Hij zeide dat, zoo dikwijls als hij een van de andere eilanden zoude gaan bezoeken, hij deezen ſchotel op *Tongataboo* agter zoude laaten, als eene ſoort van vertegenwoordiger in zijne afwezigheid, opdat het volk denzelven

de

de eigen hulde zoude doen, die het hem in perſoon bewijst. Men vroeg hem wat daar toe gewoonlijk was gebruikt geweest voor hij deezen ſchotel gekregen had, en wij hadden het genoegen van uit hem te verneemen dat deeze zonderlinge eer tot hiertoe genoten was door eene houten bak, waarin hij zijne handen waschte. Het ander buitengewoon gebruik, waartoe hij dien meende aantewenden, in plaats van zijnen houten bak, was om eenen dief te ontdekken. Hij zeide dat, als 'er iets geſtoolen was en de dief niet uitgevonden kon worden, het geheel volk voor hem bijeen vergaderd wierd, wanneer hij zijne handen in den bak met water waschte, waarna hij wierd afgedroogd, en dan naderde de geheele menigte, de een na den anderen, en raakte denzelven aan op dezelfde wijze als zij zijnen voet aanraaken, als zij hem hulde doen. Als de ſchuldige hem aanraakte, viel hij terſtond op de plaats dood neder, niet door geweld, maar door de hand der Voorzienigheid, en zoo iemand weigerde denzelven aanteraaken, was het een klaar bewijs dat hij de dief was.

In den morgen van den vijfden, den dag van de eclips, was het weder donker en betrokken, met regen-buien, zoo dat wij weinig hoop hadden de waarneeming te zullen kunnen doen. Omtrent negen uuren brak de zon bij tuſſchenpoozen door voor omtrent een half uur, waarna zij we-

der geheel bedekt wierd tot omtrent eene minuut of twee voor het begin van de eclips. Wij ſtonden alle aan onze teleskoopen, namelijk de Heeren BAYLEY, KING, CLERKE, BLIGH en ik. Ik miſte de waarneeming, omdat ik geen donker glas bij de hand had, dat geſchikt was voor de wolken, die aanhoudend over de zon trokken, en de Heer BLIGH had de zon niet in het veld van zijnen teleskoop, zoo dat het begin van de eclips alleen waargenoomen wierd door de andere drie heeren, en dan nog met eene onzeekerheid van enigen ſeconden, namelijk

	u.	m.	ſ.	
door BAYLEY te . .	11	46	28½	ſchijnb. tijd.
door KING te . . .	11	46	28	
door CLERKE te . .	11	47	5	

De Heeren BAYLEY en KING deeden de waarneeming met de achromatieke teleskoopen van het Longte-Comptoir van zeer evengelijke vergrootende kracht, en Kapitein CLERKE deed de waarneeming met een van de ſpiegel-teleskoopen. De zon vertoonde zig bij tuſſchenpoozen tot omtrent het midden van de eclips, waarna zij den geheelen dag niet meer gezien wierd, zoo dat het eind niet kon worden waargenoomen. Deeze te leur ſtelling was ons egter weinig ſchade, alzoo de longte meer dan genoeg bekend was, buiten dee-

deeze eclips, door waarneemingen op de maan, van welke hier na zal gesprooken worden.

Zoo dra wij wisten dat de eclips voorbij was, pakten wij de werktuigen op, streeken de tenten, waaronder zij stonden, en zonden alles dat nog niet weggenoomen was naar boord. Alzoo geene der inboorlingen de minste acht geslaagen had op de drie schaapen, die ik aan MARREWAGER geschonken had; en niemand 'er enige zorg voor droeg, liet ik dezelve weder aan boord brengen. Ik vreesde dat zij, zoo ik hen hier liet, groot gevaar zouden geloopen hebben van door honden verscheurd te worden. Daar waren geene honden op dit eiland toen ik het in 1773 eerst bezogt; maar thans bevond ik dat zij 'er veele gekregen hadden, gedeeltelijk van het ras, dat ik 'er toen gelaaten had, en gedeeltelijk van enige, die zedert dien tijd van een eiland, dat niet verre afgelegen en *Feejee* genaamd was, waren ingevoerd. Daar waren egter thans nog geene honden op de *Vrienden-Eilanden* dan op *Tongataboo*, en niemand dan de beevelhebbers aldaar bezat van die dieren.

Nu op ons vertrek van dit eiland staande, zal ik hier enige bijzonderheden over hetzelve en desselfs voortbrengzelen bijvoegen, welke ik aan den Heer ANDERSON verschuldigd ben. En, naardien ik thans alhier zoo veele weeken had doorgebragt als dagen op mijne vorige reis

in 1773, zullen de betere gelegenheden, die nu voorkwamen, om naauwkeuriger onderrigting te erlangen en de bekwaamheid van den Heer ANDERSON in het doen van zoodanige onderzoekingen mij in ſtaat ſtellen om de onvolkoomenheid van mijne voorgaande berichten enigermaate te vergoeden.

„ *Amſterdam*, *Tongataboo* of, gelijk de inboorlingen het ook dikwijls noemden, *Tonga* is omtrent twintig mijlen in omtrek groot, wat langwerpig, ſchoon breedst aan het oostlijk eind, terwijl deszelfs grootſte lengte van het Oosten naar het Westen loopt. De zuidlijke kust, die ik in het jaar 1773 bezag, is regt en beſtaat uit koraal-klippen, agt of tien voeten hoog, loodregt ſteil, uitgezonderd op enige plaatſen, daar zij door kleine zandige ſtranden is afgebrooken, op welke bij laag water eene rei zwarte klippen te zien is. Het Westlijk eind is niet boven vijf of zes Engelſche mijlen breed, maar heeft een ſtrand, dat enigzints naar dat van de Zuid-zijde gelijkt, terwijl de geheele Noord-zijde omringd is met banken en eilanden en het ſtrand daar binnen laag en zandig is. De Oost-zijde of het Oostlijk eind is allerwaarſchijnlijkst gelijk het Zuid-eind, alzoo het ſtrand een rotsachtig voorkoomen begint aanteneemen naar de Noord-punt, ſchoon niet boven de zeven of agt voeten hoog.

Het

Het eiland mag met het grootſte recht laag genoemd worden, alzoo aan de West-zijde, daar wij nu ten anker lagen, zig niets vertoonde dan de boomen, en het eenigst hoog gedeelte, dat van een ſchip kan gezien worden, is de Zuid-Oostpunt, ſchoon men, als men aan land is, veele hoogten en laagten ziet. Het algemeen aanzien van het land levert niet van die fraaie landſchappen op, die voortgebragt worden door eene afwisſeling van bergen en dalen, weiden, riviertjens en watervallen, maar het geeft den aanſchouwer het denkbeeld van eene allerweelderigſte vrugtbaarheid, hetzij men het oog ſlaa op de plaatſen, die door konst verbeterd zijn, of op die, welke zig nog in haaren natuurlijken ſtaat bevinden, welke beiden alle haare groeiende voortbrengzelen met de grootſte kracht en een eeuwig groen opleveren. Op eenen afſtand ſchijnt de oppervlakte geheel met boomen van verſchillende grootte bedekt, van welke ſommige zeer hoog zijn. Maar de hooge kokos-palmen ſteeken hunne loofrijke kruinen altijd boven de andere uit, en zijn wel verre van het geringſt ſieraad van het land, dat dezelve voortbrengt, te zijn. De *booga*, eene ſoort van vijg met ſmalle puntige bladeren is de grootſte boom van het eiland, en op de onbebouwde plekken, bijzonderlijk naar den zee-kant, beſtaan de gemeenſte ſtruiken en kleine boomen uit den pandang (*pandanus*), verſcheiden ſoor-

ten van *hibiscus*, de *faisanboo*, meer dan eens in den loop van onze reis genoemd, en enige weinige andere. Ik moet ook aanmerken dat, schoon 'er geene stof voor grootsche landschappen is, 'er egter omtrent de bebouwde gronden en woningen enige zijn, die ten minsten fraaie gezigten kunnen genoemd worden, maar meer bijzonder bij de *fiatookas*, daar somtijds de konst en somtijds de natuur veel gedaan heeft om het oog te behaagen.

Door de ligging van *Tongataboo* naar den keerkring, is de luchtstreek veranderlijker dan in landen, die verder binnen die linie liggen, schoon dit misschien moest toegeschreven worden aan den tijd van het jaar, vermits het nu de winter-zonnestand was. De winden waaien grootendeels uit de streeken tusschen het Zuiden en Oosten, en, als zij niet sterk zijn, gaan zij gemeenlijk van fraai weder verzeld. Als zij sterker waaien, is het weder dikwijls bewolkt, schoon niet betrokken en dan heeft men meenigmaal regen-buien. Somtijds loopt de wind naar het N. O., N. N. O. of zelfs N. N. W. maar waait nooit lang noch sterk uit die streeken, schoon hij gemeenlijk van zwaaren regen en zoel drukkend weder verzeld is. Ik heb reeds gesprooken van de spoedige opvolging van gewassen; maar ik ben niet zeeker dat de veranderingen van weder, door welke zij wordt teweeggebragt, aanmerklijk genoeg zij om bij de inboorlingen gevoeld te worden, in hunne levens-

wijze,

wijze, of liever dat zij zeer aandoenlijk zijn voor de verſchillende ſaizoenen. Dit kan mogelijk opgemaakt worden uit den ſtaat van hunne gewaſſen, welker loof er nooit zoo ſterk door wordt aangedaan, dat zij het al tegelijk laaten vallen; want elk blad wordt door een ander opgevolgd, zoo dra het valt, hetwelk dat voorkoomen van algemeene en aanhoudende lente veroorzaakt, welke hier gevonden wordt. (*)

Het grondſtuk van het eiland beſtaat, zoo verre wij zulks weeten, geheel uit eene koraal-klip, die ook de eenigſte ſoort van rots is, die zig aan de kust vertoont. Wij zagen ook geen' den minſten ſchijn van eenen anderen ſteen, behalven enige kleine blaauwe kei-ſteentjens, omtrent de *ſtatookas* verſpreid liggende, en den gladden, vasten, zwarten ſteen, enigzints naar den toets-ſteen gelijkende, van welken de inboorlingen hunne bijlen

(*) Daar zijn egter opgemerkt hier ook boomen, die jaarlijks alle hunne bladeren verliezen, eer de nieuwe knoppen nog open gaan; zoodanige zijn de Myrobalanen der Zuid-zee Eilanden (*Spondias dulcis* F.) de Katappe-boomen en andere. Ook was het onderſcheid tusſchen het herfſt-aanzien der bosſchen van *Otahiti* in Augustus, en het heerlijk groen, waarmede deeze zelfde bosſchen in April en Mey gekleed waren, treffende. De luchtſtreek van alle de Zuid-Zee-Eilanden is indedaad zoo aangenaam en zoo gezond, dat het niet nodig is het bekoorlijke van dezelve overdreven te ſchilderen.

G. FORSTER.

len maaken. Maar deeze zullen waarſchijnlijk van andere eilanden in de nabuurſchap zijn angebragt. Want wij kogten op een van dezelve eenen ſchilferachtigen ijzerkleurigen ſteen, dien wij hier nooit gezien hebben. Schoon de koraal op veele plaatſen boven de oppervlakte uitſteekt, is de aarde, over het algemeen, van eene aanmerklijke diepte. Op alle bebouwde plaatſen is zij gemeenlijk los en zwart van kleur, en, naar het ſchijnt, grootendeels voortgebragt door de verrotte gewasſen, die hier geplant zijn; onder dezelve ligt zeer waarſchijnlijk eene kleiachtige laag, want men ziet dikwijls zoo op de laage als hooge gronden eene diergelijke zelfſtandigheid, maar bijzonderlijk op verſcheiden plaatſen naar den zee-kant, daar de kust maar enigzints hoog is; als zij gebrooken wordt, vertoont zij zig ſomtijds van eene roodachtige, ſchoon meermaalen van eene bruinachtige geele kleur en van eene vrij taaie zelfſtandigheid. (*) Daar de kust laag is, is de grond gemeenlijk zandig, of beſtaat eerder uit fijn gebrooken koraal, waarin egter zeer weelderig

(*) Ik herinner mij niet geduurende mijn verblijf van drie dagen op *Tongataboo* iets kleiachtigs gezien te hebben, en twijfel nog zeer of hetgeen hier zoo genaamd wordt wel klei zij; de oorſprong van eene klei-laag op een eiland, dat alleen eene koraal-klip tot grondſlag heeft, is ten minſten ten uierſten raadzelachtig.

G. FORSTER.

derig ſtruiken groeijen, en die ſomtijds niet zonder vrugt door de inboorlingen beplant worden.

Van de tuin-vrugten zijn de voornaamſte de plataanen, van welke zij vijftien verſchillende ſoorten of verſcheidenheden bezitten, broodvrugt, twee ſoorten van vrugten, die op *Otahiti* gevonden worden, en aldaar onder den naam van *jambu* en *eyee* bekend zijn; de laatſte is eene ſoort van pruim, (*) en veele pompelmoezen, die 'er egter zoo dikwijls in het wild als geplant voorkoomen. (†)

De wortelen beſtaan in yams, van welke 'er twee ſoorten zijn, de eene zwart, en zoo groot, dat zij dikwijls twintig of dertig ponden weegt, de andere wit en lang, zelden een pond weegende, een groote wortel *kappe* genaamd, een onze witte aardappelen niet ongelijk, *mawhaha* genaamd,

(*) Op *Otahiti* is zeekerlijk de vrugt, die in enige ſtreeken van Indie *Jambu* genaamd wordt, namelijk de *Eugenia Malaccenſis* LINN, maar zij heet aldaar *heya*, en de naam, in den text aangehaald, is daar zeekerlijk onbekend. Zie mijne *Comment. de plant. eſcul.* p. 36. De andere vrugt *eyee* (dat *e wi* wordt uitgeſprooken) is onze *Spondias dulcis*. Zie ald. p. 33.

G. FORSTER.

(†) *Citrus decumana* LINN. Zie ald. p. 35.

G. FORSTER.

naamd, de *taro* of *cóccos* van andere plaatſen, en een ander *jeejee* genaamd (*).

Behalven eene groote menigte kokos-nooten-boomen, hebben zij nog drie andere ſoorten van palmboomen, waarvan twee zeer zeldzaam zijn. Een deezer wordt *beedo* genaamd, en groeit bijna zoo hoog als de kokos-palm; hij heeft zeer groote bladeren, die als een waaier gevouwen zijn, en draagt bosſen ronde nooten, niet grooter dan een kleine piſtool-kogel, aan de takken groeiende en eene zeer harde pit bevattende, die ſomtijds gegeeten wordt. De ander is eene ſoort van kool-palm, die niet van den kokos-palm te onderſcheiden is dan daardoor, dat hij wat dikker is en meer gekartelde bladeren heeft. Hij draagt een kool drie of vier voeten lang, de bladeren ſteeken boven dezelve uit en onder deeze vertoont zig de vrugt, die naauwlijks twee duimen lang is, naar eene langwerpige kokosnoot gelijkende, met eene laffe taaie pit, bij de inboorlingen *neeoogoola*, of

(*) De yams zijn verſcheidenheden van de *Dioscorea alata* van LINN. De *Kappe* is de *Arum macrorhizon* (de grootwortelige kalfsvoet) de *taro* de *Arum esculentum* (de eetbaare kalfsvoet); *mawhaha* is mij onbekend. *Jeejee* (dat *dgigi* uitgeſprooken wordt) die mij, toen ik mijne *Comment. de plant. escul.* ſchreef, ook onbekend voorkwam, is waarſchijnlijk het op *Otahiti* zoogenaamd *e. tiht*, de *Dracæna terminalis* LINN.

G. FORSTER.

of roode kokosnoot genaamd, alzoo zij, als zij rijp wordt, eene roode tint aanneemt. De derde soort wordt *ongo ongo* genaamd en is veel gemeener, zijnde gemeenlijk rondom hunne *fidtookas* geplant. Zij groeit zelden hooger dan vijf voeten, schoon somtijds ook wel tot agt voeten, en draagt een groot aantal eironde zaamgedrukte nooten, zoo groot als een pippeling, die onmiddelijk aan den stam vast zijn, onder de bladeren, maar niet gegeeten worden. (*) Daar is overvloed van uitmuntend suiker-riet, dat gebouwd wordt, kalebassen, bamboes, curcuma, en eene soort van vijg van de grootte van eene kleine kers, *matte* genaamd, die, schoon wild, somtijds gegeeten wordt. Maar de lijst van wilde planten is te groot om alhier opgenoemd te worden. Behalven de *Pemphis decaspermum*, *Malococca*, *Maba* en andere nieuwe geslachten, door Doctor FORSTER in zijne *Characteres Generum Plantarum* beschreven, worden 'er hier nog enige andere gevonden, welke het verschil van jaargetijden en zijn kort verblijf hem geene gelegenheid gaven opteemerken, schoon het gedurende ons

(*) De palmboom, die hier *beeoo* genaamd wordt, is denklijk de schermpalm. *Corypha umbraculifera* LINN. de tweede soort of de *neeoogoolu* zal veelligt de *Areca Sapida* of Pinang-boom zijn, en de derde is, naar het schijnt, de *Cicas circinalis* LINN. de Ananas-boom.

G. FORSTER.

ons langer verblijf niet ſcheen dat 'er meer dan een vierde gedeelte van de boomen en andere planten in bloei waren, eene omſtandigheid, die volſtrekt noodzaaklijk is om de verſchillende geſlachten te onderſcheiden.

De eenigſte viervoetige dieren, die 'er gevonden worden zijn varkens, weinige rotten en enige honden, die alhier niet oorſpronglijk zijn, maar die voortgebragt zijn van enige, die wij in 1773 hebben agter gelaaten en door andere, van *Feejee* ontvangen. Daar zijn hier tamme hoenderen van eene groote ſoort, welke hier t'huis behooren.

Onder de wilde vogelen zijn papegaaien, die wat kleiner zijn dan de gemeene graauwe, van eene niet zeer fraaie groene kleur op den rug en de vleugelen, met eenen blaauwachtigen ſtaert, en voor het overige roet- of chocolaat-kleurig, parkieten, niet grooter dan musſchen van eene fraaie geelachtige groene kleur, met helder hemelschblaauw op de kruin van den kop, en de keel en buik rood, ook nog eene andere ſoort, zoo groot als eene duif, met eene blaauwe kruin en dijen, de keel en het onderſte van den kop karmoſijnrood, gelijk ook een gedeelte van den buik, en het overige van een fraai groen.

Daar zijn uilen omtrent van de grootte van onze gemeene, maar fraaier van pluimaadjen, koekkoeken van dezelfde ſoort als die op *Palmerſtons Eilanden*, ijsvogels omtrent van de grootte

van

van een lijſter van een groenachtig blaauw met eenen witten ring om den hals, en een vogel van het lijſteren-geſlacht, omtrent zoo groot als een lijſter, van eene doffe groene kleur, met twee geele lellen onder aan den ſnavel, die de eenigſte zingende vogel is, dien wij hier gevonden hebben; maar hij vergoedt het gebrek van andere zing-vogelen grootlijks door de ſterkte en welluidendheid van zijne toonen, die bij den dageraat, de avondſchemering en bij het veranderen van ſlegt weder door de bosſchen klinken.

De andere land-vogelen zijn rallen zoo groot als duiven van eene geſchakeerde graauwe kleur met eenen roestkleurigen hals, eene zwarte ſoort met roode oogen, niet grooter dan een leeuwrik, groote purperen koeten, met roode kaale kruinen, twee ſoorten van vliegen-vangertjens, een zeer kleine zwaluw, en drie ſoorten van duiven, eene van welke de koperkleurige Ringduif van SONNERAT is, (*) eene andere half zoo groot als de gemeene van een ligt groen op den rug en de vleugelen, met rood voor aan den kop, en een derde, wat kleiner, purper bruin, maar van onderen witachtig.

Onder de water- en zee-vogelen zijn de eenden, die wij te *Annamooka* gezien hadden, ſchoon zij

(*) *Le Ramier Cuivre*, SONNERAT *Voyage à la Nouvelle Guinée, Tab.* CII.

zij hier zeldzaam waren; blaauwe en witte reigers, keerkring-vogelen, gemeene sternen (*) witte zee-zwaluwen, eene nieuwe soort, loodkleurig met eene zwarte kuif, een kleine blaauwachtige wulp, en een groote plevier, met geel gevlakt.

Behalven de groote vledermuizen, van welke ik hier voor gesproken heb, vindt men 'er ook de gemeene soort. (†)

De eenigste schadelijke of afzigtelijke kruipende dieren of insekten zijn zee-slangen, drie voeten lang, met witte en zwarte kringen getekend, die men dikwijls op het land vindt, enige scorpioenen en duizendbeenen. Daar zijn ook fraaije groene leguanen, anderhalven voet lang, eene andere bruin gevlakte hagedis, omtrent een voet lang, en twee andere kleine soorten. Onder de insekten zijn sommige fraaie nacht-vlinders, kapellan, zeer groote spinnen en andere, in het geheel omtrent vijftig verschillende soorten.

De zee heeft overvloed van visch, schoon 'er minder verscheidenheid is dan men zoude verwagten. De gemeenste soorten zijn harders, verscheiden soorten van papegaai-visschen, zilvervisschen, oude wijven, enige fraai gevlekte tongen, lederen wambuizen, bonieten, en albicores,

(*) *Sterna stolida.*

(†) Dit is vermoedlijk niet rigtig. A. VORAVAR.

res, behalven de aalen, van welke bij het Eiland *Palmerston* gesprooken is, enige haaien, roggen, naaldvisschen, eene soort van snoeken en enige merkwaardige zee-duivels.

De menigvuldige rifs en banken aan de Noordzijde van het eiland geeven schuilplaats aan eene eindelooze verscheidenheid van schulp-visschen, onder welke veele zijn, die in Europa voor kostbaar gehouden worden, zoo als de echte hamer, van welken wij evenwel geen eenen ongeschonden bekoomen konden, een groote getande oester en verscheiden andere soorten, maar geene van de gemeene oesters, dadels, tooren, eene zeer groote hart-doublet, die men ook in de Oost-Indiën vindt, paerlemoer-schulpen, en veele andere, van welke verscheiden, geloof ik, den naarstigsten onderzoekeren van dien tak van natuurlijke historie nog onbekend zijn gebleven. Daar zijn ook veele soorten van zee-appelen en veele zeer fraaie zee-starren, behalven eene zeer groote verscheidenheid van koraalen, onder welke twee roode soorten zijn, de eene zeer sierlijk getakt, de andere pijpachtig. Daar is geene mindere verscheidenheid onder de krabben en kreeften, die zeer talrijk zijn, bij welke nog kunnen gevoegd worden verscheiden soorten van spongiën, de zee-haas, zee-blaazen (*holothuriæ*) en diergelijke.

NE-

NEGENDE HOOFDSTUK.

Groote Plechtigheid, Natche genaamd, ter eere van 't Konings zoon, geduurende twee dagen. Gissingen over derzelver betekenis. Vertrek van Tongataboo. Aankomst aan Eooa. Beschrijving van dat eiland en verrigtingen aldaar.

Wij waren nu zeilvaerdig, maar den wind oostlijk zijnde, hadden wij geen dag genoeg om door de engten te koomen, noch met het morgen, noch met het avond-getij; het eerste kwam te vroeg, en het ander te laat, zoo dat wij, zoo wij geenen gezeilden wind kreegen, in de noodzaaklijkheid waren twee of drie dagen te wagten.

Ik nam dit verwijl waar om bij eene openbaare plechtigheid tegenwoordig te zijn, op welke de Koning ons genodigd had toen wij hem laatst bezogten, en die hij ons zeide dat op den agtsten moest plaats hebben. Met dit inzigt vertrokken hij en alle de aanzienlijke op den zevenden uit onze nabuurschap naar *Mooa*, daar de plechtigheid plaats zou hebben. Een gezelschap van ons volgde hen des anderen daags 's morgens. Wij verstonden uit hetgeen POULAHO ons gezegd had dat zijn zoon en erfgenaam nu tot zekere voorrechten stond ingewijd te worden, waar onder

die

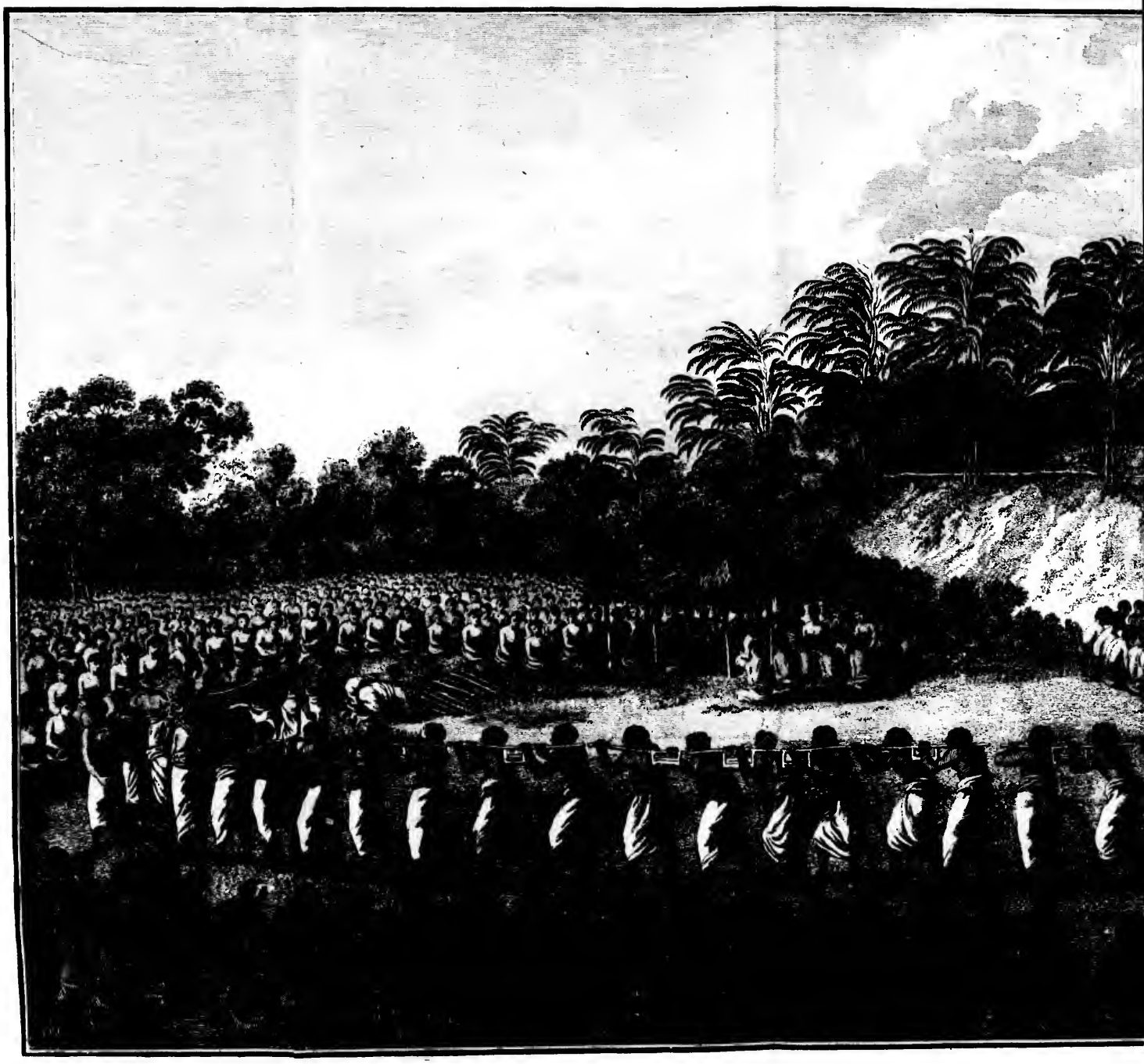

DE NATSCHE, EENE PLECHTIGHEID TER EERE

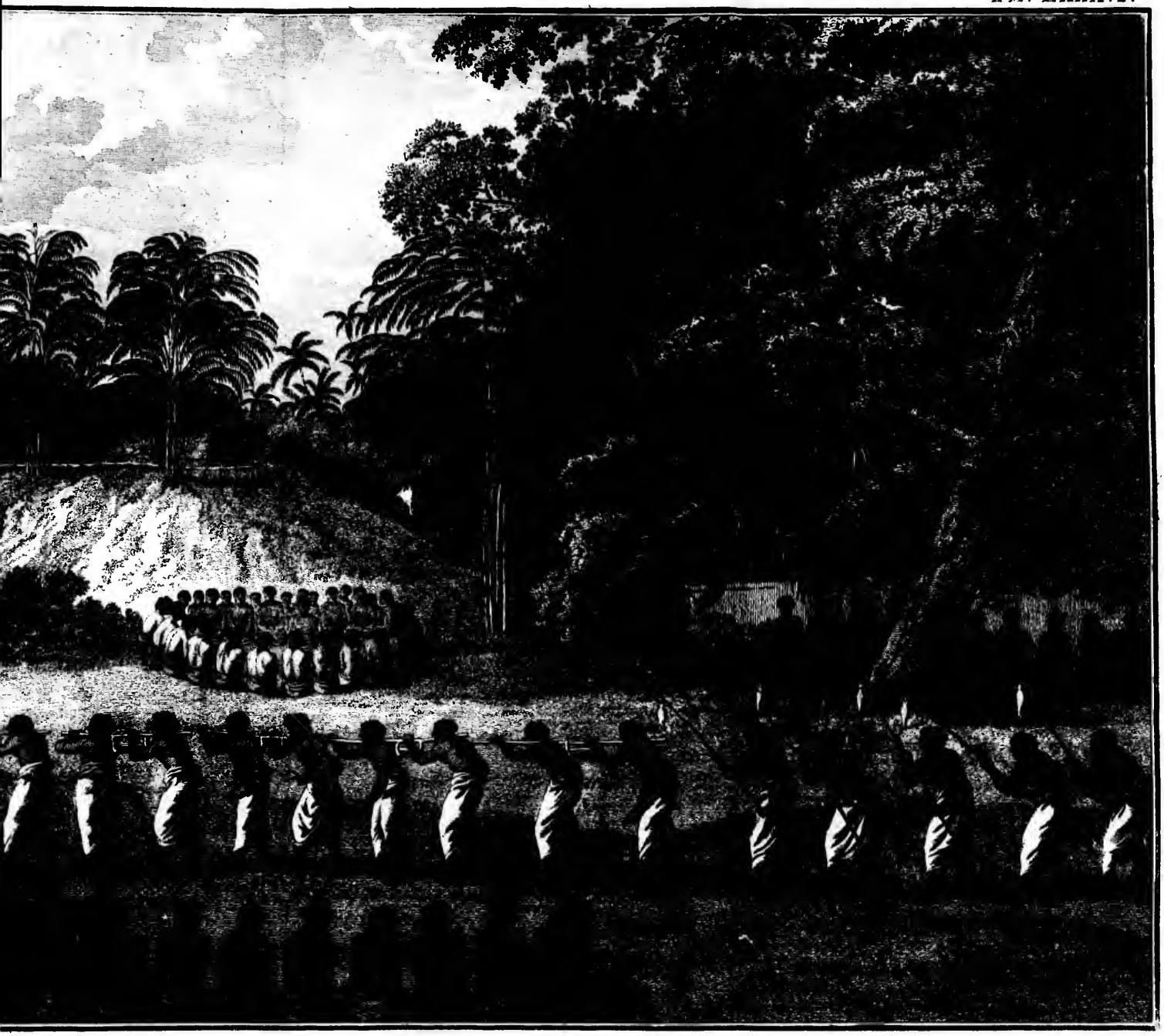

D TER EERE VAN S' KONINGS ZOON OP TONGATABOO.

die

dat van met zijnen vader te eeten, eene eer, tot welke hij tot nog toe niet was toegelaaten.

Wij kwamen omtrent ten agt uuren te *Mooa* en vonden den Koning met eenen grooten kring van gevolg voor hem zittenden binnen een afschutzel, zoo klein en zoo morsig, dat ik mij moest verwonderen zoodanig een in dien omtrek te vinden. Zij waren aan hun gewoon morgen werk, het bereiden van een bak *kava*. Alzoo dit geen drank voor ons was, gongen wij henen om enige van onze vrienden te bezoeken, en om te zien, welke toebereidzelen men tot de plechtigheid, die weldra beginnnen zoude, maakte. Omtrent tien uuren begon het volk te vergaderen in eene groote open ruimte, die voor de *malaee* of het groot huis is, daar wij de eerste reis dat wij *Mooa* bezogten, gebragt waren. Aan het eind van eenen weg, die op dit vak uitkwam, stonden enige mannen met speeren en knodsen, die aanhoudend korte spreuken opzegden of zongen, op eenen treurigen toon, die een denkbeeld van verlegenheid gaf, en als of zij ergens om riepen. Dit duurde omtrent een uur, ondertusschen kwam 'er veel volk den weg af, elk eenen yam brengende, aan het midden van een' stok gebonden, welke zij neder legden voor de personen, die de spreuken opzegden. Terwijl dit geschiedde, kwamen de Koning en de Prins, en plaatsten zig in het open vak neder, en men verzogt

ons bij hen nederteezitten, maar onze hoeden afteneemen en ons hair los te maaken. Toen de yams-draagers allen ingekoomen waren, wierd elke ſtok tuſſchen twee mannen opgenoomen, die hem op hunne ſchouderen droegen. Na dat zij nog tot kleine benden elke van tien of twaalf perſoonen afgeſcheiden hadden, traden zij dwarsch over de plaats met eenen haaſtigen tred, terwijl elke bende eenen man aan het hoofd had, eene knods of ſpeer draagenden, en ter regterzijde door verſcheiden andere begeleegd wordenden, die met verſchillende wapenen gewapend waren. De trein wierd geſloten door eenen man, die eene leevende duif op een' ſtaak droeg, en zij beſtond uit omtrent tweehonderd vijftig perſoonen.

Ik verzogt OMAI het Opperhoofd te vraagen waarwaarts de yams met zoo veel plechtigheid gebragt wierden; dan, alzoo hij onwillig ſcheen om ons de onderwijzing, die wij vroegen, te geeven, volgden twee of drie onzer den optogt tegens zijnen wil en dank. Wij bevonden dat zij ſtil hielden bij eene *Morai* of *Fiatooka* (*) van een enkel huis, op een heuvelrijen ſtaande, naauwlijks

(*) Dezelfde dat de Heer ANDERSON te vooren geweest was. *Fiatooka* ſchijnt woordlijk *Gods-huis* te beteekenen van *fae* of *farre* een huis, en *atooka*, God. *Morai* is het Tahitisch woord voor die begraafplaatſen.

G. FORSTER.

lijks een vierde van eene Engelsche mijl van de plaats, daar zij eerst vergaderd waren. Hier zagen wij dat zij de yams nederlegden en in bondels zamenbonden, maar tot wat oogmerk konden wij niet te weeten koomen. En, alzoo onze tegenswoordigheid hen verlegen scheen te maken, verlieten wij hen en keerden naar POULAHO, die ons zeide dat wij ons konden vermaaken met rond te wandelen, alzoo 'er in lang nog niets gebeuren zoude. De vrees van iets van de plechtigheid te zullen verliezen deed ons niet lang afwezig blijven. Toen wij weder bij den Koning kwamen, verzogt hij mij dat ik het volk van de sloep zoude beveelen de sloep niet te verlaaten; want, naardien alles welhaast *taboo* zoude zijn, zouden alle degeene van ons of hun volk, die men zoude vinden rond wandelen, met knodsen ter neder geslagen, ja zelfs *mattee*, dat is dood geslagen worden. Hij zeide ons ook dat wij niet bij de plechtigheid mogten tegenswoordig zijn, maar dat wij naar eene plaats zouden gebragt worden, daar wij alles zouden kunnen zien wat 'er gebeurde. Men had iets tegens onze kleeding. Men zeide ons dat wij, om 'er bij te mogen wezen, tot onder de borst naakt zouden moeten zijn, met onze hoeden af en ons hair los hangende. OMAI bood aan zig aan deeze voorwaarden te onderwerpen en begon zig te ontkleeden; maar toen

maakte men weder andere zwaarigheden, zoo dat men hem zoo wel als ons uitsloot.

Deeze uitsluiting stond mij niet te zeer aan; ik sloop dan henen om te zien wat 'er nu gaande was. Ik vond zeer weinig volk op de been, behalven die, welke gekleed waren om de plechtigheid bijtewoonen, van welke sommige kleine stokken in hunne handen hadden, omtrent vier voeten lang, aan welker onderste einden twee of drie andere stokken vast waren gebonden, niet dikker dan een vinger en omtrent zes duimen lang. Deeze gongen naar de zoo even genoemde *morai*. Ik gong denzelfden weg en wierd verscheiden maalen door hen tegens gehouden, terwijl zij alle *taboo* riepen. Ik gong egter voort, zonder mij veel aan hun te stooren, tot ik in het gezigt van de *morai* en voor het volk, dat 'er voor zat, kwam. Nu drong men mij zeer sterk terug te keeren, en niet weetende wat het gevolg van eene weigering zoude zijn, voldeed ik daaraan. Ik had gezien dat het volk, dat de stokken droeg, de *morai*, dien ik even zoo wel een tempel zoude kunnen noemen, voorbijgegaan was, en, uit deeze omstandigheid gisfende dat agter dezelve iets dat waerdig was te zien, gaande was, meende ik te naderen langs eenen omweg; maar ik wierd zoo naauwkeurig gade geslagen door drie mannen, dat ik mijn voorneemen niet kon ter uitvoer brengen.

gen. Om mij van deeze knaapen te ontslaan, keerde ik terug naar de *Malaee*, daar ik den Koning gelaaten had, en ontsnapte van daar ten tweede maale, maar aanstonds ontmoetede ik wederom dezelfde drie mannen, zoo dat het scheen dat zij bevel hadden mijne beweegingen gade te slaan. Ik sloeg geen' acht op hetgeen zij zeiden of deeden tot ik in het gezigt van 's Konings voornaamste *fiatooka* of *morai*, in het voorgaand hoofdstuk reeds beschreven, kwam, voor welke een groot aantal menschen zat, zijnde dezelfde persoonen, welke ik even te vooren voorbij de andere *morai* had zien koomen, van welke deeze niet verre af stond: ziende dat ik de verrigtingen van deeze bende uit 's Konings plantagie soude kunnen bespieden, begaf ik mij daar henen, tot groot genoegen van degeene, die mij verzelden.

Zoo dra ik inkwam, verhaalde ik de heeren, die met mij van de schepen gekoomen waren, wat ik gezien had, en wij plaatsten ons gevoeglijk om de uitkomst gade te slaan. Het getal volk aan de *fiatooka* bleef enigen tijd lang aangroeijen, en eindelijk konden wij zien dat zij opstonden en in statie weg trokken. Zij traden paar aan paar agter elkanderen, en elk paar droeg op hunne schouderen een' van de kleine staaken, van welke boven gesprooken is. Men zeide ons dat de kleine stokjens, die aan de staaken hongen, yams wa-

ren, zoo dat zij waarſchijnlijk zinnebeeldig deezen wortel verbeelden moeſten. De agterſte man van elk paar plaatſte gemeenlijk eene van zijne handen onder het midden van de ſtaak, als of zij, zonder deeze onderſtelling, niet ſterk genoeg ware om den last, die 'er aan hong, te draagen, onder welken zij alle gekromd ſcheenen te gaan. Deeze optogt geſchiedde door honderd agt paaren, alle, of de meeſte, mannen van rang. Zij kwamen digt voorbij de affchutting, agter welke wij ſtonden, zoo dat wij hen volkoomen zien konden.

Hier gewagt hebbende tot zij alle voorbij waren, gongen wij naar FOULAHOS huis en zagen hem uitgaan. Men kon ons niet toeſtaan hem te volgen, maar wij wierden terſtond naar de voor ons beſtemde plaats gebragt, namelijk agter eene ſchutting, die tegens het open vak van de *fiatooka* ſtond, daar de yams in den voormiddag waren nedergelegd. Alzoo wij de eenigſte niet waren, die niet openlijk bij de plechtigheid mogten tegenwoordig zijn, maar ons moeſten vergenoegen van agter het ſcherm te loeren, hadden wij veel gezelſchap, en ik merkte op dat alle de afgeſchoten plaatſen in den omtrek vol volks waren; egter ſcheen men alle mogelijke zorg gedraagen te hebben dat zij zoo weinig zouden zien als mogelijk was, want de affchutſels waren niet alleen dien morgen herſteld, maar zelfs op veele

plaat-

plaatſen hooger dan gewoonlijk opgetrokken, zoo dat de langſte man 'er niet over zien kon. Om dit gebrek van onze plaats te gemoet te koomen, namen wij de vrijheid met onze meſſen gaten in de heining te ſnijden, door welke wij alles wat 'er aan de andere zijde omgoog vrij duidlijk konden onderſcheiden.

Toen wij op onze plaats kwamen, vonden wij twee of drie honderd menſchen op het gras zitten, aan het eind van den weg, die op het open vak of de *morai* uitkwam, welk getal aanhoudend vermeerderd wierd door andere, die 'er bij kwamen. Eindelijk verſcheenen 'er enige mannen, draagende enige kleine ſtaaken en takken of bladeren van den kokos-nooten-boom, en, toen zij eerst kwamen, zettede een oud man zig neder op den weg en ſprak met zijn aangezigt naar hen gekeerd, eene lange redenvoering op eenen ernſtigen toon. Toen trad hij terug, en de andere naderden tot in het midden van het vak en begonnen een klein dak opterigten, waartoe zij de bovengenoemde bouwſtoffen bezigden. Toen zij hun werk geëindigd hadden, hurkten zij 'er alle eenen oogenblik voor neder, reezen toen op, en begaven zig naar het overige van het gezelſchap. Kort daarop kwam POULAHOS zoon, voorgegaan door vier of vijf mannen; zij gongen een weinig ter zijde van het afdak nederzitten, of liever agter hetzelve. Na hen verſcheenen twaalf

of veertien vrouwen van den eerſten rang, langzaam paar aan paar voortgaande, en elk paar een ſmal ſtuk wit doek, omtrent twee of drie ellen lang, tuſſchen beiden uitgeſpreid draagende; zij traden naar den Prins, hurkten voor hem neder, en, enige van de ſtukken doek, welke zij medegebragt hadden, om zijn lighaam gewonden hebbende, ſtonden zij op, en vertrokken in dezelfde orde tot op enigen afſtand aan zijne ſlinker zijde, daar zij zig nederzetteden. Weldra verſcheen POULAHO zelf, voorgegaan door vier mannen, die twee aan twee naast malkanderen gongen, en aan zijns zoons ſlinkerhand, omtrent twintig ſchreden van hem af, gongen zitten. Daarop verliet de jonge Prins zijne eerſte plaats, en gong met zijn gevolg onder het dak zitten, en een groot aantal andere zetteden zig neder op het gras voor zijn koninglijk gehemelte. De Prins zelf zat met zijn aangezigt naar het volk en zijnen rug naar de *morai*. Dit geſchied zijnde, ſtonden 'er drie benden, elke van tien of twaalf mannen, op uit de groote ſchaare, een weinig na elkanderen, en liepen haaſtiglijk naar de overzijde van het open vak, daar zij enige ſeconden gongen zitten, waarna zij op dezelfde wijze naar hunne voorige plaatſen terug keerden. Op hen volgden twee mannen, elk van welke eenen kleinen groenen tak in zijne hand hield, die opſtonden, den Prins naderden, terwijl zij naderden drie reizen, eni-

enige ſeconden gongen zitten, en zig toen omkeerden en op dezelfde wijze weder vertrokken, hunne takken, terwijl zij zaten, naar malkanderen buigende. In eenen korten tijd wierd deeze plechtigheid nog door twee andere herhaald.

Nu begon de groote optogt, dien ik van de andere *morai* had zien afgaan, intekoomen. Als ik mogt oordeelen over den omweg, dien zij genoomen hadden, naar den tijd van hunne afwezigheid, moet dezelve vrij groot geweest zijn. Toen zij het open vak in kwamen, traden zij ter regter hand van het dak, en, zig op het gras nedergebogen hebbende, legden zij hunne ſtaken neder en keerden zig met het aangezigt naar den Prins. Toen ſtonden zij op, gongen in dezelfde orde henen, hunne handen te zaamenleggende, en die voor zig houdende, met het allerernſtigst gelaat, en zetteden zig langs de voorſte zijde van het open vak neder. Terwijl deeze talrijke bende inkwam en haare ſtaaken nederlag, ſpraken drie mannen, die onder het dak bij den Prins zaten, aanhoudend afzonderlijke ſpreuken op eenen droevigen toon. Hierop volgde 'er voor enigen tijd een diep ſtilzwijgen, en toen begon een man, die voor aan in het vak zat, eene redenvoering, of een gebed, geduurende welke hij verſcheiden maalen henen gong en eene van de ſtaaken brak, die door de mannen, die in optogt gongen, binnen gebragt waren. Toen hij uitgeſprooken had,

ſcheidde zig het volk, dat voor het afdak zat, van een om eene laan te maaken, door welke de Prins en zijn gevolg henen traden, en de vergadering ſcheidde.

Enige van ons gezelſchap, zig vergenoegende met hetgeen zij reeds gezien hadden, keerden nu naar de ſchepen terug; maar ik en twee of drie van de Officieren bleeven te *Mooa* om het beſluit van de plechtigheid te zien, die niet ſtond te eindigen dan op den volgenden dag, alzoo ik geene gelegenheid wilde verzuimen, die mij enige kennis konde verſchaffen omtrent de godsdienſtige of ſtaatkundige inſtellingen van dit volk. Naardien men de kleine ſtokjens of ſtaakjens, die in het vak gebragt waren, op den grond had laaten liggen, gong ik, toen het volk uit een was gegaan, dezelve bezien. Ik bevond dat aan het midden van elke twee of drie kleine ſtokjens gebonden waren, gelijk reeds verhaald is. Egter was ons herhaaldlijk door de inboorlingen, die bij ons ſtonden, gezegd dat het jonge yams waren, zoo dat zelfs ſommige van onze officieren hen liever geloofden dan hunne eigen oogen. Alzoo ik nu door mijne eigen zinnen overtuigd was dat het geene yams waren, is het klaar dat wij hen in dien zin hadden moeten verſtaan, dat zij ſlechts de konſtige verbeeldingen van deeze wortelen waren.

Ons avondmaal was omtrent ten zeven uuren gereed. Het beſtond uit visch en yams. Wij

zou-

zouden 'er ook ſpek op hebben kunnen hebben, maar wij verkoozen niet een zwaar varken te ſlagten, dat de Koning ons tot dat einde gegeeven had. Hij at met ons en dronk vrij ruim van brandewijn met water, zoo dat hij wel bezorgd naar bed gong. Wij bragten den nacht met hem en verſcheiden van zijn gevolg in herzelfde huis door.

Omtrent een of twee uuren in den morgen wierden zij wakker en ſpraken omtrent een uur met malkanderen, waarop zij weder gongen ſlapen. Zij ſtonden alle behalven POULAHO met den dageraat op, en gongen, ik weet niet werwaarts. Kort daarop kwam eene vrouw, eene van die welke het Opperhoofd gemeenlijk opwagteden, in, en vroeg waar hij was. Ik wees hem aan haar; zij gong terſtond bij hem nederzitten en begon herzelfde werk, dat de Heer ANDERSON aan FUTTAFAIHE had zien verrigten, hem met vuiſten zagtjens op zijne dijen kloppende. In plaats van zijnen ſlaap te verlengen, gelijk het oogmerk was, had zulks egter eene ſtrijdige uitwerking, doch, ſchoon hij wakker was, bleef hij egter liggen.

OMAI en ik gongen nu den Prins een bezoek geeven, die ons vroeg in den avond verlaaten had; want hij woonde niet bij den Koning, maar in eigen verblyven, of ten minſten in zulke, die hem vergund waren, op eenigen afſtand van zijns

va-

vaders huis. Wij vonden hem in eenen kring van jongens of jongelingen van zijne jaaren, die voor hem zaten, terwijl 'er een oude man en vrouw, aan welken de zorg voor hem ſcheen toevertrouwd, agter hem geſeten waren. Daar waren andere, mannen en vrouwen, in verſchillende vertrekken, aan hun noodzaaklijk werk bezig, die waarſchijnlijk tot zijn huishouden behoorden.

Van den Prins keerden wij naar den Koning. Hij was nu opgeſtaan en had eenen vollen kring voor hem, meest uit oude mannen beſtaanden. Terwijl 'er een groote bak *kava* wierd gereed gemaakt, wierden 'er een gebraaden varken en yams, rookend heet, binnen gebragt, van welke het grootst gedeelte ons te beure viel, dat het volk van de ſloep zeer aangenaam was; want dit volk eet zeer weinig in den morgen, voornamelijk de *kava*-drinkers. Vervolgens gong ik uit, bezogt verſcheiden andere bevelhebberen en vond dat alle bezig waren met hunnen morgendrank te neemen, zoo zij dien niet alreeds gedronken hadden. Naar den Koning wederkeerende vond ik hem ſlaapenden in een klein afgezonderd hutjen, terwijl twee vrouwen hem op de dijen ſloegen. Omtrent elf uuren ſtond hij weder op, en toen wierden hem enige viſch en yams, die ſmaakten als of zij in kokos-nooten-melk geſtoofd waren, gebragt. Van deeze at hij eene groote portie en legde zig toen weder te ſlaapen.

Nu

Nu verliet ik hem en bragt den Prins een geſchenk van doek, koraalen en andere dingen, die ik tot dat einde met mij van boord gebragt had. Daar was doek genoeg om hem een geheel ſtel klederen te maaken, en men hongt het hem terſtond om. Trotsch op zijne kleeding gong hij zig eerst aan zijnen vader vertoonen en bragt mij toen bij zijne moeder, bij welke zig omtrent tien of twaalf andere vrouwen van een fatſoenlijk voorkoomen bevonden. Hier veranderde de Prins van opſchik, en deed mij een geſchenk van twee ſtukken inlandsch doek. Nu was het na den middag, waarom ik, volgens verzoek, naar het paleis gong om te eeten. Daar waren deezen morgen verſcheiden van onze heeren van boord terug gekoomen en wij wierden alle op het feest genodigd, dat terſtond wierd aangeregt en uit twee biggen en yams beſtond. Ik wekte den ſlaaperigen Vorst om mede te eeten van hetgeen hij had laaten klaar maaken om ons te onthaalen. Ondertusſchen wierden hem twee harders en enige ſchulp-viſſchen gebragt, naar ik gis, als een afzonderlijke ſchotel voor hem. Maar hij voegde het bij de onze, zat met ons aan en deed eenen hartigen maaltijd.

Toen de maaltijd geëindigd was, zeide men ons dat de plechtigheid weldra een' aanvang zou neemen, en wij kreegen geſtreng bevel van niet uit te gaan. Ik was egter voorneemens niet lange

ger van agter het ſcherm te kijken, maar ons zoo het mogelijk was onder de ſpeelers zelve te mengen. Met dit inzigt ſloop ik uit de plantagie en trad naar de *morai*, het toneel van de plechtigheid. Ik wierd verſcheiden maalen verzogt terug te gaan door volk, dat ik ontmoetede, maar ik ſtoorde mij niet aan hun, en zij lieten mij voorbijgaan. Toen ik aan de *morai* kwam, vond ik een aantal mannen aan de zijde van het open vak gezeten, ter wederzijde van den weg, die 'er naar toe loopt. Aan de overzijde van het vak zaten ook nog enige weinige, en twee mannen in het midden met hunne aangezigten naar de *morai* gekeerd. Toen ik in het midden van het eerst gezelſchap kwam, verzogt men mij neder te gaan zitten, hetgeen ik dan ook deed. Daar ik zat, lagen verſcheidene kleine bondels of pakken van kokos-nooten-bladeren, aan ſtokken gebonden, in de gedaante van hand-berries gemaakt. Al wat ik omtrent dezelve kon verneemen was dat zij *taboo* waren. Ons getal groeide aanhoudend aan door lieden, die alle van eenen kant kwamen. Van tijd tot tijd keerde de een of de ander van het gezelſchap zig naar degeene, die zig bij ons kwamen voegen, en deed eene korte aanſpraak, waarin ik opmerkte dat het woord *areekee*, dat is Koning, gemeenlijk genoemd wierd. Een hunner zeide iets dat eene uitbarſting van hartig lagchen onder het geheel gezelſchap veroorzaakte; ande-

re

re van de ſpreekers wierden openlijk toegejuicht. Men verzogt mij verſcheiden maalen de plaats te verlaaten, en, ten laatſten, toen zij bevonden dat ik mij niet verroeren wilde, verzogten zij mij, na dat zij, naar het ſcheen, kordlijk te zaamen beraadſlaagd hadden, dat ik mijne ſchouderen zoude ontblooten, gelijk de hunne waren. Aan dit verzoek voldeed ik, en toen ſcheen mijne tegenswoordigheid hen niet meer te ontrusten.

Ik zat daar een geheel uur, zonder dat 'er iets meer gebeurde dan ik gezegd heb. Eindelijk kwamen de Prins, de vrouwen en de Koning alle in, gelijk den voorigen dag. Na dat de Prins onder het dak geplaatst was, na de aankomst van zijnen vader, kwamen 'er twee mannen, elk een ſtuk mat draagende, en iets ernſtigs ſpreekende en hongen hem dezelve om. Nu begon het verzamelde volk hun werk; en eerstlijk liepen 'er drie benden heen en weder over de open ruimte, gelijk in het bericht van de handelingen van den voorigen dag beſchreven is. Kort daarop deeden de twee mannen, die in het midden van het vak zaten, eene korte aanſpraak of een gebed, en toen rees het geheel gezelſchap, onder welke ik plaats genoomen had, in eens op, liep henen en zettede zig neder voor het dak, onder welk de Prins en drie of vier mannen gezeten waren. Ik was nu gedeeltelijk onder het opzigt van een van het gezelſchap, die zeer oplettend ſcheen om mij te die-

dienen. Door hem wierd ik zoodanig geplaatst, dat, zoo ik gebruik van mijne oogen hadde mogen maaken, niets van hetgeen gebeurde mij zoude ontſnapt zijn, maar ik moest met nedergeſlaagen oogen en zoo ſtemmig als een meisjen blijven zitten.

Kort daarop kwam de trein in, gelijk den voorigen dag; elk paar droeg een' ſtok op hunne ſchouderen, om welkers midden een koskos-blad gevlogten was. Deeze ſtokken wierden nedergelegd met plechtigheden, gelijk die, welke men den voorigen dag had in acht genoomen. Deeze eerſte trein wierd gevolgd door eenen tweeden, waarin de mannen korven droegen gelijk die, welke gemeenlijk door dit volk gebruikt worden om levensmiddelen in te draagen, en van palmbladeren gemaakt. Deeze wierd gevolgd door eenen derden trein, waarin verſcheiden ſoorten van kleine viſch elk aan het eind van eenen gegaffelden ſtok aangebragt wierden. De korven wierden naar eenen ouden man gebragt, dien ik voor den Hoogepriester aanzag, en die ter regter hand van den Prins buiten het dak zat. Hij hield elke korf in zijne hand, terwijl hij eene korte aanſpraak of een gebed deed, legde haar toen neder, en vroeg om eene andere, dezelfde woorden herhaalende als te vooren, en dus deed hij met alle de korven. De viſchen wierden een voor een aangeboden aan de gevorkte ſtokken, naar

maa-

maate zij inkwamen, aan twee mannen, die aan de ſlinker hand zaten, en die tot nu toe groene takken in hunne handen gehouden hadden. Den eerſten visch legden zij neder aan hunne regter, en den tweeden aan hunne ſlinker zijde. Toen de derde aangeboden wierd, ſtrekte een man, die 'er kloek uitzag en agter de twee andere zat, zijnen arm tusſchen dezelve door en greep 'er naar, gelijk de andere twee ook op hetzelfde tijdſtip deeden. Dus ſcheenen zij te ſtrijden om elken visch, die aangeboden wierd; doch alzoo 'er twee handen tegens eene waren, behalven het voordeel van de plaats, kreeg de man, die agter aan ſtond, niet dan ſtukken en brokken; want hij liet nooit los tot de visch uit zijne hand geſcheurd wierd, en het weinige dat hij hield, ſmeet hij agter zig weg. De andere legden hetgeen zij kreegen beurtlings aan de regter en ſlinker zijde neder. Eindelijk, hetzij willens of toevallig, kreeg de man, die agteraan zat, eenen geheelen visch, zonder dat een van de andere twee dien zelfs aanraakte. Hierop zeide de gantſche ſchaare met eene zagte ſtem *mareeai*, hetgeen *zeer goed* of *wel gedaan* betekent. Het ſcheen dat hij nu alles gedaan had wat men van hem verwagtte, want hij greep niet meer naar de weinige visſchen, die 'er vervolgens kwamen. Deeze visſchen, gelijk ook de korven, wierden alle door de perſoonen, die dezelve inbragten, zittende overgee-

geeven, en op dezelfde wijze en in dezelfde orde wierden de kleine ſtaaken op den grond gelegd.

Toen de laatſte optogt geëindigd was, wierd 'er door verſchillende perſoonen iets geſprooken of gebeden. Toen wierd 'er een teken gegeeven, waarop wij alle opſtonden, verſcheiden ſtappen links af liepen, en nederzaten met onze ruggen naar den Prins en de weinige perſoonen, die bij hem waren. Men verzogt mij niet agter mij omtezien; maar noch dit bevel, noch de herinnering aan Lots huisvrouw hinderden mij van omtekijken. Ik zag dat de Prins zijn aangezigt naar de *morai* gekeerd had. Maar deeze laatſte beweeging had zoo veel volk tusſchen hem en mij gebragt, dat ik niet zien kon wat 'er omging. Men verzeekerde mij naderhand dat op dit tijdſtip de Prins tot de hooge eer van met zijnen vader te eeten wierd toegelaaten, dat hem tot nu toe nog niet geoorloofd geweest was, en dat men elken hunner tot dat einde een ſtuk gebraaden yam aanbood. Dit was te meer waarſchijnlijk omdat men ons van te vooren gezegd had dat dit geduurende de plechtigheid gebeuren zoude, en alzoo al het volk op dit tijdſtip hunne ruggen naar hen gekeerd hadden, dat zij altijd doen als hun Monarch ſpijst.

Na eenen korten tijd keerden wij ons alle om en vormden eenen halven kring voor den Prins,

eene

eene groote open ruimte tusschen ons laatende. Daarop verscheenen 'er enige mannen, die naar ons toe kwamen, twee aan twee, groote stokken of paalen op hunne schouderen draagende, en een geluid maakende, dat zingen kon genoemd worden, terwijl zij met hunne handen wenkten, naar maate zij naderden. Toen zij zeer digt bij ons gekoomen waren, deeden zij als of zij zeer snel gongen, zonder egter eenen enkelen stap te vorderen. Onmiddelijk sprongen 'er drie of vier mannen uit de menigte op, met groote stokken in hunne handen, die naar deeze aankoomende toe liepen. De laatste wierpen terstond de stokken van hunne schouderen en vlugteden henen, en de andere vielen op de stokken aan, en, dezelve onbarmhartig geslaagen hebbende, keerden zij naar hunne plaatsen terug. Terwijl de stokken-draagers wegliepen, deeden zij de uitdaaging, die hier in het worstelen gewoon is, en niet lang daarna kwamen 'er enige kloeke knaapen van denzelfden kant, die, terwijl zij naderden, de uitdaaging herhaalden. Deeze wierden gestuit door eene bende, die bijna op hetzelfde tijdstip van de overzijde kwam. De twee partijen traden enige minuuten lang statig over de open ruimte, en gongen toen weder elke naar hunne eigen zijde. Hierop waren 'er omtrent een uur lang worstelingen en vuistgevegten, waarna twee mannen zig voor den Prins nederzetteden

en redenvoeringen deeden, die, geloof ik, geheel tot hem gerigt waren. Hiermede nam de plechtigheid een einde en de gantſche vergadering gong uit een.

Nu gong ik de korven, die aangeboden waren, nader bezien, waarin ik mijne nieuwsgierigheid tot nog toe niet had mogen voldoen, omdat alles toen *taboo* was. Maar de plechtigheid nu over zijnde, wierden zij eenvoudig hetgeen ik dezelve bevond te zijn, ledige korven, zoo dat zij ſlechts zinnebeeldig verſtaan wierden iets te bevatten, en zoo ook was alles, dat in optogt was aangebragt, uitgezonderd de visſchen.

Wij tragteden te vergeefsch de betekenis uittevinden, niet alleen van de plechtigheid in het algemeen, die *Natche* genoemd wordt, maar ook van derzelver verſchillende deelen. Wij kreegen op onze vraagen zelden een ander antwoord dan *taboo*, een woord, dat, gelijk ik boven reeds heb aangemerkt, op veele andere dingen wordt toegepast. Dan, naardien de Prins baarblijklijk de voornaamſte perſoon was, die 'er in betrokken was, en alzoo de Koning ons tien dagen voor de viering van de *Natche* gezegd had dat het volk yams zou aanbrengen voor hem en zijnen zoon, om te zaamen te eeten, en hij zelfs enige gedeelten van de plechtigheid beſchreeven had, beſlooten wij uit hetgeen hij toen gezegd had en uit hetgeen wij nu zagen, dat 'er bij deeze gelegenheid een eed

van

van getrouwheid, als ik mij zoo mag uitdrukken, of eene plechtige belofte aan den Prins gedaan wierd, als den onmiddelijken opvolger van de koninglijke waerdigheid, van hem aan te kleeven en hem de verſchillende artijkelen, die hier zinnebeeldig vertoond wierden, te zullen leveren. Dit ſchijnt des te waarſchijnlijker, omdat alle de voornaamſte van het eiland, die wij ooit gezien hadden, in den trein waren. Doch dit zij zoo het wil, alles wierd met geheimzinnige plechtigheid uitgevoerd, en dat 'er een mengzel van godsdienst in de inſtelling was, was klaar niet alleen uit de plaats, daar zij geſchiedde, maar ook uit de wijze, waarop zij wierd ter uitvoer gebragt. Men had bij andere gelegenheden nooit iets tegens onze kleeding en houding gehad. Nu verwagtede men dat wij ons tot den middel zouden ontblooten, dat ons hair los zoude hangen en over onze ſchouderen zwaaien, dat wij, gelijk zij, met de beenen kruislings zouden zitten, en, op ſommige tijden in de nederigſte houding met neêr geſlaagen oogen, en onze handen te zaamen gelegd, dat alles door de geheele vergadering zeer godsdienſtig wierd in acht genoomen. En laatstlijk wierd elk van de plechtigheid uitgeſloten, behalven de aanzienlijke en die, welke dezelve mede hielpen vieren. Alle deeze omſtandigheden waren voor mij een genoegzaam teken dat zij zig bij deeze gelegenheid beſchouw-

den als handelende onmiddelijk onder het oog van een Opperwezen.

De tegenswoordige *Natche* kan, uit het bovenſtaand verſlag, beſchouwd worden als enkel zinnebeeldig; want de kleine hoeveelheid yams, die wij den eerſten dag zagen, kon niet gemeend worden als eene algemeene ſchatting, ook gaf men ons te verſtaan dat zij eene portie was, die den *Otooa* of de Godheid was toegewijd. Maar men zeide ons dat 'er, over omtrent drie maanden, om dezelfde reden, eene nog veel gewigtiger en grooter plechtigheid zoude plaats hebben, bij welke gelegenheid niet alleen de ſchatting van *Tongataboo*, maar ook die van *Hapaee*, *Vavaoo* en van alle de andere eilanden aan het Opperhoofd zouden gebragt worden, en plechtiger zouden bevestigd worden door het offeren van tien menschlijke offerhanden uit de laagſte klaſſe des volks. Eene afſchuwelijke plechtigheid inderdaad, en een groot voorbeeld van den invloed van eene droevige en domme bijgeloovigheid op de zielen van een van de goedaartigſte en menschlievendſte natieën van de waereld! Toen ik hen naar de reden van een zoo barbaarsch gebruik vroeg, zeiden zij ſlechts dat het een noodzaaklijk gedeelte van de *Natche* was, en dat, zoo zij zulks nalieten, de Godheid voorzeeker hunnen Koning zoude dooden.

De dag was verre verloopen voor de vergadering

ring uit een gong, en, alzoo wij op enigen afſtand van de ſchepen waren, en eene moeijelijke vaart te doen hadden, maakten wij haast om van *Mooa* te vertrekken. Toen ik afſcheid van POULAHO nam, drong hij ſterk bij mij aan om tot den volgenden dag te blijven, om bij eene begravenis-plechtigheid tegenswoordig te zijn. De vrouw van MAREEWAGEE, die ſchoonmoeder van den Koning was laatst geſtorven, en haar lijk was, wegens de *Natche*, aan boord van eene kano gebragt, die in het meir lag. POULAHO zeide mij dat hij, zoo dra hij haar den laatſten plicht bewezen hadde, mij naar *Eooa* zoude verzellen, doch dat hij, zoo ik niet wilde wagten, mij derwaarts zoude volgen. Ik verſtond te zelfden tijd dat, zoo het niet wegens den dood van deeze vrouw ware geweest, de meeſte Opperhoofden ons naar dat eiland zouden verzeld hebben, daar zij alle, naar het ſchijnt, bezittingen hebben. Ik zou gaerne gewagt hebben om ook deeze plechtigheid bij te woonen, ware het getij nu niet gunſtig geweest voor de ſchepen om door de engten te koomen. Ook was de wind, die verſcheiden dagen te vooren zeer onſtuimig geweest was, nu maatig en vast, en zoo wij deeze goede gelegenheid lieten voorbijgaan, zouden wij nog veertien dagen langer hebben kunnen opgehouden worden. Doch dat beſlisſend was tegens het wagten, was dat wij verſtonden dat de begravenis-plechtigheden vijf

dagen zouden duuren, dat te lang was, alzoo de ſchepen zoodanig lagen, dat ik niet naar zee konde als ik wilde. Ik verzeekerde egter den Koning dat, zoo wij niet zeilden, ik hem voorzeeker den volgenden dag weder zoude koomen bezoeken; wij namen dan alle afſcheid van hem en vertrokken naar de ſchepen, daar wij des avonds omtrent agt uuren aankwamen.

Ik heb vergeeten te zeggen dat OMAI bij deeze plechtigheid van den tweeden dag tegenswoordig was, maar hij was niet bij mij; ik wist zelfs niet dat hij 'er was voor dat zij bijna voorbij was. Hij zeide mij naderhand dat, toen de Koning zag dat ik uit de plantagie was geſlopen, hij verſcheiden van zijn volk, den eenen na den anderen, gezonden had om mij te verzoeken weder terug te keeren. Waarſchijnlijk kwamen deeze boodſchappers niet ter plaatſe daar ik was, want ik zag hen niet. Eindelijk kreeg het Opperhoofd naricht dat ik mij ontbloot had overeenkomſtig hunne gewoonte, en toen zeide hij OMAI dat hij ook konde blijven, zoo hij zig naar alle de noodzaaklijke plechtigheden wilde ſchikken. OMAI had 'er niets tegens, alzoo men hem niets anders vergde dan zig naar de gewoonte van zijn eigen land te voegen. Men gaf hem dan eene voeglijke kleeding en hij verſcheen op de plechtigheid als een van de inboorlingen. Het is waarſchijnlijk dat eene van de redenen waarom wij eerst

eerst uitgesloten wierden, de vrees was dat wij ons niet zouden willen onderwerpen aan de vereischten, die nodig waren om 'er bij tegenswoordig te zijn.

Terwijl ik de *Natche* te *Mooa* bijwoonde, liet ik de paerden, den stier en de koe, en de geiten derwaarts brengen, denkende dat zij aldaar veiliger zouden zijn onder het opzigt van de Bevelhebberen dan op eene plaats, die, na ons vertrek, als verlaaten zoude zijn. Behalven de bovengenoemde dieren, lieten wij onzen vrienden alhier een jong beer-varken en drie jonge zeugen van Engelsch ras. Zij verlangden zeer sterk naar dezelve, ongetwijfeld oordeelende dat zij hun eigen ras grootlijks zouden verbeteren, dat wat klein is. FEENOU kreeg ook twee konijnen van ons, een rammelaar en eene voedster, en voor wij onder zeil gongen, hadden zij, naar men ons zeide, reeds jongen gekregen. Zoo het vee wel slaagt, daar ik niet aan twijfel, zal het eene gewigtige aanwinst voor deeze eilanden zijn, en, alzoo *Tongataboo* een fraai plat land is, zullen 'er de paerden van veel dienst wezen.

Den tienden, ten agt uuren 's morgens, ligtedden wij het anker en lavoerden, met eene vaste koelte uit het Z. O. door het kanaal, tusschen de kleine eilandjens *Makkakoa* genaamd, en *Monooafai* door, naardien het veel breeder was dan het kanaal tusschen het laatstgemelde eiland en

Pangimodoo. Het getij liep ſterk in ons voordeel, tot wij aan het eind van het kanaal waren, dat naar het meir loopt, daar de ſtroom van het Oosten dien van het Westen ontmoet. Dit en de intrekking van het meir en de banken, die 'er voor liggen, veroorzaakten ſterke golving en draai-kolken. Dit ſtelde mij te leur in mijn voorneemen van ten anker te koomen, zoo dra wij door het naauw zouden zijn, en nog een togtjen te doen, om de begravenis te gaan zien. Ik wilde liever die plechtigheid verliezen dan de ſchepen te laaten op eene plaats, daar ik dezelve niet veilig rekende. Wij bleeven op laveeren tusſchen de twee getijen, zonder eenen duim te winnen of te verliezen tot bij hoog water, wanneer wij, door eene gelukkige wending in den Oostlijken ſtroom vielen. Wij verwagteden aldaar de eb ſterk in ons voordeel te vinden, maar wij vonden die zoo gering, dat wij op eenen anderen tijd geen acht op dezelve zouden geſlaagen hebben. Dit leerde ons dat het meeſte water, dat in het meir loopt, uit het N. W. koomt, en weder derwaarts keert. Omtrent vijf uuren in den agtermiddag, bevindende dat wij niet in zee konden koomen voor het donker was, ankerde ik onder de kust van *Tongataboo*, in vijf en veertig vademen water, en omtrent twee kabels lengten van het rif, dat langs dien kant van het eiland loopt. De *Ontdekking* liet het anker onder onzen ſpiegel vallen, maar

voor

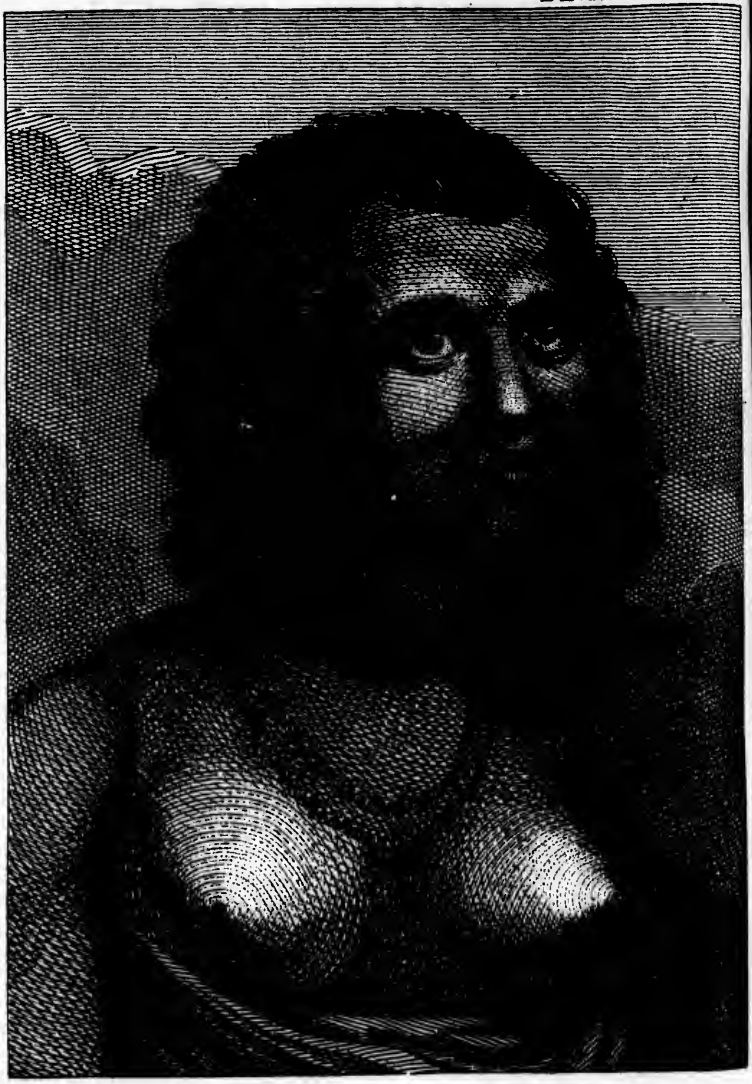

EENE VROUW VAN EAOO.

voor het anker hield, dreef zij van de bank en kwam 'er niet weder op voor na middernacht.

Wij bleeven hier liggen tot den volgenden dag ten elf uuren, wanneer wij het anker ligtedden en Oostwaarts laveerden; maar het was des avonds tien uuren voor wij de Oostlijke punt van het eiland te boven, en in ſtaat waren naar *Middelburg*, of *Eooa* (gelijk het bij de inboorlingen genaamd wordt) te ſtuuren, daar wij den volgenden morgen ten agt uuren ankerden, op veertig vademen waters, in eenen zandgrond, met koraalklippen doorzaaid: de einden van het eiland ſtrekten van N. 40° O. tot Z. 22° W.; het hoog land van *Eooa*, Z. 45° O. en *Tongataboo* van N. 70° W. tot N. 19° W. omtrent eene halve Engelſche mijl van wal, zijnde ten naaſten bij dezelfde plaats, daar ik in 1773 gelegen, en die ik toen de *Engelſche Reede* genaamd had.

Naauwlijks lagen wij ten anker of TAOOFA, het Opperhoofd, en verſcheiden andere inboorlingen kwamen ons aan boord bezoeken en ſcheenen zeer verblijd over onze aankomst. Deeze TAOOFA (*) was mijn *Tayo* geweest toen ik op mijne laatſte reis hier was; wij waren elkanderen dan ook niet vreemd. Kort daarna gong ik met hem naar

(*) In de beſchrijving van COOKS voorige reis noemt hij het eenigst Opperhoofd, dat hij toen op deeze plaats ontmoette, TIOONY. Zie V Deel bladz. 72.

naar land om naar zoet water te zoeken, dat mijn voornaamst oogmerk was, waarom ik naar *Eooa* was gekoomen. Men had mij op *Tongataboo* gezegd dat hier een ſtroom was, die van de bergen in zee liep, maar dit was nu het geval niet. Eerst wierd ik gebragt naar eene brakke wel, tusſchen het merk van hoog en dat van laag water, tusſchen klippen, in de bogt, daar wij landden, en daar niemand ooit zou gedagt hebben te gaan zoeken hetgeen wij nodig hadden. Ik denk evenwel dat het water van deeze wel goed kan zijn, zoo het mogelijk ware het te putten voor het getij er zig onder mengt. Bevindende dat dit ons niet aanſtond, bragten onze vrienden ons wat verder het eiland in, daar wij in eene diepe kloof zeer goed water vonden, dat, ten koste van enigen tijd en arbeid naar het ſtrand kon gebragt worden door middel van geuten, die wij van plataanen bladeren en van den ſtam van dien boom konden maaken. Maar ik beſloot, liever dan deezen verdrietigen taak te onderneemen, mij te vreden te houden met den voorraad, dien de ſchepen op *Tongataboo* opgedaan hadden.

Voor ik naar boord keerde, bragt ik eenen handel aan den gang, om yams en varkens te koopen. Van de laatſte konden wij maar weinige bekoomen, maar van de eerſte kreegen wij overvloed. Ik zettede aan dit eiland den ram en twee ooien aan wal, van het Kaapſche ras, dezelve aan

de

de zorg van TAOOFA aanbeveelende, die trotsch op dien last was. Het was misschien gelukkig dat MARREWAGEE, wien ik dezelve (gelijk boven gezegd is) gegeeven had, dit geschenk verwaarloosde. Naardien 'er op *Eoba* tot nog toe geene honden zijn, schijnt het eene geschikter plaats te zijn dan *Tongataboo* om de schaapen voort te fokken.

Van daar wij ten anker lagen vertoonde dit eiland een geheel ander gezigt dan alle die wij laatst gezien hadden en vormde een allerfraaist landschap. Het is hoogst van alle die wij zeders ons vertrek van *Nieuw-Zeeland* voorbij gevaaren waren, alzoo *Kao* met recht voor eene ontzagchelijke rots kan gehouden worden, en het loopt van de kruin af, die bijna plat is, zeer schuinsch af tot de zee. Alzoo de andere eilanden van deeze groep plat zijn, kan het oog niets onderscheiden dan de boomen, die dezelve bedekken; maar hier vertoont het land, dat zagtkens oploopt, een uitgestrekt gezigt, daar boschjens van boomen alleen afgebrooken zijn op regelmaatige afstanden, in eene fraaie wanorde, en het overige met gras bedekt is. [illegible] het strand is het geheel overschaduwd met verschillende boomen, onder welke de wooningen der inboorlingen staan, en ter regter zijde van de plaats daar wij lagen was een van de uitgestrektste bosschen van kokos-palmen, die wij immer gezien hadden.

Den

Den dertienden in den agtermiddag deeden enige van ons eene wandeling naar het hoogst gedeelte van het eiland, dat een weinig aan de regter zijde van de schepen was, om een volkoomen gezigt van het land te hebben. Omtrent ter halver wege, gongen wij door eene diepe valei, welker bodem, en zijden, schoon uit naauwlijks iets anders dan koraal-klippen bestaande, met boomen bedekt waren. Wij waren nu twee of drie honderd voeten boven de oppervlakte der zee, egter was het koraal hier met alle de gaten en oneffenheden doorboord, die gemeenlijk de oppervlakte van deeze zelfstandigheid, binnen het bereik van het getij onderscheiden. Wij vonden indedaad hetzelfde koraal tot wij de toppen van de hoogste bergen begonnen te naderen, en het was aanmerklijk dat deeze hoofdzaaklijk uit eenen geelachtigen, zagten zandsteen bestonden. De grond is aldaar, over het algemeen, eene roodachtige klei, die op veele plaatsen zeer diep scheen te zijn. Op de hoogste plaats van het geheel eiland vonden wij een rond plat vlak, of aarden heuvel, door eenen muur van koraal-steenen onderstut; het moet zeer veel arbeid gekost hebben om denzelven zoo hoog optebrengen. Onze gidsen zeiden ons dat deeze heuvel was opgerigt op last van hun Opperhoofd, en dat zij daar somtijds te zaamen kwamen om *kava* te drinken; hij noemde dien *Etchee*, bij welken naam ook eene hoog-

hoogte, die wij, gelijk reeds gezegd is, op *Tongataboo* gezien hadden, onderſcheiden wierd. Niet veele ſchreden van dezelve was eene wel van uitmuntend water, en omtrent eene Engelſche mijl meer naar beneden, een loopende ſtroom, die, gelijk men ons zeide, te [illegible] diep, als het veel geregend had. Wij vonden ook water in veele kleine gaten, en, ongetwijfeld zou 'er overvloed van kunnen gevonden worden met graaven.

Van de hoogte, tot welke wij geklommen waren, hadden wij een volkoomen gezigt van het geheel eiland, uitgezonderd een gedeelte van de Zuidlijke punt. De Zuid-Oost zijde, van welke de hoogſte bergen, waarop wij nu waren, niet verre zijn, rijst met zeer groote ongelijkheden onmiddelijk uit zee op, zoo dat de vlakten en weiden, onder welke enige van groote uitgeſtrektheid zijn, alle aan de Noord-West zijde liggen, en, alzoo zij verſierd zijn met groepen van boomen, met plantagieën afgewisſeld, vormen zij een zeer ſchoon landſchap in elk oogpunt. Terwijl ik dit bekoorlijk gezigt overzag, kon ik niet nalaaten mij met het aangenaam denkbeeld te vleien dat een toekoomend zee-vaarer van dezelfde plaats misſchien deeze weiden met vee zal bedekt zien, door Engelſche ſchepen aan deeze eilanden aangebragt, en dat de vervulling van dit menschlievend doel alleen, behalven alle

an-

andere redenen, de nakoomlingſchap genoeg zal doen zien dat onze togten niet nutloos geweest zijn voor het algemeen belang van het menschdom. Behalven de planten, die ook op de andere nabuurige eilanden groeien, vonden wij op deeze hoogte eene ſoort van *acroſticum* of Plak-varen, eene *melaſtoma* en een varenboom, met enige andere varens en planten, die meer naar beneden niet gemeen zijn.

Onze gidſen berichteden ons dat alle of de meeſte landen op dat eiland den hoogen bevelhebberen van *Tongataboo* toebehoorden en dat de inwooners ſlechts leenmannen van hun waren. En dit ſcheen ook het geval te zijn op alle de nabuurige eilanden, uitgezonderd op *Annamooka*, daar enige Opperhoofden waren, die met eene zeekere ſoort van onafhanglijkheid ſcheenen te handelen. OMAI was zulk een groot gunſteling van FEENOU, en van dit volk in het algemeen, dat men hem aanbood hem Opperhoofd op dit eiland te maaken, zoo hij 'er blijven wilde, en ik weet niet of hij 'er niet gaerne gebleven hadde, zoo ik 'er mijne goedkeuring aan hadde gegeeven. Ik beken dat ik het afkeurde; maar niet omdat ik dagt dat OMAI het op zijn' geboorte-eiland beter zoude hebben.

Bij onze terugkomst van mijne wandeling door het land verhaalde men ons dat eene bende van de inboorlingen, in den kring daar ons volk handel dreef,

dreef, eenen van hunne eigen landslieden met eene knods eenen slag gegeeven had; waardoor hij zijn bekkeneel had bloot gelegd, of, gelijk andere zeiden, had ingeslaagen; terwijl hij met denzelfden slag zijne dije had gebrooken, wanneer ons volk tusschen beiden kwam. Hij gaf geene tekenen van leven, toen hij naar een nabuurig huis gebragt wierd, maar bekwam daarna een weinig. Toen ik de reden van deeze harde behandeling vroeg, zeide men mij dat hij in eene onbetaamelijke houding met eene vrouw, die *taboo* was, ontdekt was geworden. Wij verstonden egter dat zij niet anders *taboo* was dan omdat zij eenen anderen man toebehoorde, wat hooger in rang dan haar minnaar. Door deeze omstandigheid hadden wij gelegenheid om te zien hoe dit volk zulke ontrouw straft. Maar de zondaares kreeg verre het minste deel van de straf voor hun wangedrag, want zij zeiden ons dat zij slechts een weinig slagen zoude krijgen.

Den volgenden morgen plantte ik eene ananas, en zaaide meloen-zaaden en andere gewassen in de plantage van het Opperhoofd. Ik had indedaad enige reden om mij te vleien dat mijne poogingen van dien aart niet vrugtloos zouden zijn, want heden kreeg ik een schotel knollen op tafel, van het zaad gegroeid, dat ik hier op mijne laatste reis gelaaten had.

Ik had den vijftienden bepaald om onder zeil

te gaan, tot TAOOFA mij drong om nog een' dag of twee langer te blijven om een geschenk te ontvangen, dat hij voor mij had gereed gemaakt. Deeze reden en de dagelijkse verwagting van eenige van onze vrienden van *Tongataboo* te zien noopten mij om mijn vertrek uittestellen.

Ik ontveng dan den volgenden dag het geschenk van het Opperhoofd; het bestond uit twee kleine hoopen yams en eenige vrugten, die door eene soort van hefting schenen opgebragt te zijn, gelijk op de andere eilanden. Bij deeze gelegenheid was het meeste volk van het eiland op de plaats verzameld, en gaf ons, gelijk wij bij zulke zulkjke vergaderingen onder hunne nabuuren ook ondervonden hadden, niet weinig moeite om hen te beletten alles, waarop zij de hand konden leggen, weg te kaapen. Wij wierden vermaakt met twee gevegten met knodsen, met worstelen en vuist-vegten, en in de laatste vogten mannen en vrouwen. Men was voornemens de vertooning te eindigen met den *bomai* of nachtdans; maar daar gebeurde iets dat denzelven geheel deed agterblijven, of ten minsten ons alle belettede aan wat te vertoeven om dien te zien. Een van mijn volk, eene kleine wandeling doende, wierd door twintig of dertig van de inboorlingen omringd, die hem ter aarde smeeten en van alles wat hij aan zijn lijf had beroofden. Zoo dra ik dit hoorde, zond ik twee kanoes in be-

slag

slag met een groot varken, en drong 'er op aan dat TAOOPA de kleederen zoude doen terug geeven en dat de dieven mij zouden overgeleverd worden. Het Opperhoofd scheen zeer verlegen over hetgeen 'er geschied was, en deed terstond de nodige stappen om mij voldoening te verschaffen. Deeze zaak verschrikte het vergaderde volk zoo zeer dat de meeste wegvlugtedeu. Toen zij egter zagen dat ik geene andere maatregelen nam om deeze beledigiug te wreeken, keerden zij terug. Het leed niet lang of een van de dieven wierd mij overgeleverd en een hemd en een matroozen broek terug gegeeven. Naardien het overige van de gestoolen goederen niet voor den nacht inkwam, was ik genoodzaakt hen te verlaaten om naar boord te gaan; want de zee liep zoo hoog, dat de sloepen met de grootste moeite bij daglicht de kreek uit konden koomen, en het veel minder in het duister zouden hebben kunnen klaaren.

Den volgenden morgen landde ik weder, hebbende mij voorzien van een geschenk voor TAOOPA voor hetgeen hij mij gegeeven had. Alzoo het nog vroeg was, was 'er maar weinig volk aan de landing-plaats, en die 'er zig bevonden, waren niet zonder vrees; maar toen ik OMAI verzogt hen te verzeekeren dat wij geen kwaad in den zin hadden, en, tot bevestiging daarvan, de kanoe weder gaf en den dief, dien zij mij overgeleverd hadden, los liet, hernamen zij hunne ge-

woone vrolijkheid, en daar wierd aanſtonds een groote kring gevormd, waarin het Opperhoofd en alle de voornaamſte van het eiland plaats namen. De overige klederen wierden ons aangebragt, doch alzoo men die den man bij lappen van het lijf geſcheurd had, waren zij niet waerdig naar boord gebragt te worden. TAOOFA deelde mijn geſchenk met drie of vier andere Opperhoofden, en hield maar een klein gedeelte voor zigzelven. Dit geſchenk ging hunne verwagting zoo verre te boven, dat een van de Opperhoofden, een eerwaerdig oud man, mij zeide dat zij het niet verdienden, daar zij mij zoo weinig gegeeven hadden, en een van mijn volk zoo ſterk door hen misbandeld was. Ik bleef bij hen tot zij hunnen bak met *kava* gedronken hadden, en, het varken, dat ik daags te vooren genoomen had, betaald hebbende, keerde ik naar boord met TAOOFA en eenen van POULAHOS bedienden, met welken ik, als een laatſte blijk van mijne achting en toegenegenheid voor dat Opperhoofd, een ſtuk van eene ijzeren ſtaaf zond, dat zulk een kostbaar geſchenk was als ik hem geeven konde.

Kort daarop ligteden wij het anker en liepen, met eene ligte koeke uit het Z. O. in zee, terwijl TAOOFA en enige andere inboorlingen, die aan boord waren, ons verlieten. Toen wij het anker opgewonden hadden, bevonden wij dat het kabel merklijk geleden had door de klippen, zoo dat de

grond op deeze reede niet te vertrouwen is. Wij bevonden ook nog dat 'er een ontzagchelijke zwaare zee uit het Z. W. in valt.

Wij waren niet lang onder zeil of wij zagen eene zeilende kano van *Tongataboo* aankoomen en de kreek inzeilen, voor welke wij ten ankers gelegen hadden. Enige uuren daarna kwam 'er eene kleine kano, door vier mannen gevoerd wordende, naar ons toe; want, alzoo wij maar weinig wind hadden, waren wij nog op eenen kleinen afstand van het land. Deeze mannen zeiden ons dat de zeilende kano, die wij van *Tongataboo* hadden zien koomen, bevelen aan het volk van *Eooa* gebragt hadden om ons een zeker aantal varkens te leveren, en dat de Koning en de andere Opperhoofden binnen twee dagen bij ons zouden zijn. Zij verzogten dan dat wij weder op onze oude plaats zouden gaan leggen. Daar was geene reden om te twijfelen aan de waarheid van hetgeen deeze twee mannen ons zeiden. Twee hunner waren werklijk met de zeilende kano van *Tongataboo* gekoomen, en zij waren met geen ander oogmerk naar ons toe gezeild dan om ons dit bericht te geeven. Doch alzoo wij nu vrij van het land waren, was dit niet genoeg om mij terug te doen keeren, bijzonderlijk alzoo wij reeds eenen voorraad van verſche levensmiddelen aan boord hadden, die naar alle waarſchijnlijkheid genoegzaam zoude zijn om te ſtrekken tot onze

aankomst te *Otahiti*. Behalven TAOORA's geschenk hadden wij eene goede hoeveelheid yams te *Eoa* opgedaan, in ruiling voornamelijk voor kleine spijkers. Onze voorraad van varkens was ook aldaar aanmerklijk vermeerderd, schoon wij 'er ongetwijfeld nog veel meerdere zouden gekregen hebben, zoo de Opperhoofden van *Tongataboa* bij ons geweest waren, welker eigendom zij meest waren. Bij het vallen van den avond, toen zij zagen dat wij niet wilden terug keeren, verlieten zij ons, gelijk ook enige andere, die in twee kanos gekoomen waren met enige kokosnooten en pompelmoezen, om die te vermangelen voor hetgeen zij krijgen konden, naardien de gretigheid van dit volk om nog meerdere van onze waaren te hebben, hen de schepen tot in zee deed volgen, om hunnen handel met ons tot den laatsten oogenblik te vervolgen.

TIEN-

TIENDE HOOFDSTUK.

Voordeelen, welke wij trokken uit ons bezoek aan de Vrienden-Eilanden. De beste handelwaaren. Ververschingen, die er te krijgen zijn. Getal der eilanden en derzelver naamen. Keppels en Boscawens Eiland behooren ook tot dezelve. Beschrijving van Vavoóa; van Hamoa, van Fejee. Reizen van de inboorlingen in hunne kanos. Moeijelijkheid om naauwkeurige berichten te bekoomen. Beschrijving van de persoonen van beiden sexen. Hunne kleur. Hunne ziekten. Hun algemeen karakter. Hunne wijze van het haar te draagen. Hoe zij hunne ligchaamen beprikken. Hunne kleedij en versierzelen. Hunne zindelijkheid op hunne persoonen.

Dus namen wij afscheid van de *Vrienden-Eilanden* en derzelver bewooneren, na een verblijf van tusschen de twee en drie maanden, gedúurende welken tijd wij te zaamen in de hartlijkste vriendschap geleefd hadden. Daar kwam, wel is waar, nu en dan wel een toevallig misverstand, door hunne groote geneigdheid tot dieverij, doch deeze wierd, maar al te dikwijls aangemoedigd door de achtloosheid van ons eigen volk. Deeze geschillen hadden egter nimmer slegte gevolgen, en ik

deed alles om dezelve voor te koomen; weinige bij ons aan boord verlieten onze vrienden alhier zonder enigen ſpijt. De tijd, onder hen beſteed, was niet verloren. Wij verteerden zeer weinig van onze proviand, wijl wij, zoo lang wij daar waren, over het algemeen, van de voortbrengzelen van de eilanden leefden, en nog levensmiddelen genoeg met ons namen om te duuren tot onze aankomst aan eene andere plaats, daar wij op nieuwen onderſtand konden ſtaat maaken. Het ſpeet mij ook geenzints dat ik gelegenheid gehad had om het lot van dit goed volk te verbeteren door de nuttige dieren, van welke ik boven geſprooken heb, onder hen te laaten, terwijl die, welke voor *Otahiti* beſtemd waren, nieuwe krachten gekregen hadden in de weiden van *Tongataboo*. De voordeelen, die wij trokken van ons verblijf aan dit eiland, waren dan over het algemeen zeer groot, en ik had daarenboven nog het genoegen dat deeze voordeelen bekoomen waren zonder het groot doel van de reis eenen oogenblik te vertraagen, naardien het jaargetijde om noordwaarts te ſtevenen, gelijk ik reeds gezegd heb, al voorbij was geweest voor ik het beſluit had genoomen om deeze eilanden aantedoen.

Doch, behalven de onmiddelijke voordeelen, welke de inboorlingen van de *Vrienden-Eilanden*, en wij uit dit bezoek trokken, zullen toekoomende reizigers uit Europa, zoo immer zoodanige onze

onze voetſtappen drukken, voordeel trekken uit de kennis, welke ik van de aardrijkskunde van dit gedeelte van den Stillen Oceaan verkregen heb, en de wijsgeerige leezer, die de menschlijke natuur in nieuwe ſtanden wil zien, en gaerne beſpiegelingen maakt over zonderlinge, maar getrouwe beſchrijvingen van de perſoonen, gewoonten, konſten, den godsdienst, regeeringvorm en de taal van den onbeſchaafden mensch, in verre afgelegen en nieuw ontdekte deelen van den aardbol, zal veelligt ſtof voor vermaak zoo niet voor onderrigting vinden in de berichten, welke ik in ſtaat ben geweest hem omtrent de inwooneren van deezen Archipel te geeven. Ik zal het verhaal van de reis afbreeken om getrouw te verhaalen, dat ik gelegenheid gehad heb omtrent deeze verſchillende onderwerpen optezamelen.

Wij ondervonden dat het beste artijkel van koophandel op deeze eilanden ijzer-gereedſchap in het algemeen is; groote en kleine bijlen, ſpijkers, van de grootſte bouten af tot de kleinſte nagelen, raspen, vijlen en meſſen zijn 'er zeer gezogt, rood laken en linnen, zoo wit als gekleurd, ſpiegels en koraalen zijn 'er ook in achting; maar van de laatſte zijn de blaauwe 'er meer gezogt dan alle andere, en de witte worden voor de minst waerdige gehouden. Voor een ſnoer groote blaauwe glazen koraalen kan men altijd een varken koopen. Maar men moet egter ook

in aanmerking neemen dat dingen, die enkel tot opſchik dienen kunnen, op den eenen tijd zeer gezocht kunnen zijn, en op eenen anderen tijd niet. Toen wij eerst op *Annamooka* kwamen, wilde het volk aldaar dezelve naauwlijks aanneemen voor vrugten; maar toen FEENOU kwam, bragt hij die in de mode en zij geraakten toen zoo in zwang, dat zij tot den bovengenoemden prijs ſteegen.

Voor deeze gezogte waaren kan men alle ververſchingen koopen, welke het eiland voortbrengt. Zij beſtaan in varkens, hoenders, viſch, yams, broodvrugt, plataanen, kokos-nooten, ſuiker-riet, en over het algemeen allen voorraad, dien men op *Otahiti* of op andere van de *Societeit-Eilanden* bekoomen kan. De yams van de *Vrienden-Eilanden* zijn uitmuntende, en als zij rijp zijn, blijven zij op zee zeer goed. Maar hun ſpek, hunne broodvrugt en plataanen, ſchoon verre van ſlegt te zijn, zijn egter op verre na zoo goed niet van hoedanigheid als dezelfde artijkelen op *Otahiti* en in deszelfs nabuurſchap.

Goed water, dat ſchepen op lange reizen zoo nodig hebben, is ſchaarsch op deeze eilanden. Op alle dezelve is wel water, maar of in te kleine hoeveelheid, of op plaatſen, die te ongemaklijk zijn voor den dienst van zee-vaarers. Naardien de eilanden egter overvloed van levens-middelen, en bijzonderlijk van kokos-nooten opleve-

veren, kunnen de ſchepen zig met het water, dat 'er te krijgen is, vrij wel behelpen, en, als iemand niet zeer kieſch is, zal 'er geen gebrek zijn. Toen wij onder *Kotoo*, bij onze terugkomst van *Hapaee*, ten anker lagen, berichteden ons enig volk van *Kao* dat daar een ſtroom van water was, die van de bergen af ſtroomde en in zee liep aan de Zuid-West-zijde van het eiland, dat is aan de zijde over *Toofoa*, een ander eiland, aanmerklijk door deszelfs hoogte, en ook omdat 'er een groote brandende berg op is, die, gelijk reeds gezegd is, hevig brandde geduurende den tijd, dien wij ons in deszelfs nabuurſchap bevonden. Het zal voor toekomſtige zee-vaarers der moeite waerdig zijn op dit bericht omtrent den water-ſtroom op *Kao* te letten, vooral naardien wij vernamen dat 'er op dat gedeelte van de kust anker-plaats was. De zwarte ſteen, van welken de inboorlingen van de *Vrienden-Eilanden* hunne bijltjens en ander gereedſchap maaken, is, naar men ons berichtte, een voortbrengzel van *Toofoa*.

Volgens de narichten, die wij daar ontvongen, is deeze Archipel zeer uitgeſtrekt. De inboorlingen telden ons meer dan honderd vijftig eilanden op, en zij maakten gebruik van ſtukjens van bladeren om het getal optegeeven; de Heer ANDERSON ſchreef, met zijne gewoone naarſtigheid alle derzelver naamen op. Vijftien derzelve zijn,

zegt

zegt men, hoog of bergachtig, gelijk *Toofoa* en *Eooa*, en vijf en dertig groot. Van deeze zagen wij ſlechts drie op deeze reis, *Hapaee*, dat door de inboorlingen als een eiland wordt beſchouwd, *Tongataboo* en *Eooa*; van de grootte van de onbezogte twee en dertig kan niet meer gezegd worden dan dat zij alle grooter dan *Annamooka* moeten zijn, hetwelk zij, van welke wij onze narichten hadden, onder de kleine eilanden rekenden. Enige, ja verſcheiden van deeze laatſte zijn enkel ſtukjens land zonder bewooneren. Een en zestig van deeze eilanden hebben hunne naamen en plaatſen op onze kaart van de *Vrienden-Eilanden* en op de ſchets van de haven van *Tongataboo*, naar welke ik den leezer verwijze. Doch het blijft voor volgende zee-vaarers overgelaaten in de aardrijksbeſchrijving van dit gedeelte van den Zuider-Stillen-Oceaan, naauwkeurig de plaatſen en de grootte intevullen van nog bijna honderd eilanden in deeze nabuurſchap, welke wij geene gelegenheid hadden te bezoeken, en welker aanwezen wij ſlechts vernamen uit de getuigeniſſen van onze vrienden, gelijk boven gezegd is. Het is op hun gezag dat de volgende lijſt van dezelve is opgemaakt, die als de grondſlag voor verder onderzoek kan dienen.

(*) *Naa-*

(*) *Naamen van de* Vrienden-Eilanden *en andere in die nabuurſchap, opgegeeven door de inwooneren van* Annamooka, Hapaee *en* Tongataboo.

Komooefeeva.	Maſanna.	Moggodoo.
Kollalona.	Kollooca.	Looamoggo.
Felongaboonga.	Tabanna.	Boloa.
Kovereetoa.	Motooha.	Toofagga.
Fonogooeatta.	Looakabba.	Loogoobahanga.
Modooanoogoono-goo.	*Vavaoo.*	Taoola.
	Koloa.	Maneeneeta.
Tongooa.	Fafeene.	Fonooaooma.
Koooa.	Taoonga.	Fonoooonneonne.
Fonooa eeka.	Kobakeemotoo.	Wegaffa.
Noogoofaeeou.	Kongahoonoho.	Fooamotoo.
Koreemou.	Komalla.	Fonooalaiee.
Failemala.	Konoababoo.	Tattahoi.
Koweeka.	Konnetalle.	Latte.
Konookoonama.	Komongoraffa.	*Neuafo.*
Kooonoogoo.	Kotoolooa.	*Feejee.*
Geenageena.	Kologobeele.	*Oowaia.*
Kowourogoheefo.	Kollokolahee.	*Kongaizrahoi.*
Kottejeea.	Matageefala.	*Kotoobooo.*
Kokabba.	Mallajee.	*Komotte.*
Novababoo.	Mallalahee.	*Komoarra.*
Golabbe.	Gonoogoolaiee.	*Kolaiva.*
Vagaeetoo.	Toonabai.	*Kofoona.*
Gowakka.	Konnevy.	*Konnagillelaivoo.*
Goofoo.	Konnevao.	Toofanaetollo.

Too-

(*) Die, welke zij als groote opgaven, ſtaan met curſief letteren gedrukt.

Toofanaelaa.	*Leubaard.*	*Hamoa.*
Kegeepoloo.	*Oloa.*	*Neeootaboootaboo.*
Havaeeeeke.	*Takounove.*	*Fotoona.* (*)
Tootooeela.	*Kapaoo.*	*Vytooboo.*
Manooka.	*Koovooeea.*	*Lotoomá.*
Leshainga.	*Kongaireekee.*	*Toggelao.*
Pappataia.	*Tafeedoowaiaa.*	*Talava.*

Ik heb den minſten twijfel niet dat *Prins Willems Eilanden*, door TASMAN ontdekt en zoo genoemd, in de voorgaande lijst vervat zijn. Want, terwijl wij te *Hapaee* lagen, zeide mij een van de inboorlingen dat, drie of vier dagen zeilens

(*) Het is merkwaerdig dat de inboorlingen van *Tanna*, een van de *Nieuwe Hebriden*, een nabuurig eiland, dat op onze kaart *Iroonan* heet, ſomwijlen ook *Fotoona* noemden, en daarbij verhaalden dat daar eene taal geſprooken wierd, welke enige van hun ook verſtonden, en die, naar de door ons verzamelde woorden te oordeelen, volkoomen met die op de *Vrienden-Eilanden* overeenſtemt. Het *Fotoona* op deeze lijst is dan ook vermoedlijk hetzelfde met het Nieuw-Hebridiſch. Ja de Tanneezen wisten ook van een Eiland *I tonga* te vertellen, daar dezelfde taal als op *Fotoona* geſprooken wierd. Zou dit niet *Tonga* zijn, gelijk de eilanders van de *Vrienden-Eilanden* hun voornaamſte eiland dikwijls genoeg zonder het bijvoegzel *Taboo* noemen? Dan was eene ten minſten middelijke gemeenſchap tuſſchen twee tamelijk verre van elkanderen gelegene groepen van eilanden zeer waarſchijnlijk. Dat in het vervolg van de zeden der inwooneren van *Feejee* voorkoomt ſchijnt mij toe deeze giſſing nog waarſchijnlijker te maaken.

G. FORSTER.

lens van daar naar het Noord-Westen, eene groep kleine eilanden lag, uit meer dan veertig bestaande. Deeze ligging koomt vrij wel overeen met die, welke in de reisbeschrijving van TASMAN aan zijn *Prins Willems Eiland* gegeeven wordt. (*)

Wij hebben ook reden om te gelooven dat *Keppels* en *Boscawens Eilanden*, twee van Kapitein WALLIS ontdekkingen in het jaar 1765, in onze lijst vervat zijn, en dat zij niet alleen dit volk wel bekend zijn, maar ook onder denzelfden Koning staan. Het volgend naricht scheen mij toe in dit opzigt beslisfend te zijn. Toen ik den Koning POULAHO eens vroeg hoe de inwooners van *Tongataboo* aan de kennis van ijzer kwamen, en waar zij een klein stuk ijzer-gereedschap, dat ik in hunne handen gezien had, toen ik op mijne voorige reis hun eiland eerst bezogt, bekoomen hadden, zeide hij mij dat zij dat ijzer ontvangen hadden van een eiland, dat hij *Neeqotabootaboo* noemde. Mijn onderzoek verder voortzettende, vroeg ik of hij ook ooit gehoord had.

(*) TASMAN zag agtien of twintig van deeze kleine eilanden, die alle met zand, banken en klippen omringd waren. Zij worden op sommige kaarten ook *Heemskerks Banken* genoemd. Zie de Verzameling van DALRYMPLE van Reizen naar de Zuid-zee Vol. II, p. 83. en Campbels uitgave van HARRIS werk Vol. I. p. 325.

hadde van waar het volk van *Neeootabootaboo* het gekregen hadde, vond ik hem volkoomen met deszelfs hiſtorie bekend. Hij zeide dat een van deeze eilanders eene knods voor vijf ſpijkers verkogt had aan een ſchip, hetwelk dat eiland had aangedaan, en dat die vijf ſpijkers naderhand naar *Tongataboo* gezonden waren. Hij voegde 'er bij dat dit het eerſte ijzer was dat onder hen bekend was, zoo dat het ijzer, dat TASMAN 'er gelaaten heeft, reeds lang verſleten en vergeeten moet wezen. Ik vroeg zeer naauwkeurig naar de ligging, grootte, en gedaante van het eiland, en verlangde te weeten wanneer dat ſchip daar geweest ware, hoe lang het 'er gelegen hadde, en of 'er nog meer andere ſchepen bij geweest waren. De voornaamſte omſtandigheden ſcheenen nog versch in zijn geheugen te zijn. Hij zeide dat 'er maar een ſchip was geweest, dat het niet geankerd had, maar het eiland verlaaten had na dat de ſloep aan land was geweest, en naar veele omſtandigheden, die hij opnoemde, kon het niet veele jaaren geleden zijn dat dit gebeurd was. Volgens zijn bericht zijn 'er twee eilanden digt bij elkanderen, daar hij zelf geweest was. Het een beſchreef hij als hoog en ſpits als *Kao* en bij noemde het *Kootahee*; het ander daar het volk van het ſchip landde, *Neeootabootaboo* genaamd, beſchreef hij als veel laager. Hij voegde 'er bij dat de inboorlingen van

bei-

beiden dezelfde ſoort van volk zijn met die van *Tongataboo*, dat zij hunne kanos op dezelfde wijze bouwen, dat hunne eilanden varkens en hoenderen hebben en over het algemeen dezelfde gewasſen. Het ſchip, waarop in dit geſprek zoo duidlijk gedoeld wierd, kon geen ander dan *de Dolphyn* zijn, het eenigst ſchip uit Europa, voor zoo verre wij ooit gehoord hebben, dat binnen de laatſte jaaren enig eiland in dit gedeelte van den Stillen Oceaan voor mijn voorgaand bezoek aan de *Vrienden-Eilanden* heeft aangedaan. (*)

Maar de grootſte eilanden hier omſtreeks, van welke wij thans hoorden (en wij hoorden 'er veel van) zijn *Hamoa*, *Vavaoo* en *Feejee*. Elk van deeze wierd ons voorgeſteld als grooter dan *Ton-*

(*) Zie WALLIS *Reize*. Kapitein WALLIS noemt beiden deeze eilanden hoog; maar de meerdere hoogte van een van dezelve kan afgemeeten worden uit zijn zeggen dat het zig *als een ſuikerbrood* vertoont. Dit tekent deszelfs gelijkenis met *Kao* ſterk. Als men POULAHOS bericht aan Kapitein COOK met het bericht van Kapitein WALLIS vergelijkt, ſchijnt het boven allen twijfel te zijn dat *Boscawens Eiland* ons *Kootahee* en *Keppels Eiland* onze *Neeootabootaboo* zijn. Het laatſte is een van de grootſte eilanden van de voorgaande lijst. De leezer, die reeds onderrigt is hoe verſchillend ons volk de woorden van de inboorlingen nederſchreef, zal naauwlijks kunnen giſſen dat *Kottejeea* en *Kootahee* hetzelfde is.

Tongataboo. Geen Europeaan heeft, voor zoo veel wij weeten, nog een van dezelve gezien. TASMAN plaatst wel op zijne kaart een eiland omtrent op de plaats daar ik gis dat *Vavaoo* ligt, dat is omtrent op de Breedte van een en negentig graaden. (*) Maar dan is dat eiland aldaar als zeer klein getekend, terwijl *Vavaoo*, volgens het algemeen getuigenis van alle onze vrienden op *Tongataboo*, grooter is dan hun eigen eiland en hooge bergen heeft. Ik zou het voorzeeker bezogt en FERNOU van *Hapaee* verzeld hebben, zoo hij mij zulks niet ontraaden hadde met te zeggen dat het zeer klein en zonder enige haven was. Maar Koning POULAHO verzeekerde mij naderhand dat het een groot eiland was, en dat het niet alleen alles voortbragt wat *Tongataboo* opleverde, maar ook het bijzonder voordeel had van verscheiden stroomen zoet water te bezitten en eene zoo goede haven als wij aan zijn hoofd-eiland gevonden hadden. Hij bood mij aan mij te verzellen, zoo ik het wilde bezoeken, terwijl hij 'er bij-

(*) Noch DALRYMPLE, noch CAMPBELL maaken, in hunne beschrijvingen van TASMANS Reize, 'er enig bijzonder gewag van dat hij zulk een eiland gezien heeft. De Kaart, waarvan COOK hier spreekt, is waarschijnlijk die van den Heer DALRYMPLE in zijne Verzameling van Reizen, daar TASMANS koers naauwkeurig is aangestipt en daar verscheiden kleine stukjens land op de bovengenoemde plaatsen getekend staan.

bijvoegde dat, zoo ik niet alles overeenkomstig zijn zeggen vond, ik hem dooden konde. Ik twijfelde niet het minste aan zijn bericht, en was overtuigd dat FERNOU, uit het een of ander eigenbaatig inzigt, mij had willen bedriegen.

Hamoa, dat ook onder de beheersching van *Tongataboo* staat, ligt twee dagen zeilens N. W. van *Vavaoo*. Het was mij beschreven als het grootst van alle hunne eilanden, als havenen en goed water hebbende, en als alle ververschingen, die op de eilanden, welke wij bezogt hadden, gevonden wierden, in overvloed opleverende. POULAHO zelf houdt 'er dikwijls zijn verblijf. Het schijnt dat het volk van dit eiland op *Tongataboo* in groote achting is; want men zeide ons dat enige van de zangen en dansen, waarop men ons onthaald had, navolgingen van de hunne waren, en wij zagen enige huizen, die men zeide dat op hunne manier gebouwd waren. De Heer ANDERSON, die altoos onderzoek naar zulke dingen deed, leerde de drie volgende woorden van den tongval van *Hamoa*.

(*) *Tamolao*, een voornaam man.
Tamaety, eene voornaame vrouw.
Solle, een gemeen man.

Fee-

(*) In twee of drie voorgaande aantekeningen zijn uittrekzels gegeeven uit de *Lettres édifiantes & curieuses*, waarin de sterke gelijkenis getoond wordt tusschen enige

Feejee ligt, gelijk men ons zeide, drie dagen zeilens van *Tongataboo* in de koers van N. W. ten

gewoonten van de inwooneren van de *Carolina*-*Eilanden* en die, welke Kapitein COOK beſchrijft als heerſchende op eenen ontzaggelijken afſtand, op de eilanden, die hij in den Zuider-Stillen-Oceaan bezogt. Maar misſchien kan het vermoeden, uit deeze gelijkenis ontſtaande, dat alle deeze eilanden door dezelfde natie of eenen zelfden ſtam bevolkt zijn, tegengeſprooken worden op den ſchijnbaaren grond dat er gewoonten, die zeer veel gelijkenis met elkanderen hebben, bij zeer verre van elkanderen verwijderde volkeren heerſchen, zonder dat daar uit afteleiden zij dat zij uit eene andere gemeene bron haaren oorſprong hebben dan het algemeen beginzel in de menschlijke natuur, hetzelfde in alle eeuwen en op alle plaatſen van de wereld. Misſchien zal de leezer deezen ſchijngrond niet toepaslijk oordeelen op dit geval, als hij de volgende zeer duidlijke onderſcheidingen overdenkt. De gewoonten, die haaren grond hebben in behoeften, die het geheel menschlijk geſlacht gemeen zijn, en die bepaald zijn tot de uitvindingen en middelen om deeze behoeften te vervullen, mogen wel onderſteld worden eene ſterke gelijkenis met elkanderen te hebben, zonder dat daaruit volgt dat zij, welke die gewoonten hebben, die van elkanderen hebben nagevolgd, of dezelve uit eene gemeene bron geput hebben, naardien de menschlijke ſchranderheid overal dezelfde is, en de middelen, tot het voldoen van enige bijzondere natuurlijke behoeften, bijzonderlijk in landen, die even onbebouwd zijn, maar zeer weinige in getal zijn. Dus kunnen de zoo ver van elkanderen leevende volks-ſtammen als de Kamſchatkers en de Braziliaanen hun vuur voortbrengen door het wrijven van twee ſtokjens tegens elkanderen, zonder ons den minſten grond te geeven van te onderſtel-

len

ten W. Het wierd ons beſchreven als een hoog, maar zeer vrugtbaar eiland, overvloed hebbende van varkens, honden, hoenderen, en alle de ſoorten van vrugten en wortelen, die op de andere

len dat een van beiden den anderen daarin navolgde, of de uitvinding afgeleid had uit eene bron van onderrigting, die beiden gemeen ware. Maar dit ſchijnt het geval niet te zijn met die gewoonten, welke geen algemeen beginzel in de menschlijke natuur de geboorte gegeeven heeft en die alleen voortgeſproten zijn uit de eindelooze verſcheidenheid van plaatslijke grilligheid en nationaale manieren. Van de laatſte ſoort zijn baarblijklijk die gewoonten, die en tot de Noordlijke en tot de Zuidlijke Eilanden van de Zuid zee behooren, waaruit wij zullen mogen beſluiten dat zij oorſpronglijk eene zelfde natie geweest zijn, en de mannen van *Mangeea* en de mannen van de *Nieuwe Philippijnſche Eilanden*, die iemand, welken zij willen vereeren, hunne hulde bewijzen door zijne hand over hunne aangezigten te wrijven, hebben waarſchijnlijk hunne wijze van groeten in dezelfde ſchool geleerd. Maar zoo deeze waarneeming de twijfelingen van den twijfelenden vitter nog niet heeft weggenoomen, zal hij het waarſchijnlijk niet ligt waagen bij zijne ontkenning van deeze zelfheid van ras te volharden, die wij in dit voorbeeld beweeren, als hij zal zien dat wij bij het bewijs, uit de gelijkheid van gewoonten getrokken, ook nog dat onloochenbaar bewijs kunnen voegen, dat uit de gelijkheid van taalen getrokken wordt. *Tamoloa*, weeten wij nu, is het woord dat op *Hamoa*, een van de *Vrienden-Eilanden*, wordt gebruikt om een Opperhoofd te beteekenen, en in de *Lettres Edifiantes* zal men zien dat dit ook dezelfde naam is, met welken de bewooners van de

dere gevonden worden, en als veel grooter dan *Tongataboo*, aan welkers beheerſching het, gelijk ons gezegd wierd, niet onderworpen is, gelijk de andere eilanden van deezen archipel zijn. Integendeel doen *Feejee* en *Tongataboo* elkanderen dikwijls den oorlog aan; en het ſcheen uit verſcheiden omſtandigheden dat de inwooners van het laatst eiland zeer bevreesd voor deezen vijand zijn. Zij waren gewoon hun gevoel van hunne minderheid ten opzigte van het volk van *Feejee* uittedrukken door het lijf voorover te brengen en hun aangezigt met hunne handen te bedekken. En geen wonder dat zij bevreesd voor hun zijn; want die van *Feejee* zijn gedugt door de behendigheid, waarmede zij hunne boogen en ſlingers gebruiken, maar nog meer wegens hunne woeſte gewoonte van, gelijk de *Nieuw-Zeelanders*, hunne vijanden, die zij in den ſtrijd dooden, op te eeten. Wij waren overtuigd dat wij hier omtrent niet verkeerd onderrigt wierden; want wij ontmoeteden verſcheiden Feejeeërs op *Tonga-*

ta-

Carolina-Eilanden hunne voornaamſten aanduiden. Behalven de reeds aangevoerde plaatſen is deeze beſliſſende: *l'Autorité du gouvernement ſe partage entre pluſieurs familles nobles, dont les Chefs s'appellent* Tamoles. *Il y a outre cela dans chaque province un principal Tamole, auquel tous les autres ſont ſoumis. Lettres édifiantes T.* XV, *p.* 312.

taboo, die, toen wij 'er naar vroegen, zulks niet ontkenden.

Terwijl ik nu hier wederom van menſchen-eeters moet ſpreeken, zal ik hen, die beweeren dat het gebrek aan voedzel den mensch het eerst tot het eeten van menſchen-vleesch brengt, vraagen. Wat noopt de Feejeeërs deeze gewoonte aantehouden in het midden van den overvloed? Zij wordt door die van *Tongataboo* ten hoogſten verfoeid, die de vriendſchap van hunne woeſte nabuuren van *Feejee* waarſchijnlijk ſlechts uit vrees zoeken, ſchoon zij het ſomtijds waagen met hun op hunnen eigen grond te ſchermutſelen en roode vederen tot buit wegvoeren, die 'er in grooten overvloed, en, gelijk dikwijls gezegd is, bij de Vrienden-Eilanders in groote achting zijn. Als de twee eilanden in vrede met malkanderen zijn, ſchijnt de gemeenſchap tusſchen dezelve vrij levendig te wezen, ſchoon zij ongetwijfeld elkanderen nog maar korten tijd zijn bekend geweest, want anders zouden *Tongataboo* en de nabuurige eilanden wel eerder van een ras honden zijn voorzien geweest, die te *Feejee* in overvloed zijn, en die 'er in het jaar 1773, toen ik het de eerſte reis bezogt, nog niet op *Tongataboo* waren. De inboorlingen van *Feejee*, die wij hier ontmoeteden, waren eene volle tint donkerer van kleur dan de bewooners van de *Vrienden-Eilanden* in het algemeen. Een van hun had zijn

ſlinker oor open geſpleten, en de lel was zoo uitgerekt, dat zij bijna op zijnen ſchouder hong, welke zonderlinge gewoonte ik op mijne tweede reis ook op andere eilanden in de Zuid-zee ontmoet had. Het kwam mij voor dat de Feejeeërs, die wij thans zagen, hier zeer geëerbiedigd wierden, misſchien niet alleen om de macht van hunne natie en derzelver wreede wijze van oorloogen, maar ook om hunne ſchranderheid; want zij ſchijnen de inwooneren van *Tongataboo* in dat opzigt te overtreffen, als men mag oordeelen uit verſcheiden ſtaaltjens van hunne bekwaamheid in het arbeiden, die wij zagen, gelijk knodſen en ſpeeren, die op eene zeer meeſterlijke wijze beſneden waren, fraai met kleuren geſchakeerd doek, matten met figuuren gevlakt, aarden potten en enige andere dingen, die alle den ſtempel van groote bekwaamheid droegen.

Ik heb gezegd dat *Feejee* drie dagen zeilens van *Tongataboo* ligt, omdat dit volk geene andere wijze kent om den afſtand van het een eiland tot het ander te berekenen, dan door den tijd te noemen, die 'er vereiſcht wordt om de reis in eene van hunne kanos te doen. Om dit juist te weeten, of om ten minſten enig oordeel te kunnen vellen hoe verre deeze kanos in eenen gegeeven tijd met eene maatige koelte kunnen zeilen, gong ik aan boord van eene van dezelve terwijl zij onder zeil was, en bevond door verſchei-

ſcheiden proeven met de log-lijn dat zij digt bij den wind met eene labber koelte zeven knoopen of Engelſche mijlen in een uur vorderde. Hieruit beſluit ik dat zij, als eene middelmaat, met zulke koeltjens als gemeenlijk op hunne zee waaien, omtrent zeven of agt Engelſche mijlen in een uur afleggen zullen. Maar de lengte van elken dag is niet te rekenen op vier en twintig uuren; want als zij ſpreeken van een dag zeilens, meenen zij niet meer dan van den morgen tot den avond van denzelfden dag, dat is ten hoogſten tien of twaalf uuren. En twee dagen zeilens betekent bij hen van den morgen van den eerſten dag tot den avond van den tweeden, en zoo voor alle getallen van dagen. Op deeze vaarten is de zon hunne leidsvrouw bij den dag en de ſterren zijn hunne leidslieden bij nacht. Als de lucht betrokken is zoo dat zij die niet zien kunnen, neemen zij hunne toevlugt tot de ſtreeken, waaruit de winden en golven tegens het ſchip koomen. Zoo, geduurende de verduiſtering, de wind en golven omloopen (dat binnen de grenzen van den pasſaat zelden op andere tijden gebeurt) zijn zij in verwarring, misſen dikwijls hunne bedoelde haven en men hoort niet meer van hun. De hiſtorie van OMAIS landslieden, die naar *Wateeoo* gedreven wierden, doet ons beſluiten dat zij, van welke men nimmer meer hoort, juist niet altijd vergaan zijn.

Van alle de havenen en anker-plaatſen, die ik aan deeze eilanden gevonden heb, is die van *Tongataboo* verre de beste, niet alleen om haare groote veiligheid, maar ook om haare ruimte en haaren goeden grond. Het gevaar dat wij liepen, toen wij dezelve van de Noord-zijde inzeilden, moet eene genoegzaame waarſchuuwing voor alle toekoomende kapiteins zijn deeze doorvaart niet meer met een zwaar ſchip te onderneemen, daar de andere, door welke wij uitzeilden, zoo veel gemaklijker en veiliger is. Om 'er door dit Oostlijk kanaal in te zeilen, zoo ſtuurt naar binnen naar de Noord-Oostlijke punt van het eiland, en houdt langs den Noorder wal, met de kleine eilandjens aan ſtuurboord, tot gij over de oostpunt van den ingang in het meir zijt; ſnijdt dan over naar het rif van de kleine eilandjens, en als gij deszelfs rigting volgt, brengt het u 'er door tusſchen *Makkahaa* en *Monooafai*, of de vierde en vijfde eilanden, die gij over de west-punt van het meir zult vinden liggen. Of gij kunt tusſchen de derde en vierde eilanden doorzeilen, dat is tusſchen *Pangimodoo* en *Monooafai*; maar dit kanaal is veel enger dan het ander. In beiden loopt een zeer ſterk getij. De vloed valt, gelijk ik reeds aangemerkt heb, uit het Noord-westen in, en de eb keert denzelfden weg terug; maar van de getijen zal ik op eene andere plaats ſpreeken. Zoo dra gij door het een of het ander van dee-

deeze kanaalen zijt, zoo ſtuurt op den wal van *Tongataboo* aan, en ankert tusſchen denzelven en *Pangimodoo* voor eene kreek, die in het meir loopt, waardoor de ſloepen te halven vloed kunnen invaaren.

Schoon *Tongataboo* de beste haven heeft, levert egter *Annamooka* het beste water, en egter kan het nog niet goed genaamd worden. Als men egter kuilen graaft aan de plas, kan men water bekoomen, dat draaglijk genoemd mag worden. Dit eiland is ook best gelegen om ververſchingen van alle de andere te krijgen, als omtrent in het middenpunt van de geheele groep gelegen zijnde. Behalven de reede, op welke wij ankerden, en de haven binnen de Z. W. punt, is 'er eene kreek in het rif voor de Oostlijke zandige bogt, aan de Noord-zijde van het eiland, waarin twee of drie ſchepen zeer veilig kunnen liggen, als zij zig voor en agter met hunne ankers of aan de klippen vertuien.

De Eilanden *Hapaee* heb ik reeds beſchreven, en zal 'er alleen bijvoegen dat zij zig Z. W. ten Z. en N. O. ten N. omtrent negentien Engelſche mijlen uitſtrekken. Het Noordlijk eind ligt op 19° 39′ Zuider Breedte en op 33′ Lengte ten Oosten van *Annamooka*. Tusſchen beiden liggen veele kleine eilandjens, zand-banken en brandingen, zoo dat de veiligſte weg om te *Hapaee* te koomen is of langs de koers, die ik hield, of

het

het Noorden om, volgens de gelegenheid van het ſchip, dat derwaarts zeilen wil. *Lefooga*, aan hetwelk wij ankerden, is het vrugtbaarſt eiland van die, welke *Hapaee* genoemd worden, en gevolglijk ook het best bewoond. Daar is ankergrond langs de N. W. zijde van dat eiland, maar het is nodig dat men den grond wel onderzoeke voor men vertuit, want ſchoon het dieplood fraai zand op mag brengen, zijn 'er egter enige ſcherpe koraal-klippen, die de kabels ſchielijk door zouden ſnijden.

Zij, die eene omſtandiger beſchrijving van de *Vrienden-Eilanden* begeeren, moeten de kaart inzien, die wij opgemaakt hebben. Daar is alles afgetekend met zoo veel naauwkeurigheid als de omſtandigheden toelieten. Men moet ook dezelfde kaart raadpleegen om beter denkbeeld te hebben van de verſchillende ligging der ſchepen, en derzelver vaart van het een eiland naar het ander. Mijn reis-verhaal optevullen met eene omſtandige opgaaf van ſtrekkingen, wendingen en diergelijke zou nog onderhoudend noch leerzaam geweest zijn.

Hetgeen hier overgeſlagen is betreffende de aardrijkskunde van deeze eilanden wordt in het verhaal van mijne voorgaande reis gevonden (*). Ik moet den leezer ook tot dit verhaal verwijzen voor

(*) COOKS Reizen V Deel bladz. 100. *en volg.*

voor die bijzonderheden omtrent de inwooneren, hunne zeden en hunne konſten, als ik toen waargenoomen heb, en omtrent welke ik geene reden zag om van gedagten te veranderen. Thans zal ik mij bepaalen tot die belangrijke bijzonderheden welke in dat verhaal niet zijn aangeroerd, of aldaar onvolkoomen en onnaauwkeurig zijn te boek geſteld, en tot de zoodanige als dienen kunnen om enige omſtandigheden in het bovenſtaande verſlag van onze verrigtingen met de inboorlingen nader te verklaaren.

Men zou voorwaar wel mogen verwagten, daar ik tusſchen twee en drie maanden onder hen heb doorgebragt, dat ik in ſtaat zoude zijn alle duiſterheden optehelderen en een tamelijk voldoend verſlag te geeven van hunne gewoonten, gevoelens, en burgerlijke en godsdienſtige inſtellingen, vooral omdat wij iemand aan boord hadden, die hunne en onze taal verſtond en dus bekwaam was ons voor tolk te dienen. Maar de arme OMAI was zeer gebrekkig in dat ſtuk, want zoo het voorwerp, waaromtrent wij onderzoek wilden doen, niet daadlijk voor ons ware, vonden wij het moeijelijk 'er eene draaglijke kennis van te erlangen, enkel uit ondervraagingen, zonder in honderd dwaalingen te vervallen; en zulke dwaalingen was OMAI en nog meer onderworpen dan wij; want, geene nieuwsgierigheid bezittende, gaf hij zig nooit de moeite van aan-

aanmerkingen voor zigzelven te maaken, en; als hij ons de zaaken wilde gaan verklaaren, bleeken zijne denkbeelden zoo bepaald, en misschien zoo verschillende van de onze te zijn, dat zijne berichten dikwerf zoo verward waren, dat zij, in plaats van ons te onderrigten, ons nog meer in verlegenheid bragten; voeg hierbij dat het zeer zeldzaam was onder de inboorlingen iemand te vinden, die bekwaamheid en genegenheid had om ons de onderrigtingen te geeven, die wij nodig hadden; en wij bevonden dat de meeste hunner niet wilden lastig gevallen worden met hetgeen zij waarschijnlijk voor iedele vraagen hielden. De plaats daar wij aan *Tongataboo* lagen, aan welk eiland wij langst verbleeven, was ook niet gunstig; zij was aan een gedeelte des lands, daar weinige inwooners waren behalven visschers. Het was altijd een heilige dag als men ons kwam bezoeken, zoo wel als wanneer wij hen bezogten, zoo dat wij maar weinige gelegenheden hadden om waarteneemen hoedanig het huislijk leven van de inboorlingen was. Met deeze nadeelige omstandigheden is het niet te verwonderen dat wij niet in staat waren voldoende berichten van veele zaaken mede te brengen; doch sommige van ons tragteden deeze nadeelen te vergoeden door ijverige waarneemingen, en ik ben veel aan den Heer ANDERSON verplicht van hetgeen in dit en het volgend hoofdstuk zal volgen.

gen. Hetgeen den godsdienst en de taal van dit volk betreft is geheel van hem, maar in andere zaaken heb ik flechts zijne aanmerkingen, die met de mijne overeenftemden, ten naaften bij in zijne bewoordingen ter neder geftelt.

De inboorlingen van de *Vrienden-Eilanden* overtreffen zelden de gewoone lengte van den mensch, fchoon wij enige gemeeten hebben, die meer dan zes voeten lang waren, maar zij zijn zeer fterk en wel gemaakt, bijzonderlijk van ledenmaaten. Zij zijn gewoonlijk breed van fchouderen, en fchoon de fterke gefpierdheid van de mannen, die het gevolg fchijnt van veel werkzaamheid, eer het voorkoomen van fterkte dan van fchoonheid geeft, ziet men egter verfcheiden die wezenlijk fraai zijn. Hunne wezenstrekken zijn zeer verfcheiden, zoo dat het naauwlijks mogelijk is een algemeen kenmerk van hunne nationaale gelaats-trekken optegeeven, tenzij men daarvoor hielde de dikte van de tip van den neus, die zeer gemeen is. Maar aan den anderen kant ontmoeteden wij honderden Europifche aangezigten en veele echte Romeinfche neuzen onder hen. Hunne oogen en tanden zijn goed; maar de laatfte noch zoo aanmerklijk wit, noch zoo wel geplaatst als men dikwijls bij Indiaanfche natieën vindt, fchoon weinige weder daarentegens eene ongemeene dikte omtrent de lip-

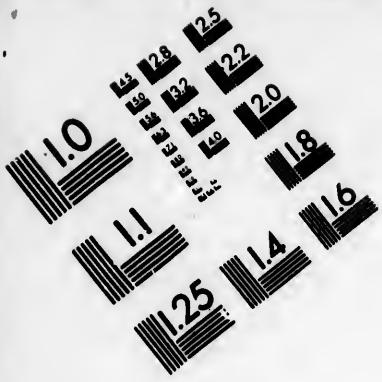

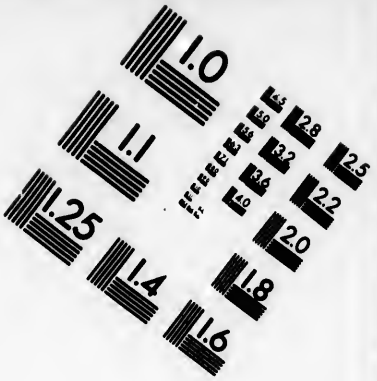

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

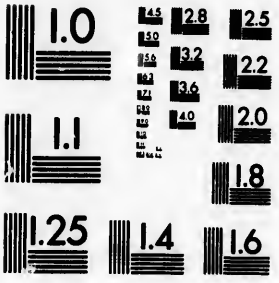

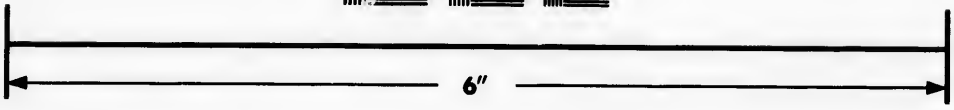

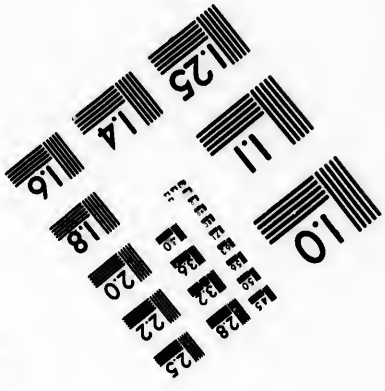

Photographic Sciences Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

lippen hebben, een gebrek even zoo gemeen als de voorige volmaaktheid. (*)

De vrouwen verſchillen niet zoo veel van de mannen in gelaats-trekken als in haare algemeene gedaante, die, voor het grootst gedeelte, vrij is van die ſterke vleeschachtige vastheid, als zig bij de laatſte vertoont. Schoon de trekken van ſommige zoo fijn zijn, dat zij niet alleen een waarblijk van haare kunne zijn, maar zelfs aanſpraak maaken op een aanmerklijk deel ſchoonheid en uitdrukking, is de regel egter geenzints zoo algemeen als in veele andere landen; maar dat is ook meeſtentijds het eenigſte waarop iets te zeggen zoude vallen, want de meeſte vrouwen zijn wel geëvenredigd van lijf en leden, en ſommige volſtrekt volmaakte modellen van eene ſchoone vrouwen geſtalte. Doch daar de vrouwen zig meest door onderſcheiden is de ongemeene kleinte en tederheid van haare vingeren, die tegens de fraaiſte in Europa zouden kunnen monſteren.

Hunne algemeene kleur is eene tint donkerer dan het koper-bruin; maar verſcheiden van de mannen en vrouwen hebben eene waare olijfkleur, en ſommige van de laatſte zijn zelfs veel ſchoo-

ner,

(*) Hiermede worden de eigenlijke Indiaanen niet bedoeld, maar alleen minder beſchaafde inboorlingen van vreemde waereldsdeelen. G. FORSTER.

ner, dat waarschijnlijk daarvandaan koomt dat zij minder aan de zon zijn blootgesteld, (*) gelijk eene strekking tot zwaarlijvigheid bij enige weinige van de voornaamste het gevolg schijnt van een vadziger leven. Onder de laatste ziet men ook meest eene zagte heldere huid. Bij het gros van het volk is de huid meest van eene doffe tint, met enige ruuwheid gepaard, bijzonderlijk op de deelen, die zij niet bedekken, dat misschien toeteschrijven is aan de eene of andere huid-ziekte. Wij zagen eenen man en eenen jongen te *Hupaee* en een kind op *Annamooka* die volmaakt wit waren. Doch zulke vindt men onder

(*) Ik weet niet of de Schrijver hier meene dat de olijven-kleur ligter dan donker koper-bruin is; naar mijne gedagten zijn zij niet eens tinten van eene zelfde hoofdkleur, want bij olijven-kleur denkt men zig tog gewoonlijk eene vermenging van zwart en geel, en van geene van beiden is in het koper-bruin een spoor te vinden. Het is ondertusschen waar dat men zoo wel bruine menschen als andere, die een mengzel van zwart in hunne kleur hebben, en welke men insgelijks olijfkleurig zoude kunnen noemen, in de *Vrienden-Eilanden* aantreft. Misschien zijn deeze laatste vreemdelingen, omtrent zoo als boven van de inwooneren van *Feejee* aangemerkt is, dat zij eene tint donkerer waren. De nog ligtere inwooneren egter zou ik voor minder donkerbruin houden, zonder enig inmengzel van zwart. Het ware wel te wenschen dat men in de noeming van kleuren naar wat bepaalder regelen te werk ginge.

G. FORSTER.

der alle de zwarte natien; ik denk egter dat hunne kleur eerder eene ziekte zij dan een natuurlijk verschijnzel. (*)

Daar zijn egter over het geheel weinige natuurlijke gebreken of mismaaktheden onder hen te vinden, schoon wij twee of drie personen zagen, die de beenen naar binnen gebogen hadden, en enige, die met eene soort van blindheid bezogt waren, door den ongemak aan het hoornvlies veroorzaakt. Zij zijn ook niet vrij van enige andere ziekten, onder welke de gemeenste is de slag-worm, waarmede bijna de helft hunner schijnt behebt te zijn, en die overal witte kronkelende lidtekenen agter laat. Maar dit ongemak is van minder belang dan eene andere kwaal, die zeer gemeen is, en die zig op alle de deelen van het ligbaam in groote breede zweeren met dikke witte randen vertoont, eene dunne heldere stof ontlastende, van welke sommige een zeer kwaadaartig voorkoomen hadden, bijzonderlijk die in het aangezigt, welk afschuwelijk waren om aantezien. En egter ontmoeteden wij enige, die

(*) Hierover geeven twee werken van den Hoogleeraar BLUMENBACH de beste opheldering. Ziet zijne Verhandeling *de generis humani varietate nativa*, Gotting. 1781. en zijne voortreflijke Verhandeling: de *Oculis Leucathiopum & iridis motu* Gotting. 1786. 4to.

G. FORSTER.

die 'er van geneezen schenen, en andere, die op den weg waren van geneezen te worden; maar dit geschiedde niet zonder verlies van den neus, of het beste geddeke van denzelven. Alzoo wij zeker weeten, (en zij erkennen het zelve) dat het volk van deeze eilanden deeze laatige kwaal onderworpen was voor zij eerst door de Engelschen bezogt wierden, (*) kan zij, ondanks de gelijkheid van verschijnzelen, geene uitwerking van de venus-fnet zijn, tenzij men eene onderstelling aanneme, die ik wenschte dat genoegzaamen grond van waarheid hadde, dat de venus-ziekte hier niet door onze schepen, in het jaar 1773, uit Europa is aangebragt. Thans vonden wij dezelve voorzeeker onder hen, want wij waren 'er niet lang geweest of enige van ons volk wierden besmet, en ik had den spijt van daaruit te zien dat alle de zorg, die ik had aangewend, toen ik deeze eilanden eerst bezogt, om te beletten dat deeze vreeslijke kwaal aan derzelver bewooneren wierde medegedeeld, vrugteloos geweest is. (†) Dat zonderling is, zij schijnen

(*) Zie in de tweede reis van COOK VI Deel bladz. 143, daar hij op *Annamooka* eenen man ontmoetede, die met deeze kwaal bezogt was.

(†) Zou het dan onmogelijk zijn dat TASMANS, of SCHOUTEN, of LE MAIRES Reizen de zaaden deezer ziekte hier gestrooid hebben? Dan kon ook die booze zweer

nen 'er zig niet veel aan te ſtooren, en, alzoo wij weinige tekenen van derzelver verwoestende uitwerking zagen, ſchijnt de luchtſtreek en de levenswijze van dit volk derzelver kwaadaartigheid grootlijks te verminderen. Daar zijn nog twee andere ziekten onder hen gemeen, eene van welke eene onpijnlijke harde zwelling van de armen en beenen is, die dezelve in hunne geheele lengte tot eene buitengemeene dikte doet aangroeijen; de andere is eene zwelling van denzelfden aart in de ballen, die ſomtijds de grootte van twee vuiſten te boven gaan. Doch in andere opzigten mogen zij als ongemeen gezond beſchouwd worden; wij zagen geen eenen van hun, geduurende ons verblijf aldaar, die om enige ziekte het huis moest houden. Integendeel beantwoorden hunne ſterkte en levendigheid, in alle opzigten, aan hun geſpierd voorkoomen, en zij ſtellen beiden, in hunnen dagelijkſen arbeid en in hunne tijdkortingen zoo wel te werk dat 'er geen twijfel kan zijn of zij zijn als nog weinig verzwakt door de talrijke kwaalen, die de gevolgen van vadzigheid en van eene onnatuurlijke levenswijze zijn.

De ſierlijke houding en de vaste tred, waarme-

de

wel veneriek zijn, gelijk de onverſchilligheid der inwooneren omtrent mindere verſchijnzelen van dezelfde ziekte laat vermoeden. G. FORSTER.

de dit volk gaat, zijn niet de minst in het oog loopende bewijzen van hunne perſoonlijke begaafdheden. Zij beſchouwen dit als eene zoo natuurlijke en zoo noodwendige zaak, dat niets gemeenlijk hun lagchen eerder kon opwekken dan ons dikwijls over de wortelen van boomen of andere ongelijkheden van den grond te zien ſtruikelen.

Hun gelaat drukt zeer aanmerklijk de groote zagtheid of goedaartigheid van hun karakter uit en is geheel vrij van die wilde ſtrakheid, welke de natieën, die nog in eenen wilden ſtaat zijn, kenſchetst. Men zou haast denken dat zij onder de geſtrengſte beteugelingen waren opgevoed, om een zoo gezet aanzien en zulk eene beheerſching van hunne hartstogten, zoo wel als vastheid van gedrag aanteneemen; maar zij zijn ook tegelijk openhartig, vrolijk en goed van humeur, ſchoon zij ſomtijds, in tegenswoordigheid van hunne Opperhoofden, zulk eene deftigheid, en zulk een ernſtig gelaat aanneemen, dat zij daardoor ſtijf en lomp worden en een voorkoomen van agterhoudendheid hebben.

Hunne vreedzaame geneigdheid is genoegzaam gebleken uit het vriendlijk onthaal, dat alle vreemdelingen, die hen bezogt hebben, bij hen genooten. In plaatſe van hen openlijk of onverhoeds aan te willen randen, gelijk de meeſte bewooners

van deeze zeeën deeden, toonden zij zig nooit in het minst vijandig, maar zogten, integendeel, gelijk de meeste beschaafde volkeren, in onderhandelingen met de vreemdelingen te koomen, door met hun te mangelen, dat het eenigst middel is dat alle natieën in eene soort van vriendschap met elkanderen vereenigt. Zij verstaan het mangelen (dat zij *fukkatoui* noemen) zoo volmaakt wel, dat wij in het eerst dagten dat zij deeze kennis verkregen hadden door eene handeldrijvende gemeenschap met de nabuurige eilanden; maar naderhand waren wij verzeekerd dat zij weinig of geenen handel dreeven dan met *Feejee*, van waar zij de roode vederen krijgen, en de weinige andere waaren, van welke reeds gesprooken is. Misschien handelt geene natie in de waereld met meer eerlijkheid en minder wantrouwen. Wij konden hen altijd veilig onze goederen laaten bekijken en hen dezelve van de eene hand in de andere laaten geeven, en zij stelden in ons hetzelfde vertrouwen. Zoo eene van de partijen rouwkoop had, werden de goederen met onderlinge bewilliging en goedwilligheid teruggegeeven. Zij schijnen, over het algemeen, veele van de uitmuntende hoedanigheden, die de menschlijke ziel versieren, te bezitten, gelijk nijverheid, schranderheid, standvastig geduld, vriendlijkheid en misschien nog andere deugden, wel-

welke ons kort verblijf onder hen ons niet toeliet optemerken. (*)

De eenigste ondeugd, die, zoo veel wij weeten hun karakter beſmet, is eene neiging tot dieverij, waaraan wij perſoonen van alle jaaren en van beiden kunnen onderhevig vonden, en wel tot eenen ongemeenen graad. Men moet egter ook in aanmerking neemen dat dit berisplijk gedeelte van hun gedrag alleen omtrent ons plaats had, want ik had reden om te denken dat in hunnen algemeenen omgang met elkanderen de dieffstallen

(*) Het ware wel enig onderzoek waerdig langs welken weg de goede bewooners van de *Vrienden-Eilanden* deeze uitſteekende deugden verworven hebben, waarvan men bij andere eilanders in de Zuid-zee, die zoo na met hun vermaagſchapt zijn, en voor welken de Natuur even zoo veel, zoo niet meer, gedaan heeft, naauwlijks een flaauw ſpoor bemerkt. Maar misſchien moest men ook, om den inwooneren dier verſcheidene groepen van eilanden recht te doen, elke in een ander gezigt-punt beſchouwen en dat hunne deugd noemen wat met elks eigendomlijk karakter beſtaat. De deugd van een *Nieuw-Zeelander*, bij voorbeeld, moet bij de hier beſchrevene zeer veel afſteeken. Of wil men liever beweeren dat ſlechts beſchaafde volkeren deugdzaam zijn kunnen? Dan moet men eerst het denkbeeld bepaalen, om niet enkel over woorden te ſtrijden. Als men voor het overige onder de deugden van een volk ook de *mogelijke* optelt, die men nog niet kent, dan ſpreekt het hart, maar bezwaarlijk het onbevooroordeeld verſtand.

G. FORSTER.

len niet menigvuldiger (en misschien minder menigvuldig) zijn dan in andere landen, daar de oneerlijke streeken van onwaerdige schepzelen nimmer het gantsche lighaam des volks zonder onderscheid zal doen laaken. Men moet veel toegeeven aan het zwak van deeze arme inboorlingen van den Stillen Oceaan, welker geesten wij verrukten met den glans van voorwerpen, die voor hun even nieuw als verleidende waren. Dieverij mag onder beschaafde en verlichte natieën der waereld wel beschouwd worden als een karakter aanduidende, sterk bevlekt met zedenlijke schandlijkheid, met eene hebzugt, niet bereugeld door de bekende regelen van rechtvaerdigheid, en met eene losbandigheid, die eene uiterste armoede voortbrengt en de middelen om die te verligten verwaarloost. Maar op de *Vrienden*- en andere *Eilanden*, die wij bezogten, kunnen de diefstallen, die zoo dikwijls door de inboorlingen begaan wierden omtrent hetgeen wij met ons gebragt hadden, met recht tot minder misdaadige beweegredenen t'huis gebragt worden. Zij scheenen enkel te spruiten uit eene sterke nieuwsgierigheid of een onweêrstaanbaar verlangen om iets te bezitten, waaraan zij te vooren niet gewoon waren geweest, en eene soort van volk toebehoorende, zoo zeer van hunzelven onderscheiden. En misschien zou men kunnen twijfelen of, zoo 'er, indien het mogelijk ware, een

troep

troep menſchen, die naar onze gedagten zoo verre boven ons verheven zouden zijn als wij boven hen, onder ons verſcheen, onze natuurlijke zugt voor rechtvaerdigheid wel genoegzaam zoude zijn om veele te wederhouden van in dezelfde dwaaling te vervallen. Dat ik de waare reden van hunne geneigdheid tot dieverij heb getroffen blijkt daaruit dat zij alles zonder onderſcheid op het eerſte gezigt ſtalen, voor zij het minſte begrip konden hebben van hunnen buit tot enig nuttig oogmerk aan te wenden. Maar bij ons zou niemand, geloof ik, zijnen goeden naam waagen, of zig voor ſtraffe bloot ſtellen, zonder vooraf te weeten hoe de geſtoolen goederen te gebruiken. Over het geheel was de diefachtigheid van deeze eilanders, ſchoon zeekerlijk onaangenaam en laſtig voor vreemdelingen, het middel om ons de vlugheid van hun verſtand te doen kennen; want hunne kleine dieverijen wierden met groote behendigheid gepleegd, en die van grooter belang met een overleg en vooraf beraamd plan, naar het gewigt van de voorwerpen geſchikt. Ik heb reeds een buitengemeen voorbeeld van de laatſte bijgebragt, toen ik verhaald heb hoe zij op klaaren dag ondernamen een van de ankers van de *Ontdekking* wegtevoeren.

Hun hair is over het algemeen ſluik, dik en ſterk, ſchoon enige weinige het gekroesd of gekruld hebben. De natuurlijke kleur van hetzel-

ve is, geloof ik, bijna zonder uitzondering zwart; maar het grootſte gedeelte van de mannen en ſommige vrouwen draagen het met eene bruine of purperen kleur geverwd, en enige weinige met eene oranje tint. De eerſte kleur wordt voortgebragt door 'er eene ſoort van pleiſter van gebrand koraal, met water gemengd, op te leggen, de tweede door het afſchrapzel van een roodachtig hout, dat met water tot eene pap gemaakt, en over het hair gelegd wordt, en de derde is, geloof ik, het uitwerkzel van curcuma.

Toen ik deeze eilanden het eerst bezogt, dagt mij dat het eene algemeene gewoonte bij de mannen en vrouwen ware het hair kort te draagen; maar wij zagen nu, geduurende ons veel langer verblijf, zeer veele uitzonderingen. Zij zijn indedaad zoo grillig in hunne wijzen van het hair te draagen, dat het bezwaarlijk te zeggen is welke meest in zwang zij. Sommige draagen het aan de eene zijde van het hoofd kort afgeſneden, terwijl dat aan de andere zijde lang blijft; ſommige hebben maar een gedeelte kort afgeſneden, of misſchien afgeſchoren; andere hebben het geheel afgeſneden, behalven eene enkele lok, die gemeenlijk aan eene zijde overgelaaten wordt, of men laat het tot zijne volkoomen lengte uitgroeijen, zonder eene van deeze inkortingen. De vrouwen draagen het over het algemeen kort. De mannen ſnijden hunne baarden kort af op de wijze als

reeds

reeds beſchreven is, en beiden mannen en vrouwen plukken het hair onder de oxelen uit. De mannen zijn van omtrent het midden van den buik tot omtrent halver weg de dijen met eene donker blaauwe kleur geverwd. Dit wordt verrigt met een plat werktuig van been, vol fijne tandjens, die in de verw gedoopt worden, welke uit het ſap van de *dooe dooe* bereid wordt, en met een ſtokjen in het vel geſlaagen worden, en zoo worden 'er onuitwischbaare vlekken gemaakt. Op deeze wijze trekken zij lijnen en figuuren, die bij ſommige zeer fierlijk zijn, zoo wel in verſcheidenheid als ſchikking. De vrouwen hebben ſlechts enige weinige kleine lijnen of vlekken in de palmen der handen geprikt. Hunne Koningen zijn, als een onderſcheiding-teken, vrij van deeze gewoonte, gelijk ook van zig die bloedige rouwtekenen te geeven, van welke op eene andere plaats zal geſprooken worden.

De mannen zijn alle beſneden of liever van boven geſneden, alzoo de bewerking beſtaat in ſlechts een klein ſtukjen van de voorhuid aan het bovenſt gedeelte weg te ſnijden, die daar door in het vervolg het roede-hoofd niet meer kan bedekken. Dit is alles wat zij bedoelen, naardien zij zeggen dat deeze bewerking geſchiedt om de zindelijkheid.

De kledij van mannen en vrouwen is dezelfde

en

en beſtaat uit een ſtuk doek of matwerk (maar meest uit het eerſte) omtrent twee ellen breed en twee en eene halve lang, ten minſten zoo lang dat het anderhalve maal om den middel gaat, om welken het door eenen gordel of eene koord wordt vastgebonden. Van vooren is het dubbel en hangt als een vrouwen rok tot het midden van de beenen neder. Het bovenst gedeelte van het kleed boven den gordel is in verſcheiden plooien gevlogten, zoo dat 'er, als het ontplooid is, genoeg doek is om het opteraapen en om de ſchouderen te ſlaan, dat egter zeer zelden geſchiedt. Dit is, wat den vorm betreft, de algemeene kledij; maar groote ſtukken doek en fijn matwerk worden alleen door de voornaamſte van rang gedraagen. Die van laager ſtand zijn vergenoegd met kleine ſtukken en draagen zeer dikwijls niet meer dan een dekkleed van bladeren van gewasſen gemaakt, of de *maro*, dat een ſmal ſtuk doek of matwerk is gelijk een gordel. Dit haalen zij tusſchen de dijen door en winden het om den middel, maar de mannen maaken 'er bijna alleen gebruik van. Op hunne groote *heivas* of feesten draagen zij verſcheiden klederen, daartoe gemaakt en verordend; maar zij zijn altijd van eenerlei maakzel, en de rijkſte klederen zijn min of meer met roode vederen beſtikt. Bij welke bijzondere gelegenheden hunne Opperhoofden

den hunne groote roode veder-mutſen draagen kon ik niet te weeten koomen. Mannen en vrouwen beſchutten ſomtijds hunne aangezigten tegens de zon met mutsjens, van verſchillende ſtoffen gemaakt.

Even gelijk de beiden ſexen eenerleie kleeding draagen, zoo draagen zij ook dezelfde verſierzelen. De gemeenſte zijn hals-kettingen, van de vrugt van den pandang en van verſchillende welriekende bloemen gemaakt, die onder den algemeenen naam van *Kahulla* begrepen worden. Andere zijn gemaakt van kleine ſchulpjens, van vleugelen-beenderen en poot-beenderen van vogelen, van haaien-tanden en andere dingen, die alle los op de borst hangen. Op dezelfde wijze draagen zij ook eene paerlemoer-ſchulp, net gepolijst, of een' ring van dezelfde zelfſtandigheid, die beſneden is, aan het bovenſte gedeelte van den arm, ringen van ſchildpad aan de vingeren, en een aantal van deeze bij elkanderen gevoegd als ringen aan de gewrigten van de handen.

Hunne oor-lellen (ſchoon meest maar eene) zijn met twee gaten doorboord, waarin zij rolronde ſtukjens yvoir (*) draagen, omtrent drie dui-

(*) Yvoir is het niet, maar iets dat 'er naar gelijkt, denklijk van de beenderen van het een of ander zee-dier.

G. FORSTER.

duimen lang, die door het een gat in- en door het ander uitgaan, of ſtukjens riet van dezelfde grootte, met eene geele verw gevuld. Dit ſchijnt een fijn poeder van curcuma te zijn, waarmede de vrouwen zig geheel bewrijven, op dezelfde wijze als onze juffers haar droog blanketzel op de wangen leggen.

Niets ſchijnt hun meer te behaagen dan perſoonlijke zindelijkheid, waarom zij zig dikwijls in de zijvets baaden, die tot geen ander einde ſchijnen te dienen. (*) Schoon het water in de meeſte onverdraaglijk ſtinkt, baaden zij er zig liever in dan in de zee, en zij begrijpen zoo wel dat zout water hun vel beſchadigt, dat zij, als de noodzaaklijkheid hen noodzaakt zig in de zee te baaden, gemeenlijk enige kokos-nooten-doppen met zoet water over hun lighaam laaten gieten om het afte wasſchen. Zij zijn om dezelfde reden onmaatig gezet op kokos-olie, van welke zij niet alleen eene groote hoeveelheid over hun hoofd en hunne ſchouderen gieten, maar zij wrijven zelfs hun lijf met eene kleiner hoeveelheid zeer ſnel geheel over. En niemand dan hij

(*) Even zoo de bewooners van de *Carolina-Eilanden Ils ſont accoutumés à ſe baigner trois fois le jour, le matin, le midi & ſur le ſoir. Lettres édifiantes T. XV. p.* 314.

hij die het gezien heeft, kan gemaklijk bevatten hoe het aanzien van het vel 'er door verbetert. Deeze olie kan egter ieder een niet krijgen, en de laagere klasse des volks ziet 'er ongetwijfeld minder glad uit, omdat het die niet bekoomen kan.

ELF-

ELFDE HOOFDSTUK.

Bezigheden der Vrouwen op de Vrienden-Eilanden. Die van de mannen. Landbouw. Hunne Huizen. Hun werk-gereedſchap. Hun touwwerk en visch-tuig. Hunne ſpeeltuigen. Hunne wapenen. Hunne ſpijzen en hunne keuken. Hunne Tijdkortingen. Hunne Huwelijken. Hunne Rouw-plechtigheden voor de overledene. Hunne Godheden. Hunne denkbeelden over de ziel en eenen toekomſtigen ſtaat. Hunne godsdienſtige plaatſen. Hunne Regeering. Hunne hulde aan hunnen Koning. Het Koninglijk Geſlacht. Aanmerkingen over hunne Taal en lijst van enige woorden uit dezelve. Scheepvaartkundige en andere Waarneemingen.

Hun huislijk leven is noch zoo werkzaam, dat het hun lastig valt, noch zoo ledig, dat zij 'er door tot vadzigheid vervallen. De Natuur heeft zoo veel voor hun land gedaan, dat het eerſte bezwaarlijk plaats kan hebben, en hun karakter ſchijnt een vrij goed behoedmiddel tegens de laatſte. Door deeze gelukkige vereeniging van omſtandigheden ſchijnt hun noodzaaklijke arbeid bij tijden voor hunne uitſpanningen te moeten wijken, zoo egter dat de laatſte nimmer worden af-

ge-

gebrooken door de gedagten van weder aan den arbeid te moeten, tot de verzaadiging zelve hen dien overgang doe wenschen.

De bezigheden der vrouwen zijn van eenen gemaklijken aart en meest zoo als in het huis kunnen worden uitgevoerd. Het maaken van hun doek is geheel aan haare zorge toebetrouwd. Naardien ik de wijze hoe zij het maaken reeds beschreven heb, zal ik 'er alleenlijk bijvoegen dat zij doek van verschillende fijnheid hebben. De grove soort, van welke zij zeer groote stukken vervaerdigen, wordt zonder enig patroon gemaakt. Van de fijnere soort hebben zij gestreept, en geplakt, en van andere patroonen, verschillend gekleurd. Doch hoe deeze kleuren 'er op gebragt worden kan ik niet zeggen, alzoo ik deeze soort nooit heb zien maaken. Het doek kan, over het algemeen, enigen tijd lang het water wederstaan, maar dat den grootsten glans heeft kan 'er langer tegens.

De manufactuur, die in aanbelang op deeze volgt, en die ook het werk van hunne vrouwen is, is die van hunne matten, die alles overtreffen wat ik op andere eilanden gezien heb, zoo in zaamenweefzel als in schoonheid. Veele overtreffen in het bijzonder die welke op *Otahiti* gemaakt worden, zoo verre, dat zij geen gering artijkel uitmaaken om voor den handel derwaarts gevoerd te worden. Van deeze matten hebben zij zeven of

agt verſchillende ſoorten om te draagen of op te ſlaapen; en veele zijn enkel voor ſieraad. De laatſte worden meest gemaakt van het taai vezelachtig gedeelte van de ſchors van den plátaanen-boom; die, welke zij draagen, worden gemaakt van den pandang, (*) dien zij tot dat einde planten en niet tot eenen ſtam laaten opſchieten; en de grove ſoort, waarop zij ſlaapen, van eene plant, *evarra* genaamd. Daar zijn veele andere artijkelen van minder aanbelang, waarmede hunne vrouwen haaren ledigen tijd ſlijten, als kammen, van welke zij zeer veele maaken, en kleine korfjens, van dezelfde zelfſtandigheid als de matten gemaakt, en andere van de vezelen, die om de kokos-nooten zitten, of effen, of met kleine koraalen doorweeven; maar alle zoo net en met zoo veel ſmaak in de ſchikking van derzelver verſchillende deelen bewerkt, dat een vreemdeling niet kan nalaaten haar geduld en haare behendigheid te bewonderen. (†)

Het werk, dat den mannen ten deel valt, is, gelijk men wel kan denken, veel zwaarer en uitgeſtrekter dan dat der vrouwen. De landbouw, het bouwen van hunne huizen, het maaken van vaartuigen, viſchen en andere bezigheden, die

tot

(*) *Pandanus odoratiſſima.* LINN.

(†) In de voorige Reize vindt men beſchrijvingen en afbeeldingen van hunne kammen en korfjens.

tot de ſcheepvaart behooren, maaken de voorwerpen van hunnen arbeid uit. (*) Naardien hun voornaamſt voedzel in wortelen en vrugten beſtaat, die geteeld moeten worden, zijn zij genoodzaakt zig aanhoudend met den landbouw bezig te houden, dien zij naarſtiglijk oefenen, en dien zij tot eene bijna zoo groote volmaaktheid ſchijnen gebragt te hebben als de omſtandigheden toelaaten. Ik heb reeds geſprooken van de groote uitgeſtrektheid van hunne plaatanen-velden, en hetzelfde kan men van hunne yams-velden zeggen, terwijl deeze beiden te zaamen ten minſten als den tot een tot alle de andere artijkelen ſtaan. Als zij deeze beiden planten, graaven zij kleine kuilen om dezelve 'er in te zetten, en dan toeijen zij het omringende gras uit, dat, in dit warm land, welhaast verdort en rottende eene goede mist wordt. De werktuigen, die zij daartoe gebruiken, en die zij *hoo* noemen, zijn niet anders dan ſtaaken van verſchillende lengten, naar de

(*) Hoe aanmerkelijk komen Kapkeln COOKS bericht van de bezigheden van de mannen en vrouwen alhier overeen met vader CANTOVAS naricht van de Carolina-Eilanders? *La principale occupation des hommes eſt de conſtruire des barques, de pêcher & de cultiver la terre. L'Affaire des femmes eſt de faire la cuiſine & de mettre en oeuvre une eſpece de plante ſauvage, & un arbre — pour en faire de la toile. Lettres Edifiantes Tom. XV. p. 313.*

de diepte, tot welke zij ſpitten moeten. Zij zijn aan het een eind plat gemaakt en van eene ſcherpe kant voorzien, en de grootſte hebben een klein ſtuk dwarsch daarin vastgemaakt, om dezelve met den voet in den grond te drukken. Met deeze, ſchoon niet meer dan van twee tot vier duimen breed, ſpitten en beplanten zij gronden van veele akkers groot. In het planten van de plataanen en yams neemen zij eene zoo groote naauwkeurigheid waar, dat, werwaarts men zijn oog ſlaat, de reien zig regelmaatig en volledig vertoonen.

De kokos-nooten- en broodvrugt-boomen ſtaan zonder orde overal verſpreid, en ſchijnen hun geene moeite te geeven, als zij eens tot eene zekere hoogte zijn opgeſchoten. Hetzelfde mag gezegd worden van eenen anderen grooten boom, die veele groote, rondachtige, zaamgedrukte nooten, *eeefee* genoemd (*) voortbrengt, en van een' kleineren boom, die eene eironde noot draagt, twee duimen lang, met twee of drie driehoekige pitten, taai en ſmaakloos, *mabba* genoemd, en die meest bij de huizen geplant wordt. (†)

De *Kappe* (§) wordt gemeenlijk regelmaatig en

(*) *Inocarpus edulis.* FORSTER.

(†) *Maba major*, FORSTER *Plant. escul. p.* 54.

(§) Of de groote arons-wortel (*Arum macrorhizon.*) G. FORSTER.

en op vrij groote ſtukken gronds geplant; maar de *mawhaha* worden tuſſchen andere gewaſſen gepoot, gelijk de *jejee* (*) en yams, welke laatſte ik dikwijls tuſſchen de plataanen-boomen heb zien ſtaan, in de tuſſchen-ruimte, die gewoonlijk tuſſchen die boomen gelaaten wordt; het ſuiker-riet ſtaat gemeenlijk in kleine vakken digt bij elkander, en den moerbezieën-boom, van welken het doek gemaakt wordt, ſchoon zonder orde geplant ſtaande, is altijd ruimte genoeg gelaaten, en wordt zeer net gehouden. De eenigſte andere plant, die zij voor hunne manufactuuren teelen, is de pandang, die gemeenlijk op eene rei digt bij elkander aan de kanten van de andere velden geplant wordt, en zij beſchouwen dien als zoo onderſcheiden in deezen ſtaat, dat zij 'er eenen anderen naam voor hebben, hetgeen bewijst dat zij niet onbewust zijn van de groote veranderingen, die 'er door bebouwing in zijn teweeg gebragt.

Het is aanmerkenswaerdig dat dit volk, dat in veele opzigten ſmaak en ſchranderheid bezit, zoo weinig ſmaak en bekwaamheid laat blijken in het bouwen van hunne wooningen, ſchoon het gebrek meer in het plan dan in de uitvoering ligt. Die van het gemeen volk zijn ellendige hutten, naauw-

(†) *Dracaena terminalis?* G. FORSTER.

nauwlijks genoegzaam om hen voor het weder te beschutten, en zeer klein. Die van lieden van een' hoogeren rang zijn grooter, en gemaklijker, maar egter niet zoo veel als men verwagten zoude. De grootte van eene middelmaatige is omtrent dertig voeten in de lengte, twintig in de breedte, en twaalf in de hoogte. Hunne huisen zijn, eigenlijk gesprooken, maar afdakken, op paalen en binnen rustende, die op eene zeer oordeelkundige wijze gesteld zijn. De vloer is met aarde opgehoogd, die glad gemaakt en met sterke dikke matten bedekt is en zeer zindelijk gehouden word. De meeste zijn naar de streek van waar de meeste regen en wind koomt gesloten en sommige meer dan twee derden in de rondte, met sterke matten of met takken van den kokosnooten-boom, door malkanderen gevlogten. Deeze zetten zij op haare kanten, zoo dat zij van de zanden van het dak tot den grond reiken, en dus dienen zij voor muuren. In het huis is eene ruimte afgeschoten door eene dikke sterke mat, omtrent derdehalven of drie voeten breed, als een halve cirkel gebogen, en op haaren rand gezet, met de einden aan de zijde van het huis raakende, en in gedaante naar eene vuurscherm gelijkende; hier slaapen de heer en vrouw van het huis. De vrouw slijt over dag haaren meesten tijd in deeze kamer. De overige huisgenooten slaapen op den vloer daar het hun behaagt zig neder te leggen,

de

de ongetrouwde mannen en vrouwen van elkanderen afgezonderd. Of zoo het een groot huisgezin is, ſtaan 'er kleine hutjens bij, waarin de bedienden des nachts gaan ſlaapen, zoo dat hier zoo veel heimlijkheid wordt in acht genoomen als men zoude kunnen verwagten. Zij hebben matten, die gemaakt zijn om 'er op te ſlaapen en de klederen, die zij over dag draagen, dienen hun 'anachts tot dekzel. Hun geheel huisraad beſtaat in een' bak of twee, waarin zij de *kava* maaken, enige kalebasſen, kokos-nooten-doppen, enige kleine houten hoofd-ſtoelen, die hun tot kusſens dienen, en ſomtijds een groote ſtoel voor het hoofd van het huisgezin om op te zitten.

De eenigſte waarſchijnlijke reden, die ik kan bijbrengen waarom zij hunne huizen zonder enige verſieringen bouwen is dat zij gaerne in de open lucht zijn. En indedaad, zij ſchijnen hunne huizen, in welke zij zelden eeten, bijna nergens anders toe te houden dan om in te ſlaapen, en om in te ſchuilen, als het ſlegt weder is. En de laagſte klaſſe van volk, die een groot gedeelte van hunnen tijd beſteeden met de Opperhoofden optewagten, kunnen hunne huizen weinig dan voor het laatgenoemde gebruik nodig hebben.

Hunne gebrekkige bouwkunde in het maaken van hunne woningen vergoeden zij door hunne groote zorgvuldigheid en behendigheid in hunnen

ſcheeps-bouw, zoo ik het zoo noemen mag. Doch ik moet den leezer omtrent de beſchrijving van hunne kanos, en hunne wijze van dezelve te bouwen en te beſtieren naar mijne vorige reisbeſchrijving verwijzen (*).

Het eenigst gereedſchap, dat zij, in het bouwen van deeze vaartuigen, gebruiken, beſtaat in bijltjens, of liever dikke bijlen van eenen gladden zwarten ſteen, die in overvloed op *Tooſoa* gevonden wordt, hooren van haaien-tanden, in kleine handvatten vastgezet, en raspen van het ruuwe vel van een' visch, op platte ſtukjens hout vastgemaakt, die aan de eene zijde dunner zijn en ook handvatten hebben. De arbeid en de tijd, die zij moeten beſteeden om hunne kanos te maaken, die de volmaaktſte van hunne werktuigkundige voortbrengzelen zijn, maaken dezelve ook waerdig dat zij 'er goede zorg voor draagen; ook worden zij onder dak gebouwd en bewaard, of zij bedekken het dek met kokos-bladeren, als zij op ſtrand gehaald zijn, om te beletten dat zij door de zon geſcheurd worden.

Dit is ook al het gereedſchap dat zij voor anderwerk hebben, als men enige ſchulpen uitzondert,

(*) COOKS *Reizen* V Deel bladz. 106. *en volgg.* Als de leezer die beſchrijving vergelijkt met hetgeen CANTOVA van de zee-ſloepen van de *Caroline-Eilanden* zegt, zal hij hier ook de grootſte overeenkomst vinden.

dert, die zij als messen gebruiken; maar daar zijn weinige van hunne voortbrengzelen, tot welke deeze vereischt worden, behalven enige van hunne wapenen; terwijl de andere artijkelen voornamelijk in hun visch-tuig en touw-werk bestaan.

Het touw-werk wordt gemaakt van de vezelen, die de kokosnooten bedekken, welke zij, schoon niet meer dan negen of tien duimen lang, vlegten in de dikte van eene penne-schaft, of minder, tot die lengte als zij willen, en in kloenen opwinden; van deeze worden de dikkere touwen gemaakt, door verscheiden zaamen te vlegten. De lijnen, waarmede zij vischen, zijn zoo sterk en gelijk als het beste koord, dat wij maaken, en gelijken in bijna alle opzigten naar hetzelve. Hun ander visch-tuig bestaat in groote en kleine angels. De laatste zijn geheel van paerlemoer gemaakt; maar de eerste zijn 'er van agteren slechts mede bedekt, en de punten van beiden zijn gemeenlijk van schildpad, die van de kleinste glad, en die van de andere met weêrhaaken. Met de groote vangen zij bonieten en albicoren; om 'er naar te visschen hangen zij dezelve aan eenen rieten hengel, twaalf of veertien voeten lang, met eene lijn van diergelijke lengte; de hengel rust in eene keep van een stuk hout, dat tot dat einde aan de agtersteven van de kano vast is, en wordt langs de oppervlakte van de

zee gesleept, terwijl zij voortgeroeid wordt, zonder enig ander aas dan een bosjen vlasachtig goed aan de punt. Zij hebben ook veele kleine zegens, waarvan sommige van een zeer teder zaamenweefzel zijn. Deeze gebruiken zij om in de gaten van de rifs te visschen, als het getij afloopt.

Hun ander werk bestaat hoofdzaaklijk in het maaken van rieten-fluitjens, fluiten, wapenen, en stoelen of liever houten kussens om op te slaapen. De rieten-fluitjens bestaan uit agt, negen of tien stuks, naast elkanderen geplaatst, maar niet in eenen regelmaatigen voortgang; somtijds staan de langste in het midden en enige van dezelfde lengte, zoo dat ik 'er geene gezien heb met meer dan zes toonen, en zij schijnen buiten staat om 'er enig muzijk op te speelen dat voor onze ooren te onderscheiden is. (*) De fluiten bestaan uit een gelid van bamboes, aan beiden einden gesloten, met een gat digt bij elk eind, en nog vier andere gaten, waarvan twee, met een van de eerstgenoemde, in het speelen gebruikt worden. Zij fluiten met den duim van de slinker hand het slinker neus-gat en blaazen met het ander in het gat aan een der einden. De middenste vinger van de slinker hand wordt op het eerste gat aan de slin-

(*) Zie eene afbeelding van eene van deeze Pans-fluitjens, Plaat XXXVII* Fig. 5.

flinker hand geplaatst, en de voorste vinger van de regter hand op het laatste gat aan die zijde. Op deeze wijze speelen zij, schoon 'er maar drie nooten zijn, een aangenaam, maar eenvoudig muzijk, waarin zij veel meer verscheidenheid brengen dan men met een zoo onvolkoomen speeltuig mogelijk zoude rekenen. Dat zij gewoon zijn aan eene muzijk, die uit weinige tooneu bestaat is misschien de reden waarom zij geene smaak schijnen te hebben in de onze, die zoo zaamgesteld is; maar zij hebben aandoening van die welke gebrekkiger is dan de hunne; want wij merkten op dat zij gewoonlijk behagen scheenen te scheppen in het gezang van onze twee jonge Nieuw-Zeelanders, dat eer in kracht dan in welluidende uitdrukking bestond.

De wapenen, die zij maaken, zijn knodsen van verschillende soorten (tot welker versiering zij veel tijds besteeden) speenen en werp-schichten. Zij hebben ook boogen en pijlen; doch deeze scheenen alleen tot tijdkorting te dienen, als het schieten op vogelen, en niet tot den krijg. De stoelen zijn omtrent twee voeten lang, maar slechts vier of vijf duimen hoog, en ten naasten bij vier breed, in het midden hol loopende, met vier sterke pooten met ronde knoppen uit een enkel stuk zwart of bruin hout, net gepolijst en somtijds met stukjens yvoir ingelegd. Zij leggen de handvatsels van hunne vliegen-verjaagers

jaagers ook met yvoir in, na dat zij net geſneden zijn, en zij ſnijden beenderen tot kleine figuurtjens van menſchen, vogelen en andere dingen, dat zeer ongemaklijk moet zijn, alzoo zij geen ander beeldhouwers gereedſchap hebben dan eenen haaien-tand.

Yams, plataanen en kokos-nooten maaken het grootst gedeelte van hun voedzel uit het planten-rijk uit. Van hun voedzel uit het dieren-rijk zijn de voornaamſte artijkelen varkens, hoenders, visch en allerhanden ſoorten van ſchulp-visſchen, maar het gemeen volk eet ook rotten. De yams en plataanen met brood-vrugt kunnen de grond van hun voedzel genaamd worden, op verſchillende tijden van het jaar, met visch en ſchulp-visſchen; want varkens, hoenders en ſchildpad ſchijnen ſlechts lekkernijen te wezen, die alleen voor hunne opperhoofden beſtemd zijn. De tusſchentijden tusſchen de tijden van deeze vrugten moeten ſomtijds merklijk lang zijn, naardien zij eene ſoort van brood van plataanen bereiden, die zij, voor zij rijp zijn, onder den grond liggen, daar zij dezelve laaten tot zij aan het gisten zijn, wanneer zij opgenoomen en tot kleine ballen gemaakt worden, maar zij zijn zoo zuur en onaangenaam, dat zij dikwijls zeiden dat ons brood beter was, ſchoon het wat beſchimmeld mogt wezen.

Hun voedzel wordt in het gemeen gereed gemaakt

maakt door het te braaden op dezelfde wijze als op *Otahiti*, en zij verſtaan de konst om van verſchillende ſoorten van vrugten verſcheiden ſchotelen te maaken, welke de meeſte onzer voor zeer goed hielden. Nooit zag ik hen van enige ſaus gebruik maaken, noch iets anders bij hunne maaltijden drinken dan water of het ſap van kokos-nooten, want de *kava* is alleen hun morgen-drank. Ik kan niet zeggen dat zij zindelijk zijn in hunne kookerij of in hunne wijze van eeten. De meeſte zullen hun eeten op het eerſte beste blad, dat zij vinden, leggen, hoe vuil het ook wezen mag; maar wanneer den Opperhoofden eeten wordt voorgediend, wordt het gemeenlijk op groene plataanen-bladeren gelegd. Als de Koning een maal deed, wierd hij gemeenlijk door drie of vier perſoonen bediend. De een ſneed groote ſtukken van het vleesch of den visch, de ander ſneed die in kleine brokjens, en de andere ſtonden bij de hand met kokosnooten of hetgeen hij anders nodig mogt hebben. Nooit zag ik een groot gezelſchap aanzitten aan hetgeen wij een gastmaal zouden noemen en uit denzelfden ſchotel eeten. Het voedzel, wat het ook zij, wordt altijd in kleine portieën verdeeld, elke portie voor een zeker getal perſoonen; deeze portieën worden weder verdeeld, zoo dat men zelden meer dan twee of drie perſoonen te zaamen ziet eeten. De vrou-

wen

wen is het niet verboden met de mannen te eeten; maar daar zijn zekere rangen of orden onder hen, die met malkanderen noch eeten noch drinken mogen. Deeze onderscheiding begint met den Koning, doch waar zij eindige kan ik niet zeggen.

Zij schijnen geenen gezetten tijd voor hunne maaltijden te hebben, schoon ik moet aanmerken dat hun huishoudlijk leven, geduurende ons verblijf onder hen, door hunne aanhoudende aandacht op ons, zeer veel van de wijs geraakte. Voor zoo verre wij bespeuren konden, dronken die van hoogen rang alleen *kava* in den voormiddag, en de andere eeten dan misschien een mondvol yams, maar wij zagen hen alle gemeenlijk iets in den agtermiddag eeten. Het is waarschijnlijk dat de gewoonte van een maal in den nacht te doen vrij algemeen in zwang zij, en, naardien hunne rust aldus gestoord wordt, slaapen zij dikwijls over dag. Zoo dra het donker is, gaan zij naar bed en zij staan op met den dageraat. (*)

Zij zijn zeer gaerne met elkanderen in gezelschap, zoo dat het niet ongemeen is verscheiden huizen ledig en de eigenaars in een ander bij elkanderen te vinden, of liever op de eene of andere

(*) CANTOVA zegt van zijne eilanders: *Ils prennent leur repos dès que le soleil eſt couché & ils ſe levent avec l'aurore. Lettr. Edifi. T.* XV. *p.* 314.

dere geſchikte plaats daaromtrent, daar zij zig verlustigen met praaten en andere tijdkortingen. Hunne huislijke vermaaken beſtaan meest in zingen, danſen en muzijk, dat door de vrouwen geſpeeld wordt. Als twee of drie vrouwen te zaamen zingen en met de vingeren ſnappen, wordt dit *oobai* genoemd; maar als zij veele zijn, verdeelen zij zig in verſcheiden partijen, elke van welke op verſchillende ſleutels zingt, dat eene zeer aangenaame muzijk maakt en *heeva* of *heiva* genaamd wordt. Op dezelfde wijze brengen zij verſcheidenheid in de muzijk van hunne fluiten, door op fluiten van verſchillende grootte te ſpeelen; maar hun danſen is veelal hetzelfde als wanneer zij zulks in het openbaar doen. Het danſen der mannen (als het danſen mag genaamd worden) ſchoon het niet beſtaat in de voeten veel te beweegen, gelijk wij doen, heeft duizend verſchillende beweegingen met de handen, die ons geheel vreemd zijn, en deeze worden met eene losheid en bevalligheid uitgevoerd, die niet te beſchrijven, ja niet te begrijpen is, of men moet die gezien hebben. Doch ik behoef niets te voegen bij hetgeen reeds over dit onderwerp gezegd is in het verhaal van de omſtandigheden, die 'er geduurende ons verblijf op deeze eilanden plaats hadden. (*)

Of

(*) Een woord van de taal der Noordlijke Zuid-zee-

Ei-

Of hunne huwelijken door enig plechtig contract verbindende gemaakt worden konden wij niet juist bepaalen; doch dit is zeeker dat het gros van het volk zig met eene enkele vrouw te vreden hield. De Opperhoofden hebben egter gemeenlijk verſcheiden wijven, (*) ſchoon ſommige onzer van gedagten waren dat 'er maar eene was, die als vrouw van het huisgezin beſchouwd wierd.

Alzoo de vrouwlijke kuischheid in den eerſten opſlag niet in groote achting ſcheen gehouden te wor-

Eilanders, door Vader CANTOVA bewaard, levert ons wederom een nieuw bewijs van de zelfheid van de taal van die volkeren en die van de *Vrienden-Eilanden*. Van hunne tijdkortingen ſpreekende, zegt hij dat eene derzelve in hunne taal *tanger ifaifil*, dat is, de *klagt der vrouwen* genoemd wordt, nu is het aanmerklijk dat de woorden *de klagt der vrouwen* of wel *het treurgezang der vrouwen* door die van *Tongataboo* volgens hunne taal *tangee veefaine* zonde genoemd worden; men heeft voorbeelden van grooter veranderingen in de uitſpraak van woorden, door eene lange ſcheiding bij verſchillende volkeren, die baarblijklijk van eenzelfde ras zijn, te weeg gebragt dan in deeze plaats heeft. Dat op de *Vrienden-Eilanden tangee* wordt uitgeſprooken is *taee* op *Otahiti* en de *vafaine* van de eerſte is de *wahein* van de laatſte.

(*) CANTOVA zegt van de Carolina-Eilanders. *La pluralité des femmes eſt non ſeulement permiſe à tous ces inſulaires, elle eſt encore une marque d'honneur & de diſtinction.* Le Tamole *de l'Isle* d'Huogoleu *en a neuf* Lettr. Edif. T. XV. p. 310.

worden, hadden wij verwagt meermaalen echtbreuk onder hen te zullen zien; maar wij deeden hun groot onrecht. Ik weet niet dat 'er een enkel voorbeeld van gebeurde zoo lang wij ons aldaar ophielden. (*) Ook zijn de vrouwen van de hoogere rangen, die ongetrouwd zijn, niet viel met haare gunſten. Het is waar, daar ontbraken 'er ook geene van eene andere neiging, en misſchien vindt men alhier meer van dezulke, naar evenredigheid van de volkrijkheid, dan in veele andere landen, maar het kwam mij voor dat de meeſte, zoo niet alle van de laagſte klaſſe waren, en die, welke ons volk gemeenzaamheden toelieten, waren gemeene hoeren.

Niets kan grooter bewijs zijn van de menschlievendheid van dit volk, dan de droefheid, die zij voor de overledene laaten blijken. (†) Om eene gemeene uitdrukking te gebruiken, hun rouw is niet in woorden, maar in daaden. Want, behalven de *tooge*, van welke reeds geſprooken is, en hunne ingebrande kringen en lidtekenen, ſlaan zij hunne tanden met ſteenen, ſteeken zig eenen haaien-tand in het hoofd, dat 'er het bloed uit ſtroomt, en ſteeken ſpeeren in het binnenst gedeel-

(*) De Schrijver heeft hier het geval vergeeten dat op bladz. 289 beſchreven is. VERTAALER.

(†) Zie hoe de Carolina-Eilanders hunnen rouw over de dooden uitdrukken *ibid. T.* XV. *p.* 308.

deelte van hunne dijen, in hunne zijden onder de oxelen, en door de wangen in den mond. Alle deeze pijnigingen geeven een denkbeeld van zulk eene geſtrenge tuchtiging, dat 'er of een ongemeene graad van genegenheid, of de groſſte bijgeloovigheid toe vereischt wordt.

Ik wil niet zeggen dat de laatſte 'er geen deel aan hebbe; want ſomtijds is zij zoo algemeen, dat veele geene kennis kunnen hebben van den perſoon, voor welken men zoodanige droefheid toont. Dus zagen wij het volk van *Tongataboo* den dood van een Opperhoofd van *Vavaoo* betreuren, en daar kwamen meer diergelijke voorbeelden voor geduurende ons verblijf aldaar. Men moet egter ook opmerken dat de pijnlijkſte van deeze tuchtigingen alleen geſchieden om den dood van diegeene, die met de rouwende naast in verwantſchap ſtonden. Als iemand ſterft, wordt hij, na eerst in matten en doek gewonden te zijn, omtrent op onze wijze begraaven. De Opperhoofden ſchijnen de *fiatookas* voor hunne begraaf-plaatſen te hebben, maar het gemeen volk wordt op geene bijzondere plaats begraaven. (*) Welk gedeelte van de rouw-plechtig-

(*) CANTOVAS bericht omtrent de begravenis-plechtigheden van de Carolina-Eilanders is als volgt: *Lorsqu'il meurt quelque perſonne d'un rang diſtingué, ou qui leur eſt chère par d'autres endroits, ſes obſeques ſe font avec pom-*

tigheid onmiddelijk na de begravenis volgt is onzeeker, doch dat 'er nog eene is behalven de algemeene rouw, die eenen aanmerklijken tijd duurt, konden wij opmaaken uit hetgeen ons gezegd wierd dat de begravenis van MAREEWAGEES wijf, gelijk wij reeds gezegd hebben, van plechtigheden ſtonden verzeld te gaan, die vijf dagen duuren zouden, en in welke alle de voornaamſten haare gedagtenis zouden vieren.

Hun lange en algemeene rouw bewijst dat zij den dood als een zeer groot kwaad beſchouwen. En dit wordt bevestigd door eene zeer aardige gewoonte, die zij te werk ſtellen om denzelven afteweeren. Toen ik deeze eilanden op mijne voorige reis eerst bezogt, merkte ik op dat veele van de inwooneren eenen of beiden hunne pinken afgeſneden hadden, en wij konden toen geene voldoende verklaaring van deeze verminking bekoomen. (*) Doch nu vernamen wij dat deeze afkapping geſchiedt als zij in eene zwaare ziekte liggen en denken dat zij in doods-gevaar zijn. Zij onderſtellen dat de Godheid den pink zal aanneemen als eene ſoort van offerhande, die genoeg-

pompe. Il y en a qui renferment le corps du defunt dans un petit édifice de pierre, qu'ils gardent au-dedans de leurs maiſons. D'autres les enterrent loin de leurs habitations. Lettres édif. T. XV. p. 308, 309.

(*) COOKS Reizen V Deel bladz. 116.

noegzaam zal zijn om hun hunne gezondheid weder te geeven. Zij kappen dien met eene van hunne ſteenen bijlen af. Naauwlijks was de tiende man van deeze verminking vrij gebleven, hetzij aan eene, hetzij aan beiden de handen, dat eene onaangenaame uitwerking heeft, bijzonderlijk omdat zij den vinger ſomtijds zoo digt afkappen, dat zij het been van de hand raaken. Ook heeft de Heer KING opgemerkt dat onder het gemeen volk de gewoonte heerscht van een lid van hunnen pink aftekappen om de ziekte van de Opperhoofden, onder welke zij behooren.

Uit de geſtrengheid, waarmede ſommige van deeze rouw- en godsdienſt-plechtigheden ter uitvoer gebragt worden zou men verwagten dat zij daardoor de gelukzaligheid aan geene zijde van het graf zouden willen verzeekeren; maar neen, hun voornaamst doel betreft ſlechts tijdlijke dingen; want zij ſchijnen weinig begrip te hebben van toekoomende ſtraffen voor misdaaden, die zij in het leven begaan hebben. Zij gelooven egter dat zij op aarde billijk geſtraft worden, en gebruiken dan ook allerleie middelen om de gunst van hunne godheden te winnen. De hoogſte oorſprong der meeſte dingen noemen zij *Kallafoo-tonga*, die, zeggen zij, van het vrouwlijk geſlacht is, woonende in den hemel, en donder, wind, regen en, over het algemeen, alle de veranderingen van het weder beſtierende. Zij gelo-

looven dat, als zij op hen vertoornd is, de voortbrengzelen der aarde verzengd, en veele dingen door den blikzem vernield worden, en dat zij zelve met ziekte en dood worden bezogt, zoo wel als hunne varkens en andere dieren. Als deeze toorn voorbij gaat, keert alles, naar hun denkbeeld, tot de voorige natuurlijke orde terug, en het schijnt dat zij een groot vertrouwen hebben op de kracht van hunne poogingen om hunne beledigde godheid te verzoenen. Zij neemen ook menigvuldige godheden aan, schoon alle minder dan *Kallafootonga*. Onder deeze noemen zij *Toofooa-boolootoo*, God van de wolken en nevels, *Talleteboo*, en enige andere, woonende in den hemel. De eerste in rang en vermogen, die het bestier over de zee en derzelver voortbrengzelen heeft, wordt *Futtafaihe*, of, gelijk het somtijds wierd uitgesprooken, *Footafooa*, genaamd, die, zeggen zij, van het manlijk geslacht is, en tot vrouw heeft *Fykava-Kajeea*, en hier zijn, gelijk in den hemel, verscheiden onder-goden, gelijk *Vahaa-fonooa*, *Tareeava*, *Mattaba*, *Evaroo* en andere. Dit godsdienstig stelzel heerscht egter niet over de geheele groep van de *Vrienden-Eilanden*; want de opperste God van *Hapaee*; bij voorbeeld, heet *Alo*, *Alo*, en andere eilanden hebben 'er twee of drie van verschillende naamen. Maar hunne denkbeelden van de macht en andere eigenschappen van deeze wezens zijn zoo

ongerijmd, dat zij denken dat zij na hunnen dood niets verder met hun te maaken zullen hebben.

Omtrent de onſtoflijkheid en onſterflijkheid der ziel hebben zij egter zeer juiſte denkbeelden. Zij noemen haar leven, het levensbeginzel, of, dat meer met hunne denkbeelden van dezelve ſtrookt, een *Otooa*, dat is eene Godheid, of een onzigtbaar wezen. (*) Zij zeggen dat de zielen van hunne Opperhoofden bij den dood onmiddelijk van hunne lighaamen ſcheiden en naar eene plaats gaan, *Boolootoo* genaamd, welker Opperhoofd of God *Gooleha* is. Deeze *Gooleha* ſchijnt eene perſoons-verbeelding van den dood te zijn, want zij waren gewoon ons te zeggen: *Gijlieden en de mannen van Fejee* (met ons bij dit volk te voegen meenden zij ons eenen lof toetezwaaien, als bekennende daardoor onze meerderheid boven hen zelve) *zijt ook de macht en het*

(*) Voor zoo veel ik deeze plaats verſtaa, zijn de uitdrukkingen *leven*, *levens beginzel* ſlechts der ſchrijvers poogingen om het denkbeeld, dat 'er in het woord *Otooa* ligt, daar te ſtellen; men moet dan ook niet verkeerdlijk op de gedagte vallen dat zulke afgetrokken denkbeelden reeds ontwikkeld in het hoofd van zulk eenen eilander liggen en ook terſtond door eenen vreemden opgevat en verſtaan konden worden, die dikwijls moeite genoeg heeft om de betekenis der woorden, die onmiddelijk op zinlijke voorwerpen betrekking hebben, te leeren verſtaan.

G. FORSTER.

het gebied van Gooleho *onderworpen.* Zijn land, de algemeene verzamelplaats der dooden, volgens hunne fabelkunde, is nooit door iemand gezien, en egter ſchijnt het dat zij weeten dat het ten Westen van *Feejee* ligt, en dat zij, die eens derwaarts gebragt zijn, eeuwig leeven, of, om hunne eigen uitdrukking te gebruiken, den dood niet weder onderworpen zijn, maar zig op alle de beste voortbrengzelen van hun eigen land vergasten, welke dit eeuwig verblijf onderſteld wordt overvloedig voorttebrengen. Wat de zielen van de laagſte ſoort van menſchen belangt, deeze ondergaan eene ſoort van verhuizing, of worden, gelijk zij zeggen, opgegeeten door eenen vogel, *loata* genoemd, die tot dat einde over hunne graven loopt.

Ik meen gerust te mogen zeggen dat zij geen ding vereeren, dat het werk hunner handen is, noch ook zigtbaare deelen van de ſchepping. Zij offeren geene honden, varkens en vrugten, gelijk op *Otahiti*, tenzij zinnebeeldig; want hunne *morais* waren volkoomen vrij van alles van dien aart. Doch dat zij waare menschlijke offerhanden offeren is bij mij buiten twijfel. Hunne *morais* of *fiatookas* (want zij worden met beiden deeze naamen benoemd, maar meest met den laatſten (*)) zijn, gelijk op *Otahiti* en op veele andere

(*) Misſchien hadden zij het eerſte woord van de En-

dere plaatſen der waereld, begraafplaatſen en godsdienſtige plaatſen, ſchoon enige ſlechts tot dat eerſte einde ſcheenen beſtemd te zijn; maar dan waren zij klein, en in alle opzigten minder dan de voorige.

Van den aart hunner regeering weeten wij niets meer dan den algemeenen ruuwen omtrek. Daar is eene onderhoorigheid onder hen vastgeſteld, die naar het leenſtelzel van onze vooroudereren in Europa gelijkt. Maar welke derzelver onderverdeelingen, welke derzelver zaamenſtel zij, en hoe het zaamenhange, om een ſtaatkundig ligchaam te vormen beken ik in het geheel niet te weeten. Sommige zeiden mij dat de macht van den Koning onbegrensd is, en dat het goed en leven van de onderdaanen ter zijne beſchikking ſtaan. Maar de weinige omſtandigheden, die onder onze waarneeming vielen, waren eerder ſtrijdig met het denkbeeld van eene willekeurige regeering dan eene bevestiging van hetzelve. MAREEWAGEE, de oude TOBOU en FEENOU handelden elk als kleine Vorſten, en dwarsboomden dikwijls de maatregelen des Konings, waarover hij meermaalen klaagde. Ook was zijn hof niet luiſterrijker dan dat van de twee eerſte, die de machtigſte Opperhoofden van de

gelſchen, die het op *Otahiti* geleerd hadden, overgenoomen, gelijk uit meer andere woorden geſchied is.

de Eilanden zijn, en na hen ſcheen FEENOU, MAREEWAGEES zoon, hoogst in gezag te ſtaan. Doch hoe onafhanglijk van de willekeurige macht des Konings de Grooten ook mogen zijn, zagen wij egter voorbeelden genoeg die beweezen dat de laage klasſe des volks geen' eigendom, noch veiligheid voor hunne perſoonen heeft dan naar het welbehaagen van de Opperhoofden, onder welke zij behooren.

Tongataboo is in veele diſtricten verdeeld, van welke wij meer dan dertig bij naamen leerden kennen. Elk diſtrict heeft zijn bijzonder Opperhoofd, dat de geſchillen beſlecht en binnen zijn eigen diſtrict recht ſpreekt. Maar wij konden geene voldoende kennis krijgen van de uitgeſtrektheid van hunne macht in het algemeen, of de regel, waarnaar zij de ſtraffen evenredig aan de misdaaden bepaalden. De meeſte van deeze Opperhoofden hebben bezittingen in andere eilanden, van waar zij levensmiddelen trekken. Wij weeten ten minſten dat dit het geval is met den Koning, die, op zekere vastgeſtelde tijden, de vrugten van zijne afgelegene domeinen op *Tongataboo* ontvangt, dat niet alleen de voornaamſte plaats van 's Konings verblijf is, maar, naar het ſchijnt, ook van alle lieden van aanzien van deeze eilanden. De inwooners noemen het, in het gemeen geſprek, het *land der Opperhoofden*, terwijl de

onderhoorige eilanden met den naam van de *Landen der knegten* onderſcheiden worden.

Deeze Opperhoofden worden door het volk niet alleen *Heeren der Aarde* genoemd, maar ook *van de zon en den hemel*, en 's Konings geſlacht neemt den naam aan van *Futtafaihe* naar den God van dien naam, die waarſchijnlijk deszelfs beſcherm-god is en misſchien deszelfs gemeene ſtamvader. 's Konings bijzondere aardſche eernaam is egter enkel *Tooee Tonga*.

In tegenswoordigheid van hunne voornaamſte, en in het bijzonder van hunnen Koning wordt eene deftigheid in acht genoomen, die wezenlijk bewonderenswaerdig is. Zoo dra hij gaat nederzitten, hetzij in een huis, of in de open lucht, gaat zijn geheel gevolg ook zitten, en plaatst zig voor hem in eenen halven kring, altijd eene voeglijke ruimte tusſchen hem en zig zelf open laatende, binnen welke niemand zig begeeft, tenzij hij iets bijzonders te verrigten heeft. Ook mag niemand agter hem henen gaan of zitten, noch zelfs digt bij hem dan op zijn bevel, of met zijne bewilliging, zoo dat dit voorrecht, dat men ons verund had, een duidlijk bewijs was van den grooten eerbied, dien men ons bewees. Als iemand den Koning moet ſpreeken, nadert hij en gaat voor hem zitten, zegt hetgeen hij te zeggen heeft in weinige woorden, en, antwoord ontvangen hebben.

bende, keert hij naar den kring terug. Doch als de Koning iemand aanſpreekt, antwoord hij van de plaats daar hij zit, tenzij hij enig bevel ontvangen moet, wanneer hij van zijne plaats opſtaat, en zig voor het Opperhoofd neder zet met zijne beenen kruislings over elkanderen, eene houding, waaraan zij zoo gewoon zijn, dat alle andere wijzen van zitten hun laſtig is. (*) Den Koning ſtaande aanteſpreeken zou hier zulk eene groote lompheid zijn als het bij ons wezen zoude, zoo iemand gong zitten en zijnen hoed opzettede, als hij zijnen meerderen aanſprak, en terwijl die meerdere ſtaande en ongedekt was.

Ik geloof niet dat eene van de beſchaafdſte natieën dit volk te boven gaa in de groote ordelijkheid, die het bij alle gelegenheden in acht neemt, waarin het zig gereedlijk ſchikt naar de bevelen der Opperhoofden, en in de overeenſtemming, die 'er onder alle rangen beſtaat, en die hen vereenigt, als of zij een man waren, door hetzelfde beginzel onderrigt en beſtierd. Dit hun gedrag blijkt bijzonderlijk, zoo dikwijls het nodig is dat hunne Opperhoofden het verzamelde volk aanſpreeken, dat dikwerf geſchiedt. Dan worde

(*) Dit is den mannen bijzonder eigen, terwijl de vrouwen altijd met beiden de beenen een weinig ter zijde gedraaid zitten. Deeze aanmerking zijn wij aan Kapitein KING verſchuldigd.

wordt 'er het diepst ſtilzwijgen en de grootſte aandacht geduurende de aanſpraak in acht genoomen, zelfs in eenen veel grooteren graad dan bij ons bij de belangrijkſte en ernſtigſte raadpleegingen van onze achtbaarſte vergaderingen geſchiedt. En welke ook de inhoud van de aanſpraak ware, wij zagen nooit dat iemand van het volk een teken liet blijken van ongenoegen, of dat de minſte neiging zoude hebben te kennen gegeeven van den verklaarden wil van eenen perſoon, die het recht had om te beveelen, te willen betwisten. Ja, zoo ſterk is de kracht van deeze geſprooken wetten, gelijk ik dezelve wel mag noemen, dat ik gezien heb dat een van de Opperhoofden zijne verwondering betuigde dat iemand tegens zulke bevelen gehandeld had, ſchoon het bleek dat de arme man 'er met geene mogelijkheid in tijds van had kunnen onderrigt wezen, om dezelve te gehoorzaamen. (*)

Schoon enige van de machtigſte Opperhoofden in het ſtuk van bezittingen den Koning mogen evenaaren, zijn zij egter veel laager in rang en men brengt hun die eere-betooningen niet toe, wel-

(*) CANTOVA geeft ons hetzelfde naricht omtrent de diepe onderdaanigheid van de Carolina-Eilanders aan de bevelen van den *Tamole*. *Ils reçoivent ſes ordres avec le plus profond reſpect. Ses paroles ſont autant d'oracles qu'on revére. Lettres Edif. T. XV, p.* 312.

welke het volk overeengekoomen is den Vorst te bewijzen. Het is een bijzonder voorrecht aan zijne ſouvereiniteit verknogt, dat hij niet beprikt, noch beſneden is, gelijk alle zijne onderdaanen zijn. Zoo dikwijls hij uit gaat, moet elk, dien hij ontmoet, gaan nederzitten tot hij voorbij is. Niemand mag zig boven zijn hoofd bevinden; alle moeten integendeel onder zijne voeten koomen; want daar kan geen grooter uitwendig blijk van onderwerping zijn dan dat, hetwelk den Souverein en anderen Grooten van deeze eilanden door hunne mindere bewezen wordt. Het gaat aldus in zijn werk. De perſoon, die de hulde bewijzen moet, hurkt voor het Opperhoofd neder, en buigt zijn hoofd tot den zool van zijn' voet, die, als hij zit, zoo geplaatst is, dat hij 'er gemaklijk bij kan koomen, en denzelven met de beneden en boven-zijde van de vingeren van beiden handen geſtoten of geraakt hebbende, rijst hij op en gaat heen. Het ſchijnt dat de Koning niemand kan afwijzen, die hem die hulde verkiest te doen, welke *moe moea* genoemd wordt; want dikwijls kreeg het gemeen volk het in het hoofd zulks te doen, terwijl hij wandelde, en dan was hij altijd verplicht ſtil te ſtaan, en eenen van zijne voeten agter zig optehouden, tot zij de plechtigheid verrigt hadden. Dit moet eenen dikken zwaarlijvigen man, als POULAHO, lastig en moeijelijk vallen, en ſomtijds heb ik hem

hem een loop zien neemen, ſchoon hij zeer ongeſchikt was tot loopen; om uit den weg te koomen, of eene plaats te bereiken, daar hij gemaklijk konde nederzitten. De handen worden, na dat zij dus aan de voeten van het Opperhoofd geraakt hebben, in enige gevallen, voor eenen tijd nutloos gemaakt, want zij mogen geen voedzel aanraaken voor zij gewaſchen zijn. Dit verbod zou in een land daar het water zoo ſchaarsch is, van enig ongemak verzeld ſchijnen te gaan; maar zij zijn niet verlegen om iets in de plaats te vinden; een ſtuk van de eene of andere ſappige plant, die zij gemaklijk terſtond bekoomen kunnen, 'er op gewreven zijnde, dient haar tot zuivering zoo wel als het waſchen met water. Als de handen in deezen ſtaat zijn, noemen zij die *taboo rema*. *Taboo* betekent in het algemeen *verboden*, en *rema* is het woord, dat zij voor *hand* gebruiken.

Als men de *taboo* op zig gelaaden heeft door eenen Grooten hulde te doen, kan zij dus gemaklijk afgewaſchen worden; maar in ſommige andere gevallen moet zij noodwendig eenen zekeren tijd aanhouden. Wij hebben dikwijls vrouwen gezien, die *taboo rema* waren, en door andere gevoederd wierden. Als de tijd over is, gaat zig de verbooden perſoon in eene van hunne baden afwaſchen, die meest vuile gaten van brak water zijn. Dan wagt zij den Koning op, en op de

de gewoone wijze haare hulde gedaan hebbende, vat zij zijnen voet en drukt dien tegens haare borst, schouderen en andere deelen van het lighaam. Dan omhelst hij haar aan elken schouder, waarna zij heen gaat, van haare onreinheid gezuiverd. Ik weet niet of het wel altijd nodig zij tot dat einde bij den Koning te koomen, schoon OMAI mij zulks verzeekerde. Zoo dit zoo zij, zal het misschien eene van de redenen zijn waarom hij meestentijds van eiland tot eiland reist. Ik zag hem twee of drie maalen deeze plechtigheid verrigten, en eens zag ik FEENOU die aan eene van zijne eigen vrouwen te werk stellen; dan naardien OMAI toen niet bij mij was, kon ik niet vraagen bij welke gelegenheid.

Taboo is, gelijk ik reeds heb aangemerkt, een woord van eene uitgestrekte betekenis. Menschlijke offerhanden heeten *tangata taboo*, en als iets verboden is te eeten of te gebruiken, zeggen zij dat het *taboo* is. Zij zeiden ons, dat zoo de Koning bij geval in een huis ging, aan eenen onderdaan toebehoorende, dat huis *taboo* zoude zijn, en nooit meer door den eigenaar zoude kunnen bewoond worden, zoo dat 'er, overal daar hij reist, bijzondere huizen zijn om hem te ontvangen. De oude TOOBOU had thans het opzigt over de *taboo*, dat is, zoo OMAI de zaak wel begreep, hij en zijne afgevaerdigden namen alle de voortbrengzelen des eilands op, zorg draagende

gende dat elk zijne portie bouwde en plantede, en beveelende wat 'er zoude gegeeten worden en wat niet. Door deeze wijze verordening beveiligen zij zig tegens hongersnood, maaken dat 'er genoeg grond wordt gebruikt om levensmiddelen voorttebrengen en worden alle aldus geteelde vrugten voor onnutte verſpilling bewaard.

Volgens eene andere voorzigtige verordening in hunne regeering hebben zij een Officier van de politie of iets diergelijks. Dit ampt wierd, toen wij onder hen waren, door FEENOU waargenoomen, wiens werk naar men ons zeide, was alle misdaadigers te ſtraffen, hetzij tegens den ſtaat, hetzij tegens bijzondere perſoonen. Hij was ook Opper-Generaal en voerde het bevel over de oorlogslieden, als zij tot den dienst opgeroepen wierden; doch, volgens alle berichten, gebeurt dit zeer zelden. De Koning gaf zig dikwijls moeite om ons het ampt van FEENOU te verklaaren, en zeide ons onder andere dat, zoo hij zelf een ſlegt man wierd, FEENOU hem zoude dooden. Door deeze uitdrukking van een ſlegt man te zijn verſtond ik dat, zoo hij niet volgens de wet of de gewoonte regeerde, FEENOU van de andere Grooten of van het volk in het algemeen last zoude krijgen hem ter dood te brengen. Daar ſchijnt geen twijfel te zijn of een Vorst, die dus tot verantwoording geroepen, en voor een misbruik van

van macht kan geſtraft worden, zal geen despotiek monarch genoemd worden.

Als men het aantal eilanden, die deezen kleinen ſtaat uitmaaken, en den afſtand, waarop ſommige derzelve van den zetel der regeering liggen, in aanſchouw neemt, zou 'er, naar het ſchijnt, vrees moeten zijn voor poogingen om het juk af te ſchudden en zig onafhanglijk te maaken. Maar zij zeiden ons dat dit nooit gebeurt. Eene reden waarom zij niet door zulke binnenlandſche oorlogen ontrust worden, beſtaat misſchien hierin, dat alle de machtige Opperhoofden, gelijk wij reeds gezegd hebben, hun verblijf op *Tongataboo* houden. Zij verzeekeren zig ook van de afhanglijkheid der andere eilanden door de ſnelheid van hunne maatregelen; want, zoo 'er immer op een derzelve een muitzugtig en door het volk ondersteund man mogt opſtaan, zou FEENOU, of die zijn ampt alsdan bekleedde, onmiddelijk derwaarts gezonden worden om hem te dooden. Op deeze wijze ſmooren zij een' opſtand in deszelfs kindsheid.

De orden of klaſſen onder hunne Opperhoofden, of die zig zoo noemen, ſcheenen bijna zoo talrijk te zijn als onder ons; maar daar zijn in vergelijking weinige die heeren van groote diſtricten van land zijn, terwijl de overige hunne landen onder deeze voornaame Baronnen, gelijk men hen zoude kunnen noemen, houden. Men

zeide mij wel dat, wanneer 'er een land-eigenaar ſterft, alles wat hij nalaat, aan den Koning vervalt, maar dat het de gewoonte is het aan den oudſten zoon van den overledenen terug te geeven, onder beding van uit hetzelve de andere kinderen te verzorgen. Het is hier de gewoonte niet, gelijk op *Otahiti*, dat de zoon, zoo dra hij geboren is, de hulde en den tijtel van den vader naar zig neemt; maar bij deszelfs overlijden volgt hij hem in denzelven op, zoo dat hun regeeringvorm niet alleen monarchaal, maar ook erflijk is.

De orde van opvolging tot de kroon is zedert lang niet afgebrooken geweest, want wij weeten uit eene bijzondere omſtandigheid dat de *Futtafaihes* (de naam van POULAHO is maar een bijnaam om den Koning van de andere van het geſlacht te onderſcheiden) ten minſten honderd vijf en dertig jaaren in eene regte lijn geregeerd hebben. Toen ik onderzoek deed of 'er enig naricht onder hen ware bewaard gebleven van de aankomst van TASMANS ſchepen, bevonden wij dat dit voorval hun door hunne voorvaderen was overgeleverd met eene naauwkeurigheid, die bewijst dat men ſomtijds op mondlinge overleveringen ſtaat kan maaken; want zij beſchreven de twee ſchepen als naar de onze gelijkende, noemden de plaatſen, daar zij geankerd geweest waren, zeiden dat zij aldaar maar weinige dagen vertoefd

toefd hadden, en dat zij van daar naar *Annamooka* verzeild waren, en, om ons te beduiden hoe lang dit geleden was, noemden zij ons den naam van den FUTTAFAIHE, die toen Koning was, en van degeene, die hem opgevolgd waren, tot POULAHO toe, die de vijfde zedert dien tijd is, zijnde de eerſte een oud man, toen de ſchepen aldaar kwamen.

Uit hetgeen van den tegenswoordigen Koning gezegd is, zou het natuurlijk zijn te onderſtellen dat hij den hoogſten rang van alle op de eilanden bekleedt; doch, tot onze groote verwondering, vonden wij dit anders; want LATOOLIBOOLOO, de man, die mij als de Koning wierd aangewezen, toen ik voor de eerſte reis *Tongataboo* aandeed, en drie vrouwen zijn, in enige opzigten, boven POULAHO zelven. Toen wij vroegen wie die buitengemeene perſoonaadjen waren, die zij met den naam en den tijtel van *Tammaha* (*) onderſcheiden, zeide men ons dat de voorige Koning, POULAHOS vader, eene zuster van gelijken rang met hem en ouder dan hij had, dat zij bij eenen man, die van het eiland *Feejee* ge-

(*) Den leezer behoeft niet herinnerd te worden dat *Tamolaa*, dat in den tongval van *Hamao*, een Opperhoofd betekent, en *Tammaha* hetzelfde woord wordt, door de verandering van eene enkele letter, welker uitſpraak niet ſterk is.

gekoomen was, eenen zoon en twee dogters gehad had, en dat deeze drie perſoonen, zoo wel als hunne moeder, den rang boven FUTTAFAIHE den Koning hebben. Te vergeefsch tragteden wij de reden van deezen zonderlingen voorrang van de *Tammahas* uittevorſchen, wij konden niets te weeten koomen dan dit bericht omtrent hunne afkomst. De moeder en eene van de dogters, TOOBELA-KAIPA genaamd, woonen op *Vavaoo*. LATOOLIBOOLOO, de zoon, en de andere dogter, die MOUNGOULA-KAIPA heet, woonen op *Tongataboo*. De laatſte is dezelfde vrouw, die op den een en twintigſten Junij bij mij ten eeten was. Dit gaf ons gelegenheid om haare meerderheid boven den Koning te ontdekken, die niet wilde eeten in haare tegenswoordigheid, ſchoon zij geene zwaarigheid maakte om zulks in zijn bijzijn te doen, en die van hem de gewoone hulde ontving, door haaren voet aanteraaken. Wij hadden nooit gelegenheid om hem dit blijk van eerbied aan LATOOLIBOOLOO te zien bewijzen; maar wij hebben gezien dat hij ophield met eeten en zijn eeten ter zijde liet zetten, als de laatſte in het huis kwam daar hij was. LATOOLIBOOLOO nam het voorrecht van alles van het volk wegteneemen, al behoorde het den Koning, en egter was hij, bij de plechtigheid van de *Natche*, ſlechts op dezelfde wijze tegenswoordig als de andere voornaame mannen. Hij wierd

bij

bij zijne landslieden voor krankzinnig gehouden en veele van zijne daaden ſcheenen te toonen dat hij het was. Te *Eooa* toonde men mij eene groote ſtreek lands, dat men zeide hem toe te behooren en ik zag aldaar eenen zoon van hem, nog een kind zijnde, dien zij denzelfden tijtel als zijnen vader gaven. De zoon van den grootſten Vorst in Europa kon niet meer getroeteld en geliefkoosd worden dan deeze kleine *Tammaha* gedaan wierd. (*)

De taal van de *Vrienden-Eilanden* heeft de grootſte overeenkomst met die van *Nieuw-Zeeland*, van *Wateeoo* en *Mangeea*, en bij gevolg ook met die van *Otahiti* en de *Societeit-Eilanden*. Daar zijn ook veele van hunne woorden die dezelfde zijn met die, welke door de inboorlingen van *Cocos-Eiland* gebruikt worden, gelijk blijkt uit de woorden-lijst, die aldaar door LE MAIRE en SCHOUTEN is opgezameld. (†)

De

(*) Uit dit verhaal blijkt dat 'er met betrekking tot den ſtaat van deeze eilanden nog veel duiſters blijft. Het is opmerkenswaerdig dat reeds LE MAIRE en SCHOUTEN het woord *latoo* als eenen tijtel op de door hen ontdekte eilanden aanhaalen. Ook ziet men daaruit dat het eiland *Feejee* hun langer bekend moet geweest zijn dan Kapitein COOK om de eerst laater van daar naar *Tongataboo* overgebragte honden, op eene andere plaats beweeren wil.

G. FORSTER.

(†) Zie deeze woorden-lijst in de Verzameling van DALRYMPLE Vol. II. En egter, ſchoon TASMAN'S

De uitſpraak verſchilt, wel is waar, in verſcheiden woorden, aanmerklijk van die van *Nieuw-Zeeland* en *Otahiti*; maar een groot aantal woorden zijn evenwel of naauwkeurig dezelfde, of zoo weinig veranderd, dat hunne gemeene afkomst voldoende kan naargegaan worden. De taal, gelijk die op de *Vrienden-Eilanden* geſprooken wordt, is rijk genoeg voor alle de denkbeelden van het volk, en wij hadden veele bewijzen dat zij gemaklijk tot de muzijk konde gebogen worden, zoo in zang als in *recitatif*, behalven dat zij vrij welluidend is in de gemeene geſprekken. Zij ſchijnt, voor zoo verre onze geringe kennis van dezelve ons in ſtaat ſtelde te oordeelen, niet zeer zaamengeſteld te zijn, en, in

volk de woorden van deeze woorden-lijst gebruikte om tegens het volk van *Tongataboo* (bij hem *Amſterdam*, te ſpreeken, zegt men ons egter dat zij elkanderen niet verſtonden. Eene omſtandigheid, die wel waerdig is opgemerkt te worden, alzoo zij toont hoe omzigtig men moet zijn om op de ſchraale getuigenis van zulke korte bezoekers als TASMAN, en de meeſte bevaarers van den Stillen Oceaan, een bewijs te gronden omtrent de overeenkomst of het gebrek aan overeenkomst van de taalen van de verſchillende eilanden. Niemand zal het thans waagen te zeggen dat een man van het *Cocos eiland* en een van *Tongataboo* elkanderen niet konden verſtaan. Sommige van de woorden van het Eiland *Hoorn*, ook door SCHOUTEN ontdekt, behooren insgelijks tot den tongval van *Tongataboo*. Zie DALRYMPLE *ibid.*

in ſommige regelen, met andere bekende taalen overeentekoomen. Wij konden, bij voorbeeld, gemaklijk de verſchillende graaden van vergelijking, gelijk die in het latijn gebruikt worden, onderſcheiden, maar geene buigingen van naam- of werkwoorden.

Wij waren in ſtaat verſcheiden honderden woorden te verzamelen, waaronder zulke, die getallen uitdrukken tot honderd duizend toe, boven welk getal zij nimmer wilden rekenen; het is ook waarſchijnlijk dat zij niet in ſtaat zijn verder te gaan; als zij zoo verre waren, merkten wij op dat zij gemeenlijk een woord gebruikten dat een onbepaald getal uitdrukt. Ik zal hier eene korte woorden-lijst uit de grootere getrokken, inlaſchen met de woorden van dezelfde betekenis te *Otahiti* gebruiklijk 'er tegens over, die, terwijl zij klaar voor het oog zullen toonen, dat zij tongvallen van dezelfde taal zijn, tegelijk de bijzondere letteren zullen aanwijzen, door welker invoeging, uitlaating of verandering het verſchil der twee tongvallen van elkanderen is teweeg gebragt.

Ik moet egter 'er bij aanmerken dat onze woorden-lijſten van dien aart noodwendig groote misſtellingen moeten onderhevig zijn. De denkbeelden van hun, van welke wij de woorden leeren moeſten, waren zoo verſchillende van de onze, dat het moeijelijk was dezelve op het voor-

werp van ons onderzoek te vestigen, of, zoo dit al konde verkregen worden, kon eene onbekende taal te leeren van eenen onderwijzer, die geen enkeld woord kende van de taalen, waarmede zijn leerling bekend was, niet veel belooven. Doch al waren deeze zwaarigheden te boven gekoomen, bleef 'er egter nog eene vrugtbaare bron van dwaaling over; ik bedoel de onnaauwkeurigheid in het waar geluid van een woord, aan welk onze ooren nooit gewoon waren geweest, naauwkeuriglijk optevangen van lieden, welker uitspraak gemeenlijk zoo onduidlijk was, dat het zelden gebeurde dat twee van ons, hetzelfde woord uit denzelfden mond opschrijvende, het met dezelfde vocaalen spelden; ja wij verschilden zelfs gemeenlijk omtrent de medeklinkers, welker geluid minder twijfel onderhevig is. Behalven dit bevonden wij dat wij tot vreemde veranderingen van sommige van de gemeenste woorden gebragt waren, of doordien de inboorlingen ons tragteden natevolgen, of omdat wij hen kwalijk verstaan hadden. Dus wierd het woord *cheeto* algemeen bij ons gebruikt om eenen dief te betekenen, schoon gantsch verschillend van het waare woord in de Tongataboosche taal. De misvatting sproot uit eene voorige, waarin wij vervallen waren toen wij ons op *Nieuw-Zeeland* bevonden; want, schoon het woord, dat aldaar *dief* betekent, volstrekt hetzelfde is met dat, het-

welk

welk tot den tongval van de *Vrienden-Eilanden* behoort (namelijk *kaeehaa* op beiden) hadden wij, door eene misvatting, het woord *teete* (*) gebruikt, eerst op *Nieuw-Zeeland* en naderhand op *Tongataboo* bij onze aankomst alhier. De inboorlingen, ons zoo nabij als zij konden tragtende natebootsen, en dus het woord *cheeto* maakende, wierd het woord door ons, door eenen zaamenloop van misvattingen, als het hunne aangenoomen. Men heeft veel moeite genoomen om de volgende tafel zoo naauwkeurig mogelijk te maaken.

	Vrienden-Eil.	*Otahiti*
De Zon	*Elaa*	*Eraa.*
Het vuur	*Eafoi*	*Eahai.*
De donder	*Fatoore*	*Pateere.*
De Regen	*Ooha.*	*Eooa.*
De wind	*Matangee.*	*Mataee.*
Warm	*Mafanna*	*Mahanna.*
De wolken	*Ao.*	*Eao.*
Land	*Foonooa*	*Fenooa:*
Water	*Avy*	*Evy.*
Slaapen	*Mohe.*	*Moe.*
Een man	*Tangata*	*Taata.*
Eene vrouw	*Vefaine*	*Waheine.*
Een jong meisjen	*Taheine*	*Toonea.*
Een bediende of, lemand van laagen rang	*Tooa.*	*Toutou of Teeu.*

De

(*) Dit was zeer vergeeflijk, want op *Otahiti* is dit woord in deze betekenis bekend. G. FORSTER.

De dageraat	*Aho.*	*Aou.*
Het hair	*Foeroo*	*Eroroo*
De tong	*Elelo*	*Erero.*
Het oor	*Tareenga*	*Tareea.*
De Baard	*Koemoo*	*Ooma.*
De zee	*Tahee*	*Taee.*
Eene kano of boot	*Wakka*	*Evaa.*
Zwart	*Oole*	*Ere.*
Rood	*Coola*	*Oora oora.*
Eene lans of piek	*Tao*	*Tao.*
Een bloedverwant	*Motooa*	*Madooa.*
Wat is dat?	*Kohaeea?*	*Tahaeea.*
Vasthouden	*Amou*	*Mou.*
Afdroogen of iets afveegen	*Horo*	*Horeee.*
Opstaan	*Etoo.*	*Atoo*
Schreien	*Tangee*	*Taee.*
Eten of kaauwen	*Eky*	*Ey.*
Ja	*Ai*	*Ai.*
Neen	*Kaee*	*Aee.*
Gij	*Koe*	*Oe.*
Ik	*Ou*	*Wou.*
Tien	*Ongofooroo*	*Ahooroo.*

Hier zal ik mijne aanmerkingen over deeze eilanden besluiten en mijn eindlijk affcheid van dezelve neemen, na enig bericht te hebben gegeeven van de sterre- en zeevaartkundige waarneemingen, die geduurende ons verblijf aldaar gedaan zijn.

En dan moet ik eerstlijk aanmerken dat het verschil van Lengte tusschen *Annamooka* en *Tongataboo* wat minder is dan dezelve op de Kaart en

en in de beſchrijving van mijne voorige reis ſtaat aangetekend. Deeze dwaaling kon gemaklijk ontſtaan, alzoo de lengte van elk deezer eilanden toen gevonden wierd zonder enig verband met het ander. Doch nu is de afſtand tusſchen dezelve bepaald met eenen graad van juistheid, die alle mogelijkheid van dwaaling uitſluit, hetwelk de volgende tafel zal ophelderen.

De Breedte van de plaats der waarneemingen op *Tongataboo* volgens het gemiddelde uit verſcheiden waarneemingen.	21°	8′	19″ Z.
De Lengte, volgens het gemiddelde van honderd een en dertig reekſen van waarneemingen op de maan, bedraagende meer dan duizend waargenoomen afſtanden tusſchen de maan, zon en ſterren.	184	55	18 O.
Verſchil van Lengte, door den tijd-wijzer opgegeeven, tusſchen de voornoemde plaats der waarneemingen en die op *Annamooka*.	0	16	0
Dus is de Lengte van *Annamooka*.	185	11	18 O.

Vol-

Volgens den tijd-wijzer is zij naar den gang te *Greenwich*.	186°	12′	27″ O.
Naar den gang op *Nieuw-Zeeland*.	184	37	0
Deszelfs Breedte.	20	25	0

De plaats der waarneemingen op *Tongataboo* was omtrent het midden van de Noord-zijde van het eiland, en die van *Annamooka* aan de Westzijde; doch de kaart zal dit ophelderen.

De tijd-wijzer was op den middelbaaren tijd te *Greenwich*, op den eerſten Julij, op den middag 12ᵘ 34′ 33″, 2 agter en deszelfs dagelijkſe gang verloor op dien tijd op den middelbaaren tijd 1″, 783 elken dag. Deeze gang zal nu gebruikt worden om de Lengte door den tijd-wijzer te weeten, en 184° 55′ 18″ of 12ᵘ 19ᵐ 41′, 2 zal gehouden worden voor de waare Lengte van *Tongataboo*, ten Oosten van *Greenwich*.

Volgens een gemiddelde van verſcheiden waarneemingen bevonden wij de duiking van het zuidlijk eind van de kompas-naald

Op *Lefooga*, een van de *Hapaee-Eilanden*.	36°	55′
Op *Tongataboo*.	39	1½

De afwijking van de kompas-naald wierd bevonden bij *Annamooka* aan boord. . . . . 8 30 31½′ O.

Ten

Ten anker voor *Kotoo*, tusschen *Annamooka* en *Hapaee*. . .	8°	12′	29½ O.
Ten anker voor *Lefooga*. . . .	10	11	40
Voor *Tongataboo*, aan boord. . .	9	44	51
Te *Tongataboo* aan [illegible] . .	10	12	58

Ik kan geene reden geeven waarom de afwijking zoo veel minder is op, en nabij *Annamooka* dan aan de beiden andere plaatsen. Ik kan alleenlijk zeggen dat 'er geen gebrek in de waarneeming is, en dat de afwijking grooter moet zijn te *Annamooka* dan de hier aangetekende, alzoo zij grooter bevonden is ten Noorden, ten Zuiden, ten Oosten en ten Westen van hetzelve. Maar men heeft dikwerf grooter tegenstrijdigheden dan deeze, zelfs in dezelfde kompas-naald, waargenoomen, en ik zou dit niet aangemerkt hebben, zoo ik niet geloofde dat de oorzaak, welke die dan ook zij, in de plaats bestaat en niet in de naalden; want de Heer BAYLEY vond hetzelfde, of wat meer verschil.

De getijen zijn aan deeze eilanden sterker dan aan de andere van de door mij ontdekte eilanden in deezen Oceaan, binnen de keerkringen liggende. Te *Annamooka* is het omtrent ten zes uuren hoog water bij nieuwe en volle maan, en het getij gaat daar omtrent zes voeten regt op en neêr. In de haven van *Tongataboo* is het bij nieuwe en volle maan, vijftien minuuten over zes uuren

uuren hoog water. Het getij gaat op die dagen vier voeten en negen duimen op en neder en drie voeten en zes duimen bij kwartier maanen. In de kanaalen tusschen de eilanden, die in deeze haven liggen, vloeit het bij het getij en half getij, dat is de vloed blijft omtrent drie uuren in loopen na dat het bij den wal hoog water is, en de eb blijft afloopen, na dat bij den wal de vloed reeds gaat. Het is alleen in deeze kanaalen en op enige weinige andere plaatsen digt bij de kusten dat de loop van het water of getij merkbaar is, zoo dat ik slechts raaden kan van welken kant de vloed koomt. Op de reede van *Annamooka* loopt hij W. Z. W. en de eb naar de tegensovergestelde streek, maar hij valt in de haven van *Tongataboo* uit het N. W., loopt door de twee enge kanaalen, ter wederzijde van *Hoolaiva*, daar hij met eene groote snelheid gaat, en loopt dood in het meir. De eb keert langs denzelfden weg terug, en loopt met wat grootere kracht. Het Noord-Wester-getij wordt, aan den ingang van het meir, ontmoet door een uit het Oosten, maar dit wierd, gelijk ik reeds aangemerkt heb, zeer gering bevonden.

EINDE VAN HET NEGENDE DEEL.

DE

PLAATEN EN KAARTEN

kunnen aldus ingevoegd worden

IN HET NEGENDE DEEL.

Plaat LXXVII**. Man van *Mangea*. *bladz.* 8

—— LXXVIII**. Gezigt op *Annamooka*. . 96

—— LXXIX**. Onthaal van Kapitein COOK op *Hapaee*. 118

—— LXXX**. Vuist-gevegt op *Hapaee*. 120

—— LXXXI**. Nacht-dans door mannen op *Hapaee*. 122

—— LXXXII**. Nacht-dans door vrouwen op *Hapaee*. . . 126

—— LXXXIII**. POULAHO, Koning van de *Vrienden-Eilanden*. . 148

—— LXXXIV**. POULAHO, Koning van de *Vrienden-Eilanden*, *kaya* drinkende. . . . 219

—— LXXXV**. Een *Fiatooka* of begraafplaats op *Tongataboo*. . 221

Plaat

bladz.

Plaat LXXXVI**. De *Natche*, eene plechtigheid ter eere van 's Konings Zoon op *Tongataboo*. 256

—— LXXXVII**. Vrouw van *Eaoo* of *Eaoa*. 283

Kaart N°. XXXII**. Kaart van de *Vrienden-Eilanden*. . . 89
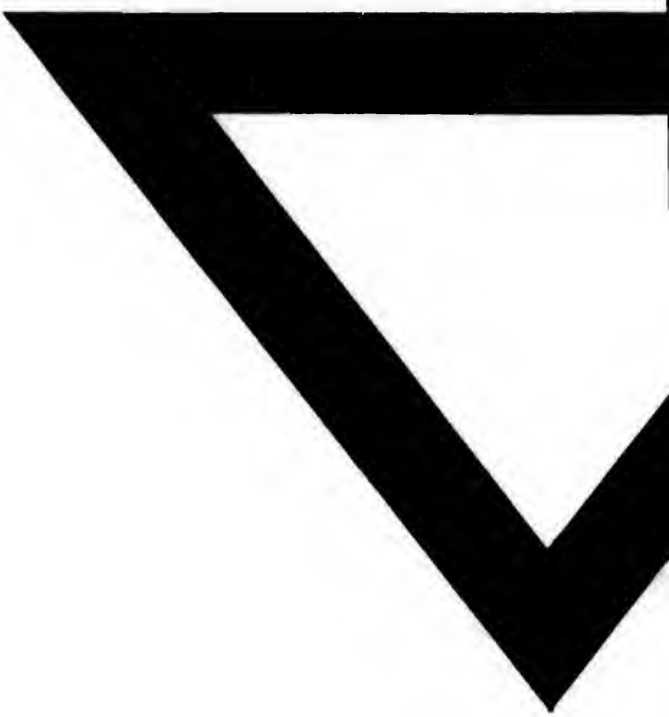
—— — XXXIII**. Kaart van de Haven van *Tongataboo*. . . 166